

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

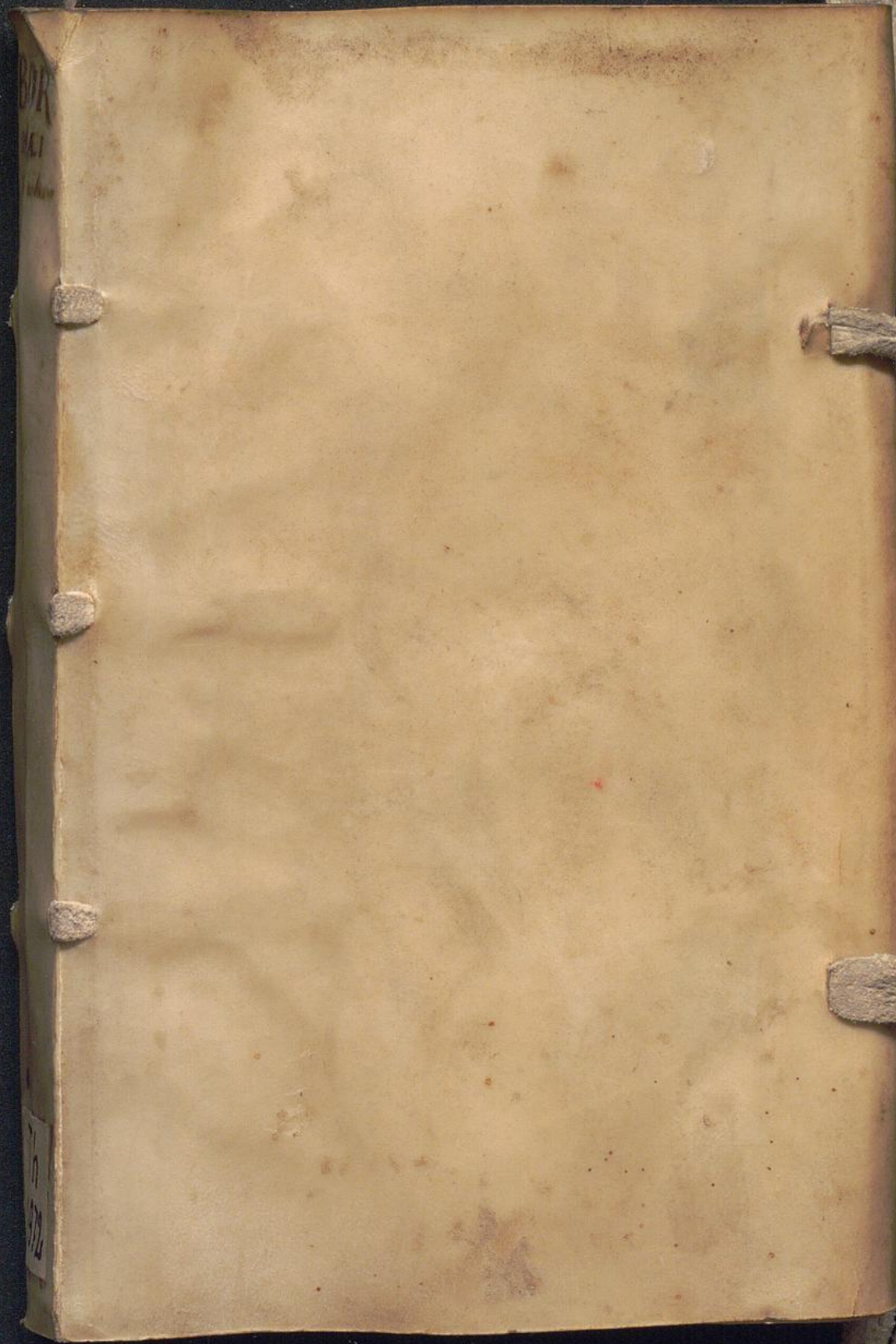
Pastorum Concionatorumque Instructioes

Borromeo, Carlo

Coloniae, 1587

VD16 B 6753

[urn:nbn:de:hbz:466:1-51263](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-51263)

172

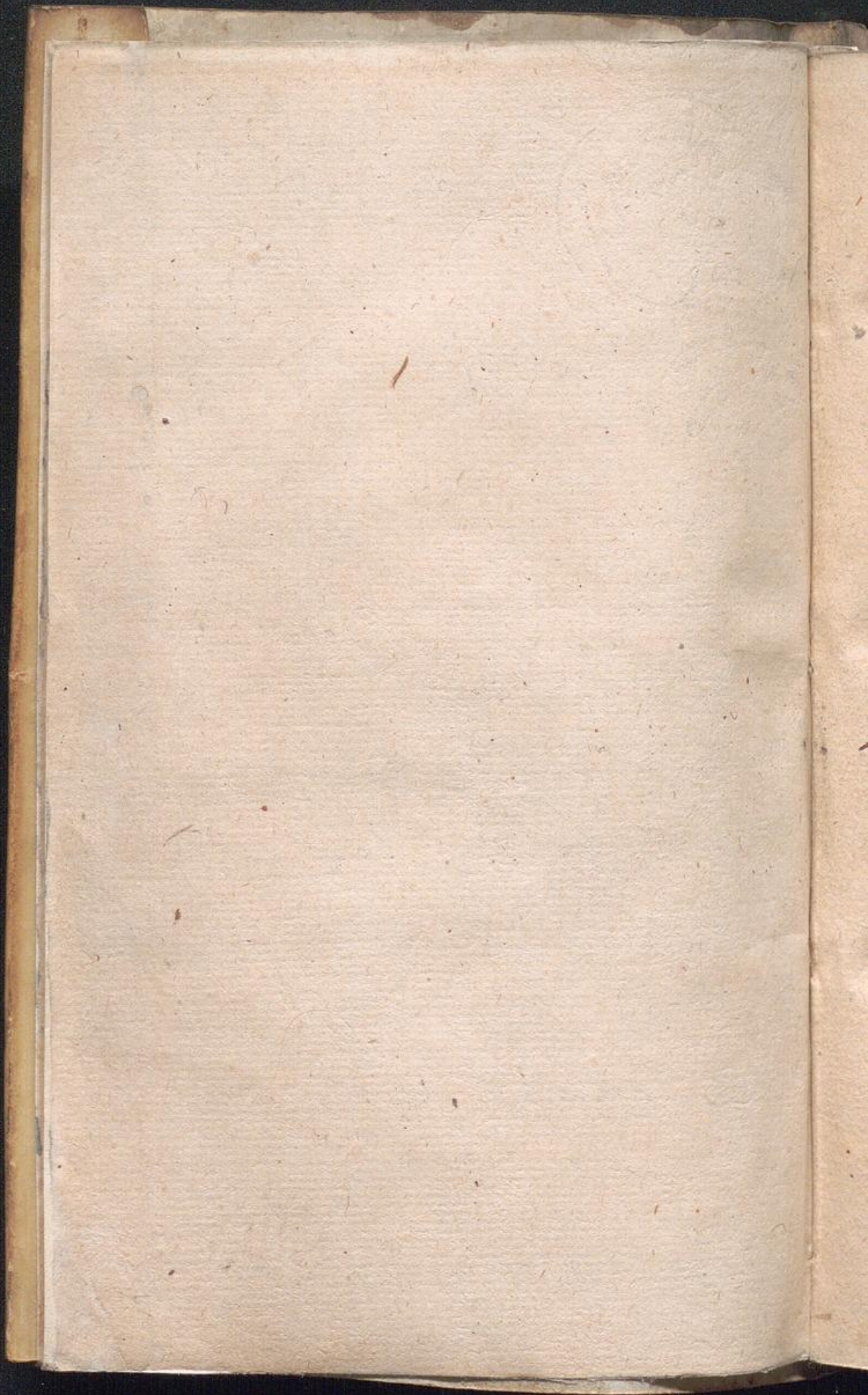
172

Mh. 2972.

J. XV. 28.

2972

2

2972
PASTORVM
CONCIO=
NATORVMQVE IN-
STRVCTIONES,

Ad concionandum, Confessionisq̄ue &
Eucharistiæ Sacramenta ministran-
dum vtilissimæ.

AB ILLVSTRISS. ET REVEREN-
dis. sancta memoria Domino Carolo Borromæo,
Tit. S. Prædix Cardinale, & Archiepisc. Me-
diolan, iam pridem ad sua Diocesis, &
Prouincia vsus edita:

Libro Sancti D. Paderbornæ.

Nunc autem ex Ecclesiæ Mediolanensis Actorum
libro, opera Reuerendissimi & illustrissimi Do-
mini Ioannis Francisci Nunciij Apost. Episcopi
Vercellensis, excerptæ.

AD IECTIS QVIBVS DAM ALIIS,
eiusdem card. que sequens pagina indicabit.

COLONIAE,
Apud Maternum Cholinum.

M. D. LXXXVII.

VITA Caroli Borromæi, Cardinalis, &c.
EDICTVM pro sacra ordinatione.
SEX Conciones in sex Concilijs Prouin-
cialibus habitæ.
CATALOGVS Archiepiscoporum Medio-
lanensium ex Concilij Prouincialis de-
creto editus.
DE morte eiusdem Cardinalis & Archie-
piscopi, Epistola.

IN CARD. SANCTAE PRAXE-
DIS EFFIGIEM.

Ad Lectorem.

CVR abrasa petis, Lector, sint Præfulis ora,
Qui sacer Insubrum Duxq³, caputq³, fuit?
Illum scito equidem mores reuocare vetustos,
Atque imitari almos sic voluisse Patres.
Ast & id imprimis voluisse ostendere, nudo
Querendum affectu Pontifici esse Deum:
Omnia sic studuit refecare superflua, curas
Terrenasq³, animo iussit abire procul;
Vt sibi nil aliud cordi, quàm gloria celi
Vnica, diuinus semper & esset honos:
Et genitus quamuis proauis illustribus esset,
Diues opum, & Latij gloria prima chori,
Vixit inops tamen, atque humilis, castusq³, flagellis
Membra, fame, & lachrymis, excubijsq³, domas:
Sanctus vt ille habitus sit ab omnibus antè, relictis
Quàm terris sedes iret ad æthereas.
Sed qua præstiterit communi sedulus vsu,
Pastorum crebris edideritq³, libris,
Pòst facile accipies, vbi prælo excusa videbis,
Quæ præstare hominem vix potuisse putes.
Interea frueri hisce lubens, hæc pauca futuri
Theauri modò sint arrha, vadesq³, tibi.

A 2

REVERENDO, PIETATE ATQVE ERVDITIO-
NE INSIGNI VIRO, D. GEORGIO
Brun, S. Theologiæ Licentiato, ad Gra-
dus Diuæ Virginis Decano, &c. Ma-
ternus Cholinus S.P.D.

DIVVS Ambrosius, archiepiscopus Mediola-
nensis, vir Reuerende, toto quo vixit tempo-
re, parem non habuit, siue pietatem, siue eximia do-
ctrinam spectes: immo constantia & pietatis Zelo,
super auit omnes suo seculo: quod in Theodosi Impe-
ratoris exemplo satis comprobatur, adeo vt is ad po-
steros eam laudem, commendationemq; trās miserit,
que etiamnum in Ecclesia Catholica viget adhuc a-
bunde. Nec huius anxius perquirēda testimonia, quū
ea cōmendatio præter Diuū Augustinum testes locu-
pletissimos habeat præcipuos Catholica Ecclesia Pa-
tres, quos hic recensere minime opus. Sed & confir-
mant hæc eadē plus satis doctissima ipsius lucubrati-
ones, que in hæc nostra vsque tempora adhuc sunt as-
seruata, & passim prostant, quarumque quotidiano
etiam vsu Ecclesia Catholica nunc fruitur, propug-
naculi cuiusdam firmi instar contra varias hereses
indies de nouo pullulātes. Huic post mille & amplius
annos ipsius in eadem Episcopali apud Mediolanēses
cathedra successor, Carolus Borromeus, Cardinalis
laudatissimus, vix cedit, quem seculū hoc nostrum ob
præclarā similiter pietatem, insignē quoque eruditio-
nem,

PRAEFATIO.

nem, vitæq; summā innocentiam & sanctitatem, virtutum adhac aliarū suarū cumulum maximū, tanta profecutum est reuerentia & affectu, vt ceu diuum aliquem suspicere, ac in sanctorum quasi numerū referre haud dubitarit, id quod attestabitur quam hīc attexo ipsius vita & historia, ab reuerēdis. illustrisq; Cardinale Veronensi, diligenter, vere atque doctē cōscripta. Quis verò, quantusque in sanctissimo hoc praesule Zelus, feruorq;, quibus ad propagandū Dei cultum diuinitus ferebatur, qui proxime intueri & experiri desiderat, equidē hac luce ipsa meridiana clarius tanquā in speculo quodā ostendit, obq; oculos ponit praesens hocce nostrum opusculū, in quo quæcū ad sanā in Ecclesia doctrinā cōfirmandā, tum corruptos Ecclesiasticorū mores emendandos pertinere videretur, mirum quā accuratē, quantoq; pietatis studio pertractentur, vt humano ne aliquo, an diuino potius cuidam ingenio spiritum, qui in ijs verē relucet, tribueris, merito dubitaueris. Magno reuera hoc inquā opusculum, & prudenti admodū consilio Reuerēdissimus Vercellensis Episcopus, & pro tempore S. Sedis Apostolica in Belgio Nuntius, ex immenso ac praclarissimo & utilissimo Ecclesiae Mediolanensis Actorū libro excerpi & seligi curauit: eum etiam in finem, vt dum vberem adeo fructum, tamque insignem vtilitatem inde in Ecclesiam Catholicam accessuram, non obscure prauideret, ac perspiceret, in publicum quoq; ederetur, etiam sub hac ceu Enchiridij cuiusdā forma, quò sic commodius orbe in vniuerso longè lateq;, in Ecclesiarū functionibus constitutis, maximeq;

PRAEFATIO.

animarum praefectis, petitis nimirū inde saluberrimis
 praecipis, quibus ij demandatum sibi munus seu po-
 tius à Deo concreditū, rectius obeant & exequātur,
 deseruire possit. Proinde vt pia Reuerendissimi Ver-
 cellensis voluntas effectum sortiretur, primum En-
 chiridion hoc à Plantino euulgatum fuit, deinde tibi
 vir Reuerende ab eodem quoq; cōmissum, curares vt
 nostris etiam typis id locupletius hic prodiret. Auctum
 namque iam est accessione vitae & historiae Sanctissi-
 mi Cardinalis Borromaei (qua in Plantina editione
 omissa fuit) idq; ea scilicet ratione, quod eius historiae
 lectio & cognitio sit cuius exhibitura & submini-
 stratura verum exemplar pietatis atque virtutis, pijs
 omnibus imitandū, cuiuscunq; etiam conditionis aut
 dignitatis ij existant. Atqui merito acquiescens tanti
 praesulis Vercellensis per te cognita voluntati atque
 desiderio, non grauatim hanc editionē suscepi, idq; cū
 alijs de causis, tū imprimis verò ob summā opusculi
 vtilitatem, & quod nollem pro meo solito erga Reli-
 gionem Catholicam studio, qualicunq; hoc officio
 nostro deesse Ecclesiae. Tu igitur R. D. Decane, quia cū
 Domino Nūcio Apostolico, Episcopo Vercellēsi vnicus
 es Borromaeianae pietatis ac zeli admirator, & eius-
 dē magnū ac per augustū Actorum Mediolanensium
 opus, Domino Vercellensi ita petente, indice copioso
 auxisti, & praefatione elegantissima adornasti, quam
 D. Nuncius facit plurimi, mihiq; hic Coloniae se-
 pius cōmendauit, fateaturq; te primum illi auctorem
 ex magno illo Borromaei opere enchiridij forma sepa-
 ratum

PRAEFATIO.

ratim ederentur. His inquam, alijsq³ de causis libuit
hanc nostrā editionē tuo nomini inscribere, tū vt tua
in Borromaeū defunctū propensio, tū etiā in Catholica
Religione propaganda impensum studiū passim inno-
tesceret, meamq³ sic publica hac attestazione erga te
obseruantia, animiq³ cādorem etiā declarare, quo te
fratremque tuum D. Decanum apud SS. Aposto-
los, ab ineunte ferè etate ob vtriusque
virtutis studium semper complexus
sum. Vale in Christo Iesu
quam felicissimè.

Coloniae ex officina nostra Typographi-
ca Calendis Februarij 1587.

A ♣

AN-

ANTONIO CARA-
FAE CARDINALI AMPLISS.

Augustinus Card. Verona.

ISTORIAM esse veritatis testem,
nuntiã vetustatis, & magistrã vitę,
optimẽ nosti. Huius qui est expers
semper puer cęsendus est. Nobilis historię
pars, fructus potius suavisimõ historię exi-
stimatur ille, qui explicatione vitę illu-
strium virorum percipitur: continet enim
exẽpla, quibus ad amplectẽdas virtutes, &
ad fugiẽda vitia mortales vehemẽter inflā-
mari possunt. Et iccirco Plutarchus, Laer-
tius, Suetonius, qui vitas Romanorum, &
Gręcorũ literarũ monumẽtis cõsignave-
rũt, inter historicos meritõ numerãtur; in
quorũ numero Aloysiũ Lippomanũ Ve-
ronę Episcopũ, Laurentiũ Surium, qui res
gestas Sanctõrum in volumina redegerunt,
iure collocauerimus, & viros de Ecclesia
sancta Dei optimẽ meritos dixerimus. Et
vitã Caroli Borromei Cardinalis Sanctę
Praxedis scribere oportuit, vt posteritati,
viri nostra ætate præstãtissimi sanctitas te-
stata sit, & ne debita laude vir Dei defrau-
daretur, multo magis vt eius exemplo, qui
futuri sunt ad varias & excellẽtes virtutes
imitãdas excitarẽtur. Sed multũ ac diu co-
gitavi, ne singularis amor, quo Carolũ sum
profecutus, plurima etiã eius in me benefi-
cia

cia scriptioni meæ fidem apud aliquos es-
sent ademptura. Verùm cùm meminerim
sanctū Ambrosiū Satyri fratris laudes duo-
bus libris complexū esse: Bernardū itidem
in homilijs, quas in Cantica Canticorum
conscripsit, præclara de laudibus Gerardi
fratris inseruisse. Gregorium Nazianzenū
patris Gregorij, Cæsarij fratris, & Gorgo-
niæ sororis: Itē Nyssenum fratris Basilij, &
Macrinę sororis Augustinū itidem Moni-
cæ matris laudes cōscripsisse, sic mecum in-
terdum collocutus sum. Viri sancti, quos
nominavi, tanta amoris, & sanguinis con-
iunctione minime retardati, parentes, fra-
tres suos laudarunt, alij amicorū suorum,
quorum virtutes sunt admirati, vitam cō-
scripserunt, vt Athanasius Antonij, Marti-
ni Seuerus, Bernardus Malachie, Gregori-
us Basilij, alijq; cōplures, laudationibus etiā
mortuis debitum honorem tribuerunt,
amori etiam suo aliqua ratione indulserūt
cur ipse idem officium non præstem op-
timo viro, egregio Episcopo, & Cardinali
Amplissimo? cur me ipsum explicatione
tantarū virtutū, quas noui, & sum admira-
tus, nō recreē? cur easdē optimo Cardinali,
quē vnici dilexisse Carolū scio, non cōme-
morē? vt illa cōmemoratione pius Cardi-
nalis magnopere oblectetur? Scribant alij
vberius, latissim⁹ est. n. scribēdi cāpus, & tā
excellētis virtutis nō defuerūt admirato-

res. Scribā ipse, quæ vidi, quæ audiui, quæ
lōga cū eo cōsuetudine mihi cōperta sunt.
Laudationē certe nō instituo, sed interdū
digredi aliquantū, aut alicubi diutius insi-
stere mihi licere arbitratus sum, tū amore
ipso impellēte, tū etiā maxime, vt mihi ipse
ad tot tantasq; virtutes imitandas acriores
stimulos iniicerē. Tibi Antoni Carafa Car-
dinalis mittenda erat hæc scriptio, qui, vt
paulò antè indicauī, à Borromeo amabaris
valde, eiq; paria in amore referebas, & mul-
tis quibus ille virtutib⁹ insignis, eundē quē
Carolus nostro ordini splēdorē afferebat,
affers tu hoc tēpore. Et quidē omnibus sæ-
culis in sacro Cardinaliū Collegio præstā-
tes multi viri doctrina, & pietate floruerūt
quos cōmemorare, & longū, & superuaca-
neū esset. Hūc Borromeū (vt Piū IV. Pōtifi-
cē eius auūculū omittamus) & Pij V. & Gro-
gorij XIII. Sāctissimorū Pontificū testimo-
nijs, varijs, & multis laudib⁹ celebratū sci-
mus: probatū etiā valde fuisse Sixto V. viro
acri iudicio, & doctrina eximia, quē diuini-
tūs nuper nobis datū Pōtificē habem⁹, cui⁹
Pontificatu Ecclesiæ Sanctæ Dei cōmoda
omnia accessura speramus. Nec solū Pōtifi-
cib⁹, quos nominauī, & sacro Collegio Car-
dinalium, sed toti orbi Christiano eiusdē
Caroli virtutem admirandam extitisse
magna nostri cū animi lētitia audiuius,
profuturam etiā eius vitæ explicationē
posteritati deo iuuante speramus.

II

CAROLI CARDINA- LIS BORROMEI VITA.

VAE est natura humana peruersitas, vt quæ imitari nos posse diffidimus, falsa putemus, aut debita laude defraudemus. Sic Inuidia Virtutis hostis perpetua iudicium peruertit, & superbia vitiorum omnium mater virtutem obscurare nititur. De illis, qui ex hac corporis custodia egressi sunt, posteritas recte iudicat, res ab illis egregie gesta tunc commemorantur libenter, quia nemo qui viuit inde vel minimam existimationis iacturam facere potest. Quis enim cum mortuo contendat? Quis mortuo inuideat? Quis à mortuo vlllo in genere laudis superari molestè ferat? Caroli Cardinalis Borromæi vitam, & mores explicans, variarum virtutum exemplar proponam. Nobilibus viris vera nobilitatis formam indicabo. Episcopis pastoralibus eius virtutibus stimulus iniicietur. Cardinalibus singulis exempla egregia proponentur. Sanctus Bonauentura Cardinalis in Concilio Lugdunensi à Petro Tarantasio Cardinali Ostiensi, qui Pontifex Maximus creatus, Innocentius V. appellatus est, fuit laudatus. Inde nobis relictum exemplum est, vt Cardinales illi, qui virtutum specimè reliquerunt, ad eorū imitationē excitandam, qui viuunt & qui consecuturi sunt laudentur. Cum egregia nobilitate humilitas. Cū contemptu rerum externarū
anima

animi celsitudo . Cum magna hilaritate castigatio
 corporis perpetua, Sacrarum literarum studium af-
 siduum. Cum varijs, & maximis negotijs inuictus a-
 nimus mira humanitate temperatus . Mortis contē-
 ptus cum interiore gaudio . Charitas eximia erga
 pauperes indicijs declarata plurimis cum vitæ etiam
 periculo. Prædicationis studium meditationibus , &
 precibus assiduis enutritum . Pascendarum anima-
 rum excellens quædam ars. Synodorum consocienda-
 rum documenta præclara. Quid moramur ? Virtu-
 tum omnium specimen nobilibus viris cuiuscunque æ-
 tatis, Episcopis, & omnibus, quibus animarum cu-
 ra est credita, Cardinalibus in primis affert Caroli
 Cardinalis vita, quæ sine vlllo fuce, sine verborum
 lenocinijs explicanda est, vt debitus honor totius san-
 ctitatis auctori Deo tribuatur. Vt, qui viuens ad-
 huc fœcundam perniciem, Inuidiam virtutis præ-
 stantia superauerat, prosit etiam mortuus Ecclesia
 Dei; aliqui nostrum non habeamus vnde ignauiam
 excusamus nostram, qui tam longe à præstantissimi
 viri, cuius sermonibus longo tempore frui licuit, vir-
 tutibus absumus.

COMITVM Borromaorum familiam, Medio-
 lani in nobilissima illa ciuitate in primis florentem
 ignorat nemo. Vitiana quoque gens Patavij perue-
 tusta est, & quidem ex viriusq; stirpis genere Ca-
 roli nostri maiores originem duxerunt. Est etiam no-
 bilitatis laus quædam, nimirum quod est veluti sti-
 mulus ad virtutes, & deterret maxime homines, ne
 in illam infamiam incidant, vt à maiorum suorum
 virtute

virtute degenerare videantur. Pietatis Borromea familia precipua laus fuit, & sincera religionis, cuius Carolus adhuc puer ita fuit studiosus, vt in conficiendis altaribus pueritia suae tempus ferè totum consumeret, cum interea parentibus, & magistris obediens, & dicto obsequens valde esset. Senilis quadam in eo apparebat prudentia, ita vt eius aequales illum venerarentur. Giberto patre viro forti, & honorato, & matre Margarita ex Medicea familia est genitus, quae Ioannis Angeli Medicei, qui postea Pius IV. Pontifex Maximus est dictus, & Ioannis Iacobi Marignani Marchionis soror. In ea constans, & virilis animus fuerat, cuius exemplum in omni sua vita Carolus filius, vt strenuus Christi miles in Christiana militia, & egregius gubernator in gubernatione Ecclesiastica se ostendit: A natura huiusmodi duxerat ingenium, vt minus velle, minus appetere quicquid velle, quicquid appetere sibi in animum induceret: quare sibi omni studio conandum saepe dicere consueuerat, vt assuesceret velle, quod laudabile esset, & appetere, quae sua natura appetenda sunt: sibi enim timèdū valde censebat, si à recto virtutis tramite deflectere cœpisset, in maximas se prolapsurū calamitates, quā sapiētia adolescentēs vtinā multi senes imitarentur. Ticini aliquot annos iuri civili, & canonico operā dedit, charus equalibus, senibus admirabilis, acceptus omnibus. Vigésimum tertium annū agebat, cum Ioannes Angelus eius auunculus ad Summi Pontificatus fastigium euectus est. Cum autem primum Romam venisset, in Sacrum Cardinalium Collegium

Collegium

Collegium cooptatus, & Mediolanensis Archiepiscopus creatus est. Nemo enim unquam auunculus magis sororis filium quempiam non modò dilexit, sed insolito quodam honore profecutus est, vt Pius Carolum dilexit, & honoribus varijs affectit. Profectò ita se res habet. Nihil est modestia amabilius, & nihil quidpiam humilitate sublimius explicari potest. Honores plerunque fugientes sequuntur, auidè illos appetentes fugiunt. Hortabantur plurimi Carolum, vt sacerdotia pinguiora peteret, vt rei familiari, & redditibus augendis studeret, qui cum responderet, se satis diuitem futurum, si Deum timeret, & si nosset vti illis, qua sua sponte pro sua benignitate eius auunculus Christi Vicarius illi donauerat. Pius animi moderationem admirabatur, & in dies magis eius in Carolum amor augebatur. Sanctæ Sedis Apostolicæ negotia precipua, & maxima Carolus tractabat egregia fide, & singulari diligentia. Principum legatos audiebat, negotiorumque omnium summam ad Pontificem summum bis in die referebat. Neminem ipse unquam decepit, nunquam vllum pollicitationibus, & inani spe lactauit. Illa ætate florente in tanta rerum copia, blandientibus, & adulantibus quam plurimis, cum maxime transgredi posset, non est transgressus. In nullam vel minimam incontinentiæ suspitionem incidit, quia maxime omnium peccandi occasiones fugit. Singulas diei horas rectè collocare nouit, ita vt omnium virtutum exemplar extiterit, & eius domus seminarium præstantissimorum
hominum

hominum habitum sit, & nuncupatum. Et aliqua noctis pars in optimarum literarum studijs cum doctis viris, & intimis nonnullis familiaribus ingenio praestantibus collocabatur, vt omnino otium incontinentia, & peccatorum omnium fomes tolleretur. Illa ipsa honesta oblectatione molestia, quas varia negotia coniunctas habent, condirentur; nihil temporis diurnis negotijs detrahebatur, sed somno, & quieti, quare, et noctes Vaticanas appellari placuit. Et ipse cum Roma apud Cardinalem Nauagerium auunculum meum viuerem eo tempore, cuius memoria in omni vita mihi iucunda futura est, in eorum numero, qui optimi Cardinalis familiaritate utebantur, fueram. Sapienti iuvene, Cardinali optimo, & Pontificis sororis filio dignum institutum, sic vitam suam informare, sic tempus diuidere, vt quotidie aliquid discat, vt Inuidiam, qua virtutis, & prosperitatis est inimica, superet, vt omnem maledicendi occasionem adimat. Tractabantur quaedam ciuiles aulica quaedam & eleganti oratione; in quibus tractandis non minimum studium adhibebatur: acuebatur ingenium, facultatem dicendi vnusquisque sibi comparabat. Seria iocis miscebantur. Ex illis qui in illum locum conueniebant Cardinales non pauci, plerique etiam Episcopi extiterunt. Et de vtilitate capienda ex libris Gentilium Sanctus scribit Basilius, è quibus haec in primis potest capi vtilitas, vt laudabili quodam pudore suffundamur, cum nos Christiani à gentilibus aliquo virtutum genere superari animaduertimus. Contemptus rerum humanarum, & diuitiarum,

rum,

rum, honorumq; despicentia quadam, virtutisq; admiranda praeconia, robur in primis quoddam animi praeclarum in morte contemnenda, quod Stoici in suis libris profitentur, Epictetus in primis aureolo illo suo libello, quod Enchiridion inscribitur, cur nos interdum non moueant? Commotum se dicebat Carolus Cardinalis lectione libelli illius, quae nominauit; & tunc primum coepisse despicere, quae ceteri admirabantur, cum Stoicorum dogmata diligenter coepit considerare. Tamen bonus est Dominus Deus, ut rationibus varijs, nobis etiam minime notis nostris soleat consulere commodis. Verum non solum Stoicorum disciplina, quae speciosa quidem est, sed non paucis in rebus a veritatis deflectit tramite: Sed in vera philosophia, quam quicumque Christiani sumus profitemur, se multum profecisse ostendit, cum acerbam & immaturam Federici fratris mortem aequo, & constanti animo tulit. In illa sita fuerant omnes spes suscipiendae prolis, & nobilissima familiae propaganda. Ad Federici vnici fratris filios non minimarum opum, multiq; splendoris hereditas pertinere videbatur. Propinquorum morte aliqui affliguntur, & quodammodo moerore tabescunt, hic vnici fratris mortem aequissimo animo tulit, omniumq; moerore abiecto se ipse colligens fratris immaturam mortem cohortationem ad mortem perpetuo meditando, & ad caelestem patriam querendam diuinitus sibi factam putauit. Ab eo tempore in Vaticanis noctibus non quaestiones amplius e media philosophia sumptae tractabantur, sed sententiae quaedam graues a sacrosanctis Euangelijs depromptae copiose & eleganter
expli-

explicabantur; Illa in primis, quas Dominus noster Iesus Christus de vera beatitudine sententias planè gravissimas ore suo protulit. Hanc dicendi exercitationem ad hunc usum instituerat, tanquam umbratilem quandam pugnam, ut Mediolani, deinde ad populum promptior iam atque instructior sermonem haberet. Valebat enim ad comparandam facultatem dicendi, & loquendi quandam fiduciam, mirabiliter exercitatio. Valebat Carolus ingenio, prestabat memoria, non tam natura vi, quam rerum ordine, & partitione, & quadam facultate omnia suis locis rectissime disponendi, & hanc quidem à natura potius bonitate ingeneratam, quam artificio comparatam, facultatem habebat. Iudicio excellebat, quod non minime virtutis est indicium. Doctorum hominum consilia in suis scripturibus admittebat. Videbatur initio eius sermo exanguis, quod minime audientium animos permoveret. Quod natura impedimentum, siue difficultatè, aut pronuntiandi potius celeritatem longo usu dicendi maxime temperavit, ita ut in Ecclesia Mediolanensi, & in Parochialium visitatione, & sepe loqueretur & expedite, & non minime cum animarum fructu, ac resq; aculeos dicendo relinqueret. Post fratris Federici obitum, elusis quorundam hominum consilijs, qui terrena solum, & carnali prudentia præditi, nescio quas nuptias ad propagandam familiam somniabant, sacro presbyteratus ordine suscepto quotidie cepit sacrificium offerre Deo; cum pijs, & doctis hominibus versari frequentius: aliquot horas singulis diebus, quamvis varijs, & magnis oc-

cupationibus distentus, in optimis libris ponere. Reditus Ecclesiasticos vltro ab auunculo sibi oblatos modestè cœpit recusare, magnas opes cœpit ipse habere suspectas, quippe quæ si atrectentur veluti spina confodiunt & exulcerant animam. Oeconomum esse Domini nostri Iesu Christi, intellexit dispensatorem multarum opum. Magnam copiam pnt auit cupiditatum inopiam. Abijciendum fastum. Multis non indigere nos si sapimus. Dum autem maiori gratia, & auctoritate apud auunculum Pontificem valeret, nihil maiore studio, aut diligentia contendebat, quam vt sacrosanctum Concilium Tridentinum seruarietur Præclarissima, & maxime salutaria decreta, quibus Ecclesiastica disciplina potissimum continetur, & spes renouanda veteris dignitatis Ecclesiæ in primis nititur, seruari studebat. Nam confirmato à Pio in primo Consistorio post legatorum ad Urbem reditum Tridentino Concilio, monuit, deligendos esse, qui controuersias, quæ ex eius explicatione oriri possunt, tollerent: institutâque est Congregatio Cardinalium Tridentini Concilij interpretum, in qua ipse semper fuit, quæ viget adhuc, quæ utilitates plurimas Ecclesiæ Dei attulit. Et viuente auunculo Pontifice magnis precibus ab eo impetrauit, vt sibi liceret Mediolanum ad Prouinciale Concilium celebrandum accedere; quod Concilium, conuocatis Prouinciæ Coepiscopis, cum aliquos viros optimos in Ecclesiastica disciplina admodum versatos secum adduxisset, mira celeritate confecit, & singulo quoque triennio nouam synodum habuit, edendas etiam omnes curauit, vt suo lo-

eo aperiemus. Ipse, qui paucos ante menses Episcopus
 Verona eram factus; cum Pontificis iussu Tridentum
 euntem Cardinalem per totam Italiam Apostolicum
 Legatum, Desenzani ad Benacum conuenissem, &
 per ea loca Veronensis diocesis, officij & veteris ob-
 seruantia ergo essem comitatus, diligentiam pastoris
 admiratus, & virtutes plurimas, quibus in diem ma-
 gis proficiebat. tum primum Carolum Cardinalem
 Archiepiscopum Mediolani Episcopis diuinitus stimu-
 lum iniectum palam dicere coepi, & in me ipso sum
 expertus. Veronam etiam eo tempore accessit cum
 Tridento rediret, qua in Ciuitate regias foeminas Fer-
 dinandi Imperatoris filias, quae Principibus Italia
 matrimonio iungenda erant, Pontificis iussu excepit:
 illos, qui Giberti optimi Episcopi familiaritate vsi
 fuerant, diligenter interrogauit, qua ratione gregem
 illum tanta sua cum laude pasceret, mirumque studium
 pastoralis artis addiscenda praese tulit, tantamque
 modestiam, aut humilitatem potius ostendit, ut a ne-
 mine non vellet discere. Redibat Romam non minimo
 cum animi dolore, quod sponsam, quam praecipuo a-
 more diligebat relinquere cogebatur, cum de grauif-
 simo morbo, quo Pius laborabat nuntium accepisset,
 citatis equis magna cum celeritate ad auunculum
 Pontificem redijt, quem cum morti proximum con-
 spexisset, absque vllis lachrymis intrepido animo, vul-
 tu etiam hilari auunculum, a quo paternè fuerat di-
 lectus, a quo honoribus plurimis, & opibus fuerat au-
 ctus, intuens. Pater sanctissime (inquit) nunc de patria
 illa caelesti cogitandum est. In hoc Crucifixo, cuius
 B 2 imaginem

imaginem ipsi ostendebat, & osculandam tradiderat
 spes nostra collocanda sunt. Hic vita nostra, hic resur-
 rectio nostra. Hic intercessor. Hic hostia pro peccatis
 nostris oblata. Hic neminem respuit in se credentem,
 illum verum Deum confitentem, & in se suas spes col-
 locantem. Dolore peccatorum commissorum, & vera
 poenitentia delectatur Dominus benignus, patiens,
 misericors & clemens. Accipiebat ea & ponderabat
 moribundus Pontifex, & pio sororis filij obsequio in-
 credibiliter recreabatur. Ministravit illi sanctissimis
 sacramenta: lectionem euangelicam lectitabat: flexi-
 genibus orare pro moriente auunculo Pontifice non
 desinebat. Aderat Cardinalis Sirletus, doctrina, &
 pietate insignis, quem Borromei monitu, & rogatu
 Pius Cardinalem paulo antea fecerat. Mortem auun-
 culi cum constanti animo tulisset Carolus, res maxi-
 mas cepit cogitare. Ad creandum Pontificem in auun-
 culi locum animum adiecit, qui Concilium Tridenti-
 num feliciter à Pio perfectum, seruandum curaret,
 qui disciplinam Ecclesiasticam, que iam renouari ce-
 perat, ad pristinum candorem redigeret. Cùmque si-
 ne eius consensu, & illorum quos plurimos Pius auun-
 culus Cardinales crearat, nemo creari posset Ponti-
 fex: hoc maxime studuit, vt Reip. consuleretur Chri-
 stiana. Et ne mora in creando Pontifice aliquod de-
 trimentum Christiano populo afferret, nulla priua-
 tarum rerum suarum ratione habita, non enim satis
 fuisse Pius Cardinali Alexandrino dicebatur, eun-
 dem Michaellem Cardinalem Alexandrinum, qui po-
 stea Pius V. nominari voluit, creandum Pontificem
 cen-

censuit, illiq; fauit, qui suo in Pontificatu non Conci-
 lium tantum Tridentinum curauit seruandum, sed
 decretis quã plurimis Ecclesiam sanctam Dei in-
 struxit & ornauit. Præcipuum Cardinalis munus est,
 in creando Pontifice, maximam adhibere diligentia;
 nulla commodorum suorum ratione habita, eum di-
 ligere Põtificem, quem Christiano populo magis pro-
 futurum arbitretur, qui minime omnium ad tantum
 fastigium aspiraret, qui crucem Põtificatum existimet,
 qui vitæ sanctimonia, & assiduis precibus, frequenti-
 busque sacrificijs cum Deo, cuius vices Romanus Põ-
 tifex gerit in terris, familiaritatem aliquam, qua-
 tenus humana natura patitur, habeat. Contemptis
 rebus humanis Dei gloriam in primis habeat propo-
 sitam. Virum hisce moribus, & perpetua, & Ange-
 lica quadam castimonia præditum successorem auu-
 culo declarandum existimauit. quo Cardinalis opti-
 mi & sacri Collegij sapientissimo iudicio vtilitates
 variae, & maxime ad Ecclesiam Dei redundarunt.
 Nam pio V. Pontifice iustitia viguit maxime, Eccle-
 siastica disciplina renouata est. Virtuti honores mag-
 ni tributi. Principes Christiani debita veneratione
 Christi Vicarium prosecuti sunt. Singulari Dei bene-
 ficio Victoria illa aduersus Turcas, fœdere iccto, con-
 secuta est: quæ non esse insuperabilem Turcam osten-
 dit, si adsit præclararum rerum perficiendarum ma-
 ter Concordia, quæ nisi consecuta esset, luctuosum es-
 set cogitare, quo in statu Christianorum res essent.
 Creato Pio V. Pontifice, Mediolanum cogitare cœpit,
 quia sponsæ diutius desiderium ferre nõ poterat. quia

illum, qui seruandum Tridentinum Concilium studuerat, id admodum decere intellexerat, cuius opera quamuis Pius vii magnopere cupiuisset, rogassetq; illum, vt Roma maneret aliquot menses, vt sibi partē adimeret sollicitudinis in plurimis & maximis negotijs, quibus occupabatur, Concilij Tridentini decreto, & plurimis alijs rationibus se excusans, relicto Pontifici sui desiderio Mediolanum profectus est. Abbatiam Cornu, quam dicunt agri Placētini, sane vberē, in manibus Pontificis resignauit, nonnullasq; alia eruditus, & pijs hominibus, quorū opera fuerat vsus, auctoritate Pontificis petita cessit. Neque ita multo post Maioris Pœnitentiarij munere, quod amplum Roma, & perhonorificum est, se sponte abdicauit. Mirum fuit, hoc seculo valde cupido tot redditus Ecclesiasticos sponte cedere, opes, quas alij querunt, & admirantur, contemnere. In Cardinalatu moderationem Ecclesiasticam splendori praeferre, & opulentia inuidiosam illam copiam, & periculosam dicebat. In beneficijs singulis Ecclesiasticis quāuis simplicia esse dicantur, coniunctam esse curam nō minimam cultus Ecclesiastici retinendi, & augendi censebat. Mediolanum profectus colligendorum hominum in sua diœcesi valde anxium, & in illis retinendis, & fouendis ad vsus Ecclesie sue Mediolanensis tenacem admodum extitisse iure dixerim. Nā ex Veronensi diœcesi Nicolaum Ormanetum ex veteri Giberti Episcopi disciplina, qui postea Episcopus Patauinus fuit, & alios nonnullos ad se vocauit. Cūque singulis annis diœcesanas synodos celebraasset, &

tertio

tertio quoque anno, vt dictum est, Prouinciale Concilium; Ecclesiam suam sanctissimis institutis ornauit, & auxit. Collegium societatis Iesu, domum itidem ex Patrum illorum prescripto Mediolani instituit, Patrumq; illorum opera, & consilio plurimis in rebus est usus. Abbatiam quandam Arona, quod castrum insigne ad nobilissimam Borromeorum familiam pertinet, à qua eandem institutam, & dotatam fuisse verissimile est, & qua diu in eadem domo permanserat, cuius titulus ipsi commendatus fuerat, auctoritate Gregorij Pontificis, consanguineis probantibus Collegio Iesuitarum vniendā curauit, vt eius pietatis tota Borromea familia, & illi qui futuri sunt essent participes. Non querit charitas, qua sua sunt: cōmunem vtilitatem spectat, publica cōmoda priuatis cōmodis anteponeat. Et pijs operibus instituendis Carolus diligentiam maximam adhibebat. & Clerici regulares, à Ioāne Petro Archiepiscopo Theatino instituti qui postea Paulus IIII. Pontifex fuit, Mediolanum vocati, homines innocentissimi, & in omni Ecclesia cultu, & decore domus Dei diligentissimi. In partiēdis autem Ecclesiasticis muneribus mirum fuit, quantū iudicium, quantāque diligentiam adhibebat, ita vt quā plurimorum hominum opera eodem tempore vteretur, tantāque modestia, tantāque cum animi tranquillitate onera impartiri consueuerat, vt se beatum putaret is, cui aliquid ipse imperaret. Iubere enim Spiritum Sanctum vnusquisque sibi persuadebat, qua Carolus faciēda familiaribus, & amicis suis proponebat: cuius rei ipse sum testis.

Nam cum Mediolanum accessissem, Verona Episcopus, ut tanti Archiepiscopi exemplo, eiusque optimis praeceptis redire instructior, indicavit mihi, se cupere, ut omnis scribendi Rhetoricam Ecclesiasticam susciperem. Tantam provinciam suscepi, existimans me non ei, sed Deo ipsi parere, quo cum ipse in assidua lectione sacrorum librorum, & frequentibus colloquijs, sacrificijs in primis quotidianis versabatur semper. Et quanquam mihi opus difficile admodum videbatur, negare quicquam sancto viro molestum admodum mihi erat. Et opus scripsi breviori spatio temporis quam vnuquam credidissem, liberè etiam affirmaverim, & in omni vita mea affirmaturus sum, excitatorem me habuisse neminem acriorem, qui vehementiores mihi stimulos adijceret ad labores omnes preferendos, & ad disciplinam Ecclesiasticam capessendam. Verè illud de eo dici poterat, Super senes intellexit, quia mandata tua quaesivit. Seniores enim nos Episcopi ab illo praecepta accipiebamus, eius monita non sequi turpe indicabamus. Et ipse monendi munus non intermittebat, sed tantam in mouendo modestiã, & humilitatem adhibere consueverat, ut interrogationibus quibusdam adhibitis, quasi Episcopos in consilium accerseret, salutaria consilia ad lucrandas animas Christo proponeret. Nemo Cardinalis maiore in honore habuit Episcopos, quam Borromeus. Nulla schola nostra & patrum etate tam celebris fuit, quam Borromei domus. Nemo alacrius hospites excipiebat. Nemo plura benevolentia, charitatis potius inditia singulis dabat. Ipsi arcana cordis liberè quisquis poterat

crede-

credere. Ab illo deceptus fuit nemo. Linguã maxime
 omniũ custodiuit suã, vt ne verbo quide quinquã vn-
 quã falleret. Et maxime omniũ dicendi exercitacione
 delectatus est. Et ad populũ habuit sermones multos,
 & crebros, ad illamq; dicendi exercitacione, ad pater-
 nosq; sermones ad populos habēdos, Episcopos, qui ad
 illũ accedebant, hortabatur. Lacte matris nutriuntur
 facilius filij, quã lacte nutricis, quãuis illa sit robu-
 stior. Et in paternis sermonibus inest admirabilis qua-
 dam vis, qua commouentur populi ad virtutes amā-
 das, & ad vitia fugienda. Prædicandi studio deditos,
 & incredibiliter delectatos, pro Pastoralis eorum mu-
 nere obeundo sanctissimos Patres legimus; & qui ali-
 ter sentiunt, & pium hominem, optimumq; Pastorem
 interdum non laudarunt, quia prædicandi studio ma-
 xime delectaretur, parum pie fecerunt, & Spiritus
 sancto, qui in Concilio Tridentino illa verba inseruit,
 Præcipuum esse munus Episcopi, populum docere, visi
 sunt restitisse: inertes quodammodo Pastores adul-
 terina illa sua prudentia efficiebant, illosq; liberali,
 & maxima voluptate priuabant; quanquam enim
 Catholici populi multos pedagogos habeant religio-
 sos viros doctrina varia, & facundia etiam instru-
 ctos, non multi sunt tamen (vt Apostolicis verbis vta-
 mur) Christiani populi Patres. Vnus est omnium Pa-
 ter Romanus Pontifex, eiusque in sollicitudinis par-
 tem dati Episcopi. Et vt nemo filius in Patre requirit
 eloquentiam, illumque damnat, quod minus ornatè
 illum moneat; sic paternos, & pastorales sermones
 nullus populus non libenter accipit, si paterna illa vo-

ces, quæ proferuntur, operibus etiam comprobentur. Sed profectò varios, & reconditos è Prophetis, & ex libris sacris excerptos locos, quos Borromæus tractare consueuerat, & eruditi etiam homines nõ probare non potuerunt, & Pastoris industriam, & assiduum quod adhibebat studium in perlegendis sacris libris, non poterant non valde laudare. Instituerat optimus temporis dispensator, inertia inimicus acerrimus, & rerum laudabilium perpetuus excogitator, vt singulis diebus in oratorio, quod adificandũ curauerat in adibus Episcopalibus, postquam cœnatum esset litaniae dicerentur, deinde sermones aliquot fieret aut explicaretur pars aliqua Euangelij, aut sententia ex sancti Pauli Apostoli epistolis sumpta copiose exponeretur, ipse omnium postremus dicere aliquid saepe consueuerat. quod in oratorium conuenire soliterat non familiares tantum Cardinalis, sed p̃j omnes, qui p̃js sermonibus delectabantur. Et illo in oratorio epistolas, quæ præscripto sanctæ Matris Ecclesie singulis diebus Dominicis, & diebus festis recitantur explicauit. Sic pastorales labores sacrarum literarum studio, & predicatione verbi Dei condiebat. Lectione sacra orationem alebat, qua sic cum Deo iungebatur, vt Angelicam indueret naturam. Et ieiunijs, & varijs corporis castigationibus tyrannidem corporis comprimebat, seruum potius corpus effecerat, ita vt interdum p̃js exercitationibus deditus, synodos celebrans, parochias Mediolani, aut in latissima illa diocesi visitans, ac si esset incorporeus: quadraginta etiam horas sine cibo varia, & magna
negotia

negotia tractabat, nec alicui interea corporis necessitati vacabat: quo tempore non deerant, qui illū reprehenderent: reprehensiones autem ipse hilari vultu excipiebat, & subridens dicere consueuerat. Vnius horæ in extremo iudicij die reddendam esse rationem pastoribus Ecclesiarum multò diligentiore, quàm illis quibus nulla cura animarum commissa est, vnius diei postulari ab Episcopis, & à Parochis, qui aliqua ratione, & ipsi Episcopi nuncupari possunt, vt plura hora vna ad Dei gloriam, & ad propagandam veram pietatem verbo & exemplo gerantur, quàm die vno à ceteris hominibus. Quæ verba meo in animo vtinam insculpantur, & illorum hominum, qui in pastoralis munere valde formidando versantur. Et exactor temporis egregius, & vir desideriorum sanctorum, & documentorum plurimorum ad disciplinam Ecclesiasticam augendam perpetuus inuentor erat Carolus Cardinalis, qui cum maxime gauderet fieri discipulus; ab omnibus enim religiosis viris, hominibus etiam Ecclesiasticis interrogationibus varijs quotidie fieri doctior & in arte pascendarum animarum fieri instructior studebat; docebat tamen ipse magis omnes Episcopos & omnes clericos perpetua vultus serenitate, admirandaque quadam equanimitate, custodia oris perpetua, vt ne verbum quidem otiosum proferre soleret. docebat sic humilitatem, modestiam: pallore quodam vultus venerando ad continentiam ac sobrietatem omnes excitabat. Et excelsi animi, & prestantis cuiusdam fortitudinis specimen dedit in tuenda iurisdictione Ecclesiastica, cum causas, quæ ad ipsum pertinerent, docto-

doctorum, & piorum virorum cōsilio cognoscere omnino statuerit. Et potentium minas nō extimuit, quin potius pro dignitate Ecclesiastica tuenda, illos anathemate non deterruit solum, sed perculit, ut discerent (quemadmodum dicebat) parere Ecclesie, & ministris Dei debitum honorem adhibere. Et fuerunt eo tempore, qui sanctissimi hominis humana omnia contemnentis, non solum illam animi constantiam nō laudarent, sed eius consilium valde improbarent, quod nimis vellet quod velle videretur: quod Regem potentissimum, tot regnorum Dominum, Catholica fidei defensorem acerrimum, inusitata a hoc seculo severitate irritaret. Et Pium V. Pontificem Maximum Philippum eximio amore, honoribus etiam magnis prosequentem, huiusmodi anathematibus in Regis Catholici ministros, & in Mediolanensem senatum aliqua ratione turbarit. Sed gloriam vnam Dei ante oculos habebat propositam, & nihil quicquam magnum sine Pij V. Pontificis, & Gregorij XIII. quos magna veneratione prosequabatur, consilio, aggressus vnquam est facere. Sanctorum exemplis mirum in modum delectabatur. Eorum res praeclare gestas imitari studebat maxime. Thomae Cantuariensis, & Ambrosij admirabilem constantiam in defendenda Ecclesiastica iurisdictione imitatus, varias multorum voces, quibus interdum vir optimus lacerabatur, non audiebat. beatum potius se putabat cum malediceret illi homines, cum illum inexorabilem, & parum cautum, rebus suis, suorumque commodis minime consulentem, nominarent. Ad illum accesserunt consanguinei

guinei in eadem, qua ipse natus Borromeorum familia, rogauerunt Cardinalem per illum ipsum Deum, qui eorum familiam diuitijs, & splendoris titulis ornauit, ne ad iracundiam insolita sua seueritate Philippum Regem, in cuius potestate Mediolanenses sunt, prouocet. Secundum Deum, respondit: Philippo se debere omnia: illum catholicum, & de Christiana Reipub. optime meritum Regem agnoscere, & debitis honoribus prosequi. Scire Philippum minime probare que nonnulli eius nomine tanta diligentia curant. Regis Regum Christi iussa in animo impressa habere. A Deo ipsi commissum esse animarum curam. In partem sollicitudinis Ecclesie sponse suae à Iesu Christo per eius Vicarium Romanum Pontificem esse vocatum. Muneris sui obliuisci non posse: illos qui pro Rege Philippo Mediolani imperant praesidia, Aronam mitterent, facerent quod sibi magis placeret, se velle magis parere Deo, quam hominibus. His verbis, & alijs magna cum animi lenitate consanguineos suos in officio continebat, ita vt nec illi contradicere amplius auderent, & hac animi magnitudo, & rerum externarum contemptus magnam ipsi augebant auctoritatem: peruersumque morem huius seculi mirè in modum damnabat, qui increbuit, vt Pastores nonnulli turpiter adulentur Regibus & Principibus, neq; ad Dei praescriptum, sed ad hominum gratiam se accommodent non minimo cum piorum hominum dolore. Et eandem animi fortitudinè praese tulerat Cardinalis, cum pro iure suo tuendo Canonicos Scalenses visitandos, inuitos etiam statuerit: quo in munere

tractando, periculo etiã mortis se exposuisse visus est. Vitam hanc plenam erumnis, varijs periculis expostam. Lachrymabile exilium, molestam peregrinationem cur tanti faceret vir sapiens? cur tantopere amemus mortales: ministri in primis Dei Episcopi, virtutia extirpare negligamus: indulgētes simus, ut nostram indulgentiam, quæ disciplina nouerca est, gregem Christi perdamus? Et inciderat (vt dixi) in dies magis admirabilem animi constantiam, & mortis contemptum Cardinalis Amplissimus in plurimorum malitias, res Ecclesiasticas carnalis prudentia regendi diffimentium. Sed profecto nō bona magistra est mortalium multitudo; & illi qui prudentiores habent, & fallunt, & falluntur sepiissime. Studium visitandi parochiales Ecclesias crescebat in dies magis: proximarum virtutum Cardinalis exempla dabat, peccandi occasionem quanta maxima poterat diligenter fugiebat ipse, & adimebat ceteris. Sic chorum ingressus erat, vt nihil oculis omnium illustrius conspici posset. Diuina officia, Horæ canonica, tanta cum diligentia persoluebantur, vt nihil accuratiùs institui, aut obseruari potuerit, & sapienter vt omnia. Nam Propheta illud animo volutabat. Maledictus qui opus Dei facit negligenter: cum tanta sit Dei bonitas, vt nos miseris exules, rebelles potius, qui eius perennem hostem Sathanam, perniciosam nobis consilia suggerentem sequimur: si malè acta vita nos pœniteat, ad colloquium admittat, quanta est stultitia recusare colloquium Deo, à quo bona omnia proficiscuntur, non orare, cordis euagationibus, peccatis varijs cōtaminari, peccatis inuit-

inutiliter fundere, rebus omnibus egentes, mendicos
auxilium à Deo cæli, & terræ Domino non implorare
aut si aliquid consuetudine quadam coacti, & pudore
suffusi, consueuimus petere, tanquam aliud agētes,
oscitantes potius, quod non minima imprudētia indi-
cium est petere. Et in struenda Ecclesiastica discipli-
nā laudabilem quandam seueritatem adhibuit, vt de
ea interdum aliqui canonici queri cōsueuerit; integri
enim dies festi in concionibus audiendis, in processio-
nibus varijs in Ecclesia consumebantur. Nihil appa-
ratu Ecclesiastico ornatius, aut magnificentius. In
concionatoribus diligendis mirū studium adhibebat.
Ipse concionatoris munere paterno quodam dicendi
genere fungebatur, & interdum bis in die sermonem
habebat. Nimiam illam diligentiam aliqui nomina-
bant. At in Carolo Archiepiscopo, vt variæ, & præstā-
tes virtutes fuerunt, ita hæc in primis præstitit, quod
curiosorum hominum, ne dicam vanorum, qui aulici
immeritò nuncupari solent, vuculas contempsit. Non
quid plurimi de se dicerent, sed quid ab ipso facien-
dum esset, vt diuinæ legi obtemperaret, studebat.
Et bacchanalibus diebus præclarissimam inuenerat
rationem, qua populus desineret insanire. Nam die-
bus festis hymni in Ecclesia canebantur. Musica to-
ta plebs recreabatur, cunctis quibusdam sermonibus
breuibus, iaculatoria quadam oratione mentes in
cælum erigebantur. Sanctissimum Eucharistia
sacramentum ministrabat ipse frequentius, eo
tempore illud etiam per totam Ecclesiam mani-
bus suis portare consueuerat, ita vt tunc maxime
aduer-

aduersus Sathanam eo tempore pugnaretur. Huiusmodi erant sancti Chrysofomi, & veterum Episcoporum pij, & laudabiles conatus. Nam, vt est milita tota vita hominis, ita praeftantior, & illustrior est militia, vita Episcopi, cum singulis momentis ipsi pugnandum sit aduersus Sathanam, Mundum, & carnem, sectatoresque Sathanae, filios huius saeculi, & prudentia carnis abundantes, quorum infinitus est numerus. Quam pugnam, vt strenuus Christi miles, imbat Carolus, atque in pugna semper apparebat alacrior. Et in grauioribus negotijs piorum hominum consilium adhibebat. Congregationes non paucas prudentum, & religiosorum hominum instituerat, quorum iudicio nobilissimam illam Ecclesiam gubernabat, & Mediolanensis populi commodis consulebat, ita vt omnium generum miseris hominibus succurrere, peccata exterminari conaretur, occasiones etiam peccati auferret. Verum cum nulla possit excogitari maior miseria, quam Christiana disciplina ignorantia, scholas quam plurimas, quibus separatim pueri à puellis in Christiana doctrina rudimentis informarentur, instituit, quas ipse frequentare consueuerat: in quibus saepe paternos sermones habebat. Centum & viginti scholas puerorum circiter, itidem centum puellarum diebus festis frequentabantur. Quidam è plebe pij homines, eleganti, & pia metaphora sumpta ab Apostolis, piscatores nominabantur, qui pueros ad sanctam & salutarem illam disciplinam quodammodo impellerent, & varijs saeculi, & iuuenilis aetatis fluctibus agitato, spirituali piscatione caperent, & ad salutis portum

tam redigere conarentur. Et pij homines quàm pluri-
mi, aliqui liberali mercatura dediti, nonnulli etiam
nobili genere orti, nobilissimam artem instituendi pue-
ros in Christiana doctrina diebus festis exercebant.
Singulis scholis præfectos cõstituebat: fœminas etiam
pietate præstantes, matronas nobilissimas ad rudi-
menta Christiana docenda ex eius præscripto pijs li-
bellis excitare nõ desinebat, tantusque ordo in re tam
præclara, & tam salutari est adhibitus, vt Spiritus
Sancto magistro Mediolani singulis diebus in Chri-
stiana pietate proficeretur magis, vocêsque Angelicæ
diuinas laudes cõtinentes diebus festis totam exhi-
lararent urbem. Et ipse Caroli Archiepiscopi visendi
causa Mediolanum quinquies accesseram, multo ma-
gis vt ad Veronensem gregem pascendum redirem
instructior: cum eodem Cardinali in illis scholis fue-
ram. Et nullum diem, horam potius nullam præter-
mittebat Carolus, quin de Dei gloria, & de Eccle-
siastica disciplina excolenda, cogitaret. Seminarium
centum & viginti amplius puerorũ instituerat: ades
commodas admodum, & honorificas adificandas illi
curauerat: progressus indies maiores in literis, & in
Ecclesiasticis moribus fiebant. Visitabat ipse sæpe cle-
ricos, paterna quadam charitate illos complecteba-
tur, nominatim ad omnes labores perferendos pro
honore Dei illos excitabat, filios sæpe appellans. Et
dum ipse prandeat, religiosos viros imitatus, qui in
vnum coacti, corpus suum consueuerunt reficere cibo
modico, singulis diebus festis seminarij sui clericos a-
liquam sacrosancti Euangelij partem explicãtes, &

ex alto loco concionem habentes audiebat. Iusserat etiã, vt interdum Latino vterentur sermone: exercitatio illa dicendi facultatem pariebat, & clericos in muneris pastoraliis præcipua parte erudiebat. Sic enim Sanctus Spiritus (vt antea attigimus) in Tridentino Concilio declarauit. Præcipuum munus Episcopi esse, idem parochorum, populos docere. Et non vno Seminario clericorum amplissimo vir Dei cõtentus fuit, sed plura instituit, nam clericos adultos, qui in literis progressus non fecerunt, in vnum locum cogendos decreuit, vt gubernandarum animarum artem ediscerent, & mediocri Ecclesiasticarum rerum cognitione imbuti, in Ecclesiasticis moribus instituti, ad regendas parochias idonei efficerentur. Ex huiusmodi Seminario fructus vberiores ad Mediolanensem administrandam Ecclesiam redundare, quàm ex seminario ipso aliquando dicere consueuerat. Et collegium Papiæ, quod Borromeorum nuncupatum crexit, quod magnificis sumptibus edificandum curauit, vt in eo Mediolanensibus, & Papiensibus ciuibus præclaras optimis disciplinis in Christiana in primis pietate educarentur. Et Heluetijs paterna cura prospexit diligentissimus Pastor. Et seminarium itidem ad nationis illius vsum erexit. Nobilibus item pueris, vt parentum indulgentia, illorum itidem qui parentibus essent orbat, commodis prospiceret, mira solertia construxit, cuius exemplo deinceps alia nobilium puerorum sunt instituta collegia. Et fuit ab eodem Carolo Cardinale Oblatorum Collegium institutum Sacerdotum non paucorum, qui vouerunt

suo Archiepiscopo, & eius successoribus se obtem-
 peraturos, animarum curam sine vlla cunctatione
 quando Archiepiscopo ita videretur, se accepturos,
 nulla tenuitatis parochia, aut loci difficultatis ratio-
 ne habita. Ad quod Collegium cum non semel Cardi-
 nalis iussu accessissem, & Episcopus, & proxime etiã
 Cardinalis, disciplina Ecclesiastica, quæ illo in Colle-
 gio maxime floret, & piorum sacerdotum laudabi-
 lissimis moribus, & eruditione varia sum incredibili-
 ter delectatus. Vt paucis dicamus: Nulli hominum
 generi, nulli sexui, nulli etati, nulli humane miseriæ
 vir pius Mediolani non consultum esse voluit. Nam
 & expositis infantibus, & varijs affectis morbis, &
 mente captis maxima adiumenta comparauit: &
 virginibus fœminis ad earum tuendam honestatem
 prouidit, & illis, quæ corruptæ fuissent, vt in viam
 possent redire, prospexit; & deuotis fœminis, quæ
 Capucine nominantur, quas in eam Ciuitatem pri-
 mus introduxit, ad vitam Angelicam (vt ita dicam)
 traducendam, sanctissimi instituti regulis, omni-
 que religiosa disciplina, optime consuluit. Sodali-
 tates verò pias, hortationibus varijs, præceptis iti-
 dem salutaribus ita stabiliiuit, & auxit, vt Mediola-
 num schola quedam Spiritus Sancti, & pietatis, om-
 niùmque virtutum veluti officina, cœlestis patriæ qui-
 dam angulus dici potuit. Sic enim interdum diebus
 festis innumerabiles puerorum, & paellarum voces
 emittebantur, suauiter canentium, & laudantium
 Deum, vt Angelorum chori representari videren-
 tur: & eadem diligentia parochialibus Ecclesijs ex-

tra Ciuitatem, & quam plurimis oppidis Mediola-
 nensis diocesis consulebat. Visitatores sexaginta, &
 amplius delegit, prae-mittebat aliquos quod ipse postea
 esset venturus, populos sermone consolabatur, mini-
 strabat ipse sanctissima Eucharistiae sacramentum:
 sancto etiam Chrisinate vngebat: controuersias tolle-
 re, & multorum animos pacificare studebat: discipli-
 nam Ecclesiasticam in singulis Ecclesiis excolendam
 esse iubebat. Dei cultum tum interiorem, tum exte-
 riorum magna diligentia promouebat. Dum haec age-
 ret, & animabus Christo lucrando admodum esset
 intentus, ieiunijs corpus suum castigare non desinebat,
 assiduis precibus mentem eleuabat, & sanctis cum
 Deo colloquijs in huius mundi despicientia, qua vera
 consequitur prudentiam indies magis proficiebat. Et
 quotidie magis in virtutibus singulis magnos progres-
 sus faciebat Carolus Cardinalis Mediolanensis Ar-
 chiepiscopus. Illum pastorem optimum, sancti Am-
 brosijs imitatore, nouum potius Ambrosium appel-
 lare quam plurimi non desinebant. Nos vicini Epif-
 copi illum admirari, quia custodiebat legem excelsi,
 quia super nos senes intelligeret, quia mandata Dei
 maxime omnium quereret: eius exemplo, stimulus
 potius excitati sepe sumus ad labores omnes perse-
 rendos, & ad artem pascendarum animarum, artem
 omnium artium, vt recte Nazianzenus, & post eum
 sanctissimus dicebat Gregorius, per discendam atque
 etiam exercendam. Et quia excellentis virtutis mi-
 mica perpetua est inuidia, non desuerunt, qui homini
 varijs virtutibus ornato, angelicis moribus potius, qui
 nunquam

nunquam iratus est visus, qui ne verbo quidem quem-
 piam vnquam offendit, interdum detraberet, quippe
 (vt ipsi dicebant) rebus in minimis interdum nimium
 studium collocaret. Abstinentiam virtutem eximiam
 & Ecclesiastica discipline custodem nimium coleret;
 ita consuevit Sathana hipodidascalus mundus, qui
 nihil non molitur, vt sanctorum hominum optimas
 sententias, & praeclara instituta quantum in se est e-
 uertat. At pius vir, cum excellentibus virtutibus suis
 miram constantiam addidisset, id est consecutus, vt
 varias hominum vuculas contemneret, & omnium
 inuidiam superaret. Et profecto diuinis quibusdam
 indicijs, à summa rei prouidentia, qua nec fallitur,
 nec fallit vnquam, manantibus, creditum est, Caro-
 lum fuisse praecipuo quodam amore à Deo dilectum,
 & in huius vitae periculoso certamine diuino auxilio
 adiutum. Nam cum pro extirpandis vitijs, & honore
 Dei, quem semper ante oculos habuit tuendo: Con-
 gregationem Humiliatorum reformandam sibi in a-
 nimum induxisset, ad quod munus ab auunculo Pio
 IV. ab eius itidem successore Pio V. fuerat delectus,
 ex illis nescio qui Praepositi, qui iustissimi hominis
 congregationis illius salutem spectantis, paulò ar-
 ctiores disciplinam ferre non poterant, in seruum
 Dei, in benemeritum de se virum, in Archiepiscopum
 & Cardinalem, odio implacabili exarserunt, eumq;
 diabolico quodam furore incensi, è medio tollere de-
 creuerunt. Vnus igitur inuentus est homo audacissi-
 mus, qui scelus detestabile aggredi non dubitaret; ita-
 que quo tempore ex domestica disciplina instituto

Carolus in oratorio cum tota sua familia ad Deum
 preces fundebat, paruulo tormento displotso, in quod
 globulos plumbeos, aut ferreos complures coniecerat
 Carolum vt erat genuflexus, & in oratione defixus,
 medio ipso in tergo directo percussit. Sed scelerato-
 rum hominum machinationes planè Sathanicas euer-
 tit Deus, & seruum suum scuto quodam inuisibili
 protexit: nam etsi maioris globi ictus ille, vsque ad
 cutem penetravit, ibique liuoris notam quandam
 impressit, quæ in eius dorso ad miraculi testificatio-
 nem, vsque ad vitæ finem permansit, nihil tamen
 nocuit viro sancto, ac ne sanguinis quidem guttu-
 lam elicit: ipse verò ita immobilis permansit, ac si in
 alieno corpore verberatus esset, silentioque indicto,
 ne quis se commoueret, inceptum cum Deo collo-
 quium admirabili fidei constantia, & animi forti-
 tudine absoluit. Et in sacris templis edificandis, &
 ornandis magnificentia, & in Episcopalibus adibus
 augendis studium, & miram in hospitibus excipien-
 dis alacritatem, & liberalitatem, eleemosinarum
 copiam, quibus omnium generum inopes iuuabat, si
 quis enumeret, laudationem instituat necesse est;
 Tanta & tam magna virtutis exempla dedit Caro-
 lus, quæ ita patent, ita omnibus cognita, & per-
 spectæ sunt, vt nec mea, nec cuiusquam commemo-
 ratione indigeant. Erga sacras sanctorum re-
 liquias mirifica quadam religione affectus erat Ca-
 rolus Cardinalis, in ijsque ornandis, honesto, de-
 centi, illustri loco collocandis, magnopere versa-
 batur: itaque multa Sanctorum corpora solemnibus
 suppli-

ſupplicationibus indiētis multo cum ſplendore, & pietate tranſtulit, ſed proſectō eximiam quandam liberalitatem, aut magnificentiam potius cum admirabili pietate cōiunxit, cum corpora ſanctorum Simpliciani Episcopi, & martyrum Anauniensium Sisinij, Martyrij, & Alexandri, illuſtriorē in locum, in illa ipſa ſancti Simpliciani Eccleſia cenſuit tranſferenda. Nihil quicquam fuit magnificentius, nihil quod ad alendum Dei cultum, & ad ſanctarum reliquiarum, ſanctorūque corporum venerationem hac etate magis inflammaret. Interfuerat illi tranſlationi Gabriel Cardinalis Paleotus, qui ad Clerum Mediolanensem occasione ſynodi diœceſane, qua celebrabatur grauiffimam, & elegantiffimam orationem habuerat. Interfuerant plures Episcopi. Ipſe etiam fuerat inuitatus, ſed occupationibus varijs impeditus, tam nobili ſpectaculo, in quo tota commota eſt Mediolanensis Ciuitas, præſens eſſe non potui. Et vt ad quædam præcipua capita Caroli optimi Cardinalis vitam redigam. De eius mortis contemptu, De eius charitate erga morientes, De perpetuo ſtudio ſacrarum literarum, Deque aſiduis eius precibus ad Deum. De admirandaque ſobrietate, & caſtigatione corporis, ſingillatim dicam; breuiter tamen, quia ſcio hæc etiam ab alijs copioſius eſſe tractanda, & quia illa tantum mihi narranda eſſe exiſtimo, qua mihi notiſſima ſunt, qua ipſe vidi, qua obſeruauī, cū optimi Cardinalis conſuetudine fruere. Nulla de re maiore cū animi ſenſu loquebatur, quàm de morte, peregrinatione, exilio.

Mortem, peregrinationem & exilium, hanc vitam, quam tantopere mortales exoptant, putabat. Iactans varijs nos fluctibus, innumerabilibus perturbationibus commemorabat, peccandi terminum & optabilem quãdam securitatem mortem nominabat. In ea mali nihil inesse. In peccato sitam esse hominum perniciem. Locos, quos sanctus in libello de bono mortis tractabat Ambrosius valde cognitos habebat, tractabat etiam sepe in familiaribus sermonibus. Addebat, turpissimum esse Christianis miseram hanc, & caducam vitam perditè amantibus superari prudẽtia, & fortitudine animi à philosophis, præsertim ab Epicteto, à Seneca, & à Cicerone, qui de morte contemnenda pulcherrimos libros conscripserunt, & præclarissimas sententias ad abijciendum omnem mortis timorem in medium attulerunt. Rem minime vstitã, & admiratione dignam narro. Dixerat mihi sepe Carolus Cardinalis in familiaribus hilari admodum vultu, sibi nihil quicquam accidere posse in hac vita iucundius, & vtilius, quàm si hac, & illac negotiorum causa transiens, in cadavera, quæ ad sepulturam deferantur, incideret. Inde se maximum fructum capere dicebat. Secum enim ipse sic loqui consueverat. Et me etiam quatuor, aut quinque cubiti terra manent, & ipse in illo loculo deferar. Hic est fabula huius mundi, seu vanitatum omnium, quibus sepe à recto tramite deflectimur, terminus. Multo aliter plerique nostrum, qui mortem horrentes cadavera maxime fugimus, & à meditatione mortis valde abhorremus. Illam enim meditationem mortis, quam
 philo-

philosophiam philosophi nominarunt: & nos non minima sapientia Christiana partem dicimus, melancholia nutricem, molliter nimium, ne dicam insipienter, non pauci arbitramur: in quos homines si aliquando incidebat Carolus, eos liberè monere solitus erat. Et erga morientes benevolentiam incredibilem, admirandam potius charitatem Carolus Cardinalis præ se tulit. Cum enim ipsi de Coepiscoporum suorum aegritudine nuntius afferretur, citatis equis ad illos accurrere consueuerat, sermone illos blando, & fraterno, ad poenitentiam inuitans, de aeterna vita, de coelesti patria: de Iesu Christi filij Dei Saluatoris nostri meritis, de preciosissimo eius sanguine, cuius precio redempti sumus, de salutari poenitentia, de infinita Dei misericordia locos tractabat tanta cum pietate, ut illorum, qui intererant lachrymas eliceret: ipse ego etiam interfui, cum pium hoc officium Ioanni Delphino Episcopo Brixienti, qui proximis annis ex hac vita migravit præstaret, & paulò antè quàm ex hac vita excederet Francisco Bossio viro integerrimo Nouaria Episcopo idem officium ex præscripto Concilij prouincialis Carolus piè, & fraternè præstitit, paulòque ipse post in grauissimum morbum incidit, quem mors consecuta est, hoc est transitus ad beatam, & aeternam vitam. Nec solum paternis, & pijs illis sermonibus languentes Episcopos, quos visitabat recreare solebat, sed cum deficere vires cernebat, genuflexus pro aegris preces fundebat, eorum animas Deo commendabat, demum eorum exequias, sermone ad populum habito, celebrabat. Et hac omnia

magna temporis celeritate conficiebat. Nec verò Episcopos solum, sed ceteros etiam, & principes viros, & priuata conditionis homines egrotos visitabat, omniq; officio, & pietate maxime necessario tempore adiuuabat: egrotabat aliquando Vercellis Carolus Emanuel Dux Sabaudia, adolescens religiosissimus, & Regia indolis, quem Carolus Cardinalis filij loco diligebat, & graui plane morbo conflictabatur, ne quicquam magis cupiebat, quàm seruum Dei videre, quem singulari amore prosequeretur. Accurrit Carolus, manu sua sacrosanctam illi Eucharistiam ministrat, verbis grauius, & spiritali dulcedine plenis, & hortatur, & consolatur, ita vt qui aderant lachrymas copiose effunderent, cum interea Dux ipse nusquam ab eo oculos deflecteret: demique Dei benignitate, & vt ipse Dux interpretabatur, Caroli precibus factum est, vt adolescens summa sp̄s, & Princeps nobilissimus conualesceret, & in maximarum rerum spem ad Dei gloriam, & Catholica religionis conseruationem reseruaretur: si laudationem ipse scriberem, locum hunc de egrotorum visitatione rationibus plurimis exornandum mihi esse intelligerem; sed vitam tantum Amplissimi Cardinalis scribo mores pios, & verè pastorales propono mihi, & Episcopis omnibus, in quos hac mea scriptio fortasse incidit. Et hanc eandem charitatem erga moribundos Mediolanenses filios suos, quos coelestis Pater eius fidei commiserat, dum sauiissimo pestilentia morbo infecti laborarent, quos nunquam mortis metu intermisit visere, quibus semper lue crassante (trecenti enim

homi-

homines singulis diebus per multos dies saeuitia mor-
 bi interibant) sacrosancta Eucharistia sacramentum
 ministrabat, & pios viros ad idem munus praestan-
 dum hortari non desinebat: calamitoso tempore
 orandi regulas populo praescripserat, diuinum auxi-
 lium implorabatur, ipse nudis pedibus fume eius collo
 circumducto orabat. Supplicationes publica fiebant,
 longos & graues sermones ad populum tanta cala-
 mitate afflictum habebat. Non Mediolanum modò,
 sed vniuersa Italia, totus terrarum orbis eximiam
 Pastoris charitatem est admiratus. Tantam virtu-
 tem nulla vnquam obscurabit obliuio, de qua, &
 sermones sunt habiti, & libelli etiam sunt scripti.
 Insuper saculum, carnalis & adulterina pru-
 dentia, cuius magister est, quomodo imbecillos a-
 nimos plerunque decipit. Non defuerunt, qui dice-
 rent, non debuisse Cardinalem tot se exponere vita
 periculis: & potuit (Deo iuuante) & debuit, cum ni-
 hil possit esse anima vna pretiosius, & ad Pastorem
 pertineat animarum, animam suam ponere pro ou-
 bus suis, se exponere periculis omnibus, imitari Chri-
 stum pastorum Principem, & salutem animarum
 sibi creditarum suae vitae praeferre, ita charitatis or-
 do postulabat: piam, & verè pastoralem hanc re-
 gulam comprobauit Dominus Deus euentu fœli-
 ci, cum illum incolumen seruauerit. Et sanè pro-
 trahenda vitae desiderium, vitiorum non pauco-
 rum, & calamitatum multarum origo est, & stul-
 titia non minimum indicium. Quis enim longa, & pe-
 riculosa nauigatione, in qua nauis varijs turbinibus
 saepe

saepe iactetur, nauseabundi plerunque nauigātes om-
 nia fastidiunt, delectetur? Quis in exilio ita desipiat,
 vt de patria non cogitet? Incommodo etiam diuertu-
 culo, in quo multi scelesti homines cohabitent, libe-
 ter maneat? Plerique mortales sumus huiusmodi, &
 vitam hanc laboribus, & erumnis plenam, non aman-
 tes, non magno studio protrahere procurantes, tātum
 abest vt laudemus, vt irrideamus potius. Et reprehen-
 siones hominum, pernitiosa prudentia omnia metien-
 tium, & res fluxas, & caducas admirantium, vitam
 in primis protrahere studentium non magni faciebat
 Carolus. Vias non esse vias hominum, falsas esse hu-
 iusmodi regulas, mera potius Sathanae sophismata,
 dicere consueuerat. Quare de morte saepe longos ser-
 mones habebat, & graues. De varijs huius vitae mi-
 serijs multa in medium afferebat, vt aeterna patria
 desiderium mirabiliter excitaret. In sacris libris, in
 vera sapientia, qui liber librorum, quem Spiritus San-
 ctus in veteri, & nouo Testamento descripsit, assidue
 versabatur. Et ita orationem cum lectione, Thomam
 Aquinatam sanctissimorum virorum doctissimū imi-
 tatus, coniungebat sex annos antequam ex hac vita
 migraret, vt nunquam nisi genuflexus sacrosanctum
 illum librum perlegeret. Et in Prophetis, quos coele-
 stes oratores appellauerimus, multum ac diu fuerat
 versatus. Praecipuos locos ex Salomone excerpserat,
 & ad vsum in quā plurimis sermonibus reuocari
 solebat. Si quis eruditionem variam, & reconditam
 in Carolo Cardinali Borromeo nō animaduertit, aut
 eius consuetudine non est vsus, aut non considerauit,

qua

que ipse in medium asferre consueuerat. Nihil extra
 rem, Nullum ineptum verbum, Nullum quod cuius-
 quam animum posset offendere, annorum multorum
 quibus eius consuetudine sum vsus spatium, à Carolo
 memini esse prolatum. potuisset si voluisset Latine scri-
 bere, satis eleganter; promptè enim, & disertè satis
 loquebatur Latine; potuisset etiam hac qua vtimur
 lingua, sed in scribendo aliorum opera libentius vt-
 batur; adhibebat tamen semper iudicium, quod tan-
 tum in corrigendis scriptionibus adhibere erat solitus
 vt prestantes ingenio, & doctrina viros in admira-
 tionem traheret. Et prouincialia Concilia, & horta-
 toria sue pastorales epistole, quas ad populum Medio-
 lanensem saepe scribebat, & sub eius nomine adebantur,
 ab ipso accuratissime emendabantur. Matrem esse
 sapientia humilitatem rectè dixerimus, vt sapientissi-
 mè indicasse videtur Salomon. Qui enim nihil sibi tri-
 buit, & neminem recusat habere magistrum, quam-
 uis etiam à natura praclarum non duxisset ingenium
 (quod aliter Carolo contigerat, qui excellens ingenium
 & iudicium acre à natura habuerat) cum quotidie
 multa addiscat, doctus euadat necesse est, tanta in-
 primis, quanta Dei beneficio abundamus hac tempe-
 state, bonorum librorum supellectile adiutus. Et domus
 Caroli, & dum Pius auunculus viueret, & dum Me-
 diolani pastorali suo munere fungeretur, fuit schola
 pietatis, Ecclesiastica, & sancta quedam Academia,
 officina demum virtutum omnium, piorum & docto-
 rum hominum contubernium. Et ordinem, qui est re-
 rum veluti anima, & in artibus, & scientijs per discen-
 dis,

dis, memoria commendandis artium & scientiarum
 praeceptis, mirabiliter prodest, mirabilem in studijs
 suis adhibuit. Capita rerum, de quibus erat acturus,
 partiri consueverat, & ita distinguere, ut facile illa
 memoria mandaret, quam diuidendi methodum
 miris laudibus extulit Plato, & eos, qui ita norunt
 diuidere, Deo quam simillimos dixit. Innumerabi-
 les synopses, siue tabulas, quibus tractationes de
 symbolo fidei, de decem praeceptis, de sacramentis,
 de oratione Dominica, de passione Domini, de quae-
 singulis sacrosanctis mysteriis, ita in omnes solemnita-
 tates, in omnia etiam Euangelia, quae diebus festis
 recitantur, in Epistolas S. Pauli confecit; quae si unum
 in librum redigantur, & in locos quosdam à Pasto-
 ribus tractandos referantur, magnam profecto vir-
 litatem Episcopi, & Parochi, & quicumque verbum
 Dei praedicare consueverunt, ex eius industria per-
 cipient. Solidam, non negamus, doctrinam tradide-
 runt Theologi scholastici: in quibus qui non sunt ver-
 sati hoc tempore, ne mediocriter quidem docti ha-
 beri solent. Et hoc ipsum dicere saepe solebat Carolus,
 qui pro sua modestia inter doctos numerari semper
 recusauit, nullam se scientiam tenere dicebat,
 cum tamen scientiarum omnium principia, & pra-
 cipua etiam dogmata Theologiae, & moralis etiam
 philosophiae optimè teneret, ut nemo de questioni-
 bus etiam difficillimis maiore verborum castimonia
 loqueretur: Aloysium Granatam plurimi faciebat,
 eiusque libros diligentissimè legere consueverat: lo-
 cos ex eius concionibus, & opusculis sibi constituerat;
 quibus

quibus copiose ex improviso etiam Euangelium, Epistolam, Missæ introitum, aut aliquos psalmorum versiculos posset explicare. Et non solum ex Granata, sed ex sanctis Patribus plurimos locos sibi collegerat. Quo eius labore factum est, ut facillime tres aut quatuor sermones vno die ad populum habere posset, cum fere nihil repeteret. Synopses quàm plurimas, commentarios itidem varios, & multos, è quibus sylvia quadam pastoralis in vnum volumen redigi facile poterit, testamento reliquit Ioanni Francisco Bonhomineo Vercellensi Episcopo, cuius pietate, & industria fiet aliquando, ut ex optimi Cardinalis laboribus ab Ecclesiasticis hominibus fructus percipiantur. Et Patri Francisco Adorno precipuos quosdam locos digerendos paulò antè, quàm ex hac vita migraret, tradidit. Dederat mihi commentarium quendam, quem de arte meditando duos annos antè quàm moreretur, conscripsit, qui profectò breuitate, & perspicuitate, grauitate etiam sententiarum dignus est, qui in piorum virorum manibus versetur.

Nihil magis acuit ingenium, nihil ad præstantiam iudicij comparandam magis prodest, quàm assidua oratio, ut multi putauerint, admiranda opera, quæ sanctus Thomas Aquinas monumentis literarum consignauit, oratione potius, quàm laboribus, quos pertulisset in euoluendis libris, accepta esse referenda. Et sanctorum Episcoporum, qui Ecclesiam Dei illustrarunt, hic fuit mos, ut cum assiduis precibus lectionem optimorum librorum coniungerent, quod &

nostro hoc saeculo nemo praestitit diligentius, quam Carolus. Incommodè admodum somnum capere consueverat, & breuem quidem illum, nimirum quòd agnosceret mortis imaginem somnum esse, & quandiu dormiunt homines, mortuos dici aliqua ratione posse, quia nihil homine dignum agunt: ipse verò in diuinarum scripturarum lectione, in oratione, & meditatione, & diutissime versari cupiebat, & noctis tempus ad id maxime accommodatum esse intelligebat, & quidem corpus domesticum inimicum, vigilijs edomare studebat; eam ob causam saepe contingebat, ut dum Carolus concionibus interesset, aut alijs publicis functionibus, somnus illum caperet, quod ne fieret, quamuis maximam diligentiam adhibuerit, consequi tamen semper non potuit, ut natura remissionem illam, & quietem efflagitante, non saepe dormire cogere retur: erat tamè huiusmodi somnus breuis, & admodum interruptus, ita ut etiam quae dicebantur magna ex parte perciperet: sic, ita disponente Domino Deo, neui quidam in eis, quos praecipuo amore diligit conspiciuntur: qua de re praclare à sancto Gregorio in dialogorum libro scriptum est, magna Dei dispensatione fieri, ut quibus maiora bona tribuit, minora inter dum non praestet, nimirum ne se extollant, sed discant, quia ex semetipsis maiora illa bona non habent, qui parua vitia vincere non possunt.

Et sobrietatem quandam admirabilem praestulit, cum in satis opulenta domo educatus, delicatis etiam cibus assuetus, tantos progressus in praestantissima virtute fecit, ut tres annos antequam ex hac vita migravit,

migravit, pane & aqua sapissimè contentus fuerit.
 Sanè alitrix maximarum virtutum est sobrietas, con-
 templationis, & orationis sedula nutrix, digna Epif-
 copo, digna animarum Pastore, & Christi imitatore
 laus. Et fuerunt, qui sanctum Cardinalis propositum
 non laudarent: cur ita? quia insano amore nos pleri-
 que nostrum diligentes, corporis tyrannidem non ag-
 noscimus, nec extimescimus. Nihil nobis magis est
 cura, quam ut miseris, & arumnis multis plenam
 hanc vitam sine vlla vel minima molestia transiga-
 mus, planè cæci, & patriæ nostræ cælestis illius Hie-
 rusalem (heu nimium) miserabiliter oblit. Profecto
 paucis vel minimis natura contenta est. Et S. Basilius
 pane, & aqua contentus fuerat, & innumerabiles
 alij Episcopi, quos qui est imitatus, reprehendi mini-
 me debuit, laudari potius. Nos verò, qui à tanta vir-
 tute procul absumus, sobrietatem eximiam pastoris,
 quem vidimus, cuius familiaritate etiam sumus vsi,
 non semper recordari non debemus, ut tantæ virtutis
 memoria sit nobis veluti stimulus ad orxnem luxum
 fugiendum, & ad omnes omnium generum cibi, &
 potus delicias vitandas: Variorum enim ciborum co-
 piam, & vsum vini immoderatum, Ecclesiastica
 disciplina, & pastoralis artis corruptorem, & inimi-
 cum iure nuncupauerimus; parere etiam hanc co-
 piam inuidiam, & inertiam alere affirmauerimus.
 Quod si quis Episcopalem splendorem, aut Cardina-
 litum obyciat, & addat, tenacitatis, ne dicam avaritiæ
 suspitione vitadū; is sciat Carolo sobrietatis laude hac
 atate insigni, rationes varias non defuisse in hospiti-

bus excipiendis, in pauperibus alendis, in templis adificandis, quibus liberalitatem, magnificentiam etiam suam patefaceret, quanquam nec ipse etiam Carolus dum Romæ fuit, cuiquam unquam obiecit, si moderatione adhibita omnium generum cibis lautis, vino etiam ad sobrietatis regulam vteretur.

Et corpus castigabat, verba illa S. Pauli Apostoli ponderans: Ne cum alijs predicauerim, ipse reprobus efficiar: quamuis si quis rectè consideret, multis rationibus probabilibus illis quidem adduci potuisset, vt quem socium multorum laborum, & præclarissimarum rerum, quas gerebat, nobilissima eius anima habuerat, & nunquam, aut perrarè rebelle expertus fuerat, minus durè tractaret: medicorum etiam monita audiens, & valetudini consulens. Sed sancta Dei Ecclesia mira varietate virtutum ornata, hoc indulgētissimo seculo, tali sobrietatis, & castigationis corporis exēplo fortasse indigebat: huiusmodi stimulo plerique nostrum, vt tantæ molliciei, tantarumque deliciarum, quibus diffluimus, & inertes ad res cælestes contemplandas efficiamur, indigebamus. Et visitandos Episcopos, & cathedrales Ecclesias vtile admodum Ecclesie Dei censuit, hortatus sæpe Pium, & Gregorium Pontifices, vt Visitatores mitterentur. Ipse visitandi munus non recusauit. Bergomum, Brixiam, Cremonam, partem etiam regionis Heluetiorum visitauit, magno cum animarum fructu: pietatis, diligentie exempla dedit plurima. Inde congregatio Cardinalium, qui Episcoporum causas componere, qui discordias omnes è cleris tollerere,

lere, qui Dei cultum interiorem, & exteriorem tue-
 ri & propagare nititur, instituta fuit. Frater Fran-
 ciscus Pamgarola, & Pater Achilles Societatis Iesu,
 mira de illius ieiunijs, & de perpetuis laboribus, de-
 que admiratione, quam Rethi, & Heluetij coepe-
 rant sanctitatis huius viri, mihi dixerunt. Fuit e-
 tiam de illa visitatione, quam proximo anno fece-
 rat pulcher conscriptus libellus. Et sacris peregrina-
 tionibus vir Dei delectabatur, & ad sanctum lin-
 teum venerandum, quo Saluatoris nostri mortui
 corpus inuolutum est, Taurinum non semel, pedi-
 bus etiam aliquando iter agens, profectus est. Sed
 & illa sancta itinera, & extremum illud, quod vir
 Dei Carolus morti proximus susceperat, vt sacro-
 sancta Dei mysteria in monte Varallo meditaretur,
 & sanctas meditationes, quibus antequam ex hoc
 misero saculo migraret, cum Angelis versari incepe-
 rat, non defuerunt qui memoria commendarent, &
 narrarent pijs quibusdam epistolis, & libellis. Et cum
 forti, & constanti animo, febris etiam correptus,
 mortem minime extimescens, pijs operibus in-
 tentus, de salute animarum sollicitus pastoralis vs-
 que ad ultimam horam munere fungeretur; San-
 ctum Missæ sacrificium celebrans, canonicas horas
 recitans, lytanas cantans, familiares suos, nautas
 etiam, à quibus quibusdam in lembis vehebatur, in
 Christiane pietatis rudimentis, languente etiam
 corpore instituens. Et Mediolanum cum calen-
 dis Nouembris redisset ferè semiuuius, antequam
 medicum ad se admitterei, genuflexus forti animo

in oratorio cum familiaribus suis longam orationem habuit. Cumque in lecto decubisset, ut medicis, qui illum versari in non minimo vite periculo affirmabant obediret, eundem lectum ornandum iussit imaginibus sacris, in quibus Christi mysteria fuerant depicta, memoria in primis sacri sepulchri Domini nostri Iesu Christi. In ea cogitatione attentissime defixus, cum Ecclesiasticis sacramentis pie susceptis, ad extremum illud certamen se optime armasset, placide in Domino obdormiuit.

Narrem, quae optimi Pastoris, & Cardinalis amplissimi mortem sunt consecuta? longissima futura esset scriptio. Commemorabo quaedam, quae ad honorem Dei maxime pertinent, & ad excitandos eos, in quorum manus libellus hic noster perueniet, ad varias virtutes. Haec audiebantur voces: Recens hic Ambrosius in caelum vocatus est, Non eramus nos digni pastore tanto, Solatio maximo destituti sumus. Ea quae de Athanasio scripta sunt, in hunc virum conueniunt, ut quamuis quam plurimos annos post Beati Marcum Alexandria in Episcopatu successerit, si virtutes considerentur, illi proximè successisse, quempiam iudicare posse. Ita quamuis Carolus mille amplius post annos in Ecclesia Mediolanensi Ambrosio successerit, proximè tamen successisse, si imitationis ratio habeatur, quispiam dixerit. Nam Ambrosius nobilibus ortus parentibus, parentum nobilitatem, Christiana contentus, non magnificet: Ita Carolus. Satyri fratris mortem modestissime tulit: sic Carolus Friderici fratris: liberalibus artibus instructus, & sa-
cris

cris literis deditus, docendi studio incredibiliter est
delectatus: eodem studio sacrarum literarum inflam-
matus Borromeus, cuius vitam scribimus. Mille insi-
dia à Iustina, & ab alijs scelestis hominibus illi stru-
ctæ, Scilicet in sanctum virum miserabiles exi-
tus; Eadem Carolo contigerunt, qui ferreis globulis
iniectis ladi minime potuit. Eius tempore hymni, an-
tiphonæ cani cœpti sunt: Borromei tempore, scilicet
etiam pestilentia, diuersarum vocum concentus per
totum Mediolanum audiebantur. Potentes viros Ec-
clesiastica disciplina tuendæ causa excommunicauit;
Idem non extimuit facere Carolus. Sanctorum Ger-
uasij, & Protasij corpora transtulit: Hic Simpliciani,
Sisij, & aliorum. In maxima sanctitatis opinione
apud exteros fuit: In magna etiam Borromeus. Plu-
rimæ Regum ad Ambrosium litteræ: Multæ etiam ad
Carolus Hispaniæ, Galliæ, & Poloniæ Regum. Ete-
nim ne hoc silentio prætereamus, Carolus Emanuel
Philibertus Dux Sabaudia Clarissimus tanti fecit,
vt filio parentis loco esse voluerit. Illum Henricus Gal-
liæ Rex Christianissimus, cum in Galliam rediret, ad
se adeuntem humanissimè excepit, eiusq; saluberrim-
is sermonibus magnopere est delectatus. Illum Phi-
lippus Rex Catholicus summo in honore habuit. Il-
lius virtutes Stephanus Rex Poloniæ ita est admira-
tus, vt cum Andream fratris filium adolescentem mag-
nis animi, & corporis ornamentis præditum, qui nunc
Cardinalis est, Romam mitteret, Mediolanum prius
diuertere iusserit, vt Caroli disciplina, & paternis
cohortationibus instructior Romam iret. Et hunc qui

dem adolescentem præstanti ingenio, & religione Carolus mirificè dilexit, eumque vicissim Andreas, vt parentem obseruauit, nec alio, quàm patris nomine postea appellauit. Sed vt ad institutam comparationem redeamus. Ieiunia Ambrosij crebra, & vigilia: plurimis Carolus ieiunijs deditus; Orandi assiduitas; & Carolus singulis diebus orationem cum lectione sacrorum librorum coniungebat. Sollicitudo itidem omnium Ecclesiarum: sollicitus maxime de parochijs, quæ in latissima eius diœcesi sunt. Amor admirabilis erga pauperes; & elemosynas Borromeus libenter distribuit. Alienam prædiorum eorum causa; & hic vendidit suppellectilem omnem, vestes etiam suas pestilentia tempore, vt succurreret pauperibus. Paupertatis itidem studium: Et Carolus dum in suo cubiculo oraret, aut sacra lectioni incumberet, vnica veste contentus, & ea quidem vilissima, hyeme, & æstate utebatur. Idem Ambrosius peccata aliorum acerbissimè flere consueuerat: & hic gregis sui peccata lugere non desinebat, luxum maxime. Dignitatis Ecclesiasticæ studiosus, clericos à laicis in choro distinxit; & auctoritatem Ecclesiasticam defendit Carolus. Mortem suam prædixit: Eucharistiam paulò antè quàm è vita decederet suscepit. Dum ad sepulturam deferebatur demoniacorum clamores plurimi auditi: eiusdem corpus omnes tangebant, omnium ordinum homines ad sepulchrum ipsum deducebant; & hæc omnia Carolo diuino beneficio contigerunt. Virtutes, quæ in Ambrosio fuerant

(vt

(vt vno verbo dicam) in Carolo Borromeo mille amplius post annos, renouasse Dominum Deum, qui hęc nostram scriptionem legerit, & qui libellos varios, qui de ipso conscripti sunt, euoluerint, facilius intelligent. Mirabilis est Dominus in sanctis suis, Mirabilia sunt opera eius, predicanda dona eius.

Imitator hic egregius Ambrosij, qui nouus Ambrosius nominatus est, Carolus testamento supellectilem suam, & non magnam pecunia summam, quę in œconomi manus eo tempore fuerat, pauperibus Mediolani, qui in magno illo hospitali pię sustentantur, reliquit, nulla consanguineorum suorum ratione, aut mentione habita, quandoquidem illos diuites valde, opulentos potius esse optimè nosceret. Pauperibus, hoc est, Christo, cuius membra sunt pauperes, à quo maximis thesauris fuerat ditatus, cui animam suam dicauerat, supellectilem suam omniąque, quę sibi reliqua erant restituenda censuit, & sapienter vt omnia. Vt mercaturam laudabilissimam, quam sanctus celebrat Chrysostomus, in sua vitę exitu exerceret: Mercaturam sanctus ille vir appellat eleemosynam, quam Sanctus Spiritus interdum sanctam fœnerationem nominauit, cum scriptum sit, Qui miseretur pauperi, fœneratur Deo.

Et vir optimus, & amicitia cultor egregius, qui me in amicorum suorum numero pro sua humanitate ante viginti duos annos collocauerat, nescio an me excitauit, an magno honore affecit: dicam vtunque, & ad pastorales omnes virtutes me inflammauit, &

maximo me affecit honore, cum imaginē sancti Am-
 brosi, quem sibi imitandum proposuerat, & ad cu-
 ius scripta assidue legenda me saepe fuerat hortatus,
 mihi testamento reliquit: quo dono, nihil mihi in mea
 vita incundius futurum est. Erit mihi imago illa pul-
 cherrime depicta stimulus perpetuus ad pastorales,
 & eximias illas virtutes, quae in sanctissimo viro Am-
 brosio, & eius imitatore Carolo fuerunt, imitandas.
 Amicitia leges si quis alius seruauit, seruauit ipse cū
 liberè monuerit amicos, si quando illos monitione in-
 digere animaduertit. Et religiosorum familiaritate
 delectatus est plurimum, eorumque consilijs saepe ute-
 batur. Franciscum Adornum Societatis Iesu plurimi
 fecit, qui cum in extremo vitae curriculo per dies plu-
 rimos, quo tempore in Monte Varallo meditationibus
 se totum tradiderat Carolus, ab cuius lateremina
 discesserit: res admirandas de eximijs virtutibus,
 quas in postrema vitae suae parte ostendit Carolus,
 narrauit, & scripsit. Et Francisci Pamgarola doctri-
 na, & facundia delectabatur, illumque in visitationi-
 bus saepe comitem habere consueuerat. Et plurimi
 erant, qui libentissimè pastorem suum sequerentur,
 nullosque labores subterfugerent, ut eius iussis etiam
 cum vitae periculo obtemperarent. Ludouicus Mone-
 ta clericus Mediolanensis, vir egregia fide, & pra-
 stanti pietate, Carolo in primis charus fuerat, ipso co-
 mite in itineribus utebatur maxime. Sed inter cōplu-
 res praestates viros, quorum fideli opera in Ecclesia Me-
 diolanensi gubernanda, & Ecclesiasticis negotijs tra-
 ctandis, diu, multumque est usus, duo in primis fue-
 runt

runt non solum doctrina, religione, prudentia, sed
 Episcopali etiam dignitate, quam postea consecuti
 sunt in Ecclesia Dei illustres, Ioannes Baptista Ca-
 stellius Bononiensis excellens Iurisconsultus, qui fa-
 ctus à Gregorio XIII. Episcopus Ariminen. demum
 cum eius, & Apostolica sedis nuntium apud Christia-
 nissimum Regem ageret, magno bonorum dolore in
 Gallia est mortuus. Et Caesar Specianus, qui Roma
 Caroli nomine apud summos Pontifices res grauis-
 mas administravit, & anno superiore ab eodem Gre-
 gorio Nouaria datus est Episcopus. Nam Petrum Ga-
 lesinium egregie eruditum, & eloquentem hominem,
 aliosque quam plurimos Caroli Cardinalis admini-
 stros, & alumnos, commemorare longum est. Quod
 lachrymis vniuersus Clerus, omnes nobiles viri, totus-
 que Mediolanensis populus Caroli funus prosecutus sit,
 scripserunt multi. Mœroris tot, tamque varia signa ap-
 paruerunt, vt neque verbis, neque literis exprimi pos-
 se videantur. Ad eius sepulchrum, quod è regione al-
 taris maioris ad primos gradus chori, sibi aedificandū
 sine vlla pompa constituerat, innumerabiles mortales
 confluxerunt, confluisse etiam multos post dies ac-
 cepimus. Et non paucos reperiemus, qui admirabiles
 Caroli virtutes considerantes, contemptum rerum
 humanarum cum admiranda charitate, & assiduo
 cum Deo colloquio coniunctum, & cum frequenti-
 sanctissimæ Eucharistiæ usu, & mansuetudinem exi-
 miam, & maximam humilitatem, ob Angelicas vir-
 tutes, quibus Carolus fuerat conspicuus, iam in cœ-
 lum euolasse pro certo habeant. Putent etiam fore,

ita Deo, cui arcana omnia notissima sunt, disponente, ut Carolus aliquando Ecclesie decreto in sanctorum numerum adscribatur.

Et Gregorius XIII. iudicio prestantissimo, & eximijis virtutibus praeeditus, accepto de eius morte nuntio, in Consistorio de excellentibus Cardinalis tanti, qui magnum sacrosancto Collegio ornamentum attulerat, & pro sancta Ecclesia, proque amore Dei labores varios pertulerat, virtutibus, sermonem habuit, magnum, & iustum dolorem suum Cardinalibus exposuit. A quo Pontifice Gregorio, & a Pio V. qui in Pontificatu illum praecesserat, vnicè dilectus est, & testimonijs varijs, tum in Consistorio, tum in multis sermonibus fuit celebratus. Et Roma tota, quae virum Dei venerabatur, & ut lumen militantis Ecclesiae agnoscebat, & suspiciebat, Carolum luxit, & lugent illum adhuc plurimi. In luctu hac ratione se ipsos consolantes, quod in caelestem illam patriam ante Regem Regum Dominum Deum, cuius imperio totus regitur Mundus, admissus, Christianae Reip. cui exemplo, & laboribus consuluit, precibus assiduis prodesse non desinit, & quando eius exemplo meliores non pauci efficiuntur, disciplina etiam Ecclesiastica scriptionibus suis crescit, nobis dubium minime esse debet, quod vberimos laborum suorum fructus capiet in illa sempiterna beatitudine vir sanctus, Deo iusto iudice meritis praemia cumulatissime reddente, quae nemo cogitare, nedum explicare potest.

Eius exequias celebravit Nicolaus Cardinalis Cremonensis,

monensis, qui mirifico amore Borrromeum diligebat, ita vt sacrum faciens lachrymas continere saepe non potuerit, iacturam, quam fecit optimi, & egregij pastoris de patria sua optime meriti, considerans. Attingit annum quadragesimum septimum, satis longam vitam duxit, si plurimarum virtutum exempla quae reliquit consideremus; admodum breuem, si ad comoda, quae Ecclesiae Dei afferebat vita exemplo, & pluribus suis animum intendamus, vt vir Dei diutius premio sibi debito, caelesti illa patria careret, noluit Dominus, Qui sit benedictus in saecula.

Hanc de Cardinalis Borrromei vita scriptionem meam Antoni Cardinalis, Guilielmo Cardinali Sirleto, quem patrem iudicij agnoueram, & Borrromei memoriam colentem valde, eiusque eximias virtutes libenter celebrantem, tradideram: susceperat prompto animo scriptionem legendam, considerandam, emendandam, si qua ei emendatione opus esse videretur. Cum autem pridie quam ex hac vita Sirletus migraret ad illum in lecto decumbentem accessissem, leto admodum vultu me aspiciens, inquit, Nihil opportunius contingere poterat mihi, quam illum, quem de sanctissimi Cardinalis Borrromei vita libellum scripsisti, mihi legendum dederas, tibi meis manibus restituere. Addiderat quaedam, nonnulla etiam detraxerat, quaedam correxerat amanter, & prudenter, vt solitus erat. Munus tuum (addidit) sepulchrale fuit mihi acceptissimum: diuina prouidentia factum crediderim, vt in vltimo huius vitae actu, virtutes Borrromei, eius in primis

primis

primis vitæ contemptus, & animi in minime formi-
 danda morte celsitudo, quem vnice dilexi, & magna
 obseruantia sum prosecutus, mihi proponerentur, vt
 alacrius ad patriam illam communem nostram ten-
 derem: faxit Deus misericordie parens, vt ego, & tu
 aliquando in cœlesti illa patria Carolum nostrum vi-
 deamus, ibiq; verè in Domino coniuncti, perpetua fe-
 licitate persruamur. Ipse molliter nimium hæc au-
 diens: vix verbum proferre poteram, lachrymas etiã
 non continui: sed quod magis reprehendendum est,
 hæc recordans interdum adhuc lugeo. Quid hoc est
 Homo in disciplina Sirleti parum exercitatus imita-
 tor malus tanti magistri, quem suspiciebam. Senex,
 caniciei, que certissima aduenientis mortis, & non
 multum distantis nuntia est, oblitus meæ; verborum
 que apud sanctum Apostolum Paulum legeram, pa-
 rum memor, contristor de dormiente quasi spem non
 habeam, lugeo è custodia vocatum à Domino, seruum
 bonum ab exilio profectum in patriam, ex huius pe-
 regrinationis fluctibus in portum deductum, ciuem
 beatæ Hierusalem factum frui sanctissimæ Trinitatis
 aspectu, & societate Angelorum. Cohibui me tãdem,
 mi Carafa Cardinalis optime, tuo etiam exemplo,
 sic me ipsum alloquens: Mortuum in Domino, atque
 ob id beatum lugemus? cur non gaudeamus potius?
 sacro Collegio hic erat ornamento? de cœlo precibus
 suis erit subsidio. Vicario Christi seruebat fideliter?
 nunc seruit Domino Dominorum, eoq; fruitur. Com-
 moda afferebat Ecclesiæ militanti laboribus, & vi-
 gilys suis? nunc in Ecclesia triumphanti victoria, quã
 de

de se ipso, & de perennibus inimicis nostris retulit (vt
 equum fuerat) fructus percipit. Ne causa nostra do-
 leamus nimis, eijciamus molliciem animi, gaudeamus
 potius migratione amici, & de vtroque nostrum, de
 omnibus potius, qui eius consuetudine vsi sunt, bene-
 meriti. Iusta persoluimus (vt debuimus) laudationi,
 que in funere est habita inter fuimus. Quid restat, nisi
 vt ad eandem patriam aspiremus, ad quam ipse (vt
 credimus) iam peruenit: subsidia, qua nobis est polli-
 citus, precum suarum apud bonorum omnium largi-
 torem Deum, in huius vita periculis tam varijs, &
 magnis expectemus, memores documentorum, qua
 nobis reliquit; memoriam amici veri tanti Cardina-
 lis ex animo nunquam excidere patiamur nostro. Tu
 qui tanto magistro es vsus in sanctis Græcorum pa-
 trum libris potissimum perlegendis, & eius consue-
 tudine plurimos annos te ad maximarum virtutum,
 quibus ipse prestabat, perpetuam imitationem effin-
 xisti, recordatione Cardinalis Sirleti valde semper
 delectaberis, ego verò, & delectabor, & illum veluti
 exemplar semper habebō ante oculos. Multiplex re-
 rum humanarum & diuinarum scientia, cum admi-
 rabili humilitate coniuncta. Historia Ecclesiastica
 admiranda cognitio cum perpetuo communicandi
 studio. Sermo grauis, & eruditus, lepore, & charita-
 te Christiana conditus. Patientia summa in miserorū
 querelis audiendis: studium in subueniendo oppressis
 assiduum. Mirum in dissimulandis, excusandis, mi-
 nuendis aliorum erratis. Rerum externarum, diui-
 narum in primis, & inanis gloria contemptus. Leni-

tas

tas animi amabilissima. Cautio valde probanda, ne domestici eius illi dominarentur. In consanguineis suis minime diuitibus ditandis, digna Cardinali, & Episcopo moderatio. Orandi studium cum gratiarum ad Deum actione quotidianum. Hilaritas à puritate conscientiae profecta. Haec omnia animo infixata sunt meo: haec semper libentissime commemorabo. ad tantarum ipse virtutum imitationem, studia mea, cogitationes meas semper dirigam. Iacturam magnam, quam anno vno collegium sacrum Cardinalium fecit (vt alios omittamus) duorum in primis Cardinalium Borromei, & Sirleti sarciet Dominus Deus, pietate, diligentia, industria Cardinalium, qui viuunt, quos sanctissimis suis donis in dies magis ditat, & pro sua benignitate ditabit.

F I N I S.

INSTRUCTIONES
PRAEDICATIONIS
VERBI DEI.

CAROLVS S. R. E. TIT. S.
PRAEEDIS CARDINALIS, DEI,
& Apostolicae sedis gratia Archiepiscopus Me-
diolam: vr̄bis, diocesis, prouinciaq; Mediolanen-
sis concionatoribus, Salutem in Domino.

PRAEDICATIONIS verbi Dei of-
ficium in Ecclesia sancta tãti illud
sanè est, vt ad Dei gloriam, & ad
caelestis regni propagationem, & ad anima-
rum salutem plurimum intersit, nõ solum
quales sint, qui præstantissimo illo munere
fungũtur, verũ etiam qua via, quaue ra-
tione illud præstent. Quare superioribus
annis eo de genere nos decreta aliqua in
concilio prouinciali primo confecimus:
deinde alia concilio item prouinciali ter-
tio; tum alia etiam quarto adiunximus, ad
rectam illius sacrae prædicationis discipli-
nam. Verũ quo accuratius, vberiorique
spirituali fructu Concionatores tantæ rei
munus administrarent, atque exequeren-
tur; nos de Episcoporum prouincialium,
qui præsentibus in eo tertio concilio adfue-
rant, sententia, & assensu, instructionem
gra-

grauiſſimæ illius functionis, quæ vniuerſa
 noſtræ prouinciæ vſui eſſet, per nos illis
 edendam decreuimus. Ita que certis regu-
 lis, quas partim ex iſdem noſtris concilijs,
 partim ex ſapientum virorum, ſanctorum
 quæ hominum diſciplina, partim ex opti-
 morum concionatorum vſu accepimus, il-
 lâ, Deo iuuante, confecimus: in eaque con-
 cionatoris imaginem, ſi minus omnibus
 numeris abſolutâ, perfecteque expreſſam,
 at certè aliquo modo adumbratam, ijs om-
 nibus & ſingulis proponimus, qui vel pro
 paſtorali officio, vel pro ratione datæ fa-
 cultatis, munus prædicationis in vrbe, dice-
 ceſi, prouinciaque Mediolanenſi noſtra
 obeunt. Multa ſunt, quæ ad concionandi
 rectum officium pertinent; ſed eatantum
 breui complexi ſumus, quæ oportuniora
 videntur, quæque concionandi rationibus
 accommodatiora concionatorem adiuua-
 re, atque ad ea in primis inſtruere poſſunt,
 quæ propoſuimus. Hæc enim ſi ad vim illâ
 diuinam, quam ſacrarum litterarum ver-
 bis Spiritus ſanctus inſeuit, rectè acceſ-
 rint: vix dici poteſt, quàm facile, cæleſti in
 primis ope, non modò bonorum mentes
 ad omnem partem pietatis, religionisque
 inflammentur; verùm etiam malorum, &
 peccantium duriffima corda infringantur,
 animique hominum ſcleratorum, tene-
 bricoſa

bricosa vitiorum nocte circumfusi, suauis-
 sima luce veritatis collustrentur. Huius
 igitur instructionis regulis cum illi omnes
 & se, suumque officium, & ceteras actiones
 conformare debeant; tum verò, ut id ipsum
 omni studio iisdem præstent, in sua quis-
 que diœcesi Episcopus prouinciæ nostræ,
 decreti etiam prouincialis auctoritate, cu-
 rabit. Verum, quò instructio hæc omnis, ad
 singulas prouinciæ partes rectiùs accom-
 modata, eo vberiore pietatis fructum fi-
 delium animis afferat; ab vnoquoque pro-
 uinciali Episcopo aliquid ei, præterquam
 illa, quæ decretis nostris prouincialibus
 speciatim, sigillatimue cauta sunt, addi, de-
 trahi, rursusque mutari liceat, prout ex Ec-
 clesiæ, diœcesisue suæ vsu viderit. Et verò
 nos sicut diligentiam, quam eo in genere
 Episcopi prouinciæ ponent, magno his in-
 structionibus adiuuato fore arbitramur:
 ita non dubitamus, quin ex studio, quo ad
 eas ipsas exequendas concionatores vten-
 tur, spiritualia illa commoda existant, quæ
 vehementer expetimus, cum ad Dei
 gloriam, tum ad animarum salu-
 tem procurandam.

E DE

Iustificor coram Deo, & Christo Iesu, qui iudicaturus est viuos & mortuos, & per aduentum ipsius, & regnū eius, prædica verbum, inquit sanctissimus Apostolus Paulus in epistola, quam Timotheo Episcopo & discipulo scribit.

Concionari præcipuū munus Episcopi.

Quibus ex verbis perspicuum planè fit, quod & sacrarum litterarum monumentis perpetuò proditum, & aliorum Apostolorum, veterumque patrum exemplis demonstratum, œcumenica etiam Synodus Tridentina proximè censuit, verbi Dei prædicationem Episcopi esse munus præcipuum, idemque maximè necessarium.

Toto igitur pectore in eam curam incumbens, gregem sibi commissum, tum per se ipse, tum per alios, verbo Dei pascet ad illius Tridentinæ Synodi, & Conciliorum prouincialium præscriptum.

Parochus præterea, animarumue curator, sollicitudinis pastoralis memor, in cuius sane partem vocatus est, tamquam fidelis operarius, ad messem missus, qui Episcopum opera sua adiuuet, eam præcipuam præ-

prædicationis verbi Dei curam, sibi quoque impositam, præstet, atque exequatur ex præscripto item decretorum, & œcumenicæ eiusdem Synodi Tridentinæ, & provincialium conciliorum.

Si quis id aliquando præstare non poterit, subsidio omni, quod illis Synodis commonstratum est, omnino utatur, ut verbi DEI pabulum stans diebus nullo modo desit gregi, sibi in curam tradito.

Episcopus
concionam
di munus
etiam per
epistolas
expediat.

Et verò quamquam Episcopus, assiduus officij sui pastoralis laboribus, muneribusque occupatissimus, sæpè ad omnem populum sibi commissum, concionem habere non potest: tamen tam veterem, atque ad eò ab Apostolicis usque temporibus deriuatam rationem adhibere studebit, ut diœcesis suæ populis, à se distantibus, per litteras pastorales aliquando concionetur. Hanc enim concionandi viam non modò sanctus Paulus Apostolus tenuit, sed etiã ceteri Apostoli, qui per epistolas absentibus prædicarunt. Idem ab antiquis, sanctissimisque patribus factitatum esse constat: quorum animi eo charitatis amore flagrarunt, ut alij in exiliũ pulsi, alij in custodiã detrusi, vel alia ratione à grege cõmisso procul remoti, absentẽs ue, cum coram non possent, epistolarum

pastoralium scriptione vterentur ad concionandum. Atque hoc quidem concionis genere Episcopus cum sæpè vtetur, tum maximè quo tempore solemnes anniuersariæ mysteriorum nostræ redemptionis celebritates aguntur.

Cùm autem id sæpè contingat, vt Episcopus nõ solùm in Ecclesia cathedrali, sed in vniuersa diœcesi, verbi diuini ministerium alijs deleget: quàm diligentissimè videbit, cui illius facultatem det, ne tanto muneri iniuria fiat, nèue res sanctissima violetur; cùm præsertim non cuiusuis sit, inquit Nazianzenus, de Deo, diuinisq̃ue rebus differere, concionariue. Non facile igitur illam ei concedet, qui sacerdos non sit, vt sanctissimi Leonis Pontificis canone constitutum est.

Si quando verò ob iustam, aut necessariam causam diacono permittit, habebit rationem non solum doctrinæ, & morum disciplinæ, quæ duæ res in concionatore requiruntur, sed etiam ætatis: quæ solida, & confirmata spectari in eo debet, sanctissimi, sapientissimiq̃ue Pontificis, Gregorij Magni iudicio.

Nullò autem modo concionandi potestatem faciet, permittetue ei, qui Diaconus non sit.

Neque item indocto, vel inepto, vel vitioso,

tioſo, vel vitij, criminis ſue infamia notato; neque ſecularibus negotijs implicito: quẽ Nazianzenus in primis ad hoc munus nequaquam idoneum eſſe exiſtimauit.

Qua in re habenda eſt etiam ratio corporis. Ideo cui concionandi munus committitur, non erit is turpiter diſtortus, vel aliqua corporis parte vſque adeo deformis, vt, cum à ſacris quoque ordinibus ſuſcipiendis canonum iure repellatur, iudicet Episcopus, illius deformitatem id generis eſſe, vt indecorẽ etiam, ac non ſine aliqua inde populi offenſione ille præſtiturus ſit tam graue prædicationis miſterium. Solent enim in concionatore quædam corporis deformitates, præſertim ſi ſint perinſignes tum offenſionem, tum riſum afferre.

Regulares porro cuiuſcunque ordinis, qui, tamquam Episcopi, parochiæ adiutores, in hoc munere vicariam operam nauant, licet ab illis, qui eorum curæ præſunt, concionandi facultatem habeant, ne in ſuis Eccleſijs, vt Tridentino concilio ſancitum eſt, concionentur, niſi benedictionem ab Episcopo antè petierint: neque autem vllò ſanè modo, eo contradicente, repugnantẽue. In Eccleſijs, quæ ordinis ſui non ſunt, nullo præterea modo, vt eadem Tridentina ſanctione cautum eſt, niſi ſcripta facultate, ab Episcopo conſeſſa.

Non ſit concionator inſigniter deformitatis aliqua notatus.

Regularibus quatenus concionandi munus permiſſum

Facultatis verò, & benedictiouis testi-
monium, anteaquam concionandi munus
aggrediantur, rectori Ecclesiastico oppi-
di, pagi, lociue, vbi concionaturi sunt, ex-
hibeant.

Qui præterea regulares non sunt, con-
cionandi munere, præter parochum in Ec-
clesia parochiali, nunquam fungatur sine
illa Episcopi facultate scripta.

Nemo con-
cionabitur
nisi primū
professio-
nem fidei
ediderit.

Nec verò quisquam, ne regularis qui-
dem, etiam in sui ordinis Ecclesia antè cō-
cionari ingrediatur, quàm Episcopo fi-
dei professionem ad sanctionis pontificiæ
præscriptam formulam præstiterit: aut
illius præstitæ testimonium obsignatum
exhibuerit.

*De disciplina virtutum, & vite innocentia
concionatoris.*

Conciona-
toris vita
cum cōcio-
ne & do-
ctrina con-
ueniat.

ILLVD maximè sibi persuadebit, qui cō-
cionandi munus suscipit, se, nisi rectè,
& euangelij, quod prædicat, legibus cō-
gruenter vixerit, non magnam in audien-
tium animis vim imprimere. Quemadmo-
dum enim in arca testamenti duo illi Che-
rubim ita collocati erāt, vt sēper mutuo se
aspicerēt: ita vita concionantis, doctrinæ ex
altera parte respōdere debet, vsq; adeò vt
& vitam doctrina collustrèt, & doctrinam
rursus

rursus vita corroboret, viresque eidem perpetuò addat. Nam de abstinentia, ieiunio, lachrymis, oratione, eleemosyna, patientia aliaque Christiana virtute cum concionatur; magnum certè pondus, maximumque momentum apud auditores habet, si in omni eius vita virtus elucet, cuius præcepta concionando tradit.

Sciat item se exiguum porrò fructum spiritalem fidelibus allaturum, nisi verè, ex animo, totoque spiritu dicat: ita verò dicere is certè potest, qui verè spiritualis est, sanctæque vitæ institutis atque vsui planè deditus.

Hoc præterea in animum inducet, se non posse vitiorum, nec verò virtutum vim, naturamque satis planè ostendere, neque rursus docere, quemadmodum hæ amplectenda sint, & illa fugienda, cum tamè in utroque eo genere officium concionatoris maxime eluceat; nisi depulsis primùm vitijs, & mundi huius cupiditatibus abiectis, maximarum virtutum præfidiū, vsu, atque exercitatione bene, religioseque agendi, sibi comparauerit. Mundari enim prius oportet, quàm mundare, inquit beatissimus Pontifex Gregorius Magnus.

Erit igitur concionator singulari vitæ innocentia, moribus sanctissimis, & diuinis virtutibus instructus. Dei igitur

timore, terrenarum rerum despicientia, animarum salutis zelo, humilitate, mansuetudine, patientia, charitate, ceterisque religiosæ disciplinæ ornamentis bene munitus sit.

De vita & conuersatione concionatoris Chryso-
stomus.

Quo de genere toto, audiet sanctissimum virum, Ioannem Chryso-
stomum, ita monentem: Doctor, concionatorue omnibus debet virtutibus esse excultus. Debet enim pauper spiritu esse, vt auaritiæ studium atque omnem quæstus cupiditatem liberè reprehendat. Debet perpetuò & sua, & aliena peccata lugere, vt eos exagitet, qui, antequam peccant, peccare non verentur; & vbi peccauerint, dolorem non concipiunt scelerum, quæ admiserint. Debet esurire, & sitire iustitiam, vt operum bonorù studio languescentes, excitet verbo Dei, & exemplo suo accendat. Debet esse mansuetus vt ametur potius, quàm timeatur. Debet esse misericors erga alios, & seueritatem sibi adhibere. Debet esse mundo corde, vt ne cogitationes quidem inanes, & inutiles huius sæculi suscipiat, ne dum sæcularibus negotijs se implicet. Debet esse pacificus, vt populus, quem docet, sollicitus sit seruare vnitatē spiritus in vinculo pacis. Debet esse paratus ad omnes res, vel difficilimas, pro gloria Dei, proque Ecclesia ferendas non inani quodam animi impetu, sed
solida,

solida, veraque constantia, digna martyribus.

Neque sanè solùm his Chrystomi monitis se conformabit; sed disciplinam imitabitur aliorum duorũ etiam Græcorum patrum, qui & sanctitatis, & doctrinæ laude celebrantur, Basilij, & Gregorij Nazianzeni.

Hic in libro primo, quem de theologia elucubratus est, ille in epistola, quam de vitæ solitudine ad eum ipsum scripsit, aliquando docet, qualem eum esse oporteat, qui concionatoris officium, & personam sustinet.

At verò vitæ perfectæ, quam optimus quisque concionator instituat, genus potissimum sequetur ad præscriptum Gregorij Magni Pontificis: qui cùm sæpè concionatorem informat, tum verò, & in libro Pastoralis, & in Moralibus, præsertim libro xxx. cap. xxj. & libro vj. cap. xxv. alijsque præterea locis, quibus perspicuum fit, qui verbi diuini ministerium suscipit, talem se esse debere, qualem se fuisse, S. Paulus Apostolus ostendit in his verbis: Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

De scientia concionatoris.

IAM verò concionator, antequam prædicationis officium aggrediatur, in om-

nis sacræ, ecclesiasticæq; doctrinæ studijs, vt maximè potest, versari debet; præsertim si adhuc nullum docendi munus vnquam gessit.

Habebit omnes Theologiæ notos, & tractatos locos. Traditionum Apostolicarum Ecclesiasticarumque notitiam tenere studebit.

In quibus
conciona-
torè versa-
rum esse
oporteat.

In sanctorum Patrum scriptis, atque sermonibus peritè versatus erit.

Sanctionum item, spiritualiumque interpretationum vsu litteratè peritus erit.

Nec verò ignorabit, sacros Ecclesiæ ritus, qui in sacramentis, in diuinorum officiorum cultu, in tota denique Ecclesiastica ratione instituti sunt: eorumque mysteria, & significationes, quibus explicandis mentes fidelium accendantur ad pietatis studium.

Cognoscet item rerum in Ecclesia sancta gestarum, ac memoriæ veteris, & antiquitatis ecclesiasticæ ordinem: maximè autem sanctorum patrum historiam, summorumque Pontificum, & Episcoporum, quorum sanctitas præclarè eluxit, vitas.

Tenebit præterea aliquam veterum canonum scientiam, summorumque Pontificum descripta iura, atque instituta, & conciliorum decreta.

Theologiæ illius, quæ tota in spiritalis
vitæ

vitæ institutis tradendis, quæque in purgandis affectibus, in reformationeque interiori versatur, atque ob eam causam mystica, aut therapeutica vocatur, præcepta, atque exercitationes bene norit.

Sanctarum meditationum, orationisq; mentalis usum, ac peritiam habebit, ut alios ad cælestium contemplationum studium erudire concionando possit.

Casuum consciëntiæ doctrina instructus erit.

Morum, & virtutum Christianarum locos, non solum ordine collectos, sed rectè notos habebit.

Locos item omnes sibi comparabit, quibus auditorum animi commoueri, atque excitari solent ad Dei amorem, ad cælestis patrię desiderium, ad pœnitentiam, ad scelerum detestationem, ad virtutum studiũ, ad metum diuini iudicij, ad spem misericordiæ, ad misericordiam, charitatemque erga proximum, & ad ceteras præterea affectiones, quæ ad cælum excitatę, Christianas virtutes pariunt.

Locos etiam illos tenebit, qui sæpissimè usu veniunt, utpote de diuitiarum & honorum despicientia, de condonandis iniuriis de rebus aduersis, constanti Christianoq; animo ferendis, de immoderatis sumptibus, alijsque morum erroribus eripiendis.

Copiosa

Copiosa quasi supellectile instructus erit doctrinarum, quibus aliquando vtetur, cū opus erit, tum ad coarguēdam impiorum hominum audaciam, qui, de fide Catholica malè sentientes, Ecclesiæ veritatem oppugnant; tum ad Ecclesiæ dogmata, rectè pieque commonstranda, tum verò ad alia multa eius generis.

Præcepta etiam rectè intelliget officiorum, quæ magistratum, quæ ciuium, quæ seniorum, quæ adolefcētum, quæ viri, quæ vxoris, quæ parentum, quæ liberorū, quæ dominorum, quæ seruorum, quæ denique præcipua singulorum: vt, si quando vīu venerit, de illis ex præscripto diuinarum litterarum, sanctorumque Patrum quàm optimè concionetur.

Illud denique non parū expediet, si cōcionator etiam Græcè & Hebraicè nosse studebit: nam harum linguarum peritia cū ad alia multa utilis est, tum maximè & ad eliciendos ex eadem scriptura plures Catholicos sensus, & ad explicandas illas sacrarum litterarum voces, ac dictiones, quæ magnam vim, magnamque emphasim habent.

Vim, & copiam habebit similitudinum, quæ ab agricultura, vinea, semente, Sole, Luna, alijsque rebus ducuntur, quæ sub sensum cadunt, atque intelligentiam, præsertim

sertim eorum, etiam rudium, ad quos concio habetur.

Agricolis porrò si concionabitur, plurimum ad rem proderunt similitudines, ab agro, vinea, frumento, vitibus, lino, canabibus, arboribus, stirpibus, alijsque agriculturæ partibus ductæ: itidem eueniet, si alterius conditionis auditoribus aptè illas ita accommodabit, ut eorum ordo postulabit qui sanè quidem, cum ad certam quandam statum sui cognitionem, doctrinamque naturam ducantur; tum certè facilius multo trahuntur, si vel à vitæ, vel ab artis, vel ab alterius rei, quam profitentur, genere documenta sumuntur.

Multiplicem etiam, variamque copiam argumentorum colliget, quæ propriè, ac rectè accommodetur. Sunt urbani, & rustici; sunt nobiles, & ignobiles: sunt magistratus, & priuati: sunt docti, rursusque imperita multitudo.

Pro audientium igitur genere locos doctrinarum, ex quibus concionem cõficiet, non modò distinctos, sed optimè explicatos habebit.

Atque in hoc quidem multiplici genere concionator videbit, ne, quæcumque, ut sanctus Gregorius scitè monet, legerit, aut scientia comprehenderit, omnia enunciet, atque effundat: sed delectum habebit, ita

vt

vt documenta, alia exponat, alia tacita relinquat, prout locus, ordo, cōditioque auditorum deposcit.

Sicut autem rerum, quæ supra mox commemoratæ sunt, quarumq; prior cura esse debet, scientiam tenere concionatorem oportet: ita etiam sibi parare necesse habet bene concionandi modum.

Rectū concionandi modum concionator sciat.

Ex præceptis igitur rhetoricæ ecclesiasticæ locos discet, vnde concionis exordium, quando eo vtendum esse iudicauerit, recte ducat, vt ab vitiosis exordiis lōgè refugiat.

Disponendę cōcionis modū intelliget.

Dilucidè, distincteque rei enarrandæ rationem percipiet.

Bene pronunciandi, decoreque agendi vsum tenebit.

Verborum pondera, vimque ita habebit, vt audientium animos penetret.

Quare priusquam concionandi munus aggrediatur, vires suas bene cognitas habebit: vt nec materiam, quæ ingenij sui viribus præstet, nec formam dicendi sumat, ad quam appositus nullo modo videatur.

Ad quam sanè rem multum adiumenti hoc affert, si amicum, aut alium adhibebit, præsertim concionandi vfu peritum, qui semel, iterum, atque adeò sæpius publicè concionantem audiat: qui que non ambiciose corrigat, sed liberè, priuatim, remotisque

tisq̄ue arbitris moneat , si quid in aliqua parte erratum sit.

Ad imitandum etiam sibi constituet aliquem, prædicandi laude florentem.

Quo in genere illud accuratè cauebit, vt ne, quod plerique faciunt, leuia quædam, ac sæpè etiam vitiosa imitetur, sed illa tantum, quæ sapientum iudicio, præclara, atque egregia in eo potissimùm cernuntur.

Verùm enim uerò sicut diligentissimè videre debet, quem è concionatoribus, qui nunc sunt, aut certè superioribus tēporibus extiterunt, ad imitationem deligat: ita maximè sibi veteres patres proponat, quorum in dicendo virtutes sequatur, Gregorij Magni, & Chrysofomi disciplinæ mo-

In concione autem, quam habiturus est illud sibi potissimum proponet, in quo omnes neruos, roburque industriæ suæ adhibeat, & in quo munus suum versari

cognos-

Concionator, quomodo veteres patres in concionando imitari, debeat.

cognoscat, vt auditorum scilicet animos commoueat: cùm præsertim peccent homines, non tam quia verum ignorent, quàm quod malè affecti sint.

Dabit igitur operam, vt, quemadmodum per singula corporis membra sanguis diffunditur, ita in omnibus cõcionis suæ partibus, quædam insint, quæ ad commouendum valeant.

Quare locos omnes optimè percipit sanctarum affectionum, quæ mox supra commemoratæ sunt.

Postea verò quàm ijs doctrinarum ornamentis, Deo bene iuuante, instructus, ad prædicationis functionem accesserit: hæc, quæ sequuntur, omnino curabit, atque exequetur.

DE PRÆPARATIONE

quam concionator vniuersè generatimque adhibebit ad concionandi munus salutariter exequendum.

QVò studiosiùs, atque adeò religiosiùs concionator muneris præstantissimi, quod sanctè & suscipere & gerere debet, partes exequatur, illius in primis dignitatem, auctoritatemque attentè cogitabit.

Qua

Qua in cogitatione hæc quatuor facile perspiciet.

Primum, scilicet ad Dei omnipotentis gloriam, ad animarumque salutem referri omnem concionandi vim, ac rationem.

Deinde se, qui prædicationis munus aggre- ditur, ministrum esse, per quem ver- bum Dei, ab ipso diuini spiritus fonte du- citur ad fidelium animas diuinitus irri- gandas.

Pòst, res etiam sanctas diuineque tradi- tas, à se tractari oportere.

Tum præterea id prædicationis munus quod capesset, non modò sanctissimis, ac diuinis viris prophetis, Apostolisq; à Deo commissum, sed ab ipso etiam Dei filio, Christo Domino præstitum esse. Verùm quo magis, atque magis sese excitet; videbit diligenter, quanta & quàm summa diffi- cultas ei proponitur, qui in tanta, tamque perpetua, & mūdi, & Satanę oppugnatione fidelium animas ad viam Domini reuoca- re contendit. Atque ijs quidem sempiter- nis aduersarijs cū ad resistendum se im- parem esse senserit; non modò illis virtutū armis, vt ostendimus, se communit, sed assidua prece, & ieiunio frequēti, Dei auxi- lium implorabit, ad impetus hostiū ad eò importunorum repellendos.

Cum autem bene appositeque dicere,

F

lit

Dignitatē
officij sui
conciona-
tor confi-
detur.

Officij con-
cionatoris
difficultas.

fit omnium iudicio, vel maximè difficile; huius fanè rei difficultatem aliquando, ac potius frequenter meditabitur, vt ardentiori studio confugiat ad Deum; qui diuini sui spiritus afflatu, omnia dicendi adiumenta subministrare potest.

Neque porrò viribus suis fidet: sed imbecillitatem suam rectè agnoscens, sese coram Deo abijciet: cuius cælesti benignitate ipse, quamuis abiectus, & prædicationis munere indignus, adiuuetur.

**Magnum
concionatores præ-
miū manet**

Vtque ad omnia sancta studia, quibus iuuare possit, vehementius accendatur, seculum sæpe reputabit, quàm magnum præmium consequatur, qui ab errore viæ suæ peccantem abduxerit. Qui enim conuertit fecerit peccatorem, inquit sanctus Iacobus, ab errore viæ suæ; saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Hæc sæpe, pieque meditatus is, qui cælestis doctrinæ concionator futurus est, cum viderit, quanta res sit, quàm diuina tota concionandi ratio; tantæ rei quasi horrore quodam perfusus, ad eam suscipiendam, se diuina in primis ope præparabit, atque muniet.

**Quid con-
cionatori à
Deo peten-
dum.**

Hæc igitur supplex continenter petet. Vt diuino adiumento, propriæ laudis, aut gloriæ non modò studio, sed ne opi-
nionē

nione quidem efferatur; nullamque illius rationem planè habeat.

Vt se vehementius in dies inflammet, cum ad præclaram illam diuinę glorię cupiditatem, tum ad singularem erga proximos charitatem concipiendam. Ad quas res duas potissimum ipse omnes nervos intendet pietatis suę.

Vt denique ope diuina, & rei, cuius tractandę munus suscepit, sanctitati, & personę, quam concionatoris sustinet, dignitati, atque officio respondere possit.

Sibi verò, quam maximam potest, vim in eo adhibebit, vt tota mēte, totoque animo defixus in cęlesti Christi Domini regno propagando, in procurandaque animarum salute, suorum, & commodorum, & utilitatum obliuiscatur omnino.

His igitur virtutibus, nempe sacris doctrinis, vitę innocentia, morum sanctitate, & cęlestium rerum contemplationibus is, qui concionator futurus est, excultus idoneum se præbebit, vt ad prædicandum missus populo valde profit tribus his, quę Sanctus Bernardus commemorat; verbo, exemplo, & oratione.

Fugiet autem, tamquam pestem, omnē ambitionem, omnemque illius suspensionē
Conciorum ambicionē valde fugiet.

Neloca insigniora, vbi prædicationis suę semen spargat, ambiat, affectetue, me-

mor Christi Domini, quem à patre è cælo demissum ad erudiendum genus humanum, pagos, & vicos, & castella obiisse legimus.

Nunquam in opinionem inducet, maiori atque nobiliori suggesto se dignum esse. Fuit hæc quondam incredibilis ambitio ethnicorum oratorum. Christianus autem concionator ab istius ambitionis suspicione alienus esse debet, qui ad prædicandum Christum crucifixum, non ad sui ingenij ostentationem vocatus est.

De præcipua vitæ ratione, quam scilicet speciatim concionator adhibebit, vbi concionandi munus susceperit.

QUOD sanè verò iam initio positum est, quodque S. Augustinus scitè prænestate cōscribit, in illud toto animo, totisque viri-
 De vitæ ho
 cionatoris
 cionatoris
 bus, adiutrice diuina gratia, concionator, cum concionandi munus susceperit, incubat, vt verbis perpetuò æqualem, paremque vitam agat. Est porrò euangelica doctrina, verbiq; Dei prædicatio, ignis ille semper in altari exardescens: cui perpetua sollicitudine is subministrare debet ligna, nempe optima præclaraque vitæ suæ sanctissimæ exempla, officia, atque opera virtutum quibus

quibus corda fidelium accendat ad sanctè agendi studium De diuino illo viro Ioanne Baptista illud euangelij literis proditū est, quòd lucerna erat ardens, & lucens; quippe cum cœlestem illam doctrinam, quam docuit, virtutum sanctarum splendore perenni collustrauit. Quare perpetuam sanctissimæ vitæ consuetudinem seruabit.

In incessu, statu, accubatione, deiectione vultus, oculorum demissione, capitis inclinatione, genuum inflexione, in omni denique motu corporis tenebit grauitatē, & decorum, à persona, quam sustinet, non alienum.

Erit in omni colloquio grauis, mansuetus, ac salutaris.

In habitu, vestituque religioso sacerdotaliue modestus.

In victu temperatus, & parcus: ac ciborū varietatem fugiens, frugalitatis, abstinentiæque studiosissimus.

Nec verò præ concionum laboribus, aliæque causa, nisi necessaria, id studium remittat: tantum abest, vt à statis ieiunijs se eximat: imò verò illa religiosè colat, vt ceteros exemplo suo accendat ad leges abstinentiæ, ieiunijque rectè seruandas.

Si quò autem in loco vbi concionatur, moris est, cibum à fidelibus concionatori

opiparè, præterque modum apparari: & verbis; & ipsa frugalitate, qua perpetuo vetur, omni que alia ratione, ab eo apparatu eos reuocare studebit.

Apud laicos cœnare, pranderêue, vt potest, maximè recufabit.

Venientium ad se hominum salutationes quotidianas, atque frequentes, non patietur.

Familiaritates, & consuetudines laicorum valde euitabit.

Cùm autem eius vita debeat esse specimè virtutum omnium, non solum, ne peccato sed etiam, ne exemplo vnquam nocebit.

Caueat, quàm diligētissimè fieri potest, ne cuiquã, etiam arripere volenti, vel obloquendi, vel malè suspicandi quauis dereque reprehendi meritò possit, occasionem dictis, aut factis præbeat, ne eius ministerium, quod sanctum est, vituperetur.

Quare cum cetera, quæ suprà præscripta sunt, accuratè seruet: tum hæc infra descripta.

In proprio monasterio, qui regularis est, habitet, aut in edibus parochialis, collegiatæue Ecclesiæ, vbi concionatur, aut saltem in alijs Ecclesiasticis domicilijs, si villo modo potest, ac distinctis omnino à laicali habitatione.

Ne eò fœminas ad colloquium secum
in-

ineundum introducat, admittatue.

Ne ad mensam, & conuictum adhibeat aliquem, præsertim laicum, nisi spiritualis, religiosæque vitæ studiosum.

Ne ostentet, quæ ad propriam laudem referri posse videantur.

Communi autem vtilitati seruiet.

Erit in omnes beneficus: vt quisque adiuumento indiget, ita opitulabitur, & consolando, & consulendo, & benignè faciēdo

Nihil, nisi quod honestum, quod pium, quod religiosum, quod sanctum sit, aut admirabitur, aut optabit.

Prædicationis porrò nomine, occasioneue concionator regularis eleemosynam nullam paciscetur: si quæ spōte datur, præter illum, quando extra monasterium degit, quotidianum cibum, monasterio ordinis sui eam in commune cōferet; aut superiori pro instituti cuiusq; ratione, & regula tradet, memor voti paupertatis, quo astrictus, nihil propriū habere debet: immò illud proprietatis vitiū, in homine regulari detestabile fugiet, & corde, & ore, & opere

Nihil sibi petet, nec verò extorquebit.

Non vestem, non indusia, non sudariola non cetera id generis sibi quæritabit.

Nec vllum præterea munus, etiam cibarium, capiet: nisi valetudinis imbecillitas aliquid esculentæ, aut poculen-

tæ rei donum requirit.

A superiore autem expectare debet indumenta, & alia necessaria vsui vel vite, vel studiorum.

Parochus etiam, aliûsue, quicumque in sacræ prædicationis munere versatur, itidem rectè seruabit.

Omni denique concionator, quicumque sit, cauebit, vt non solum crimine, sed etiam omni vel leuissima suspitione auaritiæ careat: quæ vbi in animum irrepserit, paulatimque illum occuparit, omnè factè agendi cursum, atque adeo progressum impedit.

Ne animo quidem appetat, ne dumpe-
tat quicquam, quod sibi aliquam cupiditatis notam inurat.

Nullis etiam perturbationibus animi succumbet.

Ne iracundiæ cedet.

Non alij, in eadem vrbe, eodemque oppido concionanti, frequentiore multitudine inuidebit. Et verò, quod diligentissimè cauere debet, neque aut verbo, aut facto, aut alio modo ei detrahet.

Auditores ab illo auocare non studebit. Sed, vt est Apostoli præceptum, honore præueniens, illum diliget, colet, obseruabit.

Nec præterea despondebit animum, si
per-

per paucos auditores ad se conuenire viderit: quoniam summus ille magister vitæ Christus Iesus, cum Dei sapientiam, vitamque æternam monstraret mundo, paucitate discipulorum contentus fuit: imò aliquando solam mulierem Samaritanam habuit, quæ illum, & de diuino cultu, & de cælesti gratia loquentem audiret.

In rebus aduersis omnem animi abiectio-
nem vitabit.

Pro gloria Christi, pro salute animarum, in omni oppugnatione, nihil non fortiter, constanterque aget.

Amore Dei inflàmatus, non modò probra, conuicia, contumelias patienter feret, sed mortem ipsam, si opus fuerit, forti, inuictoque animò subibit.

Offeret, commendabit se diuinæ luci, & præclusis sensibus, in illius infinito amore, immensaque charitate conquiescet.

Superbiam, fastidium, atque arrogantiam valde cauebit. Ac propterea illa tantum sola proferre studebit, non quæ, qualis, aut quantus ipse sit, declarent, sed quæ audientibus salutariter profutura sint.

In omni denique actione, functioneque vniuerso populo spiritale gaudium, virtutumque sanctarum exemplum præ se feret.

Hæc verò, vt Dei beneficio, donoque

rectè assequatur; id valde curabit, vt singulis diebus matutinas, & ceteras canonicarum horarum preces officiumque ritè, distinctè, pieque ex instituto, atque ex præscripto regulæ, quam profitetur, si regularis est aut si secularis clericus, choro astrictus ex illius disciplina, cum potest, in Ecclesia, atque in ipso choro vnà cum ceteris præstet.

Recitato officio, aliquid temporis in diuinarum rerum contemplatione, pioque tacitæ meditationis studio ponet. Ita enim fiet, vt diuini amoris ardore inflammatus, qui orando, meditandoque maximè exardescit, auditores suos, ad charitatis, quæ seminarium est omnium virtutum, studium incendat ardentius.

Missæ sacrificium quotidie offerre non prætermittet, nisi legitima causa impediat. Hoc sanctissimi sacrificij offerendi vsu frequenti cum sibi in omnes sanctè agendi partes plurimum proderit; tum fideles etiam excitabit, vt sacrificij sanctissimi sint cultores, & diligentiores, & religiosiores.

De preparatione, qua concionator utitur ad singulas conciones.

P R I M V M , cum prædicandi munus non humanæ scientiæ, aut eloquentiæ, sed diuinæ virtuti, ac spiritus sancti gratiæ

tiæ inniti, concionator intelligat; diligentissimè sibi cauèdum existimabit, ne mortali culpa affectus, Spiritum sanctum contristet, & apostolicum opus, atque adeo D. N. Iesu Christi munus attingat. Sed conscientiam antè ab omni peccatorum impuritate pœnitentię sacramento expurgabit, quàm ad verbi Dei tractationem accedat. Et vero grauissimam illam Prophetæ obiurgationem vehementer pertimescendam ducat: Peccatori, dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?

Deinde cùm concionis, quam proximè habiturus est, causa, se studio dabit, sancti Thomam Aquinatem, & alios, sanctitatis laude claros viros, ad imitationem sibi proponet, qui religiosa aliqua precatione vsi sunt, prius quàm studijs se dederent.

Post, breui oratione ad Deum vsus, id omnino studebit, vt, quod in concione dicturus est, antea bene cognitum habeat: vbi verò ex studio librorumq; tractatione cognouerit, ac perceperit, quod concionaturus est, tum singulas concionis partes, quas animo concepit, etiam atque etiam diligenter pieque meditabitur. Qua in meditatione ita religiose sese afficere conabitur, vt audientium animos mentesque ad illum ipsum

Concionator puritati conscientię studebit.

Præmissa oratione studium concionator aggreditur.

ipsum pietatis affectum sancteque agendi ardorem, quantum in se est, excitet.

Ad se ardenti pietate inflammandum, dum etiam in concionis studio, tractationeque versatur, Christi Domini, crucifixi, vel Apostoli Pauli prædicantis, ut sanctus Chrysostrmus fecisse traditur, imaginem sibi ob oculos ponet: quam tacita meditatione intueatur.

Maximè verò nocte, quæ concionis diem præcedit, eam præparationem adhibebit, ut ardentem Deum oret, omnis sapientiz, omniumque sanctarum virtutum auctorem, qui & sibi, & alijs, qui audituri sunt, largiatur, vnde diuinus cultus, & salus animarum adiuuetur. Nec porrò nostra præterite defuerunt, qui non solum profusis lacrymis, sed cæso etiam verberibus corpore, id à Deo petere consueuerunt.

Concionator quali cogitatione suggestum ascendere debeat.

Id etiam institutum habebit, ut, ante quàm suggestum ascendit, perpetuò sibi proponat concionem eiusmodi, quæ scilicet vel multitudo sit hominum esurientium, cibumque à prædicatione sua expectantium, vel cœtus claudorum, paralyticorum, hydrofici laborantium, mutorum, cœcorum surdorum, malo dæmone æstuantium, leprosoforum, valetudinis beneficium querentium. Huc cum spectare debeat, ita in omni concionandi parte se comparet, ut eorum

eorum rationibus, salutique prospiciat, & consulendo, & consolando, & omni officio, præstantique remedio.

Consideret præterea se piscatorem hominum esse: ideo neruos omnes intendere debet, atque adeo expiscari, vt sagenam euangelicam impleat, nempe animas peruentium, Christo Domino lucrifaciat, quare videat, ne in prædicationis officio languescat.

Sed vt sanctas commotiones in alijs excitet, tales primùm animo suo ipse concipiet, atque in sese exfuscitabit, ita vt quales in aliorum mentes transfundi cupit, ipse illas, animi sui sensibus rectè conceptas, quasi spectandas cæteris proponat.

Id assequi studebit primùm ardenti prædicatione, deinde rei, de qua dicturus est, explorata cognitione, tum vehementi cogitatione, & quasi ob oculos posita specie ipsius rei, quam meditatione cõcepit, ac præterea attendente lectione loci sacræ scripturæ, qui cum re conueniat, quam animo excogitatam habet.

Affectus in se & auditorib. quomodo concionator excitare debeat.

Et quoniam ad commouendos animos parum valet concio, alieno labore cõscripta: nunquam ad affectionum excogitationem, alienę concionis industria vtetur: sed ingenio suo concipiet, ac gignet, quò vehementius primùm se, deinde alios afficiat.

Disci-

Disciplinæ enim cibus, qui populo proponitur, mente propria, quasi stomacho concoctus, vires maiores habet ad omnem sanctam commotionem.

Ne igitur concionator se totum in alienas conciones temere ingurgitet: fatius est eas ex sanctissimorum Ecclesiæ Doctorum Gregorij Magni, Ambrosij, Augustini, Chrysoctomi, aliorumque Patrum homilij, sermonibus, & tractationibus confici, & quasi conflare.

Eam quoque præparationem in omni concione, recte explicanda, adhibebit, vt quem deuotionis ardorem ex religiosa diuinarum precum recitatione, sacra celebratione, & pia meditatione, Deo iuuante, conceperit, eundem studiose curet secum suggestum deferre.

De concionatoris officio in suggestu.

ATQUE hæc quidem sunt, ad quæ concionator se paret, antequam suggestum ad concionandum ascendat: quem vbi ascendit, illud in primis breui tacita oratione rursus à Deo precabitur, vt sincerum, castumque sit prædicationis suæ studium, vt nemini noxium, vt & sibi, & omnibus in commune salutare. Hocque etiam summa prece tacitus contédet, vt si fortasse in concionando se vel gloria inani, vel alio vitio

at-

attentari aliquando contigerit; id, & alia omnia, quę aliorum, quàm ad diuinã gloriam, ad animarumque salutem spectent, Deus diuinę suę gratię virtute disijciat, atque planè auertat.

Deinde, quod antiquissimi instituti est, ac nō sine mysterio quidem, salutationem angelicam, non festinanter, nō canorè, sed graui, piaque pronuntiatione, ac genibus flexis, recitabit ad præscriptam verborum formulam, qua Ecclesia sancta vtitur: ita vt ne verbum quidem, vel addat, vel detrahat, vel mutet, quod ab illius instituta ratione diuersum sit.

Si concionatur intra Missarum solēnia, quę ipse celebrat, salutatione angelica non vtetur.

Dum in concione versatur, sibi ob mentis oculos perpetuò proponet, tamquam in aduerso pariete, Christum Dominum, in maiestate iudicantem: qui ab se quoque iam iam villicationis rationem deponat.

Post concionem verò, prout ratio valeditudinis tulerit, antequam cibum capiat, paulisper orabit: sicque quos progressus concionando facere cœpit, eos orando prosequetur: & sic deinceps adiuuabit perpetuo opere sanctitatis, ac voce virtutis.

De

SA CRAM concionem, intra Missarum solennia, euangelio scilicet recitato, haberi, antiqui instituti est.

Concio in
fra Missarū
solemnia
habenda

Id igitur seruabitur non solum ab Episcopo, parrocho, animarumue curatore, aut sacerdote Missam celebrante, sed à quocunque alio concionaturo, etiam qui tunc celebrat ibi.

Episcopus in Missæ sollemnis sacrificii concionem habebit, mitra, episcopaliq; sacro omni vestitu indutus.

Episcopus,
dum con
cionatur,
qua id de
centia fa
cere debeat

Ministros, sacris indumentis vestitos, sibi concionanti ab utroque latere assistentes, adhibebit ex veteri canone septem, ubi potest, si minus, pauciores.

Ministram præterea, pluuiali indutum qui à latere sinistro baculum pastorem ante se sustineat.

In Missæ sacrificio non solemni, cum concionatur, utetur statò Missæ vestitu, mitra, baculo, & ministris saltem duobus, superpelliceo indutis: qui si canonici sunt, canonicali chori vestitu induentur.

In alia actione, quàm in Missæ sacrificio, aliòue tempore, pluuiale, mitram, baculumque adhibebit, & duos, pluresue ministros sibi assistentes, arbitrato suo, prout actio sollemnis, & frequentia populi, & Ecclesiæ, ubi concionatur, ratio postulat.

Qua

Qua etiam in actione cappam episcopalem, & stolam potius, quam pluuiale, & mitram adhibeat licet, & duos item sibi assistentes superpelliceo, alioue chori habitu indutos, & duos præterea ministros, vnum qui pastoralem baculum, & alterum, qui mitram à dextero latere teneat.

In actione minus solemni, in ecclesiâue non insigni, rochetto, mozeta vtetur, stola adiuncta, adhibitis etiam assistentibus, & ministris, vt supra, cum insignibus episcopalibus.

Sed in omni alia functione, præterquam in Missæ sacrificio, triplici hac indumentorum ratione, prout maluerit, vtetur, ita vt modò pluuiale, modò cappam episcopalem, modò rochetum mozetamque cum stola induat, pro temporis, loci, personarumue ratione.

Si quando ex tempore, vsu venerit, vt concionetur, vbique etiam sine stola gregem suum verbo Dei, salutaribusque monitis pascet.

In Ecclesia cum concionatur, id munus obibit, sedens in medio altari in faldistorio, aut in sede, loco eminentiori collocata, aut in cathedra episcopali: aut etiam suggestum, ambonemue ascendet: vbi itidem sedens concionem habebit, mitra item ceterisque, vt supra, pro oratione adhibitis

G

Si

Si in oratorio, alioue loco concionē habebit de suggestu, si vllus est; aut de sede, aliquanto altius collocata, concionabitur.

De libro etiam vbique cōcionetur licet ad præscriptum cōcilij provincialis quarti ita vt vel ipse, vel Archidiaconus, aliūque, quem maluerit, ei per clausulas sacre scripturæ verba distinctè de libro pronunciet quæ ipse deinceps ordine sigillatim explicet.

Quo habitu concio haberi debeat in Missa, vel extra eam.

Parochus autem, animarūque curator, qui inter Missarum solemnia concionem habet, aut in altari, ab epistolæ latere, capite aperto, concionando stabit: aut opportunius suggestum ascendet, vt facilius, præsertim cum populus frequens conuenit, ab omnibus exaudiri possit. Quo in loco, capite operto erit, & stabit, aut scdili inherebit, casula, dum concionatur, indutus, vel exutus, prout maluerit.

Alius verò sacerdos, cum nō celebrat, inter Missarum solēnia concionaturus, nō in altari, sed de suggestu concionem habebit.

Quod si parochus, animarūque curator, aut alius sacerdos, aliquando intra Missarū solemnia, quæ alter sacerdos celebret, aut alio tempore, quàm in Missa concionatur; ad eius muneris functionē superpelliceo, & stola utetur. At verò Regularis, qui parochus non est, stolæ, & superpellicei loco vesti-

vestitum adhibebit, qui ex regulæ præscripto in choro ad diuinorum officiorum celebritatem adhibetur.

Diaconus, si quando ex facultate permiffa concionatur, super pelliceo etiam vtetur & stola, in transfuersum ducta.

Si præterea parochus, aliûsue concionator, in Oratorio, aut Sacello, alibiue concionem habiturus est, vbi suggestus nullus sit aptiorem, decentioremue locum ibi deliget, vnde concionetur.

Poterit autem idem parochus aliquando, cum ita expedire viderit, concionando libro euangeliorum vti: de quo libro ipse sacra verba per clausulas, & sententias distinctè pronuntiabit: tum ordine sigillatim explicabit.

Quibus temporibus concionandum est.

PRÆDICATIONIS munus nullo, neque tempore, neque loco sibi Christus Dominus præfinit: neque Apostoli item qui omni loco, omni que tempore sacrosanctum euangelium disseminarunt. Hinc Cōcio omni loco haberi potest. que prædicandi morè sanctissimi viri, Dominicus, Franciscus, & Vincentius, secuti sunt: qui vel in ipsis agris, conciones habuisse dicuntur. Cum igitur vel temporis, vel loci opportunitas tulerit, nõ solum in Ecclesia, qui locus prædicationis proprius est, sed

G 2 vbique,

vbique, omnique tempore sacra concioni
populus Dei pascendus erit.

Quamobrem Episcopus in primis, ob-
lata tibi occasione, semper, & vbique gregem
suum verbo Dei, salutaribusque documen-
tis pascet pro munere suo pastoralis: cum
eius & dicta, & facta, quasi perpetuam qua-
dam prædicationem ministrare, præbere
ue debeant.

Concio, qui
bus diebus
habenda.

Omnibus autem saltem Dominicis, &
solemnibus diebus festis, in Quadrage-
maque & Aduentu quotidie, aut saltem tri-
bus hebdomadæ diebus, quemadmodum
œcumenica, Synodus Tridentina sancit,
sacras scripturas, diuinamque legem an-
nunciabit: & alias, quotiescunque id oppor-
tunè fieri posse iudicauerit.

Idem officium præstabit in sacris qua-
tuor temporibus, statis anni solennitatibus,
supplicationibus solemnibus, iubei, in-
dulgentiæue celebritatibus, in synodalibus
actionibus, in omni sacramentorum
administratione, in omni consecratio-
ne, & benedictione solemnibus, & in omni de-
nique muneris episcopalis functione, que
mysterij, quod agit, explicationem postu-
lare videatur.

Quo in pascendi munere vsque ad eò di-
ligens erit, vt si quando episcopum, qui a-
liunde venerit, hospitio exceperit, hanc
etiam

etiam occasionem nactus, cum eo agat, ut concionem populo habeat: id quod ex Clementis Pontificis & martyris constitutione in Concilio prouinciali quinto cautum est.

Parochi verò, omnesque animarum curatores itidem omnibus Dominicis, & solennibus diebus festis, & in Quadragesima aduentuque diebus singulis, aut tribus saltem, quibus episcopus iusserit, ex Tridentina sanctione, & prouinciali decreto, verbo Dei populum pascant.

Cum item quatuor ieiuniorum tempora, aduentus Domini, septuagesima, & anniuersariæ Domini solemnitates instant; idque constitutis aliquot antè diebus, ad præscriptum concilij prouincialis tertij.

Idem præstent, quoties sacramenta ministrabunt, idque præsertim catechismo Romano.

Is etiam diebus, cum proximè sacramentum Cõfirmationis ab Episcopo ministrandum erit; ac præsertim de eo sacramento; quò populus ad illud religiose suscipiendum instructior accedat.

Id ipsum etiam agere nõ omittent, cum aliquæ statæ processiones, vel aliæ supplicationes, ob publicam causam extra ordinem indictæ, agentur.

Cum iubileum item celebratur.

Quo præterea die, vel exequias agent, vel ædium benedictionem, vel alterius rei benedicendæ, vel piæ societatis instituendæ, vel cuiusvis rei agendæ, quæ parochi, sacerdotisue officium attingat, munus aggre-
gredientur.

Nemo autem, præter parochum, animarumue curatorem, cuiuscûque ordinis sit, aut quocunque loco concionetur, concionem habebit, vt à Clemente quinto pontifice in concilio Viennensi sancitum est, quæ hora episcopus in eadem vrbe, oppido, locôue concionatur: nisi aliter is concesserit.

Episcopo concionante, alius nemo concionem habeat.

Nec verò etiam parochus, quando episcopus ita iusserit. Illud enim episcopo, cui prædicationis munus præcipuè incumbit, tribui æquissimum est. Proinde ceteri concionatores quibus prædicatio delegata est id etiam non est cur ægre ferant, si in Quadragesima, Aduentu Domini, aliouetempore, certos aliquos dies potissimum episcopus aliquando deligat, quibus in Ecclesia cathedrali, alioueloco, vbi illi concionentur, oues sibi commissas, ipsemet pabulo verbi Dei pascere, aut reficere velit.

Sub concione, ne legatur Missa.

Dum concio habetur, in Ecclesia, vbi habetur, missa non celebretur, ne in loco quidem subterraneo, quæ confessio dicitur.

Videbit etiam concionator, ne à prædicatione qua hora doctrinæ Christianæ scholæ habentur,

benentur, concionetur: neque item, qua hora diuina officia in cathedrali Ecclesia, vel parochiali celebrantur, à quibus populus abduci non debet.

Nenoctu vmquam concionem habeat: Noctu, nō sicubi verò concionem de passione Domini haberi de nocte moris est, in matutinum ^{concionandum.} tempus sextæ feriæ transferat.

Materia sacra concionis, vnde sumenda.

Primò concionator ita suam instituet concionē, vt ex doctrina constet euāgelica: quæ vbique gentiū, & terrarū, omni creaturæ, à Christo Domino, & magistro vitæ iubetur prædicari, ita verò constabit, vt ad illam ipsam præclare contexendam, alia diuinæ legis, diuinarumq; litterarum testimonia, sanctorum patrum disciplinas, & exempla, sacras ecclesiæ traditiones, sanctiores interpretationes, & totius ecclesiasticæ antiquitatis cognitionem rectè, appositeque vt vsu venerit, accommodet.

Euangelicæ igitur historiæ commemorationem nunquam omittet: vt, quod sæpe fit, aliud dicendi argumentum nonumat: nisi vel temporis, vel celebritatis, vel officij, quod peragitur, ratio aliter aliquando deprecere videtur: aut opportunius aliquando censuerit alias Missæ partes tractare, vt mox infra.

Epistolæ etiam, quæ in Missa ex instituto Ecclesiæ recitata est, explicationem dilucidam cum Euangelij interpretatione interdum coniunget.

Quales concionandi materias concionator sumere debeat,

Ex vna & altera explicatione locos aliquot communes deliget: quibus populi ad Dei charitatem, ad proximi dilectionem, ad vitæ Christianæ instituta, ad pietatis opera, atque officia inflammet.

Proponet item sæpius fidelibus, quid die Ecclesiæ Dei precetur, quidque potissimum oret.

Quamobrem aliquando preces, seu orationes, quæ collectæ nominantur, præsertim quæ primo loco ponuntur, fidelibus accuratè, pieque exponet.

Sacrificij etiam Missæ, diuinorumque officiorum, & anniuersariarum solemnitatum, ac temporum mysteria auditoribus diligenter explanabit; vt ritè, rectèque instructi, Ecclesiæ filij à matre, in tanta mysteriorum celebritate nõ modò operibus non discordent, sed omnem religiosum eorum, quæ sanctè aguntur, cultum ardentius inflammentur: atque adeo vberiore spiritalem fructum ex rebus diuinis capiant.

Instituta præterea Ecclesiæ, sanctasque consuetudines, vt occasio tulerit, docebit.

Sancti, cuius dies festus agitur, vitam, verè

verè grauitèrque conscriptam, patrum iudicio comprobata, vt infra præscribitur, commemorare non omittet, aliquo delictu exemplorum, quibus animos conformet in omnes bene sanctèque agèdi partes

Digredietur interdum, vt & occasio, & argumenti ratio feret, ad symboli, orationis dominicæ, salutationis angelicæ, decem præceptorum, & sacramentorum explicationem.

In omni porrò materia, genere concionis, tractationisue, hæc cauebit, vt mox infra.

Ne à veteri, vulgataque Bibliorum editione, perpetuò sanctæ Ecclesiæ vsu comprobata, proferendis diuinarum litterarum sententijs discedat, sed illam pro authentica habeat, vt decreto Tridentino cauetur. Ad planiorem tamè illius explicationem, vberiolemque, vti etiam licebit Græca, & Hebraica lectione.

Ne sacram scripturam ad suos sensus cōtorqueat contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia, aut contra vnanimem patrum consensum, vt sapièter eadem Tridentina synodus cauit.

Concionator quid in omni materia explicanda caueat.

Si quàm verò nouam interpretationem ab Ecclesiæ sensu, patrumque sententijs non alienam, quæ vel fidei catholicæ doctrinam illustret, vel pietatis studium excitet,

citet, aliquando afferre cogitat: aliquid breui præfabitur, quò id sibi licere, humiliter præsertim ab episcopo præfente petat.

Subtiliores quæstiones apud imperitam multitudinem ne attingat.

Ne de beatissimæ Virginis immaculata conceptione disputare audeat, contra præscriptum sanctionis pontificiæ Pij Quinti.

Ne hæreticorum nomina portenta illa quidem, & monstra, in vulgus dicat: nisi cum aliquando, & in locis eorum finitimis, vbi ea nota, peruulgataque sunt, istorum nefaria doctrina exagitanda, & explodenda est.

Ne facetias, ridiculæ dicta afferat.

Ne res ineptas, vel superuacaneas, vel parum fructuosas afferat, sed eas tantum, quæ dignæ Dei templo, dignæ charitatis moribus, auribus iudicentur.

Ne nouas allegorias comminiscatur: sed eas feligat ex receptis ab Ecclesia scriptis.

Ne quicquam ab Ecclesia, eiusque institutis, ritibus, consuetudine, perpetuoque vsu alienum, quodque cum probatis Ecclesiæ doctoribus consentiens non sit, proferat.

Ne historias ex apocryphis scriptoribus narret.

Ne vulgaria, ac minus comprobata, cum de sancto concionatur, in medium afferat; sed

sed quæ vera, grauiumque virorum litteris prodita, fidem augment doctrine Catholice, atque audientium mentes ad pietatis studium incendunt.

Proinde aliquod peculiare, præcipuumque donum diuinitus ei datum, exquirat, quod auditoribus enunciet.

Neque id omni loco, sed potissimum in extrema parte concionis.

Ne miracula narrent, quæ certi auctoris testimonio non commendentur.

Ne incerta, quæque speciem falsi præferunt, commemoret.

Ne futurorum prædicatione sibi sumat.

De extremo iudicij die, & Antichristi aduentu, ita ad populum verba faciat, vt ea expectatione peccatores terreantur; de tempore autem, quo illud futurum sit, nihil pro certo affirmare audeat.

Ne ex prophanis libris, qui non sine reprehensione ab hominibus religiosis legi posse videntur, quicquam in mediũ afferat

Ethnicorum doctrinam, poetarum versus, philosophorum disciplinas, quæ religioni Christianæ non alienæ, sed accommodatæ videntur, ad vtilitatem & vsum reuocari, sancti doctores Augustinus, & Hieronymus, alijque censuerunt. Sed concionator hoc faciat quàm rarissime: neque vbi primò disputationem aliquã aggressus est, sed postea-

Ethnicorũ
doctrina,
quatenus
vti possit
cõcionator

postea-

posteaquam sacrarum litterarum testimonia attulerit. Nec verò in illis doctrinis longior sit, quàm deceat, sed paucis quicquid ab eis afferet, complectatur; atque ita quidem, ut multæ cognitionis ostentationem caueat.

Ne patrum sententiam temere vnquam refutet: cum autem in medium attulerit, antè sapienter perpendat, præsertim Grecorum patrum, quorum interpretatio fidei Catholicæ hostibus contaminata, aut deprauata est.

Ne singulares quasdam opiniones, quæquam illæ quidem in scholis afferuntur, ad concionem adhibeat.

Si quando doctrinam scriptoris alienæ scholæ afferet; de ea honorificè aliquid paucis præfabitur.

Ne doctores, & auctores neotericos, in medium afferat. Ea est enim suggesti auctoritas; ut sacram scripturam imprimis, & sanctorum veterum patrum doctrinam requirat.

Ne sanctorum doctorum prolixas sententias, sed breues Latino sermone recitet.

Si eos complures aliquândo nominatim appellare contigerit: primò veteres, tũ ordine deinceps alios, ab illorum ætate recentes nominabit.

Ne prophanum quicquam, ne edicta
laica-

laicalia, ne cætera id generis de suggestu enunciet.

Ne pauperem quidem, eleemosynæ nomine commendet, nisi episcopi eiusve ministrorum auctoritate.

Ne indulgentias item populo promulget, nisi vt per Episcopum iussus erit.

Ne quemquam nominatim insectetur, vel ita verbis depingat, vt quo de loquatur facile possit auditor animaduertere.

Ne in ordinem vllum, aut statum, aut vitæ genus, ab Ecclesia receptum, inuehatur.

Ne Episcopos, aliosue prelatos, nec verò ciuiles magistratus in cõcione asperius obiurget, sed si quando occasio tulerit, piè potius admoneat.

Necum reprehendit, id hominum, sed peccatorum odio, immò pietatis, & charitatis studio ductus faciat.

Ne vitijs exagrandis, quasi furenter iratus, excandescat nimis.

Ne iniuriosa verba proferat, neue ignominiosa.

Ne obrectationibus, quæ aliquando fiunt, & querimonijs de suggestu respondeat.

Ne de suggestu vnquam conqueratur, sibi coronam non adesse frequentium auditorum. Reprehendat tamen licet, præsertim parochus, negligentiam populi, si quando

quando

quando non frequēs ad concionē cōuenit.

Ne aures facilè præbeat laicis, clericorum vitæ detrahentibus, aut ciuitatis rectorum, præsidūmue culpam aliquam calumniantibus, sed omnia antè diligenter diuque perpendat, quàm ad reprehensionem descendat.

Ne statim cūm concionari aggressus est, sed postquam, aliquot concionibus habitis prudentis, docti, & religiosi concionator nomē adeptus est, ad vitia acrius insectanda se conferat.

Sed in eo genere, in omniq̄ue admonitionis, atque exhortationis officio, eam beneuolentiam, & charitatē auditoribus suis ostendat, atque adeò præstet, qua parés liberos amplectitur. Afsidueq̄; secū reputet, quod Apostolus scripsit: Filioli, quos iterū parturio, donec formetur Christus in uobis.

Peccata studio concionatoris tollenda, quæ frequentius contra diuinæ legis præcepta committuntur.

ET quoniam animarum salus in eo posita est, ut populus fidelis, quæ mala, peccataque sunt, fugiat: & rursus quæ bona, virtutumque officia, pietatis studio confectetur: ideo hæc genera afsidue cōcionator urgeat, atque instet, pro conditione loci, rationeque personarum, quibus prædicat.

Vni-

Vniuerse verò peccata omni increpatione exagitet: cruciatus tormentaque perennia, ac sempiterna damnatorum exaggeret: sæpe mundi res caducas, breuique interituras, & eius infinita incommoda ad omnem exaggerationē studiose proponat, ac recenseat calamitates.

Atque mala quidem, vitia, ac peccata, que concionator tollere studebit, permulta sunt, sed quæ contra legis diuinæ præcepta committuntur; quæque eripere omni perpetuo prædicationis officio cõtendet, hæc frequentiora sunt.

Quæ potissimum vitia concionatori reprehendenda.

Detestabile blasphemix scelus, ac nefaria maledicta quæ in Deum, sanctosque conijciuntur.

Superstitiones, auguria, diuinationes, veneficia, cantiones, & cetera id generis, quibus castissimus Dei cultus violatur.

Dierum festorum violatio.

Immodestus, ac parum pius quorūdam accessus ad Ecclesias, indulgētias, stationes, & supplicationes publicas: quò omni religiosa pietate frequentissimus cõkursus esse debet ad vberiore gratiam promerendā

Impura in illis item, aut in earum atrijs, & cœmiterijs conuersatio, ac nequaquam cum pietatis Christianæ rationibus cõueniens, præsertim cùm diuina celebrantur.

Nefarium rei familiaris, cum alterius iniu-

iniu-

iniuria parandæ, atque augendæ studium.

Pecuniæ conficiendæ sitis, & omnis denique auaritia.

Tot contractuum genera, quæ excogitata sunt, in fraudem legis, omnem vsuram prohibentis.

Litium, & controuersiarum immoderatum illud studium, Christianoque nomine indignum.

Improbilas eorum, qui malas causas defendunt.

Auaritia, atque negligentia illorum, qui lites longius ducunt.

Nequitia item illorum, qui litibus, iurgiiisque odia, & inimicitias alunt.

Malitia præterea quorundam, qui tanquam hircus litigantium, omni litigandi arte immoderatos sumptus exhauriunt.

Caluniæ, quæ passim in foro versantur.

Adulteria, stupra, incesta, fornicationes operaque carnis.

Impia licentia falsi testimonij dicendi, aut falso iurandi, etiam in re, aut vita cuiuscunque tuenda.

Impurus vsus ganeas frequentandi, heluandi que auaritia; atque omne gulæ, & ventris explendi vitium.

Nec verò satis putet, vniuerse, generatimque peccatum, & vitium reprehendere, sed ad species, præcipuasque actiones, quæ
prauæ

prauæ inde existunt, in vsuque sunt, descendat: quò rectius auditores peccata cognoscant, multoque cautius fugiant.

Et quoniam plerique sunt, qui certis vulgaribus argumentationibus, disciplina Christianæ repugnantibus, vtuntur ad peccatorum excusationem, de industria aliquando, prout vsu venerit, concionator, piè, doctèque ostendat, quàm magnoperè isti, argumentationis, atque opinionis humanæ errore decepti, à via salutis aberrèt.

Atque ij quidem, alij sunt, qui honorum studiis, ambitionique seruiunt, propterea quòd & mundo, & propinquis satisfaciendum putent.

Alij angustam illam viuendi viam ad Euangelij præscriptum minimè tenent, quia communem vitæ cõsuetudinem amplectendam arbitrentur.

Alij pietatis opera multa aspernantur, quoniam anicularum ea potius esse arbitrantur, quàm virorum.

Sunt, qui à perfectiori vitæ ratione, atque à frequenti sacramentorum vsu se, atque adeò alios abducent, quòd sine eo diligentiori studio homo salutem consequi possit.

Sunt item qui peccata excusent adolescentiæ nomine, vel aliam causam prætexunt. Atque ita quidem multi malè agere pergunt, vulgi opinionibus falsis, ineptisque

H que

que argumentationibus ducti, que à concionatore coarguendæ, atque refutandæ sunt.

Officium concionatoris in perpetuo reprehendendis, tollendis que prauis consuetudinibus; vnde peccandi seminaria extant.

PVBLICORVM peccatorũ illecebras, quas homines, deprauatæ consuetudinis errore decepti, pro nihilo putant, concionator perpetuò reprehendat, atque in summum odium abducere contendet, ostendetque, quàm grauitè Deum offendant; quàm multa mala, atque ad eò publicæ etiam calamitates, infinita que detrimenta inde existant.

Quales prauæ consuetudines concionatori reprehendendæ.

Spectacula, ludos, ludicrasque res id generis, quæ ab ethnicorum moribus originem ducunt, disciplinæque Christianæ aduersantur, perpetuò detestabitur, execrabitur: demonstrabit incommoda, publicasque ærumnas inde in Christianum populum dimanare. In quam sententiã valde populũ cõfirmabit argumētis, quæ grauissimi viri, Tertullianus, Cyprianus martyr, Saluianus, & Chrysoſtomus, afferunt.

In eoque argumenti genere nullũ aliud omittet, quo tanta corruptela radicitus extirpetur.

Choreas, saltationes, ac tripudia, è quibus

bus mortiferæ cupiditates excitantur, de suggestu sæpè grauitè reprehendet, atque infectabitur.

Scenicæ, personatæque actiones, vnde tanquam è quodam feminario, femina malefactorum, ac flagitiorum penè omnium existunt, quàm à Christianæ disciplinæ officijs abhorrentes, quàm valdè cum paganorum institutis conuenientes, atque diaboli astu inuentæ, omni officio à populo Christiano exterminandæ sint, qua maxima potest religiosa contentione aget.

Omnem in muliebri vestitu luxum, caudatas vestes, superbum ornatum, deformè illam capitis ornandi speciem, muliebres fucos, ac pigmenta, cæteraque ad mollitiè, atque adè ad libidinis incitamentum fœdè excogitata, omni persuasionum vi, & argumètorum quasi telis oppugnabit: quæ multa subministrabunt magni illi Ecclesiæ viri, Cyprianus martyr, Basilus, Augustinus, & Ambrosius in primis.

Effusam etiam virorum impensam, & omnem intemperantiam, quæ ad barbararum gentium, à fide alienarum, similitudinem tam valdè accedit, omni studio coarquet.

Seruorum, quorū opera nulla est, neque domi, neque foris, multitudinem inutilè, ac desidem, superuacaneam dissuadebit.

Epulas illas sumptuosas, & comestationes immoderatas, à frugalitate Christiana alienas, omnis intemperantiæ, impudici-
tiæ, libidinis, aliorumque vitiorum illecebras, arguet, increpabit, atque planè dissuadebit.

Omnem aleam, omnemque eius generis ludum, vnde iurgiis, furto, maledictis, ac aliis malis, maleficijsque quasi fores aperiantur, grauitè obiurgabit, atque exigitabit.

Eorum peccatum insectabitur, qui edoc-
suas, quasi ludum aleatorium exponunt.

Multorum otiosam vitam, ac voluptariam, ita facilè peccatis expositam reprehendet quàm sæpissimè.

Concionatoris officium in instituendis fidelibus ad sanctissimum Sacramentorum vsum.

Quidnam
cōcionato-
ri in doctri-
na de Bap-
tismo ob-
seruandū,
& populo
inculcandū.

CVM autè nihil possit esse populo Christiano vtilius, quam scientia, & rectus vsus Sacramentorum: quàm religiosè, quàm piè, quàm humiliter ad illa accedendum sit, accuratè docebit.

De Baptismo cùm loquetur, cetera cùm exposuerit, quæ ex Catechismo Romano sapienter præscripta sunt, tum in eo versabitur, vt deprauatum vitæ morem fidelium

Num exagitet: qui, contrà, quàm in Baptifmo fponderint, viuant, & carni, & mundo, pompifque eius, & Sathane, atque illius operibus: Deo autem mortui fint: & quàm laboriofa putent, quæ Dei funt; quàm rurfus facilia, quæ mundi, quæ carnis, quæ Sathane. Quo in genere omnè concionis fuæ vim concionator adhibebit.

Neque præterea omittet, compatres docere, ac monere, quàm folliciti effe debeant, vt quos in Baptifmo fufceperunt, fidei Christianæ rudimentis, fanctarum virtutum officijs, quibus ad falutem via munatur, rectè inftituant.

De Confirmationis Sacramento cõcionem inftituet: in qua diuina illa dona cum commemorauerit, quæ Deus illis impartitur, qui ritè, fanctèque hoc Sacramentum fufcipiunt: tum oftendet, quàm follicitè, quantaque religiofi animi præparatione fideles ad id fufcipiendum conuenire debeant.

Concionator quidnã populo fufferere debeat, de Confirmationis Sacramento.

Exponet item, ad quæ vfui fint, ea Spiritus fancti munera.

Arguet, qui negligètes fint ac planè defides in ijs accipiendis.

Admonebit, & hortabitur ad illa rectè obeunda.

Monebit, vt qui ad hoc Sacramentum accedunt, in primis inftrecti fint fidei

Christianæ rudimentis, & virtutum Christianorum officijs.

Cohortatione item aget, vt, cùm hoc Sacramentum ministratur, & pro ijs, qui suscipiunt, & pro illis, qui eosdem adducunt, offeruntur, attentè, pieque orent.

Cætera præstabit ex præscripto literarum episcopaliū.

Pœnitentiæ
& Eucharistiæ Sacramenti frequentem vsum populo concionator proponet.

Pœnitentiæ, & sanctissimæ Eucharistiæ frequentiam esse fructuosissimam, & maxime commendandam, rationibus multis, & sacræ scripturæ testimonijs comprobabit.

Eam consuetudinem concionando inducere studebit, vt populus, si minus Dominico quoque die, saltem semel in singulis mensibus confiteatur, & sacram communionem sumat. At in Quadragesima, & in Aduentu, vt singulis diebus dominicis hoc faciat, id quod antiquæ fidelium pietatis est.

Quidnam de Ordinis Sacramenti concionatori frequentius docendum.

De Ordinis Sacramento cùm tēpus postulat, aget quàm diligentissimè.

Quo in genere cum cætera commemorabit, quæ multa Catechismi Romani literis prodita sunt, tum clericorum vitæ instituta, muneris sui partes, ac functiones.

Quàm ab omni labe puros eos esse oporteat.

Quàm à perturbationibus animi alienos.

Quàm

Quàm continentes, & quàm abstinentes
Quàm castissimis moribus præditos.

Quàm spiritualis vitæ studiosos.

Quàm omni virtutum exemplo præ-
stantes.

Quàm in primis charitatis, quæ semina-
rium omnium virtutum est, amantes.

Quàm diuini cultus zelo accensos.

Quàm salutis animarum cupidos, & ap-
petentes.

Quàm doctos, omnifque disciplinæ san-
ctæ peritos.

Quàm liberales eleemosynis dandis, qui
præsertim vberes fructus, ex Ecclesiasticis
prædijs capiunt.

Quàm hospitales item.

Quàm benignos salutaribus consilijs
dandis.

Quàm muscos, ac promptos in omni
spiritali dono, opereque misericordiæ.

Quàm valde diligentes, & sollicitos, in
ordinis sui functione.

Hæc omnia, longeque plura, prout in
Domino expedire viderit, piè, doctè, sapiè-
terque ita explicabit, vt populus accenda-
tur ad honorem, & obseruantiam, quã na-
uare præstareque ijs debent, qui Ecclesia-
sticis ordinibus adscripti sunt.

Quod argumenti genus nactus cõciona-
tor, fideles docebit officia erga clerum.

Ostendetque in primis quàm magnus honor tribuendus sit Episcopo, vt patri, vt Domino, vt pastori, vt spiritualium commodorum auctori, salutèque populi omni sollicitudine procuranti. Quam in sententiam multa dicet cum ex sacris litteris, tum ex sanctorum patrum documentis, ex doctrinaque præsertim beatissimi Põtificis, & martyris Clementis.

Eius præterea monitis, iussis, edictis, decretorum sanctionibus, quàm prompta voluntate, & obsequio parendum sit, sepe numero grauius docebit. Episcopo enim, inquit diuinus Ignatius martyr, subiecti estis, velut Domino. Nam ipse vigilat pro animabus vestris, vt qui rationem Deo redditurus sit.

Reueremini (alio loco scribit) Episcopum sicut Christum, quemadmodum nobis præceperunt Apostoli.

Episcopus enim typum Dei patris omnium gerit.

Sed hæc, & alia id generis concionator è fontibus hauriet diuinarum Ecclesiasticarumque litterarum.

Quanta sit sacerdotij dignitas, demonstrabit: qua reuerentia, quo honore populus eos prosequatur, qui sacerdotio initiati sunt.

Parochos præsertim, quàm valdè colat,
qui

qui curatores animarum sunt, qui pastores qui parentes spirituales, qui que paterna sollicitudine in populi salute, salutaribusque commodis euigilant.

Quàm grato propterea animo, quàm pia liberalitate, quàm libenter decimas, primitiæ sue, eis debitas soluat.

Quàm paratissima ad obediendum voluntate eorum, cohortationibus, monitis, præceptisque obtemperet.

Quàm frequenter, cum vsu venerit, eos videat, à quibus salutaria consilia petat.

Quàm sæpe, præsertim diebus dominicis festisque, ad parochialem Ecclesiã conueniat, vbi salutariter erudiatur ad omnem bene recteque agendi disciplinam.

Rursus concionando monebit parentes quàm diligentem educationem filiis adhibere debeant, quos ordini Ecclesiastico cestinant.

Parentes filios ordinandos bene educant.

Qua in re multa, quæ his temporibus necessaria sunt, tum ad parentum instructionem, tum ad filiorum recta in disciplina clericali educationem, illos commonefaciet grauitè, & accuratè.

Populum hortabitur, vt stans illis quatuor anni temporibus, & priuatim in suis quisque ædibus, & publicè in Ecclesia oret ad litanias conueniat, Deum precaturus pro ijs, qui ordinis Sacramento initiantur.

Populus pro ordinandis oret.

H 5

Ceto-

Ceteraque præstet, ex præscripto litterarum Episcopaliū.

Tractationem de Sacramento matrimonij quàm sæpissimè suscipiet; cū ad omnē licentiam prolapsa sit hominum libido.

Docebit illius Sacramenti vim, & sanctitatem.

Monebit, quàm religiosa præparatio idem sit ineundum.

Hortabitur Tobiã exemplo ad orationem, ad ieiunium, tum ad confessionem, & communionem, antequam matrimonium conficiant.

Instruet in primis fideles, cur nubendū quo in genere multa differet de educatione filiorum.

Commonefaciet etiam, vt, antequam matrimonium contrahant, rectè discant, se filios esse, nempe parentibus obediētes esse, illisque se amorem, metum, obseruantiam & venerationem debitam præstare. Quo fiat, vt cū ex matrimonio liberos susceperint, rectè sancteque educant: alioquin contra faciat, inde & sibi, & alijs infesta proles existet.

Admonebit item, vt videant, cui nubāt: à Deo precentur, vt rectè nubant: ne tribulationem carnis, quā habituri sunt, habeāt ad perniciem, sed ad salutem: nam propriū donum Dei est, vxor bona, & prudens.

Vt in re tanta parentum consilium adhibeant: quod quamuis necessarium nõ fit, lex tamen naturalis humanaque suadet, & sacrarum litterarum exempla docent.

Vt considerent ætatem, & mores.

Vt pro dote magna virtutem putent.

Vt, qui se continere non possunt, melius esse doceat, vt nubant.

Alia multa speciatim admonebit, prout opportuna esse viderit.

Præcipuè verò in id incumbet, vt, si quæ morum corruptelæ, nuptijs celebrâdis, ex deprauato vsu adhibentur, radicitus extirpentur, præsertim saltationes, choreæ, cyathorum confractioes, vocum, à prophano gentilium more non abhorrentiũ, strepitus in vijs, plateisq̃ue, ac præterea fascinationes, veneficiaque in ijs impediendis.

De Sacramento quoque Extremæ vnctionis dicet accuratè, præsertim cùm de morte concionem habet.

Qua in tractatione fideles docebit, vt quando in febrim, morbúmue incidunt, ipsi statim tum confessionis, & sanctissimæ Eucharistię Sacramenta, tum hoc extreme vnctionis in tempore petant: & præsertim cùm integra mente sunt.

Docebit vim Sacramenti: ex qua cõsolationem illis inijciet: cùm viderint, nullum sibi remedium defuisse, quod mater

Ec-

Quid de
Sacramẽto
extremæ
vnctionis
docendum

124 CONCIONATORVM
Ecclesia adhibet ad filiorum salutem.

Ostendet religiosas preces, quæ in eo Sacramento peraguntur, salutariter prodesse. Et cetera multa adiunget ad sanctam spem excitandam.

*De virtutum officijs bonisque operibus
exponendis.*

SICUT autem in vitijs dissuadendis, atque exagitandis non modò vniuersè, sed speciatim singulas partes, vitiosasque actiones persequi concionator debet: ita virtutes, earumque præcipua officia, exponet non modò in vniuersum, sed sigillatim, ac diligenter.

Quare ad certas species descendet, quæ ad verum Dei cultum, quæque ad animarum salutem pertinent. Hocque diligentius, atque enucleatius præcepta, institutaque huius generis præcipua tradet, quo negligentius, his temporibus tractari solent.

Spiritalis vitæ partes, atque officia, quæ ex intima sanctissimorum virorum disciplina depromuntur, exponere studebit præclare, atque usque ad eò accuratè, ut nullum spiritualis, sanctæque institutionis locum relinquat.

Quas virtutes sapius concionator commendare debeat.

Ad euangelica consilia amplectenda, ad perfectioris vitæ disciplinam suscipiendâ,

ad mundi contemptum audientium animos sæpe impellet: quò studiosius cælestis spiritualisq̃ vitæ instituta amplectantur. Atque hic quidem amplissimus cāpus est, in quo sæpe Christiani concionatoris excurrat sermo.

Adhortabitur suos Ecclesiastes.

Nec prætermittet, auditores ad misericordiam, eleemosynæq̃ opera perpetuò excitare. Nam hic locus latè patet, pertinet q̃ue ad omnes.

Ad Misericordie opo

Huic consequens est concionari aliquādo, de hospitalitatis officijs, de hospitalibus, de societatibus, seu sodalitatibus charitatis, atque de omni cura pauperum.

Alter locus etiam, atque is quidem vberimus est, de eleemosyna spiritali. Qui locus à concionatore nunquam omittatur, cum vsu venerit, veniet autem sæpissimè.

Correctionis igitur fraternæ, quæ ad eleemosynæ spiritualis speciem refertur, necessitatem demonstrabit: corrigèdi fratèrè modum docebit: præcepta atque instituta vtiliter, prudenterq̃ue tradet.

Ad correctionem fraternam.

Ad pœnitentiæ exercitationes, corporis macerationem, castigationemq̃ue populū sæpè accendet.

Ad pœnitentiæ exercitia.

Ad ieiunium, prout vigiliæ, & aduētus, quadragesimæq̃ue tempora incidunt, sæpè concionem transferet, qua & ieiunij necessitatem, & salutes fructus, qui in

de

de existunt, vberimè exponet.

Ad ieiuniū Et, quod plurimi interest, docebit sancti ieiunij certas leges, quas religiosi viri non modo instituerunt, sed executi sunt diligentissimè. Atque in hoc genere versabitur, & sæpius atque diligentius, quo grauius ab omnibus ferè peccatur.

Quò autem frequētius, atque ad eò studiosius, non modò sermonibus suis, sed etiam tractationibus ad pietatis opera, & spiritalis vitæ studia, exercitationesque populus excitetur: quàm sæpissimè concionator piorum librorum lectionē suadebit, ostendetque salutare vtilitates, quæ inde vberimè existent. Contraque nihil non agat, vt librorum inutilium, atque ad eò turpiū, quorum studio morum disciplina corrumpitur, vsus omnis planè extinguatur.

**Ad lectio-
nem piorū
librorum.**

**Ad piarū
imaginum
vsu.**

Idem agat de turpibus, obscœnisque imaginibus, atque alia ratione improbatis.

Sacras tantum imagines, quæ ad pietatē animos inflamment, domi, & vbiq;, haberi debere docebit.

**Ad doctri-
næ Chri-
stianæ in-
stitutionē.**

Ethnicorum libri, qui in falsorum deorum commentitiarumque fabularū commemoratione versantur, vt ex omni puerorum schola, litterariaque infantum exercitatione tollantur, cum occasio tulerit, concionando suadere ne desistet.

Ad doctrinæ Christianæ institutionem, qua

qua pueris prima fidei rudimenta traduntur, quàm sapissimè atque maximè populo suadebit, & commendabit. Quo in genere ostèdet, quo nobiliores sunt, in illius doctrinæ scholas eo frequentiores conuenire debere, & ad docendū, & ad perdiscendum, quæ in Christiana nobilitate præstantissima sunt, salutis nostræ necessaria instituta, ac præcepta.

Nec verò verbis solū, & cohortatione aget, sed exemplo suo accendet.

Ideò eas scholas sæpenumero ipse adibit: suam item operam illis nauabit, prout Episcopus, episcopalesue Vicarij eandem ab ipso requisierint.

Porro illud omnino præcipuū munus suum esse putabit, vniuscuiusq; status homines docere, atque instruere, beati Pauli exemplo, qui excellens, omnibusq; numeris absolutus vniuersarū gentiū cōcionator omnes ad officij sui functiones erudiuit.

Monebit igitur sapissimè parentes, liberos, virum, vxorem, dominū, seruum, clericum, laicum, priuatum, magistratū, eius officij, quod cuiusque proprium erit.

Omnes & singulos status officij admonabit.

Quæ ratione fieri possit, vt bonis animi, corporis, & externis ad consequendam sempiternam beatitudinem vtantur.

Qua moderatione prospera; qua patientia rursus aduersa ferre debeant.

De

**Ad bonam
filiorū edu-
cationem.**

De filiorum autem educatione, & totius
familix cura quàm diligentissimè aget, &
crebrò item, cùm optima hæc institutio
maximi intersit ad omnes totius Christia-
næ disciplinæ rationes. Quo in officio ma-
trum, ad vanitatem filias instruendum, &
dominarum, in pudicitia ancillarum tuen-
da negligentium, culpas valdè coarguet.

Commendabit, vt suprà, obseruantiam,
& obedientiam, quæ præstanda est pasto-
ribus, & sacerdotibus, ac quæ item princi-
pibus, & magistratibus, & denique maio-
ribus.

Monebit quam crebrò pro illis Deum
precentur.

Qua moderatione de eis loquantur, cùm
in hoc sæpissimè peccetur.

**Quid Magi-
stratui in-
culcandum.**

Rursus magistratus, cùm opus est, & a-
lios, qui præfunt, commonefaciet, populi
commoda, non sua spectare debere: exem-
plo, & auctoritate ad veras virtutes, ad op-
timamque disciplinam illum dirigere: pa-
terno amore eundem amplecti, religionè
in primis, iustitiam, clementiam, fortitu-
dinem, & temperantiam in omni vita co-
lere.

**Quid nobi-
libus.**

Nobiles, humilitatis officia, modestiæ
partes, cæterasque virtutes, quæ nobilitatis
splendore prælucent, accuratè docebit.

Nullam nobilitatem esse ostendet, quæ
cum

cum Christiana nobilitate fit conferenda.

Proinde homines, nobiles præsertim, qui ruri habitant, cum aliquando insolentius se gerant, admonebit, quam benignè, quam modestè, cum rusticis, cum pauperibus, cum cæteris inferioris ordinis agant: ac docebit quam valdè indecorum sit, atque adeò turpe, & Christiana nobilitate indignum, imbecilliores iniuriosius tractare, opibus oppugnare, & quod flagitiosissimum est, & ad infamiæ notam inlignè, puellarum pudicitiam attentare.

Ignobiles ad veram nobilitatem, quæ in religionis, pietatisque cultu, & in præclaris humilitatis, patientiæ, Christianarumque aliarum virtutum officijs elucet, vehementer accendet.

Diuites monebit, quomodo ad salutem dirigant diuitiarum usum.

De quibus admonedi diuites.

Quo item modo omnia misericordiæ opera.

Docebitque omnes diuites esse, quia participes diuitiarum, & thesaurorum cælestium fecit nos Christus cæli & terræ rex, & bonorum omnium dominus.

Pauperes frequenter ad patientiam cohortabitur: consolatione leniet; atque excitabit ad sanctarum virtutum copiam, & usum.

Pro hominum denique conditione, varia

I

ria

ria salutis præcepta illis tradet: ita vt & rusticanis hominibus, & colonis, cæteris cuiusuis ordinis ac status deesse nolit, neque cohortatione, neque admonitione neque officio, ad vniuscuiusque institutionem Christianam accommodato.

Hæc, atque ad eò alia multa, vt & locorù & temporum, & personarum ratio postulabit, sibi ad concionandum piè, prudenterque concionator comparabit: ad quæ ita sicut expedire viderit, ab euangelij tractatione oportunè, apteque digredietur, cum digressionis locus erit.

Denique id concionator sibi statuet, ad auditorum salutem, quicquid dicturus est referre: itaque omnia planè cauebit, quæcunque ab eo proposito aliena sint. Quæ verò meditati sibi in mentem venerint, omnia ad eum finem referet.

*De Ecclesiæ institutis, & precandi studio,
fidelibus proponendo.*

CVM cætera ecclesiæ instituta, vt paulo antè commemoratum est, ritusque pro ratione temporum populo concionator proponet: tum sæpè, in omni concione illum docebit, quando, pro quibus, & modo oret.

Vt manè saltem, & vesperi precari ne ommittat,

mittat, ex instituto vespertinæ, & matutina orationis.

Vt stans canonicis horis, cum diuinorum officiorum significatio campanis datur, si minus ad Ecclesiam conuenire potest, cum intelligat eo signo se ad orationem vocari, saltem paulum se mente colligens, tacite precetur, vel orationem, salutationem que angelicam pie attente que pronunciet.

Vt signo campanæ dato, quo ad Missæ sacrum vocatur, paulisper se colligens, mortalis peccati conscius, dolore ex eo affectus proposito illius confitendi suscepto, supplex à Deo veniam petat.

Vt, cum datur, & vesperi, & manè, & meridie signum salutationis angelicæ, genibus flexis, ubi sit, oret, vt sanctissimi instituti est.

Idem faciat feria sexta ad nonam, cum campana pulsatur ad orandum, & ad passionem Domini paululum pia mentis cogitatione recolendam.

Vt certum diem sumat, quo pro defunctis oret, secundam scilicet quamque feriam.

Vt cum orationis signum campana parochiali datur pro eo, qui nuper ex hac vita migravit, illius animam pia precatione commendet.

Absoluta ite concione, præsertim diebus festis,

festis, fideles excitabit ad orationem, precibusque adhibendas pro fidei Christianæ propagatione, pro summo Pontifice Romano pro episcopis, pro principibus, pro magistratibus, pro emendatione vitæ peccatorum, pro extirpatione hæreticorum, pro conuersione infidelium, pro auersione calamitatis, si quæ impendet, ac denique pro publicis alijs necessitatibus, si quæ vnquam præcipuæ sunt: ac pro alijs etiã causis, quas pro temporum varietate episcopus indixerit, aut significauerit.

Orãdi modus præscribatur populo.

Docebit, quomodo oret, piè, attètè, seueranter, humiliter, toto spiritu, & quo statu etiam corporis, tam in ecclesia, quam domi, nempe genibus flexis, iunctis manibus, aut erecto, aut prostrato corpore, & capite demisso, aut rursus brachijs expãsis instar crucis; sublatis in cælum oculis.

Si quid in eo genere peccatur, vt ab ijs fit, qui vnum tantum genu in oratione flectunt, aut certè quicquam id generis committunt, quod precantis pietati non cõueniat, id graui sermone coarguet. Oratio enim humilem, & religiosam corporis positionem requirit.

Cura concionatoris in eripiendis corruptelis, instituendis operibus pietatis, in concione accommodanda ad episcopalis gubernationis rationem.

CVM verò ad concionandū aliquò concionator venerit, vel ab episcopo, vel à parcho, aliòue ecclesiæ rectore, accuratè illius loci morum corruptelas conquiret: quas vt occasio feret, verborum vi, & sententiarum pondere, & in primis sacrarum litterarum testimonijs, exemplisq̃ue constantissimè vsque ad eò exagitabit, vt funditus, quantum in se est, extirpet, Deo beneiuuante.

Eas item consuetudines, quæ & si malæ non videntur, tamen occasionem præbent peccandi.

Ecclesiastes
cōsuetudines malas
eradicare
studebit.

Nec verò semel, atque iterum, sed sæpe numero, prout vsu venerit, illas ipsas detestabitur.

Immò perenni quadam doctrinæ, ardētisq̃ue cohortationis perseuerantia, & perpetua quasi contentione, id quod olim sanctissimos viros, Ambrosium, Augustinum & Chrysostomum fecisse traditum est, inueteratos malè viuendi mores, deprauatāq̃ue consuetudinem radicitus euellere studebit.

Curabit etiam rursus in omni loco, vbi concionatur, aliquod pietatis opus, ei loco

ad piè agendi studium, episcopi iudicio, aptius, conuenientiusque institui; aut institutum vehementius excitari.

Pia item instituta, religiosasque consuetudines, quàm diligentissimè, ac perpetuò retinendas esse, ac si quæ vel antiquatæ sunt vel intermissæ, ad vsum reuocandas ostendet.

Id verò omne persuadere non desilet, quoad rem confecerit, quam salutariter in Domino optat.

Omni præterea concionum suarum vim ad episcopalis, pastoralisque gubernationis rationes accommodabit: episcopi monita, iussa, edicta, decreta, instituta, ac disciplinam omnem, perpetuò commendabit, atque adeò tuebitur, ut & clerus, & populus, concionibus suis bene excitatus, ei obtemperet, pareat omni sanctæ obedientiæ spiritu.

Inquisitionis studium concionator sibi accommodatum habeat.

Sanctæ præterea Inquisitionis perpetuò se studiosissimum præbebit: illius officij partes acri defensione tuebitur: illorum, qui præfunt, auctoritati, edictis, decretis, quam diligentissimè parendum sit, crebro ut vfu venerit, præclare ostendet: populum docebit, quanta vnicuique necessitas imposita sit deferendi illorum nomina, qui vel factis, vel dictis, vel alio quouis modo à doctrina Catholica aberrant: quique contra sanctiones, decreta, edictaque, eiusdem officij causa,

causa, nomineue promulgata, agunt, aut dicunt.

Siverò ipse aliquando, vt euenire potest **Conciona-**
vel verbo vno labetur, errabitue; cõfestim **tor alicu-**
nullaque mora interposita, ex Episcopi, **ius erroris**
Inquisitorisue præscripto, sententiam, aut **admoni-**
concionem retexat, atque ad verum fidei **tus, apertè**
doctrinæque orthodoxæ dogma reuocet, **eundem re**
quicquid fuerit, in quo ab illius doctrinæ **uocet.**
decretis aberrarit.

Idque non obscure agat, neque aliqua verborum circuitione: sed apertissimè planissimeque erratum suum emendet: aut sententiam, si ambiguè dixerit, explicet ad illorum præscriptum.

Concionator quoque regularis, parochorum curæ omnino prodesse studebit: ita **Conciona-**
scilicet, vt non modò nihil quicquam pro- **toris Regu-**
ferat, quod parochialis curationis officia **laris mu-**
interturbet, sed omne studium adhibeat, **nus.**
quo populus in omnes parochialis curæ partes piè, sancteque conformetur.

Facultate autem, si quæ sibi dabitur, vel sacra confessionis audiendæ, vel etiam absoluedi à casibus reseruatis, ita vtetur, vt & parochialem vtilitatem, & populi disciplinam nusquam vllò modo labefactet, sed communiat omni studio, atque officio.

Quo in genere toto, instructiones de ministerio

mysterio pœnitentiæ, quam accuratissimè adhibebit.

Tridentini
Cõcilij de-
creta com-
mendetur
populo.

Et verò in primis proponet sæpè auditoribus concilij Tridētini decreta: ex quo, tamquam è purissimo fonte, hauriet, quæ pertinent ad mores omnium ordinū corrigendos, fidem explicandam, & Christianam disciplinam restituendam, Conciliorum item prouincialium nostrorum, & episcopalium synodorum constitutiones, ac decreta nō modò ad populi memoriam reuocet: sed docebit, quàm utilis eorū executionis vsus, quàm inde vberrimus fructus: Proinde crebrò in hoc officij genus incumbet, ac nullam planè occasionē prætermittet.

De ijs quæ ad formam concionis pertinent.

MA TERIAM concionis cum ex Evangelij tractatione, alijsque locis aptè appositis, digressionibusque concionator sibi parauerit: ita eam disponat, vt oratorie illius concionis partes, quatenus vel Evangelij, vel rei alterius, de qua dicturus est, ratio patitur, nullæ desiderentur, præsertim, quæ illustriores sunt, quæque ad commouendum pertinent.

Dictio concionatoris qualis esse debeat.

Instruat autem, atque exornet non verborum, vel lectissimorum, inani sonitu, & sermone nimis elaborato, & penè calamistrato, ac fucato; quo nihil potest esse infructuosius:

Et uosius: sed graui plenoque sanctę doctri-
nę, ac referto disciplina, quę verę Christia-
na, præstantque sit ad salutem.

Ita præterea, quęcumque ad dicendum Distincte
pię meditatus est, distinctę partiatur, ut au- pronuntiet.
ditores omnia, & facillę percipiant, & me-
moriam teneant, quod maiorem inde fructum
capere queant.

Memoria cuncta ita mādare studeat, ut
fugiat tamen memorię ostentationem, ut-
potę in sententijs quam plurimis pronun- Memoria
ciandis, aut certę rebus permultis recen- non sit
sendis. ostentator.

Vbi ad finem concionis venerit, breui
epilogo sæpę utetur, quo partes concionis
breuiter repetat.

Tum concionem concludet, more san-
ctorum patrum, breui precatōne, gratia-
rum actione, & laudibus benignitatis Chri-
sti Iesu Domini nostri.

Absoluta concione, paululum de sugge-
stu vel apud altare genibus flexis tacitus
orabit, tum auditores aliquando moneat,
ut itidem faciant.

Si apud rudem multitudinem concio-
natur, orationem dominicam, salutatio-
nem angelicam, & symbolum Apostolorū
à populo vnā secum purę, ac distinctę toto
corde pronuciari; tum Dei misericordiā
humiliter voce implorari, aliquādo curet.

Conciona-
tor loco, tē
pori, perso-
næ se accō-
modet.

P R I M O totam concionem accommoda-
bit concionator ad ingenium, cōditio-
nemque hominum, apud quos conciona-
turus est. Nihil enim ineptius, & absurdius
dici, fingiue potest, quàm, si in pauperri-
mo pago, apud rusticos, fame, frigoreque
confectos, ita concionatur, vt in opiparas
epulas, splendidissimas vestes, auro, ar-
gento intextas, quas homines indigen-
tissimi ne somniantur quidem, perpetuò
inuehatur.

Concionaturo igitur hæc erunt cogitā-
da omnia, non solum scilicet auditoriū sta-
tus, sed etiam locus, tempus, res, de qua di-
cturus est, & personæ suæ auctoritas, & vite
genus, vt aptè, decorè, conueniēter, & cum
dignitate concionetur.

Itaque, quæ inuoluta, vt commonuimus,
queque explicatu difficilia sunt; de ijs apud
rudes nullam concionem instituet: nec ve-
rò Græcæ, Hebraicæ, Chaldaicæ, Syracæ
dictionis vim, quando cum ijsdem aget, in-
terpretari studebit.

At cōtrà, si ad eruditissimam quamque
explicationem apti sunt, qui audiunt, nul-
lum genus prætermittet disertæ interpre-
tationis, quam ipse rectè norit.

Sed quando non æqualis est omniū con-
ditio, vt diximus, non idem vitæ modus:
certè

certè concionis argumentum nõ dissimile erit à statu eorum qui audiunt . Et verò quemadmodum ab audientium conditione discrepare non debet: ita talem etiam esse conuenit, qualem eorum mores requirunt. Mendaces Cretenses, malæ bestiæ, ventres pigri, inquit sanctus Paulus: omnis porrò obiurgatio, vel acerrima, ad eorum emendationem adhibenda fuit. Duri certè obiurgandi sunt, & tractandi durius: at mitius, qui in pestifera viuendi consuetudine non persistunt. Hoc docet idem sanctissimus Pontifex Gregorius ex èplo galli qui, vt media nocte, in arctissimo hominũ somno, rauce quodammodo canit, deinde sub auroram suauius cantũ emittit: ita concionator homines, in peccatorum quasi somno grauissimè dormientes, obiurgationibus acerbis excitet: cum ijs verò, qui in via virtutis tamquam vigilantiores facti sunt, cohortationum suauitate alliciat ad omnem in rectè sancteque agendo progressionem.

Neque præterea concio diuersa erit ab Euangelij, quod eo die à populo auditum est, hiltoria: quæ si subministrat genus concionandi de pœnitentia, non aliud concionator sumet, quod nullo modo conueniat cum illius diei Euãgelica lectione: nisi aliquando à re proposita digrediendi materiam

In corripiendis hominum vitijs quem modũ concionator obseruare debeat.

teriam aliquis locus, aut occasio præbeat

De elocutione concionatoris.

ELOCUTIONIS genus exquisitum ne affectet.

Fucum omnem fugiat.

Imperite multitudinis consuetudinem loquendi ne sequatur: cum in ea sint multa absurda, multaque indigna concionantis grauitate.

Dicendi forma vtatur, cui per artem, atque exercitationem par esse possit.

Verba antiqua, & peregrina fugiat.

Fati, fortunæ, infortunij nomina, aliq; id generis ab Ecclesiæ vsu iam pridè explosa, omnino cauebit.

Epithetorum item nimiū vsum, & poeticum dicendi genus ne confectetur.

Anicularum non adhibeat prouerbia.

Inflata oratione ne vtatur, sed graui.

Exordietur moderato, & temperato dicendi genere: in quo exordio vitentur similitudines, præsertim poetico more explicatæ.

Vocabulorum frequentem synonymiã omnino caueat: nisi cum vnum altero significantius, aut magis proprium fuerit.

Metaphoras, similitudines, & exempla à rebus maximè notis, & insignibus sumat: nam deijcit maiestatem orationis, qui à rebus

bus

bus humilibus similitudines frequenter trahit.

Vim illam dicendi vehementem, & cōcitam ne affectet importunè: sed ijs præparationis vijs, quæ suprâ commonstratæ sunt, ad eam spiritus sancti ope, atque auxilio, feratur, vt auditoribus profit.

Eiusdem rei repetitionem vitet, quoniã molesta est, & affectum restinguit.

Cùm de peccatis, ad luxuriã pertinentibus, agit, cautionem adhibeat, ne imprudens in obscena verba incidat.

Et videat in primis, ne loquendo turpes cogitationes iniiciat.

Exclamationes videat, quo loco adhibeat: ac rarò quidem certè:

Adulationis verba omnino fugiat, cùm de magistratibus, aut apud eos verba facit.

Ambitosum dicendi genus caueat.

Splendidos titulos, & nomina adiuncta illustria, vt, serenissimus Dauid, planè rejiciet.

Honorifica tamen, breuique præfatione eos viros excipiet, quorum exempla proponit ad imitationem: id quod aliquos antiquos Patres, præsertim Gregoriũ Nazianzenum, facere animaduertimus.

Verba ecclesiastica, & si minus elegantie habent, ne dicere recuset: at prophana, & noua repudiet omnino.

Apo-

Apostolos, martyres, virgines, confesso-
res, & qui cęlesti gloria perfruuntur, sancti
nomine semper appellet.

Dictionem vitet, quę indignationem, &
fastidium parit, pręsertim cū de incom-
modis suis loquitur.

Attentionem cū petit, ne arroganter
faciat: neue se magna dicturum, & admira-
bilia polliceatur.

Ne ambiguę loquatur, vt eadem oratio
varium sensum possit asserre.

Ne cōcisē item, vt auditores incerti sint,
& animo pendeant.

Ne obscurē, vt dictum facilē percipi nō
queat.

De voce, & corporis motu.

DE pronunciatione, gestu, actione, ab
antiquis rhetoribus permulta tradita
sunt, quę exquisito quodam studio perin-
de consecrari, quasi in ijs ipsis bene concio-
nandi finis positus sit, hoc longe alienum
esse debet à concionatore verbi Dei: cū
ij pręsertim motus corporis aliquos com-
monstrarint, nō modò leues, pueriles, sed
planè hiltrionicos, ob eamque rem indig-
nos & persona concionantis, & auctoritate
suggesti: qui locus grauisimus est. Quę
igitur de toto illo genere isti pręceperūt;
eorum tantum, quę ad grauitatis, decori-
que laudem insignia sunt, delectum quen-
dam

dam à concionatore haberi conueniēs est, ut aliquid etiam adiumenti inde sibi comparet ad fidelium animos inflammandos studio rei, de qua concionem instituit.

Vocem igitur, & actionem ita temperare concionator conabitur, ut nō ex arte petere, sed verè, & ex natura dicere videatur.

Pro rerum, quas dicit, varietate, voce, & gestu vario uti studebit: ne fortè res mediocres, aut etiam fortasse leues magna contentione tractet: quasi sola voce, & gestu velit persuadere: aut verò quæ magna sunt imminuat: aut cuidam recitanti potius, quàm ex animo dicenti similis videatur.

Ita illud vitium quoque cauebit, ne vno vocis sono, tota constet oratio; quod fatiē-
tatem parit.

Vocis mollitiem, vel suauitatem quandam, magnitudinem item ne affectet, ne item in quouis genere nimiam contentionem.

Ut nimiam tarditatem, quasi verba difficilè inueniens; ita nimiam celeritatē fugiat nō enim proficit oratio ita effusa; sed quasi animos auditorū præteruolat: itaque pro rerum opportunitate, nunc tardè, nunc celeriter eloquatur.

Canoram vocem in exordio, & magnam fugiat; hæc enim, & modestum exordium esse

Vocem & actionem quomodo concionator temperare debeat.

esse vetat, & reliquæ orationi pronuntiandæ nocet.

In alijs fortasse imitandis, prudentiâ adhibeat, ne vel leuia quædã, aut etiam vitiosa imitetur, aut ea, quæ cum alijs cõueniant, à se tamen aliena sunt.

In gestu, & corporis motu tantum item faciat, quantum natura rerũ patitur: quod vel ex eo discere potest, si aliquos, recte natura tantum pronuntiantes, in communi consuetudine obseruet.

Ita neque eodem gestu semper vtetur; neque manu eodem modo composita; neque vno brachio tantum; neque eodem motu corporis, & eadem vultus moderatione.

Non importunè suggestum palmis feriat, sed cum rei magnitudo poscit.

Non per suggestum quasi volitabit, nec ex hoc, nunc ex illo angulo profiliens.

Non quasi ex suggesto mediũ corpus demittet; aut alijs multis moribus vtetur, qui aut deformes sunt, aut digladiantis potius quàm dicentis esse videntur.

Hæc omnia facilè cauebit, si Christianam modestiam, & grauitatem prædicatoris nõ obliuiscetur: nihilque audebit, quod supra vires, artem, & exercitationem suã esse suspicetur; quodque ex concepto affectu non proficiscatur.

Sed

Sed vt distinctiùs de pronuntiatione præ scribatur, quæ in voce, & corporis motu versantur, hæc concionator teneat.

In exordio vocem sedatam adhibeat, & quotidiano sermone proximam.

In narratione vocis varietate vtatur, vt quo quidque pacto gestum sit, ita narrare videatur: res enim strenuè gestæ, vocis celeritate, quæ verò dignitatem habent, plenis faucibus, & sedatissima voce narrandæ sunt.

In cohortatione, quæ in epilogo concionis fit, primò voce vtatur attenuatissima, quæ sit faucibus contractis: deinde clamore leni, nõ obstrepero: mox sono æquabili ac postremò, voce celeri.

In conuestione item, quæ pars etiam epilogi est, vocem adhibeat depressam, crebra interualla, longa spatia, & magnas commutationes.

In corporis statu, & motu hæc caueat.

Ne in suggestu vnquam corpore innitatur: sed rectus stet, aut sedeat.

Ne deiecto, ne supino, ne præduro, ne in latum inclinato capite sit, sed planè recto.

Ne supercilia contrahat, ne diducat, ne remittat.

Ne nares corruget, ne moueat, ne instet, ne digito diducat; ne plena manu resupinet.

Quali voce in omnibus concionis partibus concionator vti debeat.

Quid in corporis gestu concionatori vitandum

K

Ne

Ne labra lambat, ne mordeat.

Ne mentum pectori affigat.

Ne humeros attollat, ne rursus cōtrahat

Ne brachium, tamquam gladiator immoderatè proijciat.

Ne læuam manum iactet, nisi rarò, & in maximo concionis æstu.

Ne manum supra oculos tollat, ne demittat infra pectus.

Ne digitorum gestum indecorum adhibeat, sed decentem, nempe in principijs lenem, & in vtramque partem modicè prolatum, in narrando paulò productiorem, in reprehendendo acrem, & instantem.

Ne argutijs digitorum vtatur.

Ne femur feriat, nisi rarò, cùm indignationem mouere studet.

Ne pedibus supplodat, nisi opportunè in summa contentione.

Ne tussiat, ne expuat crebrò, nisi necessitate coactus.

Ne in eloquendo per nares maiore spiritus partem effundat.

Ne crebro anhelitu iumenta imitari videatur, onere laborantia.

Hæc atque adeò alia, vt fugiat, in consilium adhibeat prædicationis vsu peritos.

DVO TRACTATVS

CONFESSIONIS ET EV-

CHARISTIAE SACRAMENTA MI-

*nistrandi rationem continentes, primum quidem**ab Illustrissimo ac Reuerendissimo Cardinale**Borromaeo in suorum gratiam Italicè con-**scripti, nunc verò à Religiosis, doctif-**que viris Latine redditi.*

T Confessarij pœnitentiæ sa-
cramentum ministrènt, eo
cum fructu, qui maximus es-
se possit; is verò in sincera vi-
tæ emendatione positus est;
neue in tanti ponderis negotio cū propriæ
conscientiæ summo onere conuenientem
non adhibuisse diligentiam videantur (id
quod summopere timendum est multis,
ne scilicet in grauem reprehensionem in-
ciderit eorum industria, cū de tanto nu-
mero confitentium, tam exiguam emen-
dationem videamus in ijs qui toties, & tam
multis ab hinc annis hoc sacramentum fre-
quentarunt) præceptiones, & admonitio-
nes nostras omnes iam pridem diuersis tē-
poribus hac de re datas in vnum contu-
limus, atque alias quasdam ijs adiunxi-
mus, quas in hunc finem vtilis & neces-
sarias esse sumus arbitrati. Quamobrem
per viscera misericordiæ D. N. IESV
Christi

Christi eos exhortamur, vt quemadmodū eorum officium, & vocatio requirit, hac in causa, & negotio quod ad animarum salutem vsque ad eò pertinet, summa cum diligentia nostræ sollicitudini cooperari velint, nostramque intentionem in eo positā vt populus Christianus, quem Dominus nobis regendum tradidit, in viam salutis commodè dirigatur, promouere pro sua virili studeant.

Nullus neque sæcularis, neque regularis sacerdos pœnitentiæ sacramentum aggredi præsumat, si non approbationem, & licentiam antè nostram in scriptis habeat; vt ritè Concilium Tridentinum ordinauit; sin aliter fecerit, excommunicationis pœnam ipso facto, iuxta primi Concilij nostri prouincialis decretum, incurrisse se nouerit: & si sacrum Missæ officium postea celebret, irregularis erit.

Caueat autem sibi quisque hac in re, ne prætextu minoris ætatis, se abduci à recto patiat, quasi pueri sint, qui nondum ad usum rationis peruenerint, quorum audit confessiones: solet enim usu venire, vt in pueris etiam, quamuis in ætate sint adhuc tenera, peccata mortalia inueniantur. Ac verò nemo per speciem necessitatis alicuius se falli sinat, ac necessitatem interpretetur pro quauis ægritudine, etiam si grauis, & peri-

& periculosa illa sit, cùm ad proprium pastorem, aut alium confessarium à nobis approbatum recurri potuisset. Imò nullus huic se negotio pergat interponere, quãuis à pastore eius qui confiteri cupit, vel vicarijs nostris, consensum obtinuerit, nisi tales ij sint, qui specialem à nobis acceperint potestatem, vt eam alteri concedere deinde possint.

Sacerdotes autem, qui confessiones audiendi licentiam à nobis obtinuerint cum definita temporis, loci, certarumque personarum limitatione, videãt ne potestatis concessæ limites vlllo modo excedant.

Prima cum opportunitate regularium Superiores catalogum confessariorũ, quos ad hoc officium elegerint, quiue in hac ciuitate, vel diœcesi nostra habitant, nobis exhibeant, quo eorum nomina, cognomina, & natale solum habeantur.

Sed quia sæpius contingit, vt per suorum obedientiam mutantur, iccirco bis in anno prædictum catalogum nobis offerent, primum quidem ad primam septimanam Adventus, secundum deinde primis feriis Quadragesimæ: Confessarij autem, qui in nostra diœcesi versantur, pastoribus, aut vicarijs foraneis, testimonium admissionis suæ, qua ad huiusmodi munus idonei esse iudicati sunt, quotiescunque ab eis exigetur,

tur, ne recusent ostendere: in templis verò in quibus plures sunt cōfessarij, in foribus sacrarij tabula suspensa habeatur, quæ omnes eius templi confessarios à nobis approbatos contineat, quæ toties mutanda erit, quoties alij deligentur.

Confessarij qui à censuris & casibus referuatis absoluendi potestatem à nobis habent, summa cum prudentia eam exerceat, vt sit ædificationi potius, quàm destructioni locus: quam obrem si in vtilitatem & auxilium pœnitentis, qui in aliquod eiusmodi peccatum incidit, iudicent expedire ad nos eum remittere, admoneatur vt id facere debeat.

Omnes confessarios quamuis à nobis vt idonei semel admissi fuerint, tamè ob graues, & diuersos scrupulos, qui pœnitentibus indies occurrunt, & plurimas difficultates sibi cohærentes habent, præmonitos volumus, vt bonos, & classicios auctores nonnullos, qui casus conscientie ex professo tractant, manibus continuè teneant, quod si non videantur sibi satis iudicij, & doctrinæ comparasse, vt possint questiones obiectas resolvere, meminerint adire doctiores, & in talibus melius versatos. Sciant autem nos in hunc finem dedisse speciatim eas partes Pœnitentiario maiori Ecclesie nostræ metropolitanæ, vt

CUM

cum Theologis, & iuris Canonici peritis, si qua dubia, & controuersa circa res conscientiae in hac nostra diœcesi obuenant, de ijs conferat, & diligenter discutiat, vt postquam res grauiores nobis communicarit, omnem dubitationem eximat ijs, qui qui ipsum consulendi causa accedent.

Examinent præterea vires ingenij, & scientiam quam habent, nec se temerè ad confessiones audiendas eorum ingerant, quos censuris ita quibusdam inuolutos esse suspicentur, vt sese inde satis explicare nesciant.

Bonam habeant notitiam censurarum, & casuum reseruatorum, particulatim autem Bullæ in Cœna Domini legi solitæ: similiter canones pœnitentiarios, & nostras has admonitiones sæpiùs legant.

Cum dubium non sit quin is, qui peccato mortali infectus, sacramentum quoduis administrat, nouo se scelere rursus obstringat; diligenter obseruent qui confessarij partes agunt, ne cum peccati mortalis conscientia confessiones audiant, multò verò minùs id audeant, si qua censura teneantur Ecclesiastica ligati.

Qui verò feruidi animi confessarius est, animarumque salutis studio tenetur, vt eas ad virtutes inducat, diuinisque remedijs adiuuet, quibus cõtra peccata vel pœnitēs

vtatur, vel ab eisdem abstrahatur, qui doceat, itidem dæmonis astutias perspectas habere, qui demum pœnitentem exuere veterem hominem, & nouum induere laboret, ac confingere in eo formam aliquã, speciemque perfecti Christiani, non satis id sibi habere debet, si nulli peccato mortali obnoxius sacramentum pœnitentiæ ministret, sed cùm facilè cognoscat, magno opere referre ad præstandum ea quæ dicta sunt prius in seipso exprimere, quàm in altero videre desiderat, quandoquidem plus exempla, quàm verba commouent animos, neque quis aliorum animis ingenerare virtutem potest, quam antè non in se possideat, iccirco perfectionis suæ totus amore ferueat necesse est, atque ijs in virtutibus acquirendis operam diligentè ponat, quibus ipsa perfectio acquiritur.

Sed quoniam Regulares, cùm ad confessiones audiendas emittuntur, solùm examinari solent, sintne sufficientes, & doctrinam iustam habeant, neque nos aliter perspectos mores eorum, & bonitatem vitæ probatam tenere possumus, ideò Superiorum eorum conscientias oneramus, vt ad huiusmodi prouinciam non alios nobis in publicum deducant, quàm qui probitate, atque integritate vitæ tales sint, qui laudabiliter hoc sacramentum exhibere queât,
cuius

cuius quidem rei scripto nobis fidem dabunt, nec aliter eos admittemus.

Prompto ac parato animo ad confessiones audiendas accedant, euitentque diligenter, non solum ad subterfugiendum laborem, ne submoueant intempesiue uenientes ad se confitendi gratia, sed neque signo, aut uerbis ullis præ se ferant, ægrè se grauatoque animo confessiones eorū excipere, quin potius ita se comparent, ut intelligant, pœnitentes eos salutis eorū causa multum solatij & gaudij ex ijs laboribus haurire.

Ex hac eorum alacritate nascetur etiam hoc commodi, ne pœnitentes excusationē iustam prætexere possint, se non esse confessos, maximè quibus temporibus ad id tenentur, per speciem quasi commoditatē non habuerint. Præterea autem admoneamus cōfessarios, si uel ad exequias, uel quouis alia Ecclesiastica munia illos euocari contingat, nisi causa prorsus sit necessaria, ut ne confessiones ijs diebus propterea uel interrumpant, uel intermittāt, quibus frequentiores solent occurrere, maximè octiduo, aut amplius ante diem natalem D. N. Iesu Christi, in Quadragesima, & præcipuè circa medium illius usque ad octauam Paschæ, nonnullis etiam diebus cum Iubileū promulgatum est, alijsque sollempniori-

bus festis, quibus, vt plurimum, populus, vel omnis, vel ex maiori parte ad confessionis sacramentum confluit.

Cupimus etiam in hunc finem Superiores regularium certiores ea de re redditos vt prædictis temporibus procurent, quantum poterunt numerum maximum confessoriorum, qui doctrina & timore Domini insignes, atque à nobis approbati in suis Ecclesijs pœnitentes audiant.

Quoties Regulares ad ægotantium confessiones excipiendas accersuntur, si necessitas aliud non suadeat, ex pastore prius intelligant, quæ conditio, & status sit ægroti, vt tanto diligentius animaduertât, si quid alleuamenti conscientia illius præberi valeat, præsertim in summo temporis illius articulo, in quo velut in cardine vertitur aut animæ salus, aut perditio æterna: quòd si temporis breuitas non patiatur ante confessionem id fieri, saltem ab audita confessione quàm citissimè fiat, vt tam ipse confessorius, quàm pastor in procuranda hominis infirmi salute suo officio non arguantur defuisse.

Cùm primùm sacerdos sacramentum pœnitentiæ cuiuspiam ægroto ministravit, in schedula subscribat; quæ qualis esse debeat, infra dicetur; eaque fateatur se pœnitentis confessionem excepisse: quod idè fit, ne

me-

medici curam suam subtrahere infirmis cogantur, iuxta Bullam fœl. mem. Pij quinti, & decretum primi nostri Concilij provincialis, & ne per negligentiam confessariorum in dicta fide præstanda, sumant occasionem excusandi se ab obseruantia præfatæ Bullæ, & decreti.

Popularium in domibus confessiones nemo audiat, nec virorum, nec fœminarum, cuiuscunque vel ordinis, vel cõditionis illi fuerint, nisi dum ægrotât; quod cum fit, & mulierum confessiones sacerdos excipit, ostium apertum sit, ita vt ab ijs, qui in vicinis locis agunt, conspici possit.

Extra eam necessitatem cõfessiones mulierum non audiant, ne etiam si vel leuiter illæ reconciliari tantummodo vellēt, præterquam in templo, & sedilibus ad id destinatis, sed neque tum quidem eo loco, nisi post ortum solis, & ante eius occasum audiantur.

In illis ipsis sedilibus quotidiano ritu cõfessiones audientur, etiam virorum, si qui solent in templo confiteri: Hanc ob causam omnibus in templis sedes huiusmodi tam multæ construuntur, quàm multi solent esse confessarij; sint autem omnes ad eam formam exedificate, quemadmodum ordinauimus, generatim eas debere construui.

Con-

Constituatur autem prædictæ sedes loco tam aperto, vt ex omni parte conspici possint: quòd si præterea locus haberi talis possit, vt obstaculum aliquod intercedat, vt dum quis confitetur, interea cæteri à spatijs plus æquo propinquis arceantur, id fiat; vbi verò malus mos aliud obtinet, confessarij partes erunt, sedem ipsam loco mouere, simul & populum nimis vicinum antequam confideat propellere: quod itè faciet, dum in confessionibus versatur, si occasio requireret.

Confessarius in huius sacramenti administratione, sic animi sui propositum ordinet, ac dirigat necesse est, vt nullus eum intuitus humanus eò protrahat, sed sola Dei gloria, & animarum salutis desiderium: quocirca quoties vel euocabitur ad confessiones audiendas, vel ad eas sese conferet, totus in Deum erectus, cum ipso opere metis oculos in hunc finem conijciat, & diligenter attédât, se eò pergere, vt pœnitentes pretiosissimo Seruatoris nostri Iesu Christi sanguine abluat ac mundet.

Sed quia in huius Sacramenti tractatione multa inueniuntur pericula, ne scilicet errent in varijs quæstionibus, & obligationibus decidendis, quæ in illud forum veniunt, vel absolutionis gratiam re ipsa indignis impertiant, vel aliquo modo animi suam

suam inquinent, dum multorum inquinamenta, sceditatesque audire necessarium est, nunquam ad tantum hoc officium sese confessarius accingat, quin prius breui aliqua oratione, prout res feret, lumen & gratiam à Domino petat, vt non solum in nullam reprehensionem vel errorem incidat, verum aliorum sordes sic abstergere valeat, vt seipse non polluat: simul etiam Deum orabit pro vera emendatione eorum, quorum confessiones auditorus est. Habeant igitur singuli versiculos illius Psal. 50. & orationem antiquis temporibus ab Ecclesia visitatam penes se in scriptis, cuius quidem alterum exemplar in sacrario cuiuslibet templi (in quo sunt confessarij) deinde alterum introrsus in ipsis sedilibus, volumus affigi, vt antequam ad confessiones aggrediantur, eam vel similem aliquam, prout cuiusque pietas feret, apud se legat:

Vers. Cor mundum crea in me Deus.

Resp. Et spiritum rectum innoua in visceribus meis.

Vers. Ne proicias me à facie tua.

Resp. Et spiritum sanctum tuum ne auferas à me.

Vers. Redde mihi letitiam salutaris tui.

Resp. Et spiritu principali confirma me.

Vers. Docebo iniquos vias tuas.

Resp. Et impij ad te conuertentur.

*Vers. Libera me de sanguinibus Deus Deus salutis
mea.*

Resp. Et

Resp. Et exultabit lingua mea iustitiam tuam.

O R A T I O.

Domine Deus omnipotens, propitius esto mihi peccatori, vt dignè possim tibi gratias agere, qui me indignum propter tuam magnam misericordiam, ministrum fecisti officij sacerdotalis, & me exiguum, humilèmq; mediatorem constituisti ad orandum, & intercedendum ad Dominum nostrum **I E S V M** Christum filium tuum pro peccatoribus, & ad pœnitentiam reuertentibus: Ideoque dominator Deus, qui omnes homines vis saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui nō vis mortem peccatorum, sed vt conuertantur, & viuant; suscipit orationem meam quam fundo pro famulis & famulabus tuis, qui ad pœnitentiam venerunt, vt des illis spiritum compunctionis, respiscant à diaboli laqueis, quibus astricti tenentur, vt ad te per dignam satisfactionem reuertantur. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum.

Sacerdotes sæculares non nisi toga & stola decenter amicti, pœnitentes audient: quod etiam tum fieri volumus cū ægroantium excipiunt confessiones, licet id faciant apud eos domi.

Nullorum accipiantur confessiones, nec in ciuitate, nec verò in tota diœcesi nostra, sine nostra vel vicariorum foraneorum expressa licentiâ post Dominicam Palmarum vsque ad diem integrum Paschæ peractum, nisi eorum qui paulò antè confessi

fessi sunt, aut saltem à Quinquagesima præcedenti: excipimus semper ægrotos: cæterorum verò confessions infra octauam Palchæ differantur, secundum cõstitutio- nem nostram pastoribus datam, idque gra- ues ob causas in ea declaratas.

Si quem deprehenderit qui sine ratio- ne legitima confessarium suũ deserat, qui quidem perappositus erat alioqui ad illũ in viam salutis dirigendum, conetur eun- dem per opportunè reducere, tum repre- hensa perniciofa hominum negligẽtia, qui confessarium doctum & prudentem sibi deligere negligunt, tum quasi noxia & vitiosa frequenti mutatione confessarij detestata: quemadmodum enim medi- ci qui naturam temperamentumque cor- poris in infirmis perspectum habent, non facillè permutari solent, quòd morbis necessaria facilius inuenire remedia no- rint; sic neque videntur pœnitentes, ni- si magno delectu, à medicis suis discede- re debere, cum ij melius animarum vul- neribus adhibere oportuna ac vtilia insti- tuta possint. Si tamen iusta de causa confessarius aliquem ad se venire per- mittat, qui pij, & prudentis alterius in- confitendo consilij antè utebatur, vti- le erit id cum illo ipso communicare, vel saltem dare operam, vt pœnitens ab eo
abeundi

abeundi honestam licentiam nanciscatur.

Confessarij omnes, præcipuè si qui in nostra diœcesi eo munere funguntur, curare debent, vt inter eos, & parochos locorum vbi confessiones audiunt, bene conueniat, siue cùm illorũ ibi sint monasteria in propinquo, siue cùm ob habitas cõciones, siue ob aliam quamcumque causam confessiones audiunt. Itaque non absoluant eos, qui vel ob exempla vitæ impiæ, & in eo statũ perseuerãdi pertinaciam, vel quòd ad penitentias publicas, siue legata pia, vel similia quædam tenebantur; atque ideò à pastoribus suis absoluti non fuerint. Proinde sæpius Regularium Superiores suos admo-
neant huius rei necesse est: præcipuè autè ad animorum concordiam, quæ ad ædificationem quoque plurimum valet, diligenter eos exhortentur, præmoneantque, si in quæstionis alicuius explicatione inter eos & pastores sentiendi quædam accidat diuersitas, vt ea cum prudentia sese gerât, ne ad vulgi aures ea perueniant, quin statim ad nos potius pro rei controuersæ definitione accurrant.

Meminerint ad Sacramentum Pœnitentiæ non permittere venire eos, qui sine cõuenienti tum exteriori, tum interiore animi præparatione volunt accedere, quin magis verbis charitatem spirantibus pro
captu

captu cuiusque tales alloquantur, & dicāt, ubi sese melius pro dignitate tanti Sacramenti disposuerint, ita demum ad se reuertantur.

Itaque mulierum earum confessiones non audiantur, quæ cerussatę veniunt, quę fucis vtuntur, quę faciem stibijs depingūt, quę ex auribus monilia gestant, quę leuibus, & vanis ornāmētis, quę pannis aureis, alijsue similibus lasciuuis promptē ac cōpētē accedunt, & vt semel omnia dicam, quę vestes modestas non habent, nec simplici cultu incedunt, nec in capite velū aliquod gerunt, quod notabiliter non transpareat, quęue saltem operimentum ex lino, lanaue confectum, vel peplum sobrij alicuius coloris non habent: sic enim huius Sacramenti reuerentiam decet, & ita prorsus cognitioni peccatorum, & de eisdē dolori intimo consentaneum est, cū scilicet cogitare debeant, quòd ante tribunal, & iudicium Domini Dei sui se sistant, ac quasi peccatrices misericordiam, & veniam suppliciter de eisdem imploraturę veniant.

Idem necesse est in viris obseruetur, vt videlicet ad confessiones non admittátur, qui vestitu viro indecenti, qui auro intextis pallijs vtuntur, qui lasciuuis pileorū ornamentis iuduti sunt, qui item cum armis accedunt, aut similibus rebus.

L Ma

Maius multo studium confessarius ponat in interiore animi præparatione, quando necesse est, prudenter inquirenda; ea enim planè ad hoc Sacramētum requiritur, cerniturque maximè in seria, & solida peccatorum examinatione, quæ ad vnumquæque pertinet, ita vt vniuersi, quantum in se est, eum animi dolorem, qui iure in hoc Sacramento requiritur, habere conentur, cum firma; ac constanti deliberatione animi, tum pro præteritis satisfaciendi, tum vitam in posterum emendandi. In quibus igitur eam præparationē desiderari animaduertent, verbis beneuolis persuadere conabuntur, vt denuò conscientiam suam diligentius examinent, ac rectè sese præparent.

Signa autem ex quibus coniectura capi potest, eos sine iusta præparatione ad Sacramentum venire, hæc sunt. Si ad confessionem properant, quasi ab ipsa occupatione rerum suarum auulsi, nullo temporis spatio prius in orationem collato, vel si eos peccatorum nullam habere cognitionem appareat: deinde si confessarius iam tū præsciat, quòd à confessione nihilominus ac antè suis in peccatis sint perseueraturi, siue quòd in se peccatum mortale quodpiam teneant, vel quòd occasionem quæ ad mortale pertrahat, amplexi teneant, nec ei va-
ledicere

medicere velint, siue quòd aliena bona cum
possint restituere negligant.

Aduertat tamen confessarius, si pœnitē-
tes studij nonnihil à se præstitisse ad eam
præparationem, de qua dictum est, conse-
quendam viderit & obseruet; tamen vel ob
eorum ruditatem, vel quid aliud, necessa-
riò aliquid ijs deesse, vt ipsemet quod de-
est suppleat sua industria, & ad cognitionē
maiores eos inducere adlaboret: quod
fiet optimè si peccati turpitudinem & gra-
uitatē ponat illis ob oculos, quippè quod
Deo aduersetur vel maximè, ac damnatio-
nis æternæ malum peccanti infinitum ad-
ferat, atque hoc pacto pœnitentem infle-
ctere, & sic effingere conetur, vt de vniuer-
sis, & singulis peccatis mortalibus tam acré
animi dolorem persentiat, vt securè eis ab-
solutionis beneficium possit impertiri.

Præterea pœnitentes, sed eos præcipuè
qui rariùs confitentur, pro iudicio, & ne-
cessitate cuiusque, rationem ac methodum
quandam, bene confitendi diligenter edo-
ceant, ac speciatim quantum intersit, vt in-
tegra sit confessio, aliasque circumstantias
quæ ad eam requiruntur, & quam vim iti-
dem habeant, exponant.

Consuetudo honesta est, puerulos, etiã
si quintum aut sextum ætatis annum nec-
dum excefferint, ante confessarium addu-
cere

cere, vt sic incipiant paulatim instrui, ac manu quasi in cognitionem, atque vsum huius sacramenti transferri: caueant tamè accuratè sacerdotes, ne absolutionem cum sacramento ijs præbeât, in quibus nec idonea materia, nec ea rationis plenitudo reperitur; vt citra controuersiam iudicare possint, eos huius sacramenti capaces esse: operam tamen maiorem colloacbit cū ijs qui septimum aut octauum annum iam attigerunt, quantum puerilis ætas ferre videbitur, vt huius sacramenti necessitatem & virtutem, nec non modum quo suscipitur, perspicuè intelligant.

Qui verò confessiones audiunt puorum, aut puellarum, qui iam annos decem vel duodecim numerant, quos proinde aptos ad venerabile sacramentum altaris propediem fore existimant, solerter videant, ne vel sua, vel parentum negligètia & fœcordia, absque gustu tanti thesauri spiritalis eos patiantur adulescere: quin potius quanto minori cum productione temporis, quamquè diligentissimè fieri poterit, doceant eos, quæ ad hoc sacramentum percipiendum necessaria sunt, fructusque innumerabiles inde manantes, tum quanta animi demissione, ac reuerentia, quamquè magna conscientie puritate opus sit. Ceterum, postquam iterum atque iterum eorum

eorum confessiones iam audierint, vel per se venerabile Sacramentum eis porrigant, illiusque rei fidem scripto faciāt, vt pastori suo exhibeatur, quo deinceps in Paschate ad communionem pastor eos cum cæteris adiungat, vel ad eam sumēdam instructos & idoneos esse scriptis declarent, atq; proprium ad pastorem amandent.

In ipso aditu confessionis, antequā peccata sua quis enumerare pergat, confessarius, maximè si cum rudioribus hominibus agit, quiue rariùs confitentur, debet qualdam interrogationes præmittere, quibus in decursu confessionis omnia cōmodiùs cedent: sunt autem interrogationes huiusmodi. Primùm si certum non habet, pœnitentem ex eorum numero esse, quos absoluerè rectè possit, interroget quomodo id sit; si non esse talem inueniat, quamprimum ad alium qui absoluendi potestatem habet remittat; sin aliter est, & tamen nihilo secius pœnitentem satis non agnoscit, quærat secundo loco, quo in statu res eius sint, cuius ipse conditionis sit, quā professionem aut artem tractet, quod officij genus, vt plurimùm, exerceat: interrogabit deinde, quantum temporis intercessit quòd confessus est, interim in memoriam ei redigens, quàm magnum emolumētum parere soleat crebrò iterata confessio: tum

petet vtrum pœnitentiæ nuper præscriptæ sibi fecerit satis; quæret etiam, si norit articulos fidei, præcepta decalogi, & S. Matris Ecclesiæ: quod si nesciat, tum se geret eo modo cum pœnitente, quem inferius indicabimus.

Quærat vtrum diligentiam, atque industriam congruentem in conscientia bene examinanda collocarit; quæ sanè tanta requiritur, quanta in negotio quouis maximi ponderis inesse solet: res enim verè operosissima est ad sacramentum Pœnitentiæ ritè accedere; atque hoc loco, si necessitas efflagitat, eum de vtili quodam modo examen conscientiaë faciendi instituat, quænam ratio sit ad memoriam reuocandi peccata commissa, cum ijs quæ circumstant omnia; nimirum vt ingrediatur in seipsum, vitæque tempora speciatim percurrat, initio quidem quantum ad ætatum momèta, pueritiam scilicet, iuuentutem, & cætera pertinet: secundò quantum ad status mutationem; quod si vxorem duxerit, quomodo antè, quomodo post matrimonium contractum sese gesserit; tertio quantum facit ad vicissitudines humanæ vitæ, in rebus prosperis videlicet, & aduersis, in sanitate & ægitudine, tempora varia, officia diuersa quæ exercuit, sodalitia, loca, regiones, in quibus egit & versatus est: cir-
ca

ca hæc omnia videat, an corde, lingua, vel opere peccauerit aliquando.

Ad hæc conditiones quæ ad confessionem perfectam requiruntur, quanta poterit breuitate, & facilitate illi proponet: poterit verò ad quatuor, vel quinque præcipuas reducere illas sedecim à Doctoribus sæpè commemoratas, quæ his versibus continentur:

Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,

Atque frequens, nuda, & discreta, libens, verecunda,

Integra, secreta, & lacrymabilis, accelerata.

Fortis, & accusans, & sit parere parata.

Rogabit an recordetur se, vel in casum aliquem reseruatum, vel excōmunicacionem incidisse, vel quod aliud impedimentum habere, à quo probabiliter arbitretur quòd absolui non possit: si quid huiusmodi in exordio, vel in ipso decursu confessionis reperiatur, ne procedat vltius, sed significet pœnitenti eum à se absolui non posse, verum necessarium esse vt aut nobis, aut Pœnitentiaro maiori Ecclesiæ nostræ metropolitanæ, aut alteri, cui à similibus casibus absoluedi potestas collata est, se exhibeat: si tamen ratio aliqua subsit, cur confessarius non expedire iudicet, vt pœnitens id agat, tum ipsemet ad Pœnitentiarium, vel ad nos pro absoluedi potestate

impetranda recurrat. Si pœnitens extra ciuitatem sit, taleque negotium sit, vt ipse confessarius à Vicario nostro foraneo, aut alio in ijs locis ad similia decidenda à nobis deputato subdelegari possit, ab eis absoluedi potestatem legitimam impetret, vel pœnitentem ad eos remittat, nisi forte nec ipsi à casibus reseruatis absoluedi potestatem à nobis habeant, aut casus iste sub eorum licentia comprehensus non sit, hoc tempore si pœnitent Mediolanum venire possit, hortetur eum vt id faciat; quod si ad id inducere non possit, petat ab eo veniam, dictum casum nobis, vel Pœnitentiario maiori litteris aut verbis indicadi, quatenus absoluedi ab eis potestatem impetret: quod cum faciet, & rem ipsam litteris committet, prudentiam, cautionemque summam adhibeat necesse est, ne vlllo modo in aliorum notitiam venire possit: at verò si causa tanti momenti esset, vt si litteræ vel perdantur, vel intercipiãtur, maius aliquod pœnitenti incommodum immineret, tum Mediolanum cõfessarius iubeat ipsum proficisci, nisi forte consultum videatur, vt ipse veniat alterius nomine.

Cæterum in negotijs similibus prudentius facient si rectà ad Pœnitentiarium maiorem, quàm quoquam aliò recurrant, vel eò pœnitētes suos dirigãt: specialiter enim
à no-

à nobis ad id cōstitutus est ille cum ampla etiam potestate alios subdelegandi in ijs omnibus negotijs, quæ pro casuum referuatorum absolute difficiilia occurrūt. quod si nec ipse Pœnitentiarius à tali casu possit absoluerè, tum modum illi præscriptus, vel à nobis, vel aliunde vnde necesse sit, remedia talibus negotijs opportuna adhibendi.

Si pœnitentem aliquo excommunicationis vinculo reperiat ligatum, feridè commonefaciet eum pœnæ excommunicationis, & quæ grauitas illius, quamque periculosum in ea perseuerare, quātaque cum diligentia fugienda sit excommunicatio: quod commodè fiet, si effectus illi demōstret nonnullos excommunicationis.

Interroget vtrum sciat hæreticum aliquem, vel de hæresi suspectum, vel simile quippiam, quod iuxta vel nostra edicta, vel eorum qui Inquisitores vocantur, leges, denunciare teneatur: quod si pœnitentem ad tale quid aperiendum cognouerit teneri, curet ab eo satisfieri; & si negligentia sua factum est, postquam apud eum hæretici, vel suspecti de hæresi alicuius notitia fuit, vt terminus his denuntiationibus præfixus transierit, eo articulo iubebit, vt licentiam impetret, qua absolui possit; non enim satis tempestiuè perfecit denun-

L 5 tiationem

tiationem vt debebat.

Circa confessiones antegressæ vitæ, debent eæ interrogationes fieri, quæ sunt ad cognoscendum necessariæ; Num aliquo in peccato erratum sit ab integritate confessionis ob quod nullius ponderis neque virtutis extitissent cæteræ cõfessiones, ac proinde reiterandæ essent. Exempli gratia, si pœnitens alicui confessus sit qui eum absolueri non potuerit, vel qui legitima absolutionis forma vsus non fuerit; vel sacerdoti adeò indocto, vt ea quæ ad hoc sacramentum administrandũ requiruntur, nec intellexerit, nec sciuerit; vel etiam si ipsemet aliquod peccatum mortale sciens subticuerit, vel confessionem diuiserit, enumerata parte peccatorum suorum vni confessorio, alteri altera; vel ad extremum, si nullo penitus cum dolore de peccatis suis, nullõ un deliberato emendãdi proposito, confessus sit; vel, quod etiam contingit interdum, si nullam omninõ diligentiam in memoria peccatorum refricanda videatur contulisse.

Et quoniam cernere est negligentiam maximam in confessionibus rite faciendis sæpenuerõ committi, præcipuè verò eo tempore, quo quidam repudiato à se, Dei timore, vel minimam prorsus, vel nullam animæ suæ curam gerere putantur, vt potius

tius veniant ad confessionem ex certa quadam agendi consuetudine, quàm quòd peccatorum suorum agnitione eò perducantur, & vitam emendandi vera desideria susceperint: in vniuersum quidè ob summam commoditatem quæ ex confessione generali redundat, tum præsertim cùm ex animo quisquam statuerit in posterum vitam in melius commutare, & totum se ad Deum conuertere; confessarij pro cuiusq; personæ qualitate, opportuno tempore, & loco ad generalem quandam cõfessionem pœnitentes exhortentur, vt per hanc, proposita omni præterita vita sibi ob oculos, maiore cum alacritate redeant ad Dominum, ac omnes errores qui potuissent in præcedentibus confessionibus accidere, refarciant.

Hiscè interrogationibus finitis, quæ cõfessionis veluti præambula quædã, & præludia sunt, confessarius pœnitentem inducat, vt ipsemet omnia peccata sua quæ recordatur, exprimat per se: quod vbi fecerit, si perspiciat adhuc (quod sæpenumero accidere solet) eum alijs interrogationibus indigere, per quas multorum quæ oblitus sit, reducatur in memoriã, vel ea quæ prius confuse dixerat, distinctiùs consideret; volumus interim præmonere confessarium, vt peccatorum mortalium numerum

rum

rum semper quàm poterit exactissimè inquiret, & quamuis fieri posset, vt nõ vsque adeò præcisè & velut ad vnguem omnia referantur à pœnitente, nihilominus tamè paulò plus, minúsue eum numerum indicet, quem ad veritatem magis accedere arbitretur.

In his interrogationibus ordinè sequatur oportet, initio ducto à præceptis Domini, ad quæ tametsi omnia alia, de quibus interrogationes habentur, computari possint, nihilominus si cum personis quæ rarò ad cõfitendum accedunt, agatur, vtile erit etiam per septem peccata capitalia, quinque sensus exteriores, & opera misericordiæ discurrere.

Confessarius non minori vigilantia ac prudentia pollere debet in ijs maximè peccatis inuestigandis, quæ homines eius status, conditionisquæ, cuius est pœnitens, cõmuniter perpetrare solent.

In peccatis verò luxuriæ, summam animi solertiam cum pari circumspectione verborum debet vsurpare. Itaque cum in ijs speciem peccati, & circumstantias quæ multum prægrauant illud, satis intellexerit, vltèrius nihil studeat inquirere: in huc finem circumstantiæ, quæ peccati speciem ab vna in alteram mutant, vel id plurimum deprimunt, plenè perfecteque à confes-

confessario sciri debent; quandoquidē hæ
duæ circumstantiarum species necessariò
inter confitendum explicandæ sunt; ideo-
que ad Summas recurrendum erit, in qui-
bus plerunque hoc versu illæ continētur:
*Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quan-
do.*

Præ cæteris tamen prouidus cautusque
sit oportet, ac modum congruentem sciat,
quo pueri ac puellæ interrogētur, ne fortè
quæ prius ignorabant, eos doceat: verbis
autem ad eò commodis interrogationes
suas circumloqui nitatur, vt pœnitētis ani-
mus non offendatur: quinetiam dum aurē
admouet alicuius confessioni audiendæ,
caueat omni modo peccati grauitatem à se
auditi, gestu corporis, vel nutu capitis cir-
cunstans prodere, vel etiam pœniten-
tem ita terrefacere, vt propterea aliud gra-
ue peccatum sub ticeat; imò cōtrà animum
ei addat, vt omnia, quantumuis enormia,
& turpia peccata aperire non vereatur.

Confessarius, qui priuilegium aliquod,
facultatem, vel auctoritatem habet pœni-
tentium vota commutandi, ea non nisi in
alia opera pia maiora, Deoque acceptabi-
lora, vel saltem æqualia commutabit, in
quo negotio diligenter attendet expensas,
labores, aliasque difficultates, quas susti-
nere necesse fuisset, si vota à se nuncupata
primo

primò modo debuisset persolvere.

Quamuis verò per Iubileum, aut litteras Apostolicas priuilegiũ aliquod ei concessum sit ab omnibus peccatis, quãtumuis enormibus, ac pœnis, censurisq̃ue Ecclesiasticis absoluedi, præmonemus tamẽ, quòd dispensare non possit cum eis qui irregularitatem incurrerint, nisi in ipsis litteris expressa huius fiat mentio.

Vt confessarij plenius instruantur, nec absolutionis beneficium ijs impartiantur, qui eo reuera indigni sunt (id quod vel incuria, vel negligentia, vel alia de causa sæpè accidit, ac proinde multi in eisdem semper peccatis hærent cum animarum suarum lamentabili ruina) iccirco ex plurimorum Theologorum, cùm sæcularium, tum regularium diuersorum ordinum consensu, quædam quæ in frequentiori consuetudine agendi à confessarijs obseruanda erunt, inferius notauimus: quandoq; verò ab ijs pœnitentes vel absoluet, vel relinquet ligatos, volumus vt secundũ id quod infrà dicetur, sua consilia dirigat.

Itaque quandoquidem quilibet qui iam ad rationis vsum peruenit, sub peccati mortalis periculo articulos omnes fidei scire, & intelligere (saltem generaliter) tenetur, necnon Decalogum, & S. matris Ecclesiæ præcepta ad peccatum mortale obligan-

ligantia, quæ communiter in scholis cum Catechismo doceri solent: si confessarius deprehendat poenitentem ignorare ea quæ diximus, nec ad ea quàm citissimè poterit perdiscenda appositum, non debet eum absoluerè: si verò ad ea mandandum memoriæ paratum sese exhibeat, si tamen alias à confessario (siue ipsemet is sit, siue alius) vel speciatim à pastore suo hac de re admonitus fuerit (debebit autem hæc recordari vt commodiùs interroget) neque tamen tantum studij adiunxerit quantùm debuit pro capacitate suæ personæ, eousque absolutio- nem differat, donec aliquo modo satisfaciat: verùm si hac de re admonitus à nullo fuerit, postquam eum in supradictis ita generaliter instruxerit, vt eo tempore red- datur absolutio capax, poterit eum ab- soluere.

Si patres, aut matres familias fuerint, qui curæ suæ subditos siue filios, & filias, siue seruos & ancillas (quæ particulatim inter- rogare meminerit) cum rudimenta fidei non teneant, addiscere non compellunt, vel non aduigilant vt Decalogi, & Ecclesiæ Romanæ præceptis obediant, vel, quod pe- ius est, ab eorum obseruatione, eosdè pro- hibeant; vt faciunt qui seruos & ancillas vsque ad eò occupatos diebus profestis de- tinent, vt propria necessitate urgente diebus

diebus festis operari quodammodo cogant, vel temporis tantum non tribuant, vt secundum Ecclesiæ præceptum, sacro officio Missæ interesse queant, aut qui nescientes quoniam eorum qui in familia sua degunt, legitimum habeant impedimentum, promiscuè tempore quadragesimali, aut alijs ieiuniorum diebus, cœnam vel tempore antemeridiano escam ante horam debitam in ædibus suis præbent, vel dari patiuntur: aut si quando hæc præcepta transgrediuntur, eos non reprehendunt, nec corrigunt; vel si serui corrigi nolint, & cæteris scandalo sint, è domo sua non quamprimum eos ablegant.

In omnibus his peccatis, nisi re ipsa præstent officium suum, negligentiamque in familiæ administratione commissam, quantum ad ea quæ dicta sunt attinet, in posterum sese emendare promittant, nullo modo eos absoluat: quod si in se recipiant ea se facturos, nec horum admoniti vnquam à confessario vel pastore, præscripto modo fuerint, poterit eos absolueri: quod si sapius fuerint reprehensi, nec sese correxerint, tamè absolutio differatur, donec promissa appareant, veræque emendationis argumenta aliquo temporis spatio ostenderit.

Confessarius eundem cum eis modum
seruâ

seruabit, qui contra conciliorum nostrorum prouincialium, præcipuè verò tertij constitutiones ac alios canones nostros, diebus festis operantur, vel à venditionibus & similibus quæ in illis prohibentur, non abstinent. Idem etiam seruetur cum ijs qui in immoderato corporis ornatu & fastu mortaliter peccant.

Ac verò cùm hac tempestate luxus vestitium ad summũ, quò conscendere potuit, verticem videatur euasisse, idque magna ex parte culpa & negligentia confessariorum accidat, qui vel ex inconsiderantia, vel fortè dum leuiter pœnitentes peccare existimant, nullo cum scrupulo eos absoluunt, capita quædam in mediũ adferemus, quibus propter ornatum, & luxum in vestitũ, fastumque animi ingentẽ, plerunque mortaliter hodie peccatur, vt cùm absolutio danda erit, secundum eas regulas actiones officij sui metiantur.

Si quis igitur vestitu splēdidiore induitur, vel eo sese ornat ob finem peccati mortalis, vtique mortaliter peccat: adhæc qui vestimenti sumptuosi gratia vel ipse delinquit, vel alij eius nomine præceptum Domini vel Ecclesiæ transgrediuntur, ita vt, ne vestis non conficiatur, festis diebus sartori operandum sit, vel ipse certè faciat eũ operari, aut sacrum Missæ officium omit-

M tere,

tere, vel vt alij omittant præbetur ab eo oc-
 casio; vel si causam præstat coniugi, iisue ad
 quos spectat eius sustentatio, vt plus quàm
 priuatæ opes ferunt, in vestitum impen-
 dant; vel si præuidet, vt meritò debet præ-
 uidere, aut saltem probabiliter dubitat,
 quòd odia vestium causa gignantur, dif-
 fensionésue in ædibus fiant, vel quòd indu-
 menti causa coniux, aut aliorum quispiam
 blasphemias euomat, aut lucra, contractus
 que illicitos exerceat: His adde eos, qui or-
 natus gratia non sine peccato mortali su-
 persedent eleemosynis necessarijs, aut le-
 gata pia non exequuntur, aut similia, qui-
 bus obstricti sunt, complere negligunt, vel
 qui pro veste mercedem operarijs dene-
 gant soluere, vel differunt, aut are alieno
 sic se obruunt, vt cum tempore soluendo
 non sint futuri. In hoc etiam ordine po-
 nendi sunt, qui vt se splendide vestiant, de-
 trimentum proximo notabile inferunt; vel
 ita se exhauriunt, vt filias cum ad ætatem
 nubilem peruenerint, in matrimonio col-
 locare non possint, qua ex re magna dāna
 solent existere: ad extremum cum prudē-
 ter colligi possit, quòd non mediocria pec-
 cata similia ijs, quæ dicta sunt, inde prodū-
 bunt, aut dubitatio verisimilis habeatur,
 quod accidere possent, qualia ferè solent
 sumptuosum & insolentem earum vsum
 comi-

comitari. In omnibus quæ diximus, iudicandum est peccatum esse mortale indulgere nimio vestitu.

Cæterùm cum fieri vix possit, vt qui supra quàm suæ copię ferunt, insumit, non animum aduertat ad peccata consecutura, vel vt minimum possit & debeat aduertere, potest in vniuersum rectè iudicari, eos omnes in peccato mortali vitam agere, nisi ex diligenti pœnitentis examinatione certa ratione contrarium existimetur.

Neque solùm mortaliter peccatur, cum factæ expensæ in vestes, ordinem, & facultates domesticas excedunt, verum etiam in modo peccatum committitur sese exornandi: quid enim si ornatus ad lasciuiam pertrahat? quod si per se, vel certè ex communi hominum iudicio sollicitet ad peccatum, potest etiam fieri, vt per se quidem eò non adducat, tamen occasionem ille suspicetur ex eius generis ornamento, quod à sui ordinis hominibus communiter non gestatur, datum iri certæ personę, vt illum inhonesto amore prosequatur, vel ne sic accidat probabiliter timet: deniq; cū in hoc peccato hæret, ita vitã instituit, vt nullã vel paruam salutis proximi habeat curam; ad eò quidem, vt si quem ex sumptuosis quibus incedit vestibus, per occasionem

miserè salutem perdere conspiciat, tamen cum non studeret deponere. Fit deinde non rarò vt cultus ipse prima frôte ad varias species amoris inhonesti prodendas concinnè institutus sit, easque amorum affectiones varijs coloribus, dum se comit & promit, vel alio quocunque modo non per obscure declaret.

Iam verò non solùm absoluere eos non possunt, qui peccato mortali valedicere còstanter non decernunt, sed nec illos etiam qui quamuis asserant peccatum se velle deferere, tamen vnà dicunt videri sibi non se commercium illius esse relicturos, nisi ea velint remedia apponere, sine quibus Confessarius iudicat ad vomitum redituros.

Est præterea consultum, absolutionem differre, donec euidentis appareat emendatio in ijs, qui tametsi dicant ac polliceantur quòd se eximent peccato, tamen confessario probabilem faciunt metum, ne còtrarium contingat. Ex hoc genere esse solent plærìque adolescentes, qui in otio vitam agunt, qui luxui dediti, crapulam, & amores inhonestos sequuntur, qui libidinibus pascuntur, verba obscœna proferunt, murmurant, in odijs ac detractionibus versantur quotidie, & confessionem differunt in vltimos Quadragesimæ dies: Idem faciendum

dum est cum ijs scilicet, vt differatur absolutio, qui cū multos annos in peccatis suis perdurant, nulla interim adhibita opera in emendationem vitæ, in eadem peccata iterum atque iterum labuntur.

Deinde nec eos absoluat, qui cum peccatis mortalibus simul etiam eorum occasiones vitare planè non proponunt. Porro cū è re confessarij vel maximè fit, vt quæ sint eæ occasiones, perspicuè sciat, paulò de illis loquemur distinctiùs hoc loco.

Sub occasionem peccati mortalis omne illud cadit, quod peccandi mortaliter causam administrat, eo quòd huiusmodi est, quod vel per se in peccatum inducat, vel eius occasione confitens vsque eadè ad peccandum allicitur, vt certè confessarius metuere possit quod ex peruerso quem diu induit habitu, in posterum non magis abstinebit quàm prius à peccato, si in ijsdem occasionibus versetur.

Prioris ordinis occasiones, quæ scilicet suapte natura trahunt in cõsensum peccati mortalis, sunt istiusmodi: Artem profiteri tabellis chartaceis, vel aleis ludendi, domũ tenere in hunc finem alijs paratam, aliquã cum qua fit peccatum vel apud se, vel apud alium suo rogatu fouere, vel quocunque modo in eisdem ædibus habitare; persistere in assidua colloctione, aspectu, quoti-

diano congressu, & similibus turpiū amorum irritamentis.

Itaque si pœnitentē ijs aut similibus impedimentis irretitum esse perspexerit, ipsa que occasio talis sit, quæ tum etiam re ipsa existat, veluti quod concubinam alit, vel quid huiusmodi, confessarius eū absolueri non debet, nisi prius illam ipsam occasionē prorsus abscindat.

In alijs verò, vt alea ludere communitè, in Venereis aspectibus diu esse, cōuersari periculose cum fœminis, perdurare in tactibus impudicis, si eis nunciū remittere non pollicetur, vel si spondeat, aliàs tamē cū de eodem fidem fecerit, vitam non emendauerit, absolutionem differat vsque eò, dum emendationis quædam argumēta videbit.

At verò cū vsu venire possit, vt ex omnibus, quæ solers ac circumspēctus confessarius excogitauerit, nullum remedium tamen potuerit habere cur pœnitens absque periculo & scandalo magno debeat occasionem præscindere, vtatur confessarius his vijs.

Primò absolutionis beneficium eo vsq; extrahat, donec emendationis indicia videat, maximè si absolutio citra aliquod illius periculum vel infamiam procrastinari possit, eaque doloris signa perspiciat, eā
animi

animi dispositionem promptitudinemq; suscipiendi omnia, quæ pro eius emendatione necessaria confessarius iudicabit, quo tempore remedia huiusmodi pœnitenti proponet, quæ magis oportuna magisque necessaria apparebunt: verbi gratia, præscribet ei, ne solus vnquam cum sola versetur, vt orationes augeat, corporis maceratione subeat aliquam, quodq; præcipuum est, vt frequenter cõfiteatur, aliaque similia, quæ si pœnitens recipiat in se, poterit absolui.

Contra verò si ab illa diligentia, quã vel ille vel alius confessarius iam diu adhibuit, non se emendauerit, nõ absoluetur, donec impedimentum sustulerit, vel nisi quid aliud à nobis acceperit, quod conuenire videatur, ad quos in tali negotio recurret, vt factum nobiscum expendat, ita tamen vt nulla fiat mentio peccantis.

Alterius generis occasiones, quæ videlicet ex cõditione peccantium sumuntur, ea facta sunt; quæ etiam si per se licent, tamen probabiliter timetur, ne is qui cõfitetur, in eadem ipsa quæ olim admisit peccata relapsurus sit; si in eisdem operibus, in quibus antea versatus est, perseueret: tales ob mundi corruptelam plurimis solent in castris esse, mercaturam sequi, magistratus obire, aduocati & procuratoris officia exercere, aliaque id genus; quæ dum quis tractat,

fit sepè, vt vocibus blasphemis, furtis, iniustitia, calumnijs, odijs, fraudibus, periurijs, & alijs eiusdem farinae sceleribus, quibus Deus offenditur, tantam sibi eorum consuetudinem assciuerint, vt coniectari liceat si in eisdem officijs maneant, cum se rursus eadem illæ oblaturæ sint occasiones, quod fortio rem animum ad resistendum peccatis non opponent, quàm hæctenus fecerint quodque inde sequitur, in idem lutum ex integro prolabentur. Omnes qui sunt huiusmodi, secundum D. Augustinum vel negotium ipsis periculosum deponant, vel saltem absque licentia & obedientia pij ac probati sacerdotis non exercent; qui quidem hominem eo modo constitutum absoluerere non debet, si existimat ad eadem peccata rediturum, quamdiu in antiqua occasione perseuerat: sed æquum est vt vitæ emédatio, & quædam illius approbatio per temporis interuallum expectetur. Atqui hic vigilandum est eo diligentius, quo manifestum est hac in parte confessarios incuria sua maximam præbere causam, cur in omnibus ferè opificijs & exercitationibus publicis peccata grauissima inueniantur, & abusus intolerabiles, sine quibus multi hodie existimant nec res etiam per se æquissimas rectè exerceri posse.

Exempli gratia, in Magistratu adeundo
& alijs

& alijs officijs assumendis multa iuramenta reperiuntur, quæ seruari debeant; quæ tamen postea non seruantur.

Inter Consiliarios, Aduocatos, Procuratores, clientum pernicipi ac damnis incumbitur, contra id quod propria consciëntia dicat faciendum.

Idem fit in bello vbi duellis locus datur, vbi odijs, homicidijs plena sunt omnia. Inter ludendum maledicta vigent, rapinæ, quæstus meretricij. Apud mercatores hæc regnant, vsuræ, mercium fraudes, cum vel eas miscent, vel malas pro bonis in manum porrigunt, multoque pluris quam pretium iustum est, eas distrahunt; nec desunt periuria, mendacia, vectigalium fraudulenta auersio, aliaque eius ordinis permulta.

Plerique opifices festis æquè ac profanis diebus ita occupantur, vt nunquam neque cultui diuino vacent, neque conciones frequentent, nec se solum, sed ad similem modum totam distentam familiam habent.

Quamobrem magno numero inueniet confessarius inter eos qui talia exercent, omnem vitam ferè in peccatis mortalibus duxisse, qui quidem absolutionis capaces existimari non debent, nisi diligētia prius accedat; qua simul & ab inuolucris huiusmodi liberentur, & fortiores contra pec-

catum reddantur.

Quòd si confessarius posuerit maiorem indultriam in ijs examinandis, non dubiù est, quin plures deprehendet, qui nunquã, vt oportuit, Sacramento Pœnitentiæ peccata sua expiarint: quod cùm fuerit ab eo animaduersum, ostendat eis, præterquam quòd de emendatione maiorem probationem facere debebunt, vel opificij genus in quo sunt deserere, etiam totius vitæ confessionem instituere, ac studio vehementi in salutem suam incumbere tenebuntur.

Multò magis confessarius circa ea officiorum actionumque discrimina extirpanda allaborare debet, quæ nullam vel necessitatem Reipub. vel vtilitatem secum ferunt; quæ quamuis ex priori ordine rerù nō sint (illæ enim per se ad peccatum mortale inducunt, ac propterea necessariò à quouis homine quocunque in statu relinqui debent) nihilominus tamen ad maleagendum inflectunt, ac facillimo negotio sæpissimè ad diuersa peccata trahūt, vt choreis interesse, agere cū blasphemis, versari cum scurris, malorù se sodalitatibus hominum adiungere, tabernas frequētare, ocio indulgere, similesque actiones, in quibus vt plurimum peccare mortaliter homines solent; qui quidem antè non debent ab-

solui,

solui, nisi animo ab alienato penitus illa ipsa se deserturos esse polliceantur.

Et quidem si probabiliter sibi cōfessarius persuadeat, posse se fidem primæ vel secundæ à pœnitente sibi promissioni factæ dare, quod scilicet occasionem auferet, poterit eum promissionis intuitu absolvere; si autem fidem semel atque iterum fregerit, ac tertio iam idem polliceatur, absolutio- nem differat, vsque dum re ipsa videat pœnitentem se omni peccato liberasse, in quo prius vixerat.

Eos propterea qui contractus nostris cōcilijs provincialibus nominatim prohibitos, vel per se aliàs illicitos exercent, non absoluat, nisi prius rescindatur, satisfactio- que conueniens pro eis præstetur. Si contractus dubij sint, antequam absoluat, ad Pœnitentiarium maiorem rem totam reij- ciat, qui quidem illius explicationem am- pliorem penes nos inueniet; sed hoc tem- pore si pœnitens sufficientem dederit cau- tionem, quod futuræ definitioni sententiæ- que acquiescet, poterit eum absolvere, & ad communionem admittere.

Sed ne quidem Iubilei alicuius tempo- re, qui ea quæ ex edicto publico, monito- riæque Papali vel Archiepiscopali notificare tenebantur, subticuerint, nullo modo ab- soluantur, nisi denunciationem ritè prius fece-

fece-

fecerint, ac omnibus ad quæ ob damnum inde secutum obligati sunt, satisfecerint. Cæterùm ante restitutionem debitamque satisfactionem eos non absoluant, quia quatenus ad tale quid astricti sunt, modò id facere possint: eos tamen excipimus, qui ex graui periculosaque infirmitate decumbunt, quibus tamen præcipiat confessarius oneretque, vt quàm primùm poterint, satisfaciant.

Postquam confessarius omnibus his præscriptis remedijs diligenter vsus fuerit, si impedimentum aliquod non videat, ob quod negare vel differre debeat absolutionem; dicat pœnitenti, vt de peccatis omnibus, quæ confessus est, reliquisque in vniuersum, quæ verbo, cogitatione, opere vel omissione commisit, quorum nò recordatur, culpam humiliter suam dicat, confessionemque claudat.

Quod vbi factum est, confessarius ei, maximè si talis est qui rariùs confiteri solet, peccatorum grauitatem ostendat, ac speciatim ad ea sensim descendat, quibus eum nouerit magis inuolutum, ijsque remedijs contra eadem armet & munit, quæ conuenientissima esse iudicabit. Proderit autè hac in parte Methodum Cōfessoriorū bene tenere, vel Directoriū, atque eiusmodi argumenti libros sibi facere familiares.

Deinde

Deinde si fuerit necessarium, iniūget ei vt satisfaciat & restituat rem, famam, vel honorem, quæ proximo abstulerit; tum vbi præscripserit salutarem pœnitentiam, quemadmodum infrà dicetur, eum absoluet.

Si fortè pœnitens aliquam censuram incurrit à qua eum absoluerè possit antequam conferat absolutionem à peccatis, eã debet quæ è censuris datur præmittere; multum autem iuuat ad cautelam, si semper eadem præmittatur, quatenus scilicet potestatem habet, ac pœnitentem indigere arbitratur. Similiter si pœnitens casu aliquo reseruato teneatur, nisi licentiam absoluedi habeat, eum non absoluat; alias enim excommunicationem incideret à Synodo nostra dioecesana latam. Nec ipsi Regulares quantumuis priuilegio quod Mare-magnum vocant, vel alijs quibusuis indultis gaudeant, à prædictis casibus absque peculiari nostra licetia absoluerè possunt: quemadmodum Gregorij XII I. P. M. Sanctitas ex Cardinalium consilio, ad quos Cõcilij Tridentini interpretatio pertinet, declarauit.

Multo minus sese ingerent ad absoluedum à casibus in Bulla in Cœna Domini contentis, vel alijs Sedi Apostolicæ reseruatis.

At-

Atqui vt omnes, qui in nostra versantur diœcesi, vnam eandemque absoluēdi formam obseruent, hoc quo sequitur modo absolutionem proferent. Sed interim admonemus omnes feriò, ne verba ea omitāt, in quibus tota absolutionis vis cōsistit, videlicet: *Ego te absoluo*. Hic itaque omnibus sit præfixus absoluēdi modus.

Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis omnibus peccatis tuis, perducatur te ad vitam æternam. Amen.

Indulgentiam, absolutionem, & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors Dominus. Amen.

Dominus noster Iesus Christus te absoluat, & ego auctoritate ipsius absoluo te ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis & interdicti, si quod incurristi, quantum possum, & indiges. Deinde.

Ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Amen. Passio Domini nostri Iesu Christi, merita B. Mariae semper Virginis, & omnium Sanctorum, & quicquid boni fueris, & mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, & premium vitæ æternæ. Amen.

In satisfactionibus vel pœnitentijs confessarius circumsp̄ctus esse debet, ne ad eò leues illę sint & faciles, vt potestas clauium in contemptum veniat, ipseque particeps fiat, & confors aliorum peccatorum, neque

que nimis graues aut longæ iubeantur, vt vel reculent eas exequi, vel etiam si acceptas habent, postea tamen plenè non perficiant.

Iccirco Confessarius canones pœnitentiales ad vnguem sciat oportet: nam quamuis illi possint & debeant secundû prudētis & morati confessarij arbitrium mitigari, prout pœnitentis contritio, personarum qualitas, diuersaque conditio, aliæque circumstantiæ ostendent, vtilissimû tamen est semper ipsos canones præ oculis habere, ad quæ eos tanquam ad amussim respicere, quantum conueniens erit: & quidem confessarius etsi pro modo antiquo canonum pœnitentiam non habet, sequi, tamen pœnitenti nonnunquam articulos in ijs explicitos tractabit, vt sic ad maiorem dolorem adducatur, pœnitentiamque leniusculam quam ipsi dedit, alacrius exequatur: & interim hæc quoque perspicietur utilitas, quæ proficiscitur ex benignitate, quam hodie sancta mater Ecclesia cum pœnitentibus obseruat, quando disciplinæ Ecclesiasticæ rigorem eis tantoperè moderatur. Curet etiam, vt satisfactiones peccatis commissis respondeant. Itaque aduersum peccata carnis, vigilias, peregrinationes, cilicia aliaque similia imponet, quæ macerare ac castigare possunt carnem

Contra

Contra auaritiæ peccata, præter restitutiones, quæ fieri debent, opponet opera misericordiæ pro facultate & modo cuiusque. Peccata superbiæ, quæ in spiritu hærent, oratio comprimet, quæ sub potenti manu Dei homini humiliato fortitudinem animique constantiam acquirat. Præcipiet contra negligentiam in ijs ediscendis, quæ ad verum pertinent Christianum, conciones sacras, tum etiam vt ad certum tempus scholas & Catechistas Christianæ religionis frequentent. Remissis hominibus, quique in rebus conscientiæ suæ salutiferis frigidè se gerunt, præcipiet vt ad eam rempla diuinisq; officijs assistât, multasq; vsurpent orationes.

At verò blasphemis & sacrilega lingua in Deum & Sanctos petulâter maledicis, pœnitentias graues & difficiles iniungêt, quæque culpæ grauitati respondeant, qua in re Canonibus sacris, Pontificijs decretis, concilio Lateranensi, ac nostrorum conciliorum statutis sese conformabunt. Verum hac in parte integro iudicio & personarum delectu vtentur: non enim omnibus omnia conueniunt: quare non mandent pauperibus, vt liberaliter tribuant eleemosynas, neque ijs qui diurnis sudoribus victum sibi suisq; quæritant, ieiunia prolixa, ac simile iudicium in reliquis pœnitentijs vsurpabunt.

surpabunt & sequentur. Videndum est etiam, vt qui publicis vel scandalis vel sceleribus delinquant, non absoluantur, priusquam satisfactionem item publicam ac pœnitentiam peccato congruentem ijs iniunxerint, vt simul cum emendatione vitæ malefacta publica benefactis refarciant; qua in causa Concilij Tridentini præscriptum obseruabunt, ac institutionem nostram super hac re in primo ac tertio prouinciali nostro latam, qui etiam pœnitentias publicas in alias secretas non commutabunt, nisi expressam à nobis huius rei habeant potestatem.

Vt liberior sit confessarius in exequendo officio, quod illi cum pœnitente est, maioreque apud eundem in auctoritate habeatur in decernendis ijs omnibus, quæ ad pœnitentis salutem referuntur, non solum fugiet studiosè auaritiam, sed etiam omnem eius vel minimam suspicionem. Nominatim autem pecunias vel aliquid huiusmodi pro confessionum audientia, non petet, etiam si occasio se præbeat: ac ne signum quidem vel minimum eius ostendat; quin potius voce & re ipsa declaret animum se prorsus abhorrentem à talibus habere. Cùm pœnitenti iubebit vt Missæ sacrificium faciat vsquam peragi, nec rectè nec obliquè significet quasi velit ipse celebrare, vel in

N sua

sua Ecclesia aut monasterio curare celebrari.

Idem faciat in satisfactionibus ijs cum pœnitens vel debita incerta reddere pauperibus, vel pro votorum commutatione aliquid soluere debebit.

Sed neque pecunias aliâue quæ à pœnitente restituenda sunt, proprijs dominis in se prouinciam reddēdi assumat, nisi necessitas id requirat, vt videlicet hoc modo pœnitens non prodatur: quod cum erit ab eo factum, curet vt is cui rem restituit, chirographum suum in testimoniū ei tribuat vt illud pœnitenti consignet, ac planè eo modo procedat, vt omnem speciem ac signum auaritiæ subterfugiat. Præ omnibus autem confessarius caueat, ne verbis vel signis, vel quocūque alio modo, peccatorem, vel peccatum ipsum, vel aliquam circumstantiam personæ, cum qua peccatum perpetratum est, prodatur; denique verbū nullum ex ore eius excidat, ex quo aliquo modo in peccati quantumuis leuissimi, quod in confessione dictum sit, notitiam veniri possit.

Cumque pro rei alicuius controuersa quæ in confessionem incidit, clariore definitione consilium ab aliquo petendū erit, summa ad id prudentia adhibeatur necesse est: tractetur igitur vel cum ijs hominibus,

bus, ac modo tali, vt is qui peccatum cōmit-
 sit, nullo modo deprehendi possit. Ideoq;
 consultum videtur, vt nullam planè apud
 alios mentionem faciat vllò tempore pec-
 catorū, quę in confessione audiuerit: quod
 si postea necessitate coactus, cum ipsomet
 pœnitente de peccatis loqui contingat, id
 non nisi præfata venia faciat, & ipsum col-
 loquium obtinebit vim confessionis quā-
 tum ad secreti silentium attinet. Si pœni-
 tens à confessario postulet testimoniū sibi
 dari quo se eius confessionem audiuisse fa-
 teatur, quòd illud dicat se velle pastori suo
 ostendere, quòd semper in confessione
 Paschali facere tenetur, eam secundū for-
 mam quę infrà ponitur, scribat. Atqui eo
 quòd attestationum harum multa exem-
 plaria impressa singulis dabuntur confes-
 sarijs, curet Confessarius vt suas præ mani-
 bus habeat, nullisq; eas tradat nisi quorū
 confessiones audiuerit. Attestationis for-
 mula hæc erit: 1574. die mensis .sacra-
 mentum pœnitentię administraui
 habitanti in parochia . Scribat in
 primo albo diem quo pœnitens confessus
 fuerit, secundo mensem, tertio nomen &
 cognomē, quarto parochiam in qua pœni-
 tens habitat. In calce confessarius nomē &
 cognomen suum subscribat cum titulo
 beneficij, vel officij Ecclesiastici à quo

communiter denominari solet, veluti, Rector, Vicerector, Canonicus, vel Sacellanus Ecclesiæ N. vel si Regularis sit habitans in monasterio N. Atqui quicquid in attestationum albis scribendum est, totum id ipsiusmet confessarij manu scribatur, vel saltem dies, mensis, ac ipsius cōfessarij subscriptio. Vtile præterea erit si confessarij omnes in tabulis nomen & cognomē scribant eorū quibus dictas attestationes subscriptas tradiderunt, seruentque eas tabulas penes se, vel post octauā Paschæ nobis, aut si in diœcesi sint, Vicarijs nostris foribus exhibeant, idque vt exactiùs animaduertere possimus num fraus aliqua in dictis attestationibus à non cōfesso quodam facta sit.

Pro maiore confessariorum instructione atque in iuuãdis eorum animabus, quibus pœnitentiæ sacramentum administrentur, vt certa quadam forma vtantur, qua pœnitentes in gratia accepta perseuerare ac progressum facere doceant, in scriptis adiunximus admonitiones.

Confessarij omnes, quemadmodum Patres spirituales decet, circa pœnitētes suos summam prudentiam adhibeant necesse est, vt instruantur diriganturque paulatim ad virtutes Christiano homine dignas. Peculiariter autem industriam & studiū suū erga

erga eos magis explicare debent, qui in patres sibi confessarios suos cooptat, vt ad eos in dubijs & controuersis suæ conscientia rebus quotidie, tum pro consilio, tum pro expiandis peccatis possint accurrere. Qui quidem ad eum modum filios suos spirituales in bono proposito confirmare nitantur, vt constantissimè sibi proponant potius quàm diuinam Maiestatem offendant mortaliter, non solum bona ac honores, sed etiam vitam profundere, viuumq; præ se ferant & salutare desiderium secundum sanctissimam Dei voluntatem totam vitam suam expendere.

Quare finem ob quem creatus est homo, eis ob oculos crebro ponat; qui quidem est seruire & obedire in hac vita diuinæ Maiestatì, & in altera in omnem eternitatem eadem frui, aliaque similia; ac proinde debere hominem exuscitare animum & vires sibi sumere, salutique suæ cooperari, atque eatenus rebus omnibus vti, vel abstinere, quatenus ad hunc finem consequendum adminiculo vel impedimento esse possit: ad extremum, huc se totos, actionesque suas, atque vniuersa quæ in hac vita possident destinare, ita vt in victu, vestitu, consuetudine vitæ, negotijs, omnibusque alijs exercitationibus ita sese gerant, vt omnia quasi quædam adiumenta eis esse possint ad vltimum

timum finem cui conditi sint, consequendum. Cæterùm ipsi pœnitentes paratos se exhibeant, non solùm in earum rerũ vsu prudentiæ ac salutari consilio confessarij libenter acquiescere, verumetiam si ille omnia planè vel aliqua ex ijs quæ habent, deserenda esse iudicet, causa salutis eorum semper ei obediant. Confessarius tamen iuxta vniuscuiusque conditionem ac statũ ad finem suprà dictum eos diriget.

Proponat eis etiam modum orandi, vt feret singulorum capacitas, & pro religiosa consuetudine omnes nitantur bis saltem in die facere preces ad Dominum, manè videlicet cùm surgunt, ac vesperidum cubitum concedunt.

Deinde exhortabitur eos, vt singulis diebus sacrum audiant, & diebus Dominicis diuina officia frequentent.

Particulatim verò modũ eis præscribet orationes mentales faciendi, siue viri, siue mulieres sint, modò tamen capaces sint: dioribus autem ostendent quomodo Rosarium, siue Coronam, Officium B. Virginis, septem Psalmi pœnitentiales, aut similes aliæ orationes legi debeant.

Quod amplius est, omnes suæ fidei concreditos eò inducet, vt examen conscientie quotidie faciant: tempus autem huic rei accommodatum erit, dũ vesperi signo publico

publico companæ simul cum tota familia ad preces inuitantur. Admoneat quoque eos de frequenti confessione & communionem, & paulatim eos secundum D. Augustini consilium in sanctam eam consuetudinem adducat, vt diebus Dominicis communicent. Quando autem aliquem nacti erunt, quem ad hoc præstandum esse videant idoneum, conabuntur eum paulatim ac veluti per gradus quosdam eò euehere: primò hortabuntur, vt quâdo omnes debent percipere venerabile Sacramentum, etiam festis toto anno celebrioribus, præter ipsum diem solennem Paschæ, quo debent omnes communicare, scilicet festo Pêtecostes, Assumptionis B. Virginis, Omnium Sanctorum, Natalis Domini: deinde etiam Dominica in capite Quadragesimæ, pro indulgentijs plenarijs acquirendis, ac præparatione ad sanctum ieiunium Quadragesimale: paulò post superaddat aliquot dies: postea hortetur vt singulis mēibus semel id præstet. Quod si fiat, facilè ad communionem octiduanâ erit progredi.

Speciali cura eos admonebit Confessarius, vt dies festos in honorem seruitiumque diuinum impendant: quod vt cōmodius fiat, auctor eis erit, vt alicui societati sese associēt, quæ ex instituto proprio dies festos in orationibus, pijsque operibus ex-

pendit: veluti est ea quam scholá vitæ Christianæ dicunt. In vniuersum autem patres matræ sue familias admoneat, vt familiam suam ad Dei honorem instituant, ac liberorum suorum curam eximiam habeant; qui interim dabunt operã, vt visitent scholas vbi doctrina Christiana docetur, modò ducant vnà secum eos festis diebus ad conciones, ad Vespertinas preces, ad prælectiones sacras, modò ad frequentem confessionem & communionem eos accommodet. Si qui ex filijs vxorem duxerint, curabunt parentes, vt opera maritorum etiam illæ sacramenta frequentent; vel si vxores sint, cum maritis similiter agant: qua in re in memoriam eis reducant quod D. Paulus ait: Maritus bonus (inquiens) sæpè vxorem Christo lucratur, similiter & mulier viri. Eis qui litteras norint, suadebunt vt libros aliquos pios & sanctè scriptos emant (si modo facultas suppetat) quos & ipsi legant, ac faciant legi à tota familia circa vespèram, præcipuè diebus festis: tales sunt, Vitæ Sanctorum Patrum, Gerson De imitatione Christi, Opera F. Ludouici de Grenada, Exercitia vitæ Spiritualis, & Rosarium D. Gasparis Loarte, Practica orationis Spiritualis P. F. Matthæi Capuccini, & alij similes.

Sæpius diuitibus in mentem redigant,
eos

eos dispensatores esse diuitiarum quas possident, quibus ordinem ac statum suum sustentare & alere possint; verum id Christianè modesteque faciendum esse, vt non solum in vsu diuitiarum non supra quam eorum vires ferunt, sed potius infra aliquid expendere cernantur, quod etiam Gentiles olim non solum verbis, sed etiam domesticis exemplis ostenderunt. Porro in eleemosynis liberaliter faciendis studeant excellere; ad hoc enim obligantur: ac ne forte aberrent à modo conuenienti, hominum religiose pieque sentientium consilium in his sequantur.

Postremò secundum vniuscuiusque modum & conditionem omnibus & singulis ea præscribant adiumenta, quæ maximè necessaria, vtiliaque esse iudicabunt, vt in via mandatorum Domini
Dei sui ambulent &
proficiant.

F I N I S.

N 5

IN

INSTRVCTIONES
ILLVSTRISSIMI AC REVE-
RENDISSIMI D. CARDINALIS TIT.

*S. Praxedis, Archiepiscopi Mediolani, ad
Civitatís & Dioecesis suæ Parochos,
pro administrando in Ecclesia san-
ctissimo Eucharistiæ sa-
cramento.*

Nomnibus ijs casibus, quibus per novas nostras Confessorú admonitiones aut ad cõfessio- nem admittere, aut à peccato- rum labe pœnitêtes absolue- re Confessor non debet, nimirũ si in mor- tali peccato, vel occasionibus ad peccatum facile inducêtibz persistant, vel oneribus quibus tenentur, non satisfaciant, vel alijs denique id genus de causis; aut verò abso- lutionem debet differre; quousque nõ ob- scura primum veræ emendationis in ipsis signa perspiciat: non admittat parochus ad sacram communionem ullos, quos citra confessionem certò sciat publicè & mani- festè, aliquibus ex dictis impedimentis esse irretitos, licet testimonio vel nostrorum pœnitentiariorum, vel alterius approbati confessoris, etiam regularis constet, pœni- tentiæ sacramentum illis fuisse administra- tum; si ipsimet pœnitentes legitimè non probent,

proberint, quod periculofum præteritæ vitæ ftatum, peccandi que occasiones deseruerint, & euidentia emendationis signa ediderint, ijs que quibus obftricti erant factifecerint, eo prorfus modo, & forma, que in noftris admonitionibus cõtinetur. Quo circa plurimum expedire videtur, vt parochus tales prius commonefaciat, vel remotis arbitris, vel, fi videbitur, vno atque altero probatæ vitæ teste adhibito, ne publica notentur infamia, cum fe ad facram communionem offerant, à qua eos (vt fuperius dictum eft) tenetur reijcere; eo que magis, quod id commodè facere poffit, cum tribus antè diebus, confessionis fuæ fidem eidem exhibere teneantur, quando alijs, quàm proprio confeffori, peccata fuã confitentur.

Si verò occultum effet impedimentum, & tamen citra confessionem id parochus refciret, idem cum ijs officium præftet, amice & fecretò, vt in eo damnationis ftatu, facram Euchariftiam non recipiant, non tamen eam ijs administrare recufabit, fi fe ad communionem palàm offerrent.

Quod fi vſque adeò effet occultum, vt expræuia duntaxat confessione conftaret, nihil extra confessionem præftare tenetur, quàm feruenti eos oratione Deo com-

com-

204 MINIST. S. EUCHARIST.
commendare, & si ad communionem se
præsentes sisterent, nullo eam pacto ijs ne-
gare.

Si autem in dubio parochus versaretur,
essetne impedimentum illud manifestum
nec ne: si in vrbe fuerit, ad Vicarium no-
strum generalem; si verò in diœcesi, ad vi-
carium foraneum recurrat, & cum eorum
omnem conferat, quodque is imperauerit
sedulò faciat: quod si ipsius etiam Vicarij
foranei animo dubij aliquid relinquatur,
nobiscum illud communicet.

Non admittat ad communionem quen-
quam, qui publica, omnibusque nota pec-
cata commiserit, priusquam scandalo, &
malo exemplo publicè dato, publicè quo-
que satisfecerit, etiam si legitimam fidem
adducat, se esse à Pœnitentiarijs nostris, aut
alijs probatis confessoribus, etiam regula-
ribus, expiatum.

Nec etiam sacra communione dignetur
eos, qui vel ex instituto Concilij Tridenti-
ni, vel nostrarum Synodorum prouincia-
lium, vel etiam sacrorum canonum publi-
ci alicuius, & in multorum oculis admissi
criminis causa, quo plerique læsi fuissent,
publicam facere pœnitentiam tenerentur
cùm debeant huiusmodi delinquētes, pœ-
nitentiam commisso scelere dignā,
pro ratione culpæ persolvere, vt emenda-
tionis

tionis suæ publico testimonio, ad rectam virtutis viam reuocent; quos malo exemplo ad peccatum antea prouocarant: eo tamen excepto casu, quo constaret, eam publicæ pœnitentiæ rationem à nobis fuisse commutatam.

Cùm sexus vtriusque pueri suæ parochiæ, decimum ætatis annum attigerint, ad eò vt citò facileque ad sanctissimæ communionis receptionem possint præparari; non permittat, vt vel sua vel parentû negligentia, ad maturiorem ætatem perueniât quin spiritali hoc thesauro perfruantur, quemadmodum re ipsa interdum experti sumus, quosdam nimis temerario crassioris ignorantia prætextu, plurimos annos traduxisse; quin potius, cùm primum fieri poterit, diligenter omnia ad dignè sacramentum hoc suscipiendum necessaria perdoceat, & cùm probè edocti fuerint, quàm multi & innumerabiles fructus ab eo percipiantur; quantaque humilitate, reuerentia, & conscientia puritate, suscipi debeat: ad communionem eos tandem admittat, & propterea prima Quadragesimalis ieiunij hebdomade, aut si ita videbitur, festis Natalitijs, aut alijs hyemalibus festiuitatibus, in pagis præsertim, eorum puerorum commodi causa, qui alio tempore pascendis pecoribus, alijsue rusticis exercitijs occupantur:

cupantur: animarum statum examinet, alijſque modis, qui ad dictam ætatem peruenierint, vel ſeorſum ſingulos, vel ſimul complures conuocet, & vt in præcedētibus monuimus, inſtituat. Delectum deinde faciat, eorum quos hac vel alia qua vtetur diligentia præparauerit, vt proxima *Pæſchæ* feſtiuitate, ad communionem admittatur, cæteros in aliud tempus reijciens, vt interea nouam in ijs inſtituendis diligentiam adhibeat.

Caueat, ne ad primam communionem quemquam admittat; niſi præter ſupradictam diligentem inſtructionē, ter aut quater confitentem audiuerit.

Quando tamen aliquis, ex parochiæ ſuæ pueris, alij cuiſpiam confiteri conſueuiſſet, à nobis approbato, & adhibita confessoris fide, ſe idoneum eſſe approbauiffet, & diligenter ſatis ab eo, ad ſacram communionem ſuſcipiendam, eſſe inſtructum, quodque ter, quaterue, vt minimum, eidem confefſus fuiſſet, & confessoris à nobis approbati, eum loco habeat, & virum Deum timentem, & pium agnoſcat: licet parochus ipſe, dictam diligentiam non adhibuerit, eum tamen confessoris ſecutus teſtimonium, ad communionem admittere poterit: ſin ſecus, ipſe etiam ſuum officium præſtet, puerum examinet, quodque dili-

diligenter satis instructus sit recognoscat, & quod amplius in eo desideratur ipse suppleat, cumque idoneè edoctus videbitur, sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum ei ministret, neque donec ter quaterue confessus sibi fuerit, differat, præsertim cū ea in parte cōfessoris fides eius vicem suppleat. Quando autē scripto confessoris testimonio constaret primam ei communionem fuisse administratam ab eodem confessore ille etiam, Paschalis solennitatis tempore, alijsque deinceps temporibus, eum admittere poterit.

Eadem instructione, adultos etiam, parochus imbuat, præcipuè autem eos qui rarius communicant, & in vniuersum, omnem sibi creditum populū, omnibus diebus Paschalibus, alijsque quando maior esse solet communicantium frequentia.

Administret parochus sanctissimū Eucharistiæ Sacramentum, Paschali tempore, non ijs tantum, qui tum temporis in sua parochia habitant, sed ijs quoque qui maiore anni parte, aut saltem sex mensium spatio, in eadem fuerint commorati. Iis præterea qui in eam commigraverint, licet paucis antè diebus vel mensibus, habitandi tamen, atque in ea diutius commorandi animo, aut si facultatem alio loco cōmunicādi à nobis, vel parocho suo

suo

suo scripto obtentam exhibeant. Amplius in diœcesi etiam viatores aut extranei, qui ulterius perrecturi, ferijs Paschalibus ibidem reperientur. At verò in vrbe, omnes isti extranei ceu viatores, in Ecclesia nostra Metropolitana tantùm, Sacramento hoc se communire cogentur.

Meminerit tamen parochus, siue in diœcesi, siue in vrbe Metropolitana, antequam sacrum illis cibum præbeat, viatorum, siue peregrinorum istorum, qui communicaturi venerunt, nomina, & cognomina, tum natiuitatis seu domicilij locum, seorsum, in quodam libro adnotare, & fideliter dictum librum seruare, & amplius intra 15. dies catalogum eorum sua subscrip- tum manu nobis exhibere.

Quo casu aliquis, qui per sex menses in diœcesi vitam egisset, & sex item menses in vrbe, in alia parochia, elapsis ferijs Paschalibus ad illam iterum parochiam vbi non communicauerit, se recepisset, communio- nis perceptæ fidem illius loci parochi, ante triduum ostendat; quod si neglexerit, pro non communicato eum parochus habeat, atque ita cum eo agat, vt cum alijs, qui Paschali solennitate, ad sacram communio- nem non accesserunt. Si aliquis, qui potio- re anni tempore, in diœcesi commoratus fuit, Paschatis festo, ab eo parochi cõmu- nicatus

nicatus non fuerit, in cuius parochia eo tē-
pore habitauerit, etsi alibi communicasse
se contendit, ita tamen contra eum pro-
cedatur, quasi ex eorum numero esset, qui
toto anni tempore in suā parochia habi-
tassent.

Nullius planè excusationem recipiat pa-
rochus, qui in sua parochia, Paschæ tempo-
re in sua Ecclesia non fuerit communica-
tus, quodcunque impedimentum addu-
cat, quo obstante cōmunicare non potue-
rit in ea, aut alibi comunicandi legitimā
causam habuerit, aut denique fide authen-
tica, aliāue probatione, se id fecisse testatū
faciat, sed Mediolanum eundem remittat,
vt coram nobis rationes, quibus nititur, ad-
ducat, duodecim siue ad summum quin-
decim dierum spatium ei concedat, intra
quos, nisi suarum excusationum admissio-
nem & approbationem nostram exhibe-
bit, aut mandatum vt supersedeatur, aut
aliud quoduis nostrum præceptum, pro
non communicato habeat, & ita plane cō-
tra eum agat, vt alios, Paschæ tempore, non
communicatos.

Eodem modo se gerat, cum quolibet,
qui in festo Paschæ, à diocesi aberit, si intra
decimum quintum à reditu suo, diem, in
sua parochia & confiteatur & communicet
aut eodem temporis curriculo litteras no-
stras

O

stras

stras non producat quibus illi concedatur
vt pro communicato habeatur, quòd fidè
nobis in scripto exhibuerit eius loci paro-
chi & ordinarij, vbi dicto tempore Pascha-
li fuerit, eo modo quo statuitur in còcilio
nostro Prouinciali tertio, se tum fuisse cò-
municatum.

Parochus in Quadragesima interdum, &
præcipuè in Dominica Palmarum, tum per
se, tum etiam per concionatores, vbi adfue-
rint, populum commoneat; vt quilibet ad
sacram communionem Paschalem accessu-
rus, scedulam in qua eius nomen, cogno-
men, & habitationis locus, descripta conti-
neatur, vt eam apud parochum relinquat,
alioqui non admittetur, quemadmodum
expresso mandato eidem præcipimus, ne
sine scedula quemquam admittat.

In tempore deinde administrationis san-
ctissimæ communionis Paschalis, aliquem
cui confidit, deputet, qui, vbi fieri poterit,
clericali tonsura sit condecoratus, quique
superpellicio, antequam parochus com-
munionem administrare incipiat, indutus
scedulas communicandorum colligat: at-
que ita colligere incipiat, vt semper sacer-
dotem vnus aut alterius personæ, & non
amplius, interpositione, præcedat, in quo-
libet ordine, & in ipsa receptione scedu-
lam legat, voce tam clara, vt & ipse sacer-
dos

dos, & quatuor aut quinque qui viciniore loco in eo ordine fuerint, exaudiant, atque ita lectam scedulam filo affigat, vel sacculo decenti includat, atque ita per singulos ordines faciat; & finita communione, statim omnes parochi in manum tradat, qui illic eas cum animarum statu cõferat, aut cum alphabetico quinternione earum ut constet quisnam ad communionem accesserit, & quis non; & scedulas asseruet, ut in promptu habeat, eas ostensurus, vel nostro, vel in dicecesi, vicarij foranei iussu.

Quo casu ad hoc præstandum Ecclesiastica persona destituatur parochus, scholarem, vel alium quempiam virum pium & fidum capiat, qui que parochiæ consuetudinem probè calleat: si verò ita angustus & desertus esset vicus, ut nemo in eo qui litteras nouissæt, & ad id idoneus esset, inueniretur; ipsemet parochus scedulas prius debuit confecisse, & singulis dedisse, ut in ipso communionis articulo, illi, quem officio isti præfecerit, offerat explicatas, ne duas vnus loco tradant, seruato in reliquis modo supra scripto: & licet tunc temporis legi non poterint, tamen ista diligentia cum attento parochi oculo, in communicando, coniuncta, & cum

inspectione scedularū, quę ab ipso descripta fuerunt, & earum numerus, cum nota numeri scedularum illarum quas populo tradiderit, quamque debuit seruasse, collatione, facile securum reddet, dolum omnē & fraudem abesse, præcipuē in pago non admodum frequenti. Parochus ipso Paschalis festiuitatis die, & duabus feriis subsequentibus, trina admonitione populum suum moneat, vt omnes ante exactū octauam Paschalem, sacra se communionereficere procurent, quodq; omnes, qui elapso hoc tempore non erunt communicati, sine alia admonitione, ex nostro mandato pronuntiabit ab ingressu ecclesię interdictos, iuxta sacrorum canonum formam. Idem quoque Parochus, durante Paschalis octauę tempore, cum ijs, qui muneris suo defuerint, debita charitatis officia præstet, vt Christianę obligationis debito satisficiant; & si satisfacere neglexerint, dictę octauę elapso tempore, primo die sequētis, tum etiam proximo die festo, ab ingressu ecclesię interdictos proclamet, qui reuera communicati non erunt, seruata in publicatione infra scripta forma.

Iuxta ordinem Illustrissimi & Reuerendissimi D. Cardinalis tit. S. Prædix, Archiepiscopi sanctę Ecclesię Mediolani, &c. declarantur ab omni Ecclesię ingressu interdicti,

terdicti, & quasi excommunicati, & mortis interuenientis casu, ad sepulturam in terra non sacrata damnati, si manifesta veræ poenitentia signa non ediderint, infra scripti, eo quòd in solennitate Resurrectionis Domini Iesu Christi proximè præterita, sacram communionem ex præcepto sanctæ matris ecclesiæ percipere neglexerint.

Concedimus tamè parochi facultatem differendi interdictum per integrã septimanam, octauam Paschalè immediatè subsequentem; contra quosdam, nimirum quia illi sic expedire, iusta aliqua ex causa, videretur: & si parochus fuerit in diocesi, concedimus ei, vt in finem secundæ, post octauam Paschalem, hebdomadæ, interdicto supersedeat, si aut veniam, aut mandatum à vicario foraneo habuerit: adeò, vt qui durante supersessionis tempore, vt superius demonstratum est, communicatus fuerit, etsi tempore ab ecclesia præscripto id non fecerit, tamen particulari beneficio non interdicitur. Poterit quoque parochus, istam tam supinam negligentiam, seu contumaciam, spiritali quadam poenitentia pro arbitrio suo corrigere.

Sed caueat parochus & vicarius foraneus, ne dicta facultate, nisi matura consideratione, & grauibus de causis, vtatur.

Et si etiam aliquis esset, cui grauissima

de causa, longiorem superfectionem cōcedi debere iudicaret, quam primum nos certiores faciat, elapsis Paschalibus ferijs ; & statuemus, prout diuino honori & animæ illi, & ecclesiasticæ disciplinæ conseruationi erit consentaneum.

Neque quidem nostræ est voluntatis, vt ad interdictum contra illos procedatur, quibus parochus ipse certis de causis iussisset in aliud tempus communionem differre, maioris animarum commodi causa, sed statim eorum nomina, & causas ad nos perscribat, propter quas velit eos communionem differre, modò citra cōfessionem eas rescuerit, & item quòd de huiusmodi re illi in mentem venerit, vt rationem illi possimus præscribere, & remedium, quo pro animarum earum salute vtendum illi erit.

Similiter scripto nobis indicet, per integram septimanam secundam, post octauam in vrbe, & per tertiã etiam in diocesi, eorum nomina, quos interdixerit; quin & eorum etiam cum quibus facultate supersedendi interdicto vsus fuerit, licet durante superfectionis tempore satisfacissent; denique etiam causas, cum eas extra confessionem rescuerit.

Publicè ab ecclesiæ ingressu interdicti, quòd confessi iuxta sanctæ matris Ecclesiæ præce-

præceptum, Dominicæ resurrectionis festiuitate sacram communionem nõ sumpserint; non soluantur & liberentur ab interdicto, nisi primùm vltra debitam satisfactionem pro dati scandali ratione, sanctè promittant se peccata esse confessuros, & communicaturos, & in posterum Ecclesiæ præceptis morè gesturos, & præsertim isti, quod Paschæ tempore, & piè confitebuntur & ad communionem accedent, & deinde cum liberati erunt, ipsorum liberationem parochus apud populum promulget.

Parochus sacram cõmunionem populo in Ecclesia administraturus, siue in ipso sacro, siue non, diligenter decretum primi nostri consilij prouincialis obseruet, vt viros separatos à mulieribus communicet, quod aliquo ex subscriptis modis facile præstare poterit.

Paschali tempore eos dies quibus vt plurimum populus cõmunicare assueuit, partiatur, & aliquem virorum tantum communioni tribuat, quò eos tantum qui virilis sunt sexus, ad communionem admittat; aliquem etiam mulieribus ascribat, quò mulierum duntaxat communioni intendat, atque ita tempestiuè partitionem istam instituat, vt Dominica Palmarum in templo eam prædicat: sed si aliquis, vt plerique Paschalis festiuitatis ce-

lebritate solent, frequentius communio-
nem sumere desideret; & ob eam, vel aliam
etiam causam communicare piè efflagitet;
die mulieribus deputato, aut vicissim mu-
lier die viris constituto, poterit parochus
sanctissimam illi Eucharistiam administra-
re, finita communione eorum, quibus dies
iste fuerit adsignatus.

Licebit etiam, nulla dierum diuisione
facta, quando extra Missæ tempus fit com-
municatio, duo altaria deligere, viris vnum,
mulieribus autem alterum, quæ in utroque
Ecclesiæ latere sint erecta, ita quidē, ut sibi
mutuo obuiam non veniant, quando ad
sacram mensam vel accedunt, vel ab ea re-
uertuntur: Curatus quoque à virorum la-
tere, primùm reconciliare (si qui fortē Deo
reconciliati non fuerint) mox communi-
care incipiat: & quando aliquandiu sanctis-
simum Sacramentum administravit, ad al-
liud Ecclesiæ cornu se conferat, & cū mu-
lieribus idem præstet; deinde iterum ad
viros transeat, atque ita vicissitudine qua-
dam, omnibus piam operam impēdat, ne-
que molesta nimis mora, mulieres sub cō-
munionis finem reiiciat. Quo autem loco
plures erunt parochi in eadem Ecclesia,
eadem quoque altarium diuisione fieri po-
terit sacra communicatio, in ipso sacro, & eorū
alter reconciliationi operam dare poterit,
& mox

& mox deinde sacrum celebrare, & deinde à virorum parte, communionem ministrare, alter verò à mulierum latere; atque ita planè faciat alius quilibet confessor approbatus, qui tum fortè in illa erit Ecclesia. Quòd verò ad confessiones attinet, locum subinde vicissim mutabunt, vt illis satisfiat qui ab vtroque latere, vni potiùs quàm alteri confiteri mallet. Omnino autem, vbi fuerit aliquis, cui facultas erit absoluendi à casibus à nobis reseruatis, transeat, nunc à viris ad mulieres, mox iterum à mulieribus ad viros, vt nimirum, qui eius opera indigeat, ea vti possit, in dictis casibus, citra suspicionem ab vtroque latere confitentium.

Vbi exiguus erit animarum numerus, eodem die, viros primùm, mox mulieres sacro cibo reficiat; diligenter interim caues, vt interea quod virorum communioni incumbet, mulieres in alia templi parte ipsis constituta, consistant, nec secus faciat cum viris, quãdo mulieres ad communionem accedunt.

Obseruetur tertius hic modus semper in communionibus, quæ reliquo anni tempore alicuius solennitatis, vel deuotionis causa fiunt, nisi quãdo propter populi frequentiam non videretur expedire parochi, seruare modum in separandis altari-

bus,superius explicatum, præsertim cum in occasione simili, prior quoque modis de dierum partitione seruari non potest.

In ijs Ecclesijs, in quibus interdum propter quædam obstacula, prædictis modis locus non esset, toleratur, vt duo scamnorum, duabus aut tribus vnis à se inuicem distantium, ordines disponantur extra chorum siue sacellum maius, ita ferè, vt trãuersam Ecclesię partem occupent, & virorum vsui seruiat ea pars, quæ viris est deputata, altera mulieribus; hoc interim procurans, vt omnes vultum ad Ecclesię caput conuersum habeant, atque ita primùm viri, qui ab vna parte procumbunt, sacramentum administret; deinde mulieribus, quæ ab altera parte communicaturæ accedunt: atque hac vicissitudine, ad finem vsque communionis, sequatur.

Ad tutò decenterque sacramentum administrandum, ne quo casu particula vel fragmentum aliquod in terram concidat, prouideatur in omni Ecclesia parochiali à Dominici corporis societatis scholaribus, de subscriptis rebus, cum subsidio, si opus erit, alicuius elemosynæ, quæ ab istius parochiæ populo in eum vsum colligetur, aut contributionis Ecclesiæ Rectoris, prout reddituum ratio patietur.

Nimirum de sufficienti scamnorum numero,

mero, ad circulos seu ordines in frequen-
tioribus communionibus ritè constituen-
dos, vti fieri solet Paschali tempore, sintq;
dicta scamna altitudine vlnæ vnius & quar-
tæ eiusdem partis.

De mappis aut mantilibus, aut nitidis
mundisq; telis lineis, ijsq; longis, tãto-
que numero, vt ad operienda prædicta scã-
na sufficiant, vtq; mutari subinde, & la-
uari suo tempore possint, sintq; ea latitu-
dine, qua solent esse nostrates lineæ tele, vt
omni parte scamna contegant.

De quatuor, vt minimum, lineis linteis
subtilioribus, simplicibus illis & nulla arte
in medio aut vtroque latere elaboratis, ni-
hil enim refert etsi in extremitatibus ela-
boratæ aliquo artificio conspiciantur, sint-
q; longitudine duarum vel trium vlna-
rum, latitudine verò linteorum lineorum
nostratium, subijcientur verò hæc pyxidi,
& manibus sacerdotis, dum sanctissimum
Sacramentum, ijs qui ab vtroq; latere ante
scamnorum dispositos ordines procūbunt
administrat, poterunt itidem asseruari, vt
substernantur infirmis communionē sus-
cipientibus.

De scabellis duobus etiam condeceni-
bus ad præparanda ea quæ erunt necessa-
ria ad purificationem in eodem loco, vbi
consistent ij, qui ad dandam purificationem

nem

nem in capitibus circuloꝝ seu ordinuꝝ, eorum qui communicaturi sunt deputati, vt inferius dicetur.

De quatuor mantilibus ad contegenda scabella idoneis.

De vasculis quatuor nitidis planè, & fulgentibus, vini ad purificandum asseruandi causa, amplius de quatuor vasculis minoribus ad ministrandam singulis purificationem, sintque ad eam formam conflata, quæ per nos præscribetur. Neque deinceps permittat parochus, vt priuatæ personæ, sua vascula, vel calices, vel vinum, in suam ipsorum purificationem provideant: similiter de mantilibus minoribus quatuor ad extergendum os eorum, qui communicati erunt.

Quæ mappæ, mantilia, vasa maiuscula & minuscula, sæpius quidem abluantur, & ad eum usum, in sacrario munda asseruentur, nec ad profanos vsus vnquam adhibeantur.

Ad sint semper in promptu sex candelæ ceræ honestæ magnitudinis, accendendæ in quolibet altari, ante quod extra Missæ tempus fiet communio, toto tempore quo communio peragetur, & præterea duæ faces maiores præferantur semper ante sacerdotem, quando communionem ministrabit, aut in dictorum ordinum, vel circu-

circulorum eorum qui communicaturi sunt, capitibus, seu extremitatibus, collocentur, vt inferius patebit.

In omni loco, vbi in Ecclesia, sancta cōmunio ministrabitur, præsto sint, vbicunque fieri poterit, octo ministri ecclesiastici qui communionum frequentiorum tempore, super pellicijs induti, inseruiant, & subscripta officia præstent; vnus, qui Paschali tempore, antequam sacerdos sanctissimam communionem incipiat, colligere quoque incipiat scedulas eorum, qui communicaturi sunt, eas legat, &, vti superius dictum est, statuto loco reponat.

Alius, qui, vbi consuetudine receptum est, vt ad communionem accessuri, candelā accensam manu teneant, præcedat eum qui scedulas colligit, duabus personis per singulos ordines interiectis, qui que altera manu candelas accipiat, & in quadam lace lignea, cui aliquid aquæ infusum erit, quæque alia manu tenebit, extinguet, ne fumū emittant; quem quidem vsum sistēdi se ad sanctissimam communionem, cum candelis accensis, vt in ecclesia deinde, vel apud Parochum remaneant, admittimus, vt seruetur ijs locis, vbi est introductus, Paschali tantum festiuitate, tum propter mysteria quæ continet, tum etiam grati cuiusdam animi causa, erga parochum, modò tamen
extin-

extinguantur, vti iam dictum est, priusquam parochus ad eum perueniat, qui communionem est recepturus: sed in alijs Ecclesijs id ipsum vetamus, propter incommoda, nec non pericula, quæ, vti experientia docemur, adfert ad hanc administrationem.

Alij itidem duo, quorum alter dextrum sacerdotis latus claudat, alter verò sinistrum qui pyxidem & manus sustineat eius, dum communionem ministrat, & sub mento communicantium lineum pannum teneant, ne ex eo panniculo fragmentum aliquod quocunque interueniente casu, excidat. Atque illi qui linteum illud manu tenet, sufficere possent, etiam sine scamnis & lineis tegmentis eorum, quo casu vel in sacro, vel extra sacrum, ante altare, communicatio fieret paucarum animarum, vtpote decem aut duodecim.

Duo item alij, qui faces duas accensas manibus tenentes, sacerdotem semper antecedant quamdiu communionem administrat, aut, quando circuli sunt breuiores, vtroque genu flexo, in vtraque circulum extremitate consistant.

Duo alij denique, qui in vtroque ecclesie latere purificationem præbeant, ijs qui iam communicati erunt, & tali loco consistant, vt purificationem capientes, tergum sanctissimo

missimo sacramento non vertant, aut alio-
qui impedimento sint ijs qui communica-
re velint, aut inter se confusio oriatur, né-
ue ipsi impediuntur indecenter officio suo
præstando, vti equum est. Et quando tem-
pus postulabit, vt quod sui est muneris fa-
ciant, quilibet eorum dextra tenebit vascu-
lum, quo purificationem porrigat; sinistra
verò, mantile, quo os extergant, qui purifi-
cati sunt, & scabellum ab vna parte mantili
contectum præparatum habebit, in quo
reponentur vasa duo capaciora, alterum
vino, alterum aqua pura refertum, & vas-
culum aliud minus, vt aqua ministretur ijs
qui vinum nõ bibunt, & interdum minora
vascula vel mutant, vel recentiore aqua im-
pleant.

Quando verò, propter frequentiores
communiones, maioris commoditatis, &
minoris tumultus causa magis expedire
iudicarent, dare purificationem populo,
antequam ab eo scamno vbi communionem
perceperit, recedat; eo casu scabelli appa-
ratus, & aliarum rerum dictarum, ad com-
munionem pertinentium, erit vno quo-
dam loco, in Ecclesia, ab vno altaris
latere, ante quod fit communio; & duo
isti ministri non stabunt separati loco su-
perius designato, sed ambo mutuam ope-
ram nauabunt, in danda purificatione,
& eorum

& eorum alter dextra tenebit vasculū minus, vino refertum, quo purificandi erūt, & sinistra mantile, offerentes singulis primum vasculum cum vino, deinde mantile ad extergendum.

Quanquam conuenientius erit, præsertim quando purificabuntur mulieres, vt vinum ad purificandum, & mantile ad extergendum porrigat ei, qui primus erit in circulo, vt is sequenti deinde supradicta porrigat, atque ita deinceps ad finem vsq; circuli, deinde vasculum & mantile iterum capiat, & ab initio noui circuli incipiat: Alter eum subsequetur cum duobus vasculis maiusculis, quorum alterum vino, alterum aqua erit refertum, vt in vasculo minore, prout opus erit, vinum & aqua infundatur, vt mundetur sæpius, & in alium etiā usum. Quo casu obseruet, vt vel ipse non det, vel alicui capere sinat purificationem, nisi exiguo admodum spatio, veluti vnius orationis Dominicæ & salutationis Angelicæ post communionem, & ob id non incipiant dare purificationem in circuli principio, antequam octo animæ vel circa, communionem sumpserint; atque ita qui purificationem præbet, sacerdotem communicantem semper subsequatur, sic vt inter sacerdotem & purificationis calicem, octo, aut plures etiam personæ intersint.

Vbi

Vbi clericorum copia non suppetit, tāto numero, quanto ad prædicta munera obeūda superius commemoratum est; eorum vicem supplere poterunt in quibusdam ex dictis officijs, vel pueri vestibus longioribus, & superpellicijs decoris induti, aut quo casu & ipsi defuerint, nonnulli ex scholaribus societatis Corporis Domini, qui & eorum officiorum causa, & aliorum complurium quæ facere poterunt, in sanctissimo Sacramento ad infirmos deferendo; prospiciant sibi quàm citissimè fieri poterit, de quatuor aut sex vestibus, qualibus disciplinantes vtuntur, sed tamen sine capitistegmento, & vbi fieri poterint ex tela sangalla (vt dicitur) eaque rubei coloris, qua induantur laici isti scholares, qui aliquod ex prædictis officijs exequentur.

In omnem euentum, vbi interdum omnia ista subsidia adhiberi non possent, duo isti, qui scedulas & communicandorū candelas accipient, non requirentur quidem, nisi in Paschalibus communionibus: poterit etiam satisfieri officio eorum, qui duas faces maiusculas tenent, si faces ipsæ incensæ candelabris imponantur, aut cancellis à latere circolorum aut ordinum eorum, qui communicaturi sunt, nec ijs etiam duobus opus erit, quibus purificationis populo præbendæ officium incumbit, cum vel

P vnus

vnus tantum, vel nullus etiam constitui potest, quando purificatio datur, non in ipsis ordinibus, sed à latere, ad quod se recipiunt, qui iam communionem sumpserunt, recedentes à scamnis vel ordinibus, vbi sumpserunt: quo casu suffecerit preparare, commo- modo loco, super scabella mappis còtecta, vti ex prædictis constat, duo vasa maiuscula, alterum vino, alterum aqua refertum ad purificandum; quin & vascula minora, ad dandam & recipiendam purificatio- nem, tum & mantilia, ad extergendum; & iubere vt quilibet, prout communionem sumpserint, vadant per se ad purifica- tionem sumendam, nemine etiam assi- stente.

Denique necessitatis causa posset etiam peragi communio, adhibitis tantum scam- nis contactis suis mappis & mantilibus, abs- que duobus alijs, ab vtroque sacerdotis la- tere lineum pannum tenentibus.

Qui in mulierum communionibus ser- uient, in gestandis cereis, aut substernendis mantilibus, aut in administranda purifica- tione, sint maximè approbati, modestis moribus, & matura ætate, aut contrà, pue- rili ætate, & planè simplices.

Quando occurrit sacerdotem admini- strare communionem, extra sacrum qui- dem, sed tamen, statim, finito sacro, non
admi-

nistret eam habitu eo quo celebrauerit, sed eum exuat, & superpellicio tantum, & stola circumdatus eandem administret.

Parochus ipse & non alius, Paschæ tempore, omnibus in sua parochia habitantibus sacram communionem administret, nisi quo casu propter populi multitudinẽ, necesse esset assumere aliquem in subsidiũ, atque tum vtatur sacerdote perito, & prudente, & qui istius parochiæ subditos probè nouerit, ne fraude aliqua circumueniatur, in exigendis ex statuto nostro, scedulis offerendis, in ipso communionis actu.

Parochus, vbi necesse erit sacram communionem administrare, extra sacrum, curet omnia superiùs instituta præparari, si adsint quibus reconciliatione opus est, eidem incumbat, & in altari sex candelæ maiusculæ luceant, procuret, deinde antequam ad altare accedat, manus in sacrario abluat, tum superpelliceo, & stola se circumdet, accendi portariq̃ iubeat duas faces maiusculas, à duobus clericis, superpellicijs indutis, & in ingressu sacelli, & in pede bradellæ (vt dicitur) in medio altaris, nudo capite, ad sanctissimum sacramentum conuersus, debita reuerentia genu flectat, & si pyxis in ipso

altari exposita non esset, extra tabernaculum, seu (vt vocant) mundinum, eo quod vel ille, vel alius, eo die, particulas consecrasset, assistentibus prædictis duobus clericis, ab vtraque bradellæ parte, genibus flexis, facesque manu tenentibus, ostium tabernaculi aperiat, eoque aperto, genu iterum flectat, deinde pyxidem educat, & ita tectam altari imponat, corporali in eum usum præparato, sub eodem strato, & extenso: & cum iam imposuerit, pyxidis operculum leuiter attollat, particulas oculo lustret, iterumque cõtegat, ac denique genu iterum flectat.

Sit illi regula hæc generalis præscripta; in genu flectendo, ante sanctissimum sacramentum, vt cum altare accesserit semel, flectat in infimo gradu, & priusquam producat pyxidem, ex tabernaculo iam aperto, iterum e ducta iam & aperta pyxide, iterum, & tandem cum reposuerit, iterum genu reuerenter flectet: eumque modum & ordinem seruet, quoties pyxidem aut reponit, aut accipit in altari, vt genu flectat cum eam velit aut aperire aut attollere; atque idem faciat, cum aut reposuerit, aut contexerit.

Quando incepturus est communionem populi, vel in ipso sacro, vel extra, recipiat se in alterum altaris cornu, vbi euāgelium legi

legi solet, vultum ad populum conuertat, & si matutino tempore concionem nõ habuerit vel in suggestu, aut suo tempore in ipso sacro, vbi ad populum verba fecerit, de excellentia, & mirabili fructu sanctissimi huius sacramenti, & de condigna preparatione, qua recipi debeat; officium hoc tunc exequetur, cum viginti, vel circa, se ad sacram communionem percipiendam offerant; & sub finem singulos monebit, vt genu reuerenter flectant: & si tempus erit Paschale, iubebit, si aliquis ad fuerit, qui nõ commoretur in ea parochia, vt suam adeat atque ibi communicet, iuxta præscriptum sacrorum canonum ita præcipientium, Paschali tempore. Deinde iubeat vt populus secum, sacro se signo crucis signet, dicens, *In nomine patris, & filij, & spiritus sancti, amen.* Deinde confessionem generalem, vernacula lingua ad formam huius diocesis, donec aliud statuemus, nullo vel addito, vel omisso verbo.

Io confesso a Dio omnipotente, alla B. Maria sempre virgine, al B. Michel Archangelo, al B. Gioan Battista, alli santi apostoli, Pietro & Paulo, al B. Ambrosio confessore, a tutti gli Santi, & a voi Padre, che ho peccato grauemente, col pensiero, colla parola, & col l'opera, per mia colpa, per mia colpa, per mia grandissima colpa. Percio prego la B. virgine Maria, il B. Michel Archangelo, il B. Gioan Battista, sancti

Apostoli Pietro & Paulo, il B. Ambrosio confessore,
& tutti li Santi, & voi Padre, che vogliate far ora-
tione per me, à Dio Signor nostro.

Facta confessione à populo modo præ-
scripto, dicat parochus, Deo gratias: & sequa-
tur, *Misereatur vestri omnipotens Deus, & dimissis
omnibus peccatis nostris, perducatur nos ad vitam eter-
nam. Resp. Amen.* Deinde dextra sanctæ cru-
cis signum faciat super populum, & dicat:
*Indulgentiam, absolutionem & remissionem omnium
peccatorum vestrorum, tribuat vobis omnipotens &
misericors Dominus. Resp. Amen.* Quo dicto, ad
altare se conuertat, genu flectat, dextra
pyxidem aperiat: iterum genu flectat, de
hinc sinistra pyxidem capiat, & conuersus
ad populum duobus dextræ manus digi-
tis particulam capiat, & aliquamdiu supra
pyxidem sublatam teneat, & populo dicat
Attollite mentem cum omni humilitate
& deuotione, & ter repetite mecum quæ
dicturus sum, *Domine non sum dignus vt intres
sub tectum meum, sed tantum dic verbo, & sanabi-
tur anima mea.*

Quando secum supradicta verba ter re-
peti iusserit, ab altari recedat, præcedenti-
bus duobus prædictis clericis, atque eo
etiam cuius munus est recipere scedulas,
vt suo loco dictum est, & descendat ad or-
dinem aut circulum eorum, quibus san-
ctissimum sacramentum administrare vo-
let;

let; & antequam singulis communionem offerat, particula signum sanctæ crucis faciat, versus eum cui offerre volet, & dicat, *Corpus Domini nostri Iesu Christi, custodiat animam tuam, in vitam æternam. Amen*, in quorum verborum fine porrigat illi sanctissimum Sacramentum.

Caueat parochus, ne offerat sanctissimū Sacramentum, qui à tergo sunt eorum, qui in circulo aut ordine procumbunt, & particulariter ijs, qui ob id non possunt caput protendere, in ipso communionis actu, vt mentum propendat supra scamnum, & ministri commode possint lineum pannū mento supponere, vt statutum est, idque etiam propter decorum & molestiam, quæ huiusmodi facessunt ijs, qui in circulo sunt & ad euitandum, ne vel particula, vel fragmentum ex dicto panno excidat, vt ex prædictis patet.

Parochus vltro citroque commeans, pyxidemque manu tenens, quacunque de causa, ex quo sanctissimum Sacramentum ministrare occæperit, semper duos eos digitos, quibus administrat, supra pyxidem coniunctos teneat, & quoties occurrat, vt pyxidem super altare reponat, duos digitos supra eam diligenter abstergat, vt ea fragmenta in eam concidant, quæ animaduerneret adhæsisse, ex ministerio

232 MINIST. S. EVCHARIST.
communione, siue tunc ablutionem digi-
torum est factururus, siue non, quemadmo-
dum inferius dicetur.

Cum autem communionem absoluerit
ad altare redeat, & pyxide super id reposita,
substrato corporali, eam operculo suo
teget, mox genu reuerenter flectat.

Si verò communicatio fiet in sacro, faciat
omnia quæ oportet, ad finem usque sacri,
(vti in Missæ instructionibus dicitur) sed si
extra sacrum fiat, confestim abluat digitos
quibus sanctissimum Sacramentum conti-
gerit, vino in calicem infuso, digitosque
deinde panniculo purificatorio abstergat;
dehinc ad populum se conuertat, & mo-
dum hic præscriptum in dāda benedictio-
ne seruet; cauens interim si viros tantum
communicabit, vt in oratione verba hæc
(& sororibus) omittat; contra verò si mu-
lieres tantum communicabit, vt omittat,
(& fratribus) & sermone vtatur singulari,
quoties vnum tantum communicaret. Di-
cat itaque, *Dominus vobiscum*, Resp. *Et cum
spiritu tuo.*

*Domine sancte Pater omnipotens aterne Deus, te
humiliter deprecamur, vt accipientibus fratribus &
sororibus nostris, sacrosanctam Eucharistiam cor-
poris & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, filij tui
& animæ, & corporis sit salus, per eundem Domi-
num nostrum, &c. Resp. Amen. Vers. Dominus vobis-
cum.*

cum. Resp. Et cum spiritu tuo. Kyrie eleison, Kyrie eleyson, Kyrie eleyson. Vers. Benedicat & exaudiat nos Deus. & dum hoc dicit, signet semetipsum, & deinde sequatur. Resp. Amen. Vers. Procedamus cum pace. Resp. In nomine Christi. Vers. Benedicamus Domino, manus coniungat. Resp. Deo gratias. Vers. Pax & benedictio Dei patris, & cum hæc verba profert, ter crucis signum ad populum faciat, omnipotentis, & filij, & spiritus sancti, descendat super vos, & maneat semper. Resp. Amen.

Vinum ablutionis, si in sacro communicabit, sumere debet Curatus, eo modo quo in Missæ instructione dicitur, secus observare licebit aliquem, ex subscriptis modis, cum iubet sumi. Primum, si communionem ministraturus est alicui qui est in sacris, moneat ut se non purificet ante communionis finem, atque illum deinde iubeat sumere sub finem, omnem ablutionem quam in calice fecerit. Secundò, si nemo se ad communionem offerat, qui sit in sacris, poterit similiter monere clericum aliquem, qui communicaturus accesserit, atque idem observare, nisi quod ablutionem calicis in vas purificationis infundet, & in eo illi porriget; & absente clerico, poterit eadem instructione laicum instituere, iubens eum expectare, ne se purificet, & sumere ablutionem ex calice, tamen in vas

purificationis infusam , vt supra monuimus.

Caueat etiam, si diu duraret communionis tempus , ne sinat digitis adhærere eam humiditatem, quæ ex frequenti contactu sanctissimi Sacramenti, digitis ex ore multorum qui communicant , commadefactis solet adhærere, quod nauseam quandam cæteris communicaturis, aut ablu-tionem postea accepturis , mouere possit, quam quidem ob causam profuerit, ad altare redire, & semel atque iterum ablu-tionem facere , medio communionis tempore, pro ratione frequentix & multi-tudinis; & omnes ablutiones in vnum ca-licem excipi poterunt, & alijs sumendæ offerri, vt supra demonstratum est: & ad communionem reuersus, non erit cur iterum confessionem recitet, sed ea tantum verba repetat , *Domine non sum dignus, &c.* Nisi fortè communiò fieret extra sacrum, & interponeretur quorundam vel confessio, vel reconciliatio; quo casu & manus abluat, & confessionem recitari iubeat , eo quo supra monuimus, modo.

Animaduertat etiam, quòd, quando in ista communionem seruaret secundum modum superius propositum in procurando
vt

vt inter communicandū, viri à mulieribus
separentur, nimirum, si præparasset ad
communione duo altaria, eodem die,
eocasu, cū prius virorum communi-
oni cœpit incumbere, & iam aliquandiu
ijs communicandis vacauerit, transitu-
rus communicandi causa, per aliquod
tempus, ad mulieres pyxidem super al-
tare reponat, & supra eam digitos abster-
gat, eam operiat, & genu flectat, deinde
ad eam altaris partem, vbi Epistola legi-
tur, sercipiat, & ibi digitos vino, aut vi-
no & aqua abluat, & panniculo purifica-
torio tergeat: quo facto ad populum con-
uersus, orationem pronuntiet: *Domine
sancte Pater, &c.* superius expositam, & dex-
tra benedictionem det ijs virilis sexus ho-
minibus, qui communicati erunt. Deinde
pyxidem sinistra accipiens, ad illud alta-
re transibit, vbi mulierum fiet commu-
nicatio, quod præparatum erit decenter,
cum corporali, & lumine, vt suprâ fufius
continetur. Atque ibi iubebit recitari con-
fessionem mulieribus eo planè modo, quo
dictum est, & aliquandiu ijs communicã-
dis vacabit, iuxta regulas superius comme-
moratas. Deinde iterum ad viros reuerte-
tur aliquamdiu communicaturus, eodem
ordine, vt suprâ: atque ita alternatim
vtrisque

utrisque officium suum in communicādo impertiatur, eundem semper in transeundo ab vna parte ad aliam, ordinem seruans qui in præcedentibus continetur. Sed si quando in transgressu à viris ad mulieres, vel contrà, alicuius confessionem, vel reconciliationem audire oporteret, eo casu pyxidem super altare reponat, atq; ijs operam præstet. Finitis demum confessionibus, vel reconciliationibus, manus abluat, & iisdem genuflexionibus & luminibus, ad accipiendam pyxidem redeat, atque iterum iubeat recitari confessionem, & verba: *Domine non sum dignus*, vt supra dictum est.

Quod si etiam inter vtriusque sexus communicantes, nihil interponat, & ante idem altare virorum simul & mulierum communionem instituat, qui tertius est modus superius explicatus in principio, ad separationem virorum à mulieribus; eo casu non est quod digitorum ablutione faciat, aut manus lauet, sed quando ista communicandi ratio fieret extra sacrum, & sit admodum frequens, expediet viros demittere, cum oratione & benedictione, & in principio communionis mulierum, facere confessionem, & cætera, vt supra.

In fine communionis, facta ablutione, ordine supra dicto, data benedictione, & reposito

reposito sanctissimo Sacramento, manus abluat.

In occasionibus cuiuslibet communionis, quæ reliquo anni tempore fit, superius etiam commemorata ratio obseruabitur, nisi quod scedulæ & candelæ à communicaturis non exigentur, & si pauciores erunt, nimirum decem siue duodecim, poterit ijs administrari cõmunio ad altaris ipsius gradus panno sub mentum extenso, vt superius constat, non adhibitis scamnis, vnà cum mappis: sed si mulieres erunt, quæ cõmunicaturæ accesserunt, cauebit, ne ob eam quidem causam ad altare propius accedat, aut eius gradus, sed ipse potius non nihil descendet, vt potè ad facelli primum ingressum, aut alium similem locum iuxta Ecclesiæ situm, & ibi communionem ijs administrabit, solo substrato linteo, vt dictum est, sine scamnis, quando denariũ aut duodenarium numerum non excefferint.

In executionem eius, quod iam pridem statueramus in concilio nostro prouinciali primo, ad maiorem reuerentiam sanctissimi Sacramenti Altaris, parochus quandoque in anni decursu, præcipuè in Quadragesima, & specialiter in Dominica Palmarum, populum suum per se & per concionatores, si qui fuerint, de subscrip-tis rebus admoneat.

Vt

Vt omnes omnino mulieres, cuiuscunque gradus, status, aut conditionis fuerint, omni tempore ad sanctissimam communionem se offerant, sine capillis crispis, sine fuce, & cerussatis genis, sine gemmulis ex auriculis dependentibus, sine vtilabris aut flabellis, vestibus auro circumdatis, aut acu pictis, & id genus alio inusitato ornatu sed prodeant vestibus simplicibus, capite velato, vel panno lineo, aut alijs linteis, aut velo serico, coloris modesti & decentis, & velo non pellucido, utque velum usque adeo in frontem propendeat, ut in communionis ipsius actu sacerdotis faciem contueri nequeant, sed tantum sanctissimum sacramentum, quando ab illo administratur.

Vt viri etiam ad sanctissimam communionem accedant, vestitu modesto, sine villo vel aureo vel argenteo ornatu, non acu picto, aut incisione aliqua elaborato, sine capitij, externo vel nouo artificio confectis, aut alijs id genus vanitatibus, neque habeant in eo saltem actu arma offensiuam, neque etiam defensiuam detecta; alioqui neque hi neque illæ ad sanctissimam communionem admittentur, quemadmodum statuimus, ne villo vnquam tempore admittantur, sine habitu & modestia, de qua supra actum est.

Quia

Quia in ipso actu receptionis sanctissimi Sacramenti, præcipuè inter rudes, aut alioqui malè institutos, multæ occasiones irreuerentiæ accidere possent sanctissimo Sacramento indignè : ob id placuit nobis parocho subsequentes instructiones ita minutas præscribere, quas populum suum in vniuersum opportuno tempore docere tenebitur, etiam quo tempore sanctissimam communionem ministrabit, si opus erit, vt sciant, qua modestia, & exteriore etiam gestu, ad recipiendam eam accedere debeant.

Vt in pagis abusus iste, quo nonnulli viri thorace tantùm aut tunica vestiti ad communionem accedere consueuerunt, tollatur, neque quisquam accedere audeat, nisi maxima urgente necessitate, sine cuculla, aut mantello.

Vt nemo in ea occasione chirothecis manus impeditas habeat, aut manicis pellibus suffultis, stropholis, aut similibus rebus.

Vt dum alij in circulis, abeuntibus succedunt, aut ad purificationem sumendam properant, non se moueant nimia festinatione, sed omni modestia, quiete, & reuerentia.

Vt vnusquisque accedens propius ad comunicandum, panni linei extremam partem

tem

tem vtraque manu capiat, quem iij, quos supra nominauimus, mento ex aduerso subiiciunt, eumque modestè attollat, & mento suo ad ea quæ accidere possent, vitanda pericula subiiciat.

Vt in receptionis actu sanctissimi Sacramenti, neque caput nimium protendat, neque indecorè retrahat, quadam festina vehementia, vt plerique non sine periculo facere solent.

Vt in receptione faciem non nihil attollat, maioris commoditatis causa.

Vt os ita quidem diducat, vt in administrando sanctissimo Sacramento, sacerdos obiectam barbam non offendat, aut labra, aut etiam superiores dentes.

Vt linguam ita modestè egerat, ne eius extremitas inferiores dentes excedat, sed ijs innitatur.

Vt post communionem caput non nihil demittat, non festinanter sed reuerenter, nec prius quàm sacerdos manum qua communionem administrauerit, iam retraxerit.

Vt quando sanctissimam communionem sumpserit, eam deglutiat, cum reuerentia, sic quidem, vt quantum fieri potest, lingua palatum non contingat.

Vt postquam vnusquisque sanctissimum Sacramentum perceperit, eodem in loco medita-

meditabundus permaneat spatio quo oratio Dominica, cum Angelica salutatione, recitari posset: deinde cōsurgens omninò se purificatum vadat loco ad id ordinato, cum parochus non curauerit purificationē in eodem communionis loco dari.

Caueat ne expuat, nisi post purificationē mediæ interiecto horæ spatio: & si vel propter catarrhum, aut alterius infirmitatis causam, necessario ante prædictum tēpus expuendum ei esset, in murum, aut alium locum expuat, vbi non conculcetur, aut in panniculum mundum, quod postea comburat, aut saltem, si comburere nolit, abluat, & aquā qua ablutū erit, in ignē cōijciat.

Non sumāt cibum, nisi media hora post receptam sanctissimam communionem.

Suscepta purificatione, in aliquem Ecclesiæ angulum se subducant, conuersum tamē ad altare maius, vbi alij nō sint illi impedimēto, & ibi genibus flexis, preces effūdant, dum alij ad cōmunicandū prodeunt.

Vt illi qui cōmunionē iā perceperūt, ab ecclesia nō recedāt, nisi finito sacro, in quo sanctissima administratur cōmunio; & quādo fit extra sacrę Missę officiū, nō prius quā debitas gratiarū actiones deo reddiderint, cū oratione q̄ dicēda est in fine cōmunionis.

Vt illi q̄ præsentēs sint, vtroq; genu flexo in terrā cū omni deuotione procumbant.

Q EDI-

EDICTVM DE SACRA ORDINATIONE.

CAROLVS S. R. E. PRESB. CARD.
*tit. S. Praxedis, Dei, & Apost. sedis gratia,
 Archiepiscopus S. Ecclesiae Me-
 diolanen.*

MAGNA est sacramenti Ordinis dignitas, magna; huius dignitatis præstátia: ac magni propterea pòderis est, maxime & momentis, sacros ordines & conferre, & suscipere: id quod cum sæpè beatus Apostolus Paulus multis verbis doceat; tum aliorum etiam Apostolorum exempla monent; tum sacrosancta præterea Ecclesiae instituta planè declarant, quibus cautum est, sacram ordinationem solemniter haberi certis statis quatuor annis temporibus, orationi, & ieiunio consecratis: tum id ipsum itè aperte significant sanctorum Patrum decreta, & illa quidem multa de eorum, qui ordinis Sacramento initiari volunt, vita, moribus, genere, patria, ætate, institutione, loci educatione, doctrina, instructioneque in lege Dei, & cæteris virtutibus edita. Cùm igitur summa cura, summaque diligentia ac sollicitudo plena vigilantia, plenaque prudentia adhibenda

da sit in dispensatione diuinorum munerum, & cælestium dignitatum, cuiusmodi sunt in Ecclesia clericorum, Ecclesiasticorumque hominum munera; nos sacram ordinationem proximè solenniter celebraturi, vt ne ordines aut indignis conferatur; aut vitio suscipientium, dignitas ordinum minuatur, hæc partim ex sacrorum canonum iure, partim ex pontificum sanctionibus, partim ex patrum regulis, partim ex œcumenica Synodo Tridétina, partim ex nostris prouincialibus Concilijs sumpta, hoc nostro edicto comprehensa, eo de genere toto monemus, statuimus, edicimus, ac promulgamus.

Ac primum quidem denunciamus ab omnis sacræ ordinationis limine, & ingressu arcendos esse omnes & singulos, canonicis impedimentis irretitos, veluti minores natu, sacramento chris-matis non confirmatos, rudes, & ignaros, criminosos, solènter pœnitentes, neophytos, ebrietati & gulæ deditos, impudicos, lapsos post ordinem susceptum, periuros, vsurarios manifestos infames, ratiocinijs obligatos, seruos, corpore vitiatos, insigniter deformes, illegitimè natos, peregrinos & ignotos, bigamos, irregulares, quouis alio modo, suspensos, interdictos, excommunicatos, amentes, morbo caduco laborantes, enèrgumenos,

Q²

non

non examinatos & probatos, furtim per saltumue promotos.

Si quis verò huiusmodi, vel alio quouis impedimento, etiam occultè illigatus teneatur, illud planè nobis saltem patefaciat antequam se sacris istis clericalis militiæ mysterijs obtrudere audeat.

Porrò sciat quisque, sibi ad examen pro quocunque ordine accipiendo aditū aliter non patere, quàm si decèti vestitu clericali indutus, & cum congrua pro sui status, & ordinis ratione, corona sese coram examinadoribus sistat.

Scriptas quoque ætatis, natalium, aut dispensationis concessę beneficij ecclesiastici, vel pensionis, patrimoniiue, testificationes que aliquas decretis provincialibus præscriptas, Vicario nostro generali recognoscendas, illiusque subscriptione signandas, ac approbandas, quisque initiandus prius exhibeat, quàm se examinandum sistat coram examinadoribus, qui & ipsi quoque à nostro Cancellario Archiepiscopali ante omnia de huiusmodi testationibus certi, instructique reddantur.

Quicumque vel tonsura clericali primū initiari, vel ad ordines maiores, stata illa ordinationis die per nos promoueri volunt, his litteris edicimus, atque significamus, ipsos omnes, & singulos mense ante
statam

statam ordinationis diem, ad nos convenire, tum sua, suorumque parentum, patriæ, parochialisque ecclesiæ, in cuius vicinia natus est, & in qua item habitat, nomina; tum præterea eos scilicet, qui sacrum ordinem susceperunt, beneficium ecclesiasticum pensionemve, aut patrimonium, aut sponsonem vel cautionem, cuius nomine tituloque unusquisque eorum sacro ordine initiandus est, rectè diligenterque singula notata ad R. Canonicum Ordinarium, Cancellarium nostrum Archiepiscopalem afferre.

Omnes verò, tum eos ipsos, tum alios, qui ordinibus etiam minoribus initiari volunt, si in vrbe illi quidem sunt, feria secunda hebdomadæ ordinationem proximè præcedentis; si verò diocesani, & alij, qui extra urbem habitant, ante quartam feriam hebdomadæ, in quam sacra ordinatio incidit, ad nos examinis causâ iterum convenire, significamus, atque edicimus.

Quo tempore omnis, quicumque vel primam tonsuram, vel ordines minores, maioresve susceperit, ea singula, quæ mox infra ordine præscribuntur, de se litteris legitimè testata nobis faciat.

Primò se legitimo matrimonio natum esse, aut ob natalium impedimentum secum super illo ordine, quem susce-

Q3

turus

urus est, dispensatum esse.

Præterea se vel origine, vel beneficio ecclesiastico, quod in diœcesi nostra obtinet, vel decennali domicilio, vel alia ratione diœcesanum esse, aut familiarem nostrum qui per triennium nobiscum commoratus sit. Tum à parcho, & ludimagistro, eoque, quem in quouis studiorum genere audit, aut, si in Seminario adscriptus est, ab illius rectore loco parochi ob signatas litteras afferat, quibus de vitæ suæ disciplina, moribusque testatum fiat.

Doctrinæ item Christianæ scholas se frequentasse, id testimonij afferat, vel à præfecto illarum, in parochiali vicinia sua cõstituto, vel ab eo, qui omnium id generis scholarum curæ præest.

Hæc præterea testimonia afferet, qui prima tonsura initiari voluerit.

Se sacro chrismate confirmatum esse.

In ecclesia frequentius, religiosiusque versatum esse.

Spe esse, se in clericalis ordinis disciplina permanfurum. Hoc verò testimonium à parcho, aut ab eo sacerdote habeat, cui in disciplinam à nobis traditus est, postquam clericalis ordinis suscipiendi animum, voluntatemque nobis patefecit.

Sacram item communionem crebrò per annum sumpsisse.

Qui

Qui verò aliquo minore, maioréue ordine initiandus est, testimonium præter ea, quæ supra præscripta sunt, afferat, etiam de his, quæ sequuntur.

De prima tonsura, ordinéue, quem proximè suscepit.

De illius ordinis functionibus à se præstitis: idque testificationis habeat à præfecto Ecclesiæ, cui adscriptus est. In qua verè ac speciatim exprimatur, quas functiones, & quamdiu, & quàm diligenter, & quàm piè, & quàm decenter, rectè, riteque præstiterit,

De habitu clericali ad prouincialiù, diocesanorumque conciliorum præscriptum post ordinem proximè susceptum, à se continuè gestato.

Quam testificationem à parochò afferat.

De confessione frequentiori ex decretorum prouincialium præscripto: cuius rei testimonium obsignatum ab aliquo Confessario sacerdote probato, ad audiendas confessiones clericorum habeat.

De sacra communione, vt decretis prouincialibus iussum est, crebrius sumpta. Hoc autem testatum afferat, vel à parochò vel à præfecto ecclesiæ, in qua adscriptus est, vel ab alio sacerdote, qui iussu nostro ministrarit.

Quicumque prima tonsura initiadus, aut alicui

Q4

alicui

alicui maiorum ordinum adscribendus est, ea præterea de se nobis testata faciat.

De se ex præscripta formula denuntiationes in Ecclesia cathedrali tum in propria parochiali, tum in illa etiam, in cuius finibus postremò domicilium habuit, tum etiam vbi per nos denique iussum erit, publicè die festo inter Missarum solennia factas.

Qui sacrum ordinem suscepturus est, præter cætera testetur: A Etatem, sanctione Tridentina præscriptam, annos scilicet vigintiduos, si subdiaconatum; vigintitres, si diaconatum; viginti quinque attigisse, si sacerdotium suscepturus est.

Censum item, vel Ecclesiasticum, vel laicalem, quem & pacificè possideri, & tantum esse verè constet, quantum ad vitæ eius sustentandæ usum satis esse censuerimus, aut census loco sponsonem certa cautione factam ab aliquo, se quæ ad vitæ cultum usu necessaria sunt, illi qui sacris initiandus est, supeditaturum, saltem donec ei aliunde prouisum sit, eaque donatio, sponsonem verè, ac sine fraude, doloue facta sit, eiusque tabulæ ritè & rectè confectæ.

De eo autem censu sponsonem factas esse publicè die festo denuntiationes inter Missarum solennia, tum in cathedrali Ecclesia,

clesia, tum in propria parochiali, tum in illa etiam, in cuius finibus postremò domicilium habuit, tum denique vbi illas fieri per nos iussum erit, tum omnino in parochiali Ecclesia, intra cuius limites maior erit census siue ecclesiastici, siue alterius generis pars posita est.

Quicumque verò subdiaconus, aut sacerdos creandus est, id præter alia testimonii afferat, se de peccatis omnis antea actæ vitæ in primis confessum, spirituales exercitationes ad decreti in visitatione Apostolica editi, & nostræ Synodi prouincialis quartæ præscriptum præstitisse, temporis spatio per nos constituto, adhibito sibi duce & moderatore viro religioso, à nobis que in primis probato.

Quicumque de vestitu ecclesiastico, de frequenti Sacramentorum vsu, de Ecclesiasticis functionibus, de vita, morum disciplina, litteras testimonii exhibiturus est, eas recenter datas, aut renouatas confirmatæ sue afferat, ita scilicet, vt ne vetustiores sint duobus mensibus, à testatæ ordinationis die.

Si verò quis à domicilio suo diu abfuerit, quamobrem vetustiores testimonii litteræ accipi decipiant; recentiores simul, à quibus debet, afferat, eo loco datas, vbi proximè moratus est: & si locus extra dice-

Q 5

ccsim

cesim est, ab eiusdem loci Episcopo obfig-
natas, vel communitas eius auctoritate.

Qui alienæ diœcesis est, hæc ab ordina-
rio suo habeat.

Litteras dimissorias de ordine susci-
piendo.

Litteras testificationis de ordine proxi-
mè suscipiendo.

Testimonium scriptum de statis denun-
tiationibus ordinis suscipiendi.

Testimonium de natalibus, aut de dispõ-
satione legitima super defectu natalium.

Testimonium de functionibus præstitis
Dispõsationem super interstitio, si quã-
do scilicet, non confecto illo temporis spa-
tio, quo ex Concilio Tridentino in ordi-
ne suscepto versari debet, ad alium maio-
rem ordinem pro Ecclesiæ suæ utilitate, ac
necessitate Episcopus eum promovendum
censuerit.

Testimonium comprobationis scientiæ
per examen, aut litteras facultatis de exa-
mine faciendo.

Testimonium item de vita, & morum
honestate.

Testimonium præterea afferat, qui scilicet
ordinem sacrum suscepturus est, de pa-
trimonio, vel de titulo, vel de censu, aut
sponsione cautioneue.

Litteræ verò dimissoriæ de ordine susci-
piendo,

piendo, & testimoniales de præstitis functionibus, & de vitæ morumque honestate ne vetustiores sint duobus tribusve mensibus, à die sacræ ordinationis supputandis. Si verò alicuius diuturna absentia, antiquiores etiam litteras accipi probariue potest; recentius datas à quibus debet, inde afferat, vbi proximè commoratus est: si que extra diocesis sue fines locus est, illas ab eiusdem loci Episcopo obsignatas, aut eius auctoritate communitas afferat.

Regularis, qui ad sacram ordinationem conueniet, primam tonsuram aut ordines suscepturus, caueat ne obstrictus sit aliqua culpa, impedimentoue canonico, suprà de alijs initiandis commonstrato.

Ipse quoque mense ante statam ordinationis diem ad nos conueniat, & nomen cæteraque suprà de alijs ordinandis præscripta ad Cancellarium Archiepiscopalem deferat.

Testata præterea hæc habeat.

Exercitationem frequẽtem functionũ illius ordinis, quem proximè suscepit.

Frequentiozem confessionem, & sacram communionem.

Progressionẽ in ecclesiastica disciplina.

Observantiam, & reuerentiam erga sacerdotes & superiores.

Loco tituli, censũ sue afferat testimoniam

nem

nem præstitæ professionis regularis.

Testimonium item habeat: De denuntiatione sui nominis publicè in Ecclesia facta.

De ætate item, vt suprâ de alijs constitutum est.

De transacto interuallo, post ordinem proximè susceptum à Tridentino Concilio præscripto.

Afferant litteras dimissorias à Superiore de ordine suscipiendo, quo eorum quispiam initiandus est. Quæ litteræ ne vetustiores sint duobus tribusue mensibus, à die sacræ ordinationis supputandis; nisi ob absentiam Superioris, aliâmue causam, eas longiori tempore datas, renouatâsue accipi, probariue debere censuerimus.

Testimonium, etiam scriptum à Superiore suo, qui ostendat, eum vita & moribus præditum esse, qui dignus sit, vt illi ordini adscribatur, quo is initiari vult: sit verò hoc testimonium non antiquius duobus mensibus, vt in superioribus est declaratum.

Si verò diutius à Monasterio abfuerit, hoc testatum afferat à Superiore Monasterij, in quo proximè commoratus est.

Testificationem item de ordine, qui proximè præcedit, iam suscepto.

Si verò statum tempus, præscriptum à Concilio Tridentino, quod interiectum esse debet inter susceptionem vnius, & alterius ordinis, nondum expletum est; tunc à suo Superiore scriptum afferat, quo testatum fiat, utile, ac necessarium Ecclesiæ suæ, Monasteriæue esse, secum dispensari super eo interstitio.

Quod si quis statâ die non adfuerit, aut quæ ex præscriptis ad se pertinent, singula non bene, nec satis testata fecerit, sciat se ab ordinatione, quæ statò eo tempore habebitur, exclusum fore.

Dominico autem promulgationis huius edicti die, ob sacram ordinationem, proximè futuram, in singulis parochialibus Ecclesijs processio de more agatur, Litanij, ac supplicationibus publicis, in quibus vnusquisque secum mente reputans, quàm pauci operarij in messe multa sint, hoc Deum toto corde exoret, vt qui Dominus est messis, ipse mittat operarios in messem suam, lumenque nobis præbeat in ijs deligendis, quos ordinibus adscribamus, tum quos elegerimus; ope diuina illi adiuti in sanctitate, & iustitia ei seruiant, eiusdem gloriam omnibus in rebus sibi proponentes. Quod vt eo nomine Deum populus supplex sæpius oret, id illum singulis diebus Dominicis per mensem ante statam sacræ ordi-

ordi-

ordinationis diem crebra cohortatione pa-
 rochi inter Missarum solēnia præmoneat.
 Dominico præterea die, illam proximè
 præcedente, pastorales etiam nostras litte-
 ras de scripto accuratè iterum recitēt; tum
 diligenti etiam admonitione populū ad il-
 lud excitent, vt non modò supplicationes
 ob eā causam nostro Cōcilio prouinciali se-
 cūdo decretas, piè religioseq; tūc obeat, sed
 illis ipsis statis, qui sequitur, sacra ordina-
 tionis diebus frequens, in oratione, purè,
 sancte q; versetur; tum qua die sacra ordina-
 tio habebitur, qui in vrbe sunt, in Metro-
 politana ecclesia frequentissimi præsentis
 adsint, huic orationis officio studiosius at-
 tenti, vt à Deo, Sanctorum ope, ijs fidelium
 precationibus impetrata, & nos ordines ijs
 conferamus, quos vtilis operarios ecclesia
 Dei postulat, & qui ordines suscipiunt, in
 dies progressus maiores in vitæ, morumq;
 sanctitate, religionc, doctrina, atq; prudē-
 tia faciant; ijsq; virtutibus adiutrice diuina
 gratia aucti, cū exemplū piè, sancte q; agēdi
 laicis perpetuò præbeant, tum Deo in pri-
 mis, cui in ministeriū dicati sunt, grati mi-
 nistri, pro populo intercedentes, cælestia
 diuinæ gratiæ, misericordiæq; munera ve-
 beriora impetrent; ipsiq; digni sint donis,
 & priuilegijs, quæ singularia, & Deus, & ec-
 clesia ministris suis benignè concessit.

IN-

255

INDICTIO DIEI SACRAE
ORDINATIONIS.

CAROLVS S. R. E. PRESBYTER
*Cardinalis tituli sanctæ Praxedis, Dei, &
Apostolica sedis gratia, Archiepiscopus
S. Ecclesiæ Mediolanen-
sis, &c.*

AVxiliante Domino Deo, ac Saluatore nostro Iesu Christo, nos, ex sanctæ matris Ecclesiæ instituto, sacram ordinationem in nostra Metropolitana Ecclesia solenniter celebraturi sumus proximo statis quatuor temporibus, die scilicet sabbato mensis. N. proximè futuri. Quare edictum nostrum de sacra ordinatione editum, vt omnibus, ad quos spectat, notum sit; intra Missarum solennia in nostra Metropolitana Ecclesia, de suggestu, cum nostris pastoralibus, eo de genere editis, & his etiam nostris, indictionis diei sacre ordinationis litteris, legi; atque in eius item valuis, vt moris est, affigi; & quo præterea peruulgatus sit, à parochis omnibus, & singulis, tam in vrbe, quàm in diœcesi, die Dominico

nico

nico proximo, postquam has Archiepiscopales litteras acceperint, hoc idem fieri mandamus.

Omnes verò, & singuli, quicumque vel clericali tonsura, vel aliquo ordine initiati sunt, ut omnia, & singula præstent, atque exequantur, quæcunque edicto illo nostro de sacra ordinatione, unicuique, pro ordinis suscipiendi ratione, præscripta sunt, his nostris litteris edicimus, atque monemus. Dat. Mediolani, ex ædibus nostris Archiepiscopalibus,
Die.

S E X

SEX CONCIONES SIVE ORATIONES, IN

sex Concilijs Prouincialibus ab eodem
Illustrissimo & Reuerendissimo
Cardinale habitæ.

ORATIO IN CONCILIO PROVINCIALI I. HABITA.

DEI summo erga nos beneficio factū
 est, Patres Reuerendissimi, vt Tri-
 dentinum œcumenicum concilium,
 triginta antè annis inchoatum, sed
 variè intermissum, singulari Pij quar-
 ti, Pont. Max. pietate, ac prudentia reuocatum, insigni
 frequentissimorum patrum virtute, atque doctrina
 superiore anno mirabiliter absolueretur. Quo in con-
 cilio cum omnia præclare constituta sint, quæ ad ex-
 plicandam fidei veritatem, & ad restituendam Ec-
 clesiasticæ disciplinæ integritatem pertinebant, diui-
 nitus profectò, Patres, illud decreuistis, vt conciliorū
 prouincialium, quæ iamdiu haberi desierant, vsus ali-
 quando renouaretur, ex quo certissimum est, Chri-
 stianam rempublicam vberrimos salutis fructus esse
 percepturam. Et quidem natura, & ratione ipsa du-
 cimur, vt in grauioribus rebus deliberandis aliorum
 consilia exquiramus: vel quòd cautior deliberatio est
 si ad nostrum iudicium multorum sententia accesserit; vel quia apud illos, quibus consulere maxime cu-
 pmus, maiorem auctoritatem, & pondus habet con-
 sultatio,

Concilioꝝ
utilitas.

R

sultatio,

sultatio, in quam plures consenserint. Est huius in Ecclesia instituti auctor Christus Dominus, magistrique Apostoli: nam eius certa quidem sanè est illa promissio, cum suam opem, suumque auxilium, se denique ipsum, eiusmodi patrum conuentibus, rite celebratis, pollicetur, & desert. Vbi fuerint, inquit, duo, vel tres cōgregati in nomine meo, ibi ego sum in medio eorum: itemque, Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque perierint, fiet illis à patre meo. Apostoli autem & si doctore spiritu sancto vberem omnium rerum cognitionem singuli acceperant: tamen si quid grauius, publicè præsertim, agendum esset, hac consultandi ratione vti consueuerunt, quam vt cæteri etiam conseruarent, lege sanxerunt, vt bis in annos singulos concilia ab Episcopis haberentur. Innumerabiles deinceps sanctiones sunt constituta, decretaque promulgata & ab summis Pontificibus, & à concilijs tum œcumenicis, tum prouincialibus de retinenda, aut certè repetenda hac Synodorum consuetudine, quemadmodū temporū ratio postulabat. Atque vtinam quæ à sanctissimis illis viris culta, & posteritati ad salutem Ecclesie tradita ratio est, prouincialium conciliorū, eam nos ad hanc diē piè constantēque retinuissimus; & quantū illi consilij, & voluntatis ad prodendū posteris optimū institutū, tantum nos pietatis & diligentie ad tuendum adhibuissimus. Huius enim consuetudinis intermissio, difficile est dictu, quantas calamitates in Christianam rem publicam inuexerit: nam iudicij metu sublato, cum præ-

Synodorum
intermissio
multum
obfuit
Ecclesie.

ter
à D
tri
sue
iger
mor
liter
tum
ipfi
bis
ter
m
fin
ma
uin
ter
ter
tam
qu
ten
tan
tis
dat
sum
bis
nun
huc
guli
chie
ryt

ter summum Romanum Pontificem nemo esset, qui à Dominicis gregis pastoribus depositi custodiam tritici dispensationem, vineæ cultum, & villicationis suæ functionem recognosceret, sortem cum fœnore exigeret, & à singulis gravissimi, multiplicisq; officij, more maiorum, rationem exposceret: tum miserabiliter prolapsa est institutio Ecclesiastica disciplina; tum, qui alios in officio continere debebant, maxime ipsi ab officij semita declinaverunt. Hic nota sunt vobis, Patres, Ecclesie Dei vulnera, qua libenter prætereo, quia sine acerbissimo doloris sensu nec à me commemorari, neque à vobis audiri posse existimo. Ergo singulari virtute, ac prudentia vestra gravissimis malis remedium inuentum est, hac renouatione provincialium conciliorum reliquū modò erat, vt sapienter excogitata medicina agrotis provinciis salutari-ter adhiberetur. Cui nos officio pro nostri Metropolitani muneris ratione, proq; amore in hanc urbem, quam apud nos, & pietatem parentis, & charitatem filie obtinere libentissime profitemur, si per debitam obedientiam licuisset, primo quoque tempore satisfacere studuissemus. Cum primum igitur huius rei data est facultas, eam illam summo studio amplexi sumus, eo animo, atque consilio, vt Deo auctore, vobis adiutoribus, obeundi muneris tarditatem actionum gravitate, & diligentia compensemus. Itaque hac omnes convenimus, vt ex hac quasi specula singularis provincie nostræ partibus circumspectis, Ezechielis Prophetae voce diuina admoniti, quod perijt requiramus, quod abiectum est reducamus, quod

confractum est alligemus, quod infirmum est consolidemus, quod pingue & forte custodiamus. Id omne, ut prestare possimus, petendum à Deo in primis est summis precibus, summaq; vite integritate & innocentia, atque in proximos charitate, ut nobis suo lumine praeluceat, consilia & actiones nostras sua gra-

In ipsa Syn-
nodo enitē
dum, ut cō
filia ad pu-
blicā utili-
tatem diri-
gantur.

tia prosequatur. Quemadmodum autem neminem nostrum, ut cuiusque conditio tulit, aut etas, aut labor, aut valetudo, aut itineris longitudo retardauit, quo minus in hunc locum frequentes ante statutum diem conueniremus, qua in re priuata commoda communi officio posthabuimus: sic ad ipsam consultandi, & decernendi rationem curandum est, ut integram optimamq; mentem, ac voluntatem afferamus, vim publici muneris priuatis commodis anteponamus, eorum utilitati, quibus presumus, nō nostris rationibus seruiamus. Hoc sanè enim est, non quæ nostra, sed quæ Dei sunt, querere. Hoc munus pastoris, hoc ducis officium, hæ gubernatoris partes sunt, ut gregi, militibus, nauī potissimum prospiciant: nam subditorum salute præfecti incolumitas continetur. Et quia tria præcipue sunt, quæ ex Tridentini Concilij auctoritate in prouincialibus Concilijs agi, & conscribi oportet, ut delicta corrigantur, mores ad optimam disciplinam reuocentur, & tollantur, dirimanturq; controuersæ: primum illud erit iaciendum tamquam firmissimum totius ædificij fundamentum, ut omnibus, & singulis, quæ à sacro Tridentino concilio definita, ac statuta sunt, palam receptis, detestantes hereses omnes, quæ à sacris canonibus, concilijsq; œcumenicis, præsertim

verò

Concilio-
rum Syno-
daliū tres
fines.

verò Tridentino, damnata sunt, veram obedientiam summo Romano Pontifici spondeamus, fidemq; sine qua impossibile est placere Deo, ex prescripto eiusdem concilij, ac sanctissimi D.N. ratione & formula profiteamur: & ad eius in provincia nostra tuendam integritatem, id quod ad hanc diem nobis prestitisse videtur Dei benignitas, opportuna presidia, summamque diligentiam & vigilantiam pro locorum & temporum periculo adhibeamus. Deinde in delictis corrigendis illa nobis ineunda ratio est, ut pro vi & modo morborum, egrorumq; natura, medicinam accomodemus, nunc lenibus admonitionis & obiurgationis remedijs errata castigantes, nunc acriori curatione utentes, denique exulceratis partibus ferrum & ignem admouentes, quemadmodum mali ratio, & contagionis periculum postulabit, memores semper nos esse patres, non dominos. Morum autem disciplinam facile restituemus, si qua ratione, quibus factis primum constituta, diuq; conseruata est, eandem nos in restituenda adhibebimus, illorum vestigia persequentes, qui hanc bonorum amplitudinem nobis, Deo auctore, sua virtute pepererunt. Proponamus nobis quaeso, Patres, illorum vite sanctitatem, & in administratione sui officij sapientiam. Erant integri, casti, simplices, modesti, humiles, bene morati, in oratione, & lectione assidui, sui despicientes, in aliena salutis cura & cogitatione defixi, consilio, & opera benigni, hospitales, in domestico cultu & victu parci, in alios benefici & liberales. Erant vigilantes super gregibus suis, vineam Domini summa diligentia & labore

In delictorum correctione, qualis obseruanda ratio.

Morum disciplina, quomodo restituenda.

bore colentes, & custodientes. Pascebant assidue oves
 sibi commissas, triplici salutis cibo, verbo, exemplo, et
 sacramentis, memores quoque, & imitatores summi
 pastoris Christi, qui pro vniuerso grege suo sanguine
 & vitam profudit, ipsi pro suarum ouium incolumi-
 tate quemuis excipere laborem, subire omnes casus,
 omnem vim, atque iniuriam perferre, denique vt bo-
 nus ille pastor euangelicus, animam suam pro ouibus
 ponere non dubitabant, nullum inde huius vite fructum
 expectantes, vt maximos caelestis retributionis fru-
 ctus consequerentur. Hec si, vt debemus, Patres, an-
 te oculos habebimus, facile intelligemus, quid in re-
 stitutione Ecclesiastica disciplina nobis sit hoc tem-
 pore agendum. In quo illud etiam animaduertendum
 erit, vt, quemadmodum in conformanda, & consti-
 tuenda ecclesiastica ratione Christus Dominus ab ip-
 sis Apostolis, quos Christianae vitae magistros esse vo-
 luerat, initium fecit: sic nos à nobis ipsis pastoribus
 quos viuendi exempla & praecepta alijs tradere oportet,
 in conformanda restituendaq; morum disciplina
 exordiamur. Hec officia si quo debemus studio praestiterimus,
 parui profecto negotij erit sedare controuersias,
 id quod nobis Tridentina synodus faciendum proposuit.
 Nam sublata cupiditate, quae est omnium radix, &
 semen dissensionum, facile praesentis temporis discordias
 componemus: nullumq; in posterum dissidendi
 locum cuiquam in prouincia nostra relinuemus. Quare
 ad piam hanc, necessariamque muneris nostri curam,
 ac diligentiam, Patres, toto pectore incumbamus:
 hoc acceptabili tempore, hac die salutis, quam
 fecit

Maiorū no-
 strorum in
 disciplina
 conseruan-
 da zelus.

Moribus
 emendatis
 controuersiae
 facilius se-
 dabuntur.

fecit Dominus, enit amur, vt, quantum consilio, opera actionibusq;, Spiritu sancto duce, & moderatore possumus, tantum ad constituendam communis prouinciae incolumitatem afferamus. Amplissima haec, & nobilissima ciuitas Mediolanensis charitatem & sapientiam vestram implorat: hanc singuli vniuscuiusque vestrum greges incredibiliter requirunt, tota prouinciare magis, quam voce deposcit. Hoc optimus & maximus rex Philippus, in cuius regia dignitate, vt verbo complectar, sacerdotalem animum licet agnoscere, hoc ceteri huius prouinciae principes, de populorum salute solliciti, à nobis desiderant, quorum studia atque officia non vereor ne nobis sanctisque huius synodi decretis semper adsint; eamque potestatem, quam à Deo acceperunt, ad Dei & cultum, & voluntatem libentissimè conferant. Postulat sacrosancta Tridentina synodus, vt ne tot, tantique labores, à sanctissimis patribus in ea suscepti, breui tempore intereant. Hoc vehementer expectat Pius Pontifex Maximus ex illo praesertim die, quo nos ab administratione consiliorum suorum, & procuratione Ecclesiae ad vos dimisit. Cui date quaeso, vt & profectio- nis nostrae, & vestrorum laborum vberes fructus deferre possim, praeclearas scilicet salutareq;, huius Concilij actiones. Hoc ipsum exigit vestra virtus, quã in publico orbis terrarum conuentu spectatam, & cognitam, nunc in vestrorum populorum vita, ac salute tuenda debetis exprimere. Hoc denique flagitat à nobis Christus Iesus, vt cõstet sibi ratio officij nostri erga oues, quas, precio sanguinis sui redẽptas, nostrae fidei

prudentiæq; commendauit, & concredidit: ne quando sanguinem illarum de manu nostra requirat, si, quod Dei benignitas prohibeat, culpa, aut negligētia nostra eas diripi, aut dispelli patiemur.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio II.

Ecclesiæ
Christi
afflictio.

ESI quod, duce spiritus sancto, à Tridentinis patribus decretum est, ut tertio quoque anno prouinciales Synodi habeantur, hæc causa, Patres Reuerendissimi, satis explorata est, & ea quidem iustissima, quam ob rem iam, tribus post primum nostrum congressum annis, huc iterum conueniremus: tamen si quis rem ipsam attentè intuetur, facile animaduertet, hoc iterati concilij officium non solum Tridentino iussui debitum, verum etiam & tēporum conditioni, & pastorali nostro muneri, & mītijs, quæ proximo superiori concilio iecimus, consequens, ac planè necessarium. Iam cognoscitis, iam scitis, qua in perturbatione Reipubl. Christiana status versetur; quàm funesta hæresum faces in finitimis prouincijs iamdiu excitata, quàm turbulenti inde in Gallia motus, quàm multæ strages, quot pugna editæ sint. quid? quot templa vel augustissima diruta, delubra religiosissimis imaginibus, & signis, & ornamentis spoliata, vasa sacra erepta, reliquie sancto-

rum

rum dissipata, sacerdotes & religiosi viri interfecti, sacra virgines iniuriosius tractata, diuina polluta, omnia denique prostrata iacent. Quousque tandem irasceris Domine? quousque tandem vineam, quam plantauit dextera tua, & populum Christi Iesu filij tui sanguine expiatum, videbimus ita crudeliter, ita fiede diripi, vastari, dissipari? quousque cibabis nos pane lacrymarum, potum dabis nobis in lacrymis, & in mēsurā? Hæc autem mala, quæ pestifera sunt, quæ pernicioſa, & si à nobis interiecto quodam spatio abesse videntur, ita tamen vndique nos circumstant, & in foribus ipsis prope adsunt, vt in singulas horas, vel momenta potius timendum sit, ne hæc aquarum vis in hanc prouinciam erumpat, totamq; fluctibus suis euertat, nisi Dei ope, & pastorum summa vigilantia occurratur. Verum alia incommoda sunt, & ea quidem non leuia, quæ cum in visceribus prouinciæ nostræ habeant, nos valde admodum commouere debent, nã & si superiori nostro conuentu multa, auctore Deo, decreuimus, multaq; post pastoralibus nostris vigiliis egimus, vt bene constituendæ huius prouinciæ signum aliquod sustulisse videamur: tamen multi adhuc sunt inueterati morum errores, & alia item, quæ à nobis cum emendationem planè desiderent, in ijs corrigendis: nostra cura, ac sollicitudines hoc tempore euigilare debent: ea est enim horum temporum conditio, vt homines, alij mundi potius, quàm Dei amatores, animam ijs rebus adiungant, quæ ad diuitiarum in primis, & carnis sollicitudinem, curamq; spectant; alios verò alijs illecebris, alijs fallacijs, quasi vinculis qui-

Morū cor-
ruptela vt
Ecclesiam
occupant

busdam irretitos teneat perpetuus ille humani generis hostis, qui tamquam leo rugiens, mortales circumnit, quærens quem deuoret. Si denique prouinciam vniuersam lustramus, omnia ad carnis occasionem, reclamante Apostolo, traducta, in eo statu esse cernimus, vt adumbrata quedam non solida illa, veraque pietatis Christianæ species reineri videatur. Hæc mala quidem intestina cum sint, & si illis, quibus finitimas prouincias afflictas diximus genere inferiora, eiusmodi tamen sunt, ex quibus cum argumenti cuiusdam species, vulgi iudicio, hæreticis subministra-

Morū vitia
hæresibus
facile ad-
itum præ-
bent.

ri videtur ad suos tuendos errores: tū etiam, id quod Deus auertat, fieri facile posset, vt hominibus nostris, si in conscientia prauo habita eos obsordescere patiemur, quasi fores aperirentur, aditusque pateficeret ad nefariam hæresum labem: idq; cum ex multis alijs, penèq; innumerabilibus exemplis, tum vel ex hoc vno potissimum cognosci licet, quod populus Israëliticus cum in conuiujs, & comestationibus, viuendiq; licentia versaretur, impura conscientia inquinatus, procliuus quidem delapsus est ad perniciosissimum idolorum morbum: hoc ipsum Apostolus Paulus cum animaduertisset, Timotheum discipulum propterea illis verbis admonuit: Conscientiam bonam habere, quæ multi repellentes, in fide naufragauerunt. Vnde tandem, Patres, tot veteres hæreses, quæ olim restinctæ

Hæreses
olim sopi-
tæ, cur nūc
excitentur
denuò.

in hæc tempora inciderunt, nisi ex deprauatis, contaminatisque gentium moribus? vt enim vetus aliquis morbus recrudescit, si recenti vel leuissimo malo corpus afficitur: sic hæresum pestem, quibus iam Ecclesia

varij

varijs temporibus vexata est, antiquorum patrum
 virtutibus, tamquam salutaribus remedijs, olim cō-
 pressam, nostrorum temporum corruptela, quasi ve-
 terem morbum, iterū ingrauescere videmus. In hoc
 igitur rerum discrimine videte, quāta nobis, qui Chri-
 stiani exercitus antesignani, & animarū medici su-
 mus, necessitas imposita esset, vt Conciliū iniremus,
 quo plures, & ad propulsanda pericula, & ad sanā-
 da vulnera; in vni, spiritu sancto duce, conueniētes, à
 Deo misericordiarum & patre consolationis auxiliū
 facilius imploraremus; tum etiam quo cautius res
 multorum iudicio, & consensu constitutæ essent, eo
 promptiori animo, propensiorique ad obediendum vo-
 luntate, ab ijs susciperentur, quorum saluti maxime
 consulere debemus. Hoc nostrum munus est, hoc no-
 strum officium, Patres. etenim, si in episcopalis digni-
 tatis excelsa sede collocati sumus, tanquam è specula
 quadam pericula prospicere, eaq; propellere nos oportet,
 si quæ ijs imminent, qui in nostra fide, nostraque
 cura conuiescunt; si parentes item, filiorum incolu-
 mitati paternam curam adhibere; si pastores, ab
 ouibus, quas sacrosancta sua morte Iesus Christus ex
 inferi faucibus, atque ore eripuit, nunquam oculos
 deicere; & si quæ impura vitiorum labe extabescūt,
 salis acrimonia sanare; si quæ demum in morum te-
 nebris aberrantes sunt, ijs præluere debemus: nam
 vt summus ille rerum opifex principio cum calum, Ecclesiarū
 quod intuemur, effecit, stellarum multitudine orna- Præfecti, vt
 uit, quæ solis splendore illustrata, in nocte super ter- stellæ sint
 ram lucerēt; sic in spiritali huius sæculi renouatione & lumina.
 prout

Pastores
patres.

prout in Ecclesia, tamquam in quodam celi firmamēto, Prophetas, & Apostolos, Pastores, & Doctores, qui quasi stella, sempiterni illius solis Christi Domini lumine illustrati, huic tenebricosi saeculi caligini praessent, & ab humanis mentibus tenebras depellerent quodam illustris, sanctaeque disciplina splendore. Hos igitur, quos celestis sapientia pastores esse, & in Apostolorum tamquam in parentum locum succedere voluit; Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, inquit Propheta; quid est, cur eos parentes, eos duces, eos magistros non imitemur? illi in constituenda nascente tunc Christiana Repub. in maximisq; rerum difficultatibus, hac conciliorum ratione vsi, cum confusam illam, errorumq; tenebris implicitam mundi faciem, euangelica disciplina lumine illustrarint; tum ad eam restituendam exemplum nobis praeauerunt, ut in tanta scilicet rerum perturbatione, & in hac terra peccatorum caligine nos, qui eorum locum tenemus, osque Domini sumus, & e quorum labijs, tamquam ab Angelis Domini exercituum, populi legem requirunt; à fonte lucis, spiritu sancto, in cuius nomine hodierno die congressi sumus, salutare vitae leges haurientes, doceamus prouincia nostra homines ambulare, ut filios lucis, & asserre fructus lucis in omni iustitia, & bonitate, & veritate, probantes quid sit beneplacitum Deo, nec communicantes operibus infructuosis tenebrarum. Nec verò existimemus Patres muneris nostri partes omnino expletas à nobis esse in ijs, quae tribus antè annis hoc ipso in loco multa constituimus: quoniam, si rem omnem ita spectamus, qui

admodum

admodum sanè debemus, opus ministerij nostri inchoasse quidem, sed perfecisse certè non videbimur: at verò est, cur expleamus, ita rerum status postulat, ita sepè multis locis vnumquemque nostrum Apostolus monet: Vide, inquit, vt ministerium, quod in Domino accepisti, expleas; dedit enim Pastores, & Doctores in consummationem sanctorum, in opus ministerij ad adificationem corporis Christi. Ergo si ad consummationem, & ad perfectam quandam sanctitatis disciplinam tota ministerij nostri ratio spectat; inanes profectò conatus nostri, frustra q̄, suscepti essent labores, iactis primùm illis fundamentis, nisi reliqua, quæ ad adificij extractionem, & consummationem desunt, perfici contendamus omni summo studio. Nam quo tempore huc primo in concilium conuenimus; populis nostris, tamquam paruulis, aut certè inferioribus, si præter lac, escam dedimus, at solidiorem cibum tum præbere vix potuimus; idq̄, Christo Domino magistro, qui multa cùm haberet, quæ Apostolis diceret, non omnia tamen vno tempore eos docuit, propterea quod ad ea portanda tunc sanè essent minus idonei. Et quemadmodum is longo temporis progressu, tum excitatis sanctorum Patrum mentibus, tum sacrosanctis habitis concilijs, Ecclesiam suam doctrina splendore in dies magis atque magis illustrare voluit, cùm vel momento temporis id ipsum præstare potuisset: sic nobis, qui matrem Ecclesiam colimus, atque obseruamus, illud ab eius benignitate sperandum est, vt & nunc, & in posterū, prout temporum ratio requiret, ea patefaciat atque aperiat,

Ecclesia se-
mel à cor-
ruptelis
purgata, in-
star agri &
vineæ pur-
ganda sæ-
pius.

riat, quacunque superioris nostri Concilij temporibus non opportuna ipsius Dei spiritus nobis nõ suggestit, ut illa fidelibus nostris tunc traderemus. Illud præterea accedit, quòd quemadmodũ agricolis vsu sepe venit, ut postquam semel agrũ bene coluerint, eumq; ar-
bis, mtilibusq; herbis purgarint, vites putarint, et ar-
bores interlucarint, nisi crebrò eandem culturã ad-
hibuerint, ager, qui illorũ studio enituit, horridus, in-
cultusq; fiat: sic fideles, qui agricultura Dei sunt, vbi nostris vigiliis, ac studijs, quæ superiori Concilio adhi-
buimus, ad aliquẽ nitore adducti sunt, nisi sapius ad-
ea, quæ post succreuerunt, amputanda redeamus, fa-
cile ille pristinus cultus teporis progressu horrescit: cũ
si quæ etiam deprauata consuetudo, diuturnitate ful-
citur, ita altè radices egit, ut, velut hedera, latè sese
diffundens, sæpè vix, aut ne vix quidẽ euelli queat:
itaque cùm in perpetua quadã agri Domini colè di-
ratione uostrum munus penè totũ positum esse debeat
diligentes agricolas vnicuique nostrũ imitandos Deus
apud Hieremiam proponit his verbis: Ecce consti-
tui te super gentes, super regna, ut euellas, & de-
struas, & disperdas, & dissipes, & adifices, & plan-
tes. Quòd si fortasse pauca erunt, quæ nostris alijs cõ-
stitutionibus addi oportere videbuntur, vtilitas ta-
men non parua, neque exiguus fructus ex hoc ipso cõ-
cilio existet; si nos superiora decreta in conspectu,
quasi in speculo quodam, habentes, contemplabimur,
si quæ vel nostra, qui iussimus, vel aliorum, quibus ius-
sum est, culpa contracta est in illis exequendis; aut
quæ sunt, quæ certis quibusdam causis nec per nos,

nec verò per illos prestari adhuc licuit : hocq; pacto, tum si quid culpa admissum est, quoniam officio nostro antè defuimus, id sedulò emendemus, tum difficultatum ratione hoc ipso in loco agitata, & diligenter explicata, adhibeamus, quæ opportuna erunt, remedia. Habetis igitur, Patres Reuerendissimi, causas, quare huc iterum conuenimus, tum etiam intelligitis, quàm gratis rerum tractatio nobis proposita sit quæ tota ad sananda huius prouinciæ vulnera, ad pericula animarum propulsanda, ad disiciendas morù tenebras, ad agri denique Dominici cultum pertinet, idq; planè omne, quantum in nobis est, ita prestare debemus, vt primum, quæ semel per nos decreta sunt, ea nos quo maximo possumus, & quo certè debemus, studio exequi contendamus : deinde si omni pietate, certaque animi deliberatione, in hoc ipso conuentu supplere studeamus, quæcunque superioris Concilij decretis desunt, ad restituendum illum prope deflorescentis Christianæ pietatis cultum: post si quæ vitiorum zizania tribus ab hinc annis subdolis ille operarius sathanas in hac Prouincia cõseuit, operam demus, vt eorum stirpes studijs vestris omninò conuellamus. Iã hic, duce spiritu sancto adsumus, Reuerendissimi P. P. vt prouinciale nostrum Concilium iterum celebremus, in qua muneris tractatione nos pro rei grauitate animo, mentèque reputemus, quæ nobis potissimum proposita esse debeant. Ac primum quidem perspicuū est, quàm turpe, quàm detestabile sit, in eo, quod Christi legatione fungimur, Dei que ministri sumus, si non Christum ipsum, non quæ Dei sunt, sed quæ nostra,

Honor
Christi in
concilij
actione
quærendus

quæ-

queramus: oportet igitur, nos depositis cupiditatibus
 nostrarum perturbationibus, oculisque mentis in cælum
 coniectis, non utilitates nostras, non commoda, non ho-
 minum honores spectemus, non rebus nostris, non po-
 pularibus studiis, non laudi, non gloria nostra, sed
 Christo seruiamus, cui omnem gloriam, omnem lau-
 dem, omnem honorem debemus. Neque enim est, cur
 aut nobis ipsis, aut hominibus placeamus; siquidem
 quis inde fructus, si nos ipsos amantes, anima nostra
 iacturam faciamus? ecquæ utilitas nobis existet, si
 iram Dei nos concitantes, hominum beneuolentiam
 populari quadam indulgentia conciliemus? Audia-
 mus Paulum clamantem: Si hominibus placerem,
 Christi seruus non essem. Dissipat autem Deus ossa
 eorum, qui hominibus placent, inquit Propheta. Ergo
 ad Dei voluntatem, tanquam certam normam, con-
 silia, cogitationes, studia, & actiones nostras diriga-
 mus. Deinde hic eo animo, eaque mente adesse debe-
 mus, ut non coacti, sed spontè, liberamque voluntate, non
 ut in plerisque actionibus fieri solet, aut consuetudine
 aut quadam officij specie, nec fictè, nec simulatè, sed
 vera, solidaque rerum agendarum deliberatione rem
 omnem tractemus, ita, ut non adumbratam quandam
 sed expressam illam disciplina Christiana formam,
 afflante Spiritu sancto, decretis nostris restituere cu-
 remus, quam nascente Ecclesia instituit viuus sermo
 Dei, & efficax, penetrabilior omni gladio ancipiti,
 pertingens vsque ad diuisionem anima, ac spiritus
 compagum quoque, ac medullarum, & discretor cog-
 itationum, & intentionum cordis: nam si vitiorum
 semina

Ad conci-
 lium non
 tanquam
 ex consue-
 tudine, sed
 zelo feruē-
 ti conue-
 niendum.

semina non funditus tollere studemus, sed satis id esse
 putamus, ut externa quadam tantum, quæ oculis of-
 fensionem in vulgus præbent, quasi leui manu emen-
 demus, id nobis euemet, quod agricolis, qui dum her-
 bas inutiles radicitus euellere negligunt, quæq; solum
 è terra extant, amputant, ne agrum quidem à stir-
 pibus noxijs purgant, sed etiam quod plane nolunt, id
 sanè efficiunt, ut vberiores paucis post diebus emanèt.
 Nec verò est, cur à muneris nostri ratione deterrea-
 mur, vel, quia his pastor alibus nostris studijs, actioni-
 busq; animos eorum exulcerari videamus, qui filij
 sunt perditionis, vel, quia populares illæ, quibus, quasi
 ficus folijs deformes, prauiq; mores contegi solent, vo-
 ces audiantur. Non ferunt hæc tempora veterum ca-
 nonum seueritatem; sic iamdiu viximus, sic vixerunt,
 ita egerunt, qui ætate antecesserunt; vitæ institutum,
 nihil est, quod mutemus. At nos hæc, atque aded alia
 eiusmodi contemnamus, proponamusque nobis ob ocu-
 los, libertatem illam spiritus, & virtutem, qua armati
 Patres nostri Apostoli, qua muniti Martyres, qua Ad exem-
 instructi, nostri ordinis sanctissimi homines, Athana- plum Patrū
 sius, Chrysostomus, Ambrosius huius Ecclesie antistes Ecclesie
 qua affecti alij religiosi viri, Apostolico quodam ani- constanter
 morum ardore flagrantes, nullis non minis, non ho- morū emē-
 minum clamoribus, non furoribus, quasi tribunitijs pienda.
 fracti, nec debilitati, pro Dei gloria, pro gregis com-
 missi salute, forti, constantiq; animo adhibuerunt, il-
 lam quasi censoriam virtutem, acerrimam peccato-
 rum vindicem. Eorum ferè exemplo adducti, nos quo-
 que Apostolica illa constantia, & Euangelica virtute
 qua

qua vna nihil est in Ecclesiasticis pastoribus illustrius
 nihil magis necessarium, sine metu, & constantè cer-
 tè agamus, atque aded perficiamus quod Euangeliū
 docet, quod Christus iubet, quod ratio precipit, quod
 gregis salus, quod Ecclesia auctoritas, dignitasq; po-
 stulat. Nam si contrà à nobis fiet, in formidoloso illo
 Dei iudicio, cum animarum, quæ in fidem, & cura-
 tionem nobis traditæ sunt, rationem reddemus: tum
 aliorum nos accusantium vociferationes, & irati
 iudicis, nos item acerbè obiurgantis, eas voces audie-
 mus: si speculatores eratis, cur cæci? si pastores, cur
 gregem, vobis commissum, errare permisistis? si sal-
 terræ, quonam modo euaniistis? si lux eratis, cur
 sedentibus in tenebris, & umbra mortis non illuxi-
 stis? si Apostoli, cur, Apostolica virtute non vsq; cur-
 cta egistis ad hominum oculos? si os Domini, cur
 muti? si vos huic oneri impares esse sentiebatis, cur
 tam ambitiosi? si pares, cur ita desides, ita negligen-
 tes? nihil vos Prophetarum voces, nihil Euangelij le-
 ges, nihil Apostolorum exempla, nihil pietas, nihil reli-
 gio, nihil Ecclesiæ labentis status, nihil hic formido-
 losus iudicij dies, nihil premia, nihil supplicia, aer-
 niq; cruciatus mouerunt? Has horribiles irati iudi-
 cis voces nobiscum, Patres, animo, menteq; reputa-
 mus, vt ijs, atque aded alijs excitati in hac sacrosan-
 cta tam grauium rerum tractatione non remisse, non
 leniter, non timide, non negligenter, non dissimulâter,
 sed sincerè, & constanti, sanctaq; sollicitudine, Deum
 solum spectantes, quod in nostro officio, nostròq; mu-
 nere positum est, agamus, & perficiamus, duce Spi-
 ritus

ritu sancto, omnium actionum, & consiliorum moderatore. Cui gloria sit & honos sempiternis at a tum seculis. Amen.

ORATIO

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio III.

TERTIO iam adsumus, Patres sanctissimi, hoc ipso loco, vbi superioribus annis semel atque iterum spiritu sancto duce, congressi, in eam curam incubuimus, vt in hac prouincia pastoralibus nostris studijs succurreremus animarum saluti, & opitularemur pietatis cultui, iam penè deflorescenti. Quo in genere etsi à nobis vel plurimum elaboratum esse videtur; tamen si animaduertimus prouincia huius status, quem vos etiam optimè nostis, is est, vt multa adhuc desint ad operis, à nobis inchoati, consummationem & perfectionem. Primum enim superioribus nostris decretis non omnis erepta est morum corruptela, neque planè omnis instituta Christiana disciplinaratio, quæ vobis, qui adestis, vnà mecum expetenda est. Deinde, vt est hominum genus ad carnis sensum procliuè, sapeq; præceps fertur ad peccandi licentiam, alij post priores illos congressus nostros sensum in dies irrepserunt morum errores. Præterea quæ olim à nobis sancita sunt, ita se habent, vt vel nostra, vel aliorum culpa illa executi sumus non

Causæ huius tertij prouincialis concilij

planè omnia . Si quæ autem executionem habuerint,
 vel pauca, vel multa illa sint, vereor, vt liberè dicam,
 ne ea externa potius quadam specie attigerimus, quàm
 intimi animi sensibus, vereq; amplexi simus . Atque
 hic quidem est rerum nostrarum status, Videte igitur
 quæ illa sint, quibus auctore spiritus sancto, qui spi-
 ritus est veritatis & consilij, hoc ipso conuentu nos tu-
 mente optima, tum salutaribus deliberationibus cõ-
 sulamus oportet ; vt aliqua ex parte exsoluamus,
 quod & Christo Domino, & nobis, & clero, & popu-
 lo nostro debemus. Propositum igitur nobis sit, Patres
 optimi, magnum quiddam esse, ac perfectum, quod
 prestare debemus: idq; nos vix, aut ne vix quidem in-
 choauimus, ne dum absoluimus, eum certè non licue-
 rit: nam quemadmodum reliquis in rebus nihil potest
 statim esse perfectum, sed necesse est, vt initium fiat
 ab aliquo rudimento, atque paulatim ad summum per-
 ueniat; ita opus, quod superioribus annis aggressi su-
 mus, non potuit eo tempore statim peruenire ad eam
 quam querimus & debemus, necessariam perfectio-
 nem. Quod si quis nostrum secus fortasse existimat,
 quoniam in hac prouincia aliquod maius pietatis
 Christianæ studium elucere videt, quàm antea sole-
 bat, quàmq; in alijs fortasse quibusdam locis appa-
 ret: nã iste planè quidem fallitur: non est enim cur nos
 vel cum ijs, quæ proximè antecesserunt, temporibus,
 vel cum aliorum, siue mali illi sint, siue aliquo Chri-
 stiana virtutis gradu præditi, factis actiones nostras
 expendamus: sed comparemus oportet cum ea sanctè
 agendi formula, nobis diuinitus præscripta: quæ si ob
 oculos

oculos versabitur, facile cernemus, quàm longè ab ea distemus. Procul certè absumus, Patres. Est igitur cur properemus, & ita properemus, ut, quod semel aggressi sumus, perficiamus, aspicientes in auctorem & consummatorem operis, nobis commisi, Christum Iesum. Is quid non attigit, quid non egit, quid non perpeffus est, ut, quod ei pater celestis dedit, opus cōsummaret? quid illa crucis ara, in qua redemptionis mysterium peractum est, loquitur? quæ mens, qui sensus Christi laborum? quorsum illa verba, Consummatum est, an non operis, quod susceperat, perfectionem? an non consummationem indicant? Num Christi magistri exempla, num voces nos commouent? an commouent potius? certè quidem. Ergo pergamus ad consummationem: & quod operi nostro deest, perficiamus, ac ita quidem, ut, cum nos Episcopos Deus dederit ad opus ministerij in consummationem Sanctorum, tanquam angeli eius, & missi in ministerium propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, non modo purgemus, & illuminemus, sed perfectos reddamus eos, qui in custodia nostræ fidei traditi sunt.

Altera præterea causa est, Patres, quamobrem huc tertio nos conuenire oportuit: nam ea est satanæ fraus ea deprauata hominum natura, eæ mundi illecebræ, ut, si quid superioribus nostris sanctionibus communiuimus, in altera eiusdem rei parte violari soleat Ecclesie disciplina institutio, ita ut alio rursus opus sit præsidio: quemadmodum enim fluius ab vna parte, aggeribus munitus, in alteram sæpè erumpit: itidem vsu venit in sancendis morum legibus. Si qua igitur

Vna cōuentus istius causa, ut, quod in emendatione morum inchoatū est, ad perfectam cōsummationem deducatur.

Altera concilij tertij causa.

Decretorum
constitutio-
ni adiungenda
executio.

Executio
vera fit
oportet, &
perfecta.

parte, vel clero, vel populo superioribus rerum sancti-
onibus obstructus aditus est ad peccandum; alia ta-
men inuenitur via, quam pracludamus oportet hoc
nostro Synodali studio, quod dum in hoc genere mul-
tum esse debet, tum plurimum etiam in eo, quod ter-
tio loco à me propositum, iam breui exponam. Scitis,
Patres, quae superioribus concilijs praescriptimus no-
bis de frequenti sacrificij oblatione, de dignitate ab
Episcopo retinenda, de suppellectili, frugalitateq; Epis-
copali, de pastoralibus officijs, de familia nostra in-
stitutione, de cleri disciplina, de gregis commissa gu-
bernatione: illa omnia ut acta sunt à nobis fortasse di-
ligenter; sic certè nostrum fuit, & est, eadem exequi
vel diligentissimè: parum est enim optimo consilio de-
cernere; nisi quod decretum est, sedulo praestetur: nã
ut scientia debet esse cum virtute copulata; sic decre-
torum constitutio, cum executione in primis coniun-
cta: alioquin paruum affert utilitatem, vel certè
nullam: itaque cum operis nostri suscepti ratio consi-
ciatur, & quasi constetur duabus his partibus, legum
scilicet optimarum & sanctione, & executione: in
hac nos fideles esse oportet, in illa prudentes: si pru-
dentiam in sanciendo praestitimus, fidem in exequen-
do praestemus necesse est, ut & prudentes, & fide-
les serui inueniamur. Executio autem nostra omnis
fit oportet, Patres, tum perfecta, tum vera: perfe-
cta quidem, ut decreta omnia, vel ad nos, vel ad
alios pertinentia, exequamur: exequamur autem ve-
rè, non externa sola specie, sed ea fixa animi delibe-
ratione, ut in veritate nos ambulantes, & ad Dei glo-
riam

riam, & ad animarum salutem vberimum fructum
 afferamus ex ijs rebus, quas solido agendi studio exe-
 quimur. Alioqui si contra quicquam agimus, id quo-
 nam non vlla quasi radice fixum hæret, statim dif-
 fluit, statim euanescit. Quare agite, Patres sanctissi-
 mi, munus nostrum expleamus, vt, quam debemus,
 sanctam sollicitudinem, quantum in nobis est, praste-
 mus, tum ad operis nostri inchoati perfectionem, tum
 ad omnem Ecclesiæ disciplina rationem in hac pro-
 uincia communiendam, tum ad superiorum nostro-
 rum decretorum leges, easq; verè atque omninò exe-
 quendas. Spiritus autem Dei habitet in nobis, is spi-
 ritus veritatis, quem in Euangelio, quòd modo reci-
 tatum est, se Dominus missurum esse promisit, men-
 tibusq; nostris lumen præferat, quo omnes muneris
 nostri pastorales partes dirigamus in perfectionem
 & in finem, quo spectamus, Christum Iesum.

Cui laus & gloria sempiternis et a-
 tum seculis. Amen.

S 4

ORA-

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio IIII.

VOVSOYE tandem Cōcilia prouincialia, toties conuocata? quorsum & tot constitutiones, & tot decretorum vincula? Vulgaris vox, Patres sanctissimi, ac sicut ne tacita quidem cogitatione religiosa mentis digna, longeq; à sensu Episcopalis vestri animi aliena, ita hominum, vel impiorum est, Ecclesiam Dei oppugnantium, vel Christianorum, Christianam disciplinam abhorrentium, vel imperitorum, planeq; nescientium, quantas vires habeat frequens Synodorum actio, atque vsus, vel illorum sanè, qui angusto paruoq; animo omnia metuitur. Porro nobis, Patres, est illud certum, atque exploratum, hominem diuina lege, quasi sepimento vallatum, vt est is tum summa natura imbecillitate, tum immensa cupiditate, sepe labi, sepeq; ab officij semita deflectere; proinde plurimis & concilijs, & institutis, & decretis opus esse; quibus, quasi sanctissimis vinculis, ille adstrictus, à recto cursu non declinet; aut ab quando digressus, ipsdem adiutus in viam salutis redeat. Et, quod caput est, vt salutaris huius conciliorum instituti auctor est coelestis magister Christus Dominus; sic Apostoli eo sapissimè vsi, lege etiam sanxerunt, vt bis in annos singulos Concilia ab Episcopis haberentur. Quod deinceps & innumerabilibus summorum

Concilio-
rum Pro-
uincialiū
frequens
repetitio,
ad quid
conducat.

pauis-

pontificum sanctionibus, & conciliorum tum œcume-
 nicorum, tum provincialium decretis communitum,
 & frequenti ecclesie vsu consuetudineq; diu retentū,
 eiusmodi fuit; quo aditus patefactus est, non modò ad
 tradendam, verùm etiam ad perpetuò colendam, per-
 petuisq; progressionibus augendam omnem ecclesiasti-
 ca disciplina rationem. At verò, vbi id aliquando in-
 termissum, aut planè omissum est, vix dici potest, quot
 quamq; graues calamitates rei Christiane, publicè
 importate sint. Propè perierat Christiane vitæ insti-
 tutio, conciderat penè rerum salutarium vsus, nul-
 la ferè cleri disciplina, quasiq; nullum populi in cha-
 ritatis officij studium, prolapsus denique miserabilè
 in modum erat totus ille, ab euangelij luce dimanās,
 Christianarum virtutum ornatus. Quid? ij, qui alios
 in officio continere debebant, maxime ipsi à muneris
 debiti cura deflexerant. Atqui hæc vel vna solùm re-
 cordatio satis nos commonet, atque aded commouet,
 vt, intuendo Synodaliū, Episcopaliūq; conuen-
 tum vsu, tantum pietatis, constantisq; diligentia po-
 namus, quantum sanè voluntatis, & consilij, ad pro-
 dendum posteris optimum institutum, sanctissimi illi
 viri adhibuerunt. Sacra præterea œcumenica Tri-
 dentina Synodus, salutare illud institutum salutari-
 ter ita renouauit, vt, si minus bis, aut semel saltē
 singulis annis, quemadmodum illi censuerunt, at cer-
 tē tertio quoque anno prouinciales Synodos & con-
 uocari, & celebrari decreuerit. Id sane verò nos be-
 ne, iuuante Deo, cum semel, iterum, ac tertio exe-
 cuti sumus, est etiam cur idem perpetuò præstemus.

- I. Multa, Patres, nostris superioribus concilijs desunt, ad perfectam illam, quam magnopere expetere debemus, populi Christiani disciplinam: alia item in eisdem decreta sunt, quae communiri oportet: alioquin operis, à nobis inchoati, iacta fundamenta, breui corruerent: alia item abhinc triennio suborta esse possunt corruptelarum semina, quae nostra cultura conuellenda sunt, tum vitiorum spinae succrescentes amputandae. Haec tria proposita quidem nobis esse debent: sed illud etiam profectò est, ad quod cum semper, tum maximè in hac quarta prouinciali synodo, omnes cogitationes, cõsilia, studia, conatusq; nostros dirigi admodum cupimus, & à vobis, totis in Christo visceribus, expetimus; vt decretis, iam sancitis, quae adhuc executionis operam à nobis postulant, omnino exequendis, certam, explicatamq; rationem ineamus. Quare cum Tridentinas sanctiones, tum superiorum conciliorum constitutiones in conspectu, tanquam in speculo quodam habentes, diligenter videamus, quae in executionis munere officia nostra praetermissa, quae ita non praestita sint, vt sanè debebamus pro gloria Dei, proq; populi nobis commissi, salute. Iam modò est, Patres, vt hoc ipso loco, tanquam in augustissimo teatro, spectemus illas muneris nostri partes, quas clero, quas populo, quas Ecclesis fidei nostrae commissis religiosa sollicitudine debemus. Hoc autem cum semper nobis ob oculos versari debet, tum certa illa, in nostris, & cleri, & populi moribus sanctè conformandis deliberatio, quam salutaris conciliorum actio deposcit, perpetuò à nobis asserere

da est; maximeq; hoc ipso tempore, tempore autem Iubilæi, acceptabili, & hac die salutis, quam fecit Dominus. Iam populi, caelesti eo dono excitati, in officijs atque exercitationibus pietatis religiosius versantur; certatimq; Christianis virtutibus operã dāt: quimodò, qui in inueterata quadam peccandi cōsuetudine obdurauerant, suscepta aliqua vitæ emendatione, animum, penè in malè agendo obfirmatum, ad Christianarum virtutum studium flexerunt. Ergo quid nobis, qui populorum patres, qui medici animarum salutis prospicere debemus, in hac ardentissima, piãq; omnium voluntate agendum erit? an non in omnes episcopalis officij partes nos excitabimus? an diligentiam nostram acuemus? an in spiritualis vitæ disciplina in dies augenda, inuigilabimus? certè quidem. Hoc ipsum sanè non modò postulare, sed flagitare videtur expectatio populorum: qui, in fide, curaque nostra conquiescentes, ex nostris his Episcopalibus conuentibus, salutare adiumentum se consecuturos esse sperant, & confidunt quidem certè: quid eorum preces? quid oratio? quid frequentior concursus loquitur? quæ mens? qui sensus? quæ cogitatio illorum? Hic, patres sanctissimi, ante oculos ponite ingentem huius prouinciæ hominum multitudinem, suæ salutis studio flagrantem, nostrisq; monitis vehemētius excitatam, tum superioribus diebus, tum hoc potissimum tempore, quo in hac salutari conciliarium rerum tractatione nos causa sua versamur, vbique & in vrbibus, & in oppidis, & in ipsis vicis frequentissimam, pietatis exercitationibus deditam.

Tēpore Iubilæi incūbendū maximè emendationi vitæ.

Videte

Videte sacerdotes pro nobis ad altaria supplices: videte vniuersum penè populum, piè deprecantem: videte virgines, & viduas demisse, ac religiosè orantes; videte innumerabiles homines, sacram communionè sumentes; & alios profusis lacrymis, pio gemitu, neratisq; vocibus, Dei misericordiam, sanctorumq; patrocina implorantes. Considerate animo hanc vnam omnium obsecrationem atque orationem, summa tacitomentis contentione ad calos vsque emissam. Quo usque tandem, Pater celestis, parturimus; neque adhuc tamen parimus? cogitata optima concipimus; at factis non exprimimus. Tu Domine ad rectè agendū nos vocas, atque excitas; at languescimus: praclarè aliquando inchoamus; at non perficimus: caelestes illas coronas, gloriamq; sempiternam expetimus; at labores, crucemq; refugimus. Quo tandem tempore serio agemus? quando vere adiuti, cursum vitæ rectè tenebimus? Respice summe pater, nos oves pascuæ tuæ, nō auro, argento, sed pretioso sanguine filij tui redemptas. Tu nos tanquam pretiosum depositum, horū cura fideiq; commisisti; tu hos nobis duces, magistros, medicos, pastores, patres constituisti; ac proinde illis, et rursus, illis, dictis audientes nos esse iussisti: tu rursus, illos, utpote de animabus nostris rationem aliquando re-
 turos, pro nobis inuigilare voluisti: da, qua esumus, illis, iam causa nostra in Concilio congressis, de salute nostra sollicitis, remq; nostram agentibus, ut te vnum spectent, non sua, sed quæ Iesu Christi sunt, querant; ac sua & nostra saluti seruiant: prafer lumen mentibus eorum; ac dirige voluntates, & ad salutaria cō-

Pia populi
 vota, san-
 ctæque pre-
 ces, in Sy-
 nodo patri-
 bus congre-
 gatis.

lia su-
 tian
 pacis
 do, or-
 mus,
 popu-
 hac e-
 terni
 Ha s-
 ret,
 Chr-
 dili-
 dau-
 gis
 mul-
 parti-
 praes-
 mag-
 tradi-
 lutar-
 Et: s-
 rali-
 oblat-
 bus a-
 rector-
 denia-
 lut. v-
 vigil-
 est,
 debe-

lia suscipienda, & ad dandam nobis, plebi tua, scientiam salutis, & ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. Sicq; illi sanctè agendo, & nos eisdem obediendo, omnes ad caelestem patriam, ad quam vocati sumus, adiutrice tua gratia, perueniamus. Hac, Patres populi fidei nostra commisi, à Deo supplices petunt: hac eadem rursus vobis proponamus; hac assidua, paternaq; sollicitudine meditemur, atque procuremus. Ha sunt animæ, quarum salutem Deus vt procuraret, non angelum, non archangelum, sed vnicum filiū Christū Iesum misit: qui hinc in cælum abiens, quam diligentissime earum curam beato Petro, commendavit his, tertio repetitis, verbis: Simon Ioannis, diligis me plus his? pascue oves meas. Qua verborum formula etiam vnicuique nostrum, qui in sollicitudinis partem vocati sumus, optimam pascendi rationem prescripsit; & charitatem maximè, muneris nostri magistrā, docuit: quam populis, in curam nostram traditis, & frequenti verbi Dei prædicatione, & salutari sacramentorum administratione, & vitæ sanctissimæ exemplis, & episcopali eleemosynarum liberalitate, & sollicita oratione, & Missæ sacri crebra oblatione, & diuinorum officiorum cultu, & precibus assiduis, & paternis monitis, & pastoralibus correctionibus, & conciliaribus sanctionibus, & omni denique officio, curaq; perenni, per nos præstari voluit. Videte igitur, Patres, curam, sollicitudinem, & vigilantiam nostram; quæ in grege tanta adhibenda est, quantam sanè maximam charitatem Christo deberi, omnes profiteamur. Si diligis me, inquit, pascue oves

Charitas Christi, magna requirit in pascendo grege Domini, diligentiam

oues meas . Hoc sanè illustrius vera erga illum dile-
ctionis testimonium datur , quò maius in omni gregis
pascendi ratione studium, operaq; collocatur . Certè
si Christum, vt debemus, diligimus ; si Christi gloria
seruimus ; si Christi regni propagationem cupimus ;
si Christo gratificari volumus ; id præstantissima er-
ga gregem, nobis commissum, charitate, non decla-
rare solum , sed factis comprobare nos oportet . Id
sanè præstabimus, Patres , si non laboribus deteriti,
non difficultatibus labefacti, non sathana aduer-
sarij colluctatione fracti, ab instituti operis cursu nū-
quam desistentis : sed diuini amoris igne accensi,
omni virtutum episcopaliū studio , ed cū semper,
tum in conciliaribus actionibus progredi contende-
mus, vt populum nobis commissum & purgemus, &
illustremus , & perficiamus ; hisq; perpetuis pro-
gressionum laboribus introducamus in tabernacula
caelestia: idque munere, & gratia Christi Do-
mini: cui gloria sempiternis ætatum
saeculis. Amen.

ORA

ORATIO.

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio v.

AM ex Euangelio, quod modò audistis, Patres Reuerendissimi, optimè intelligitis, Apostolos à Christo Domino conuocatos, & ad prædicationem regni caelestis missos esse cum potestate sanandi morbos, depellendiq; demones. Sunt etiam vobis ex euangelica illa commemoratione perspecta eius Apostolica legationis, Apostolicæq; officij leges, ore diuinæ sapientiæ præscriptæ, rursusq; cognitū studium, quod summum in illis exequendis Apostoli magna cum omniū admiratione præstiterunt. Cùm autem hoc ipso tempore Clerus, populusq; hic Mediolanensis vos, qui Apostolorū successores estis, ex legibus Christi Domini spiritu in sacro Tridentino cōcilio decretis, conuocatos, vnà mecum ad Conciliū prouinciale quintum concelebrandum conuenisse cernitis modo illius Apostolicæ conuocationis, & legationis, quæ Euangelicis verbis commemorata est, quasi speciem quandam, ob oculos propositam, intuetur. Christus enim Dominus cùm videret eo tempore turbas, tamquam oues sine pastore, huc atque illuc vagantes, varièq; disiectas; ac multiplici morborū genere affectas; earū statū pietatis visceribus miseratus non satis habuit, se vicos, oppida, omniaq; loca finitima & prædicando, & sanando peragrasse: sed in tanta

Christus, quantam ecclesie sue curam semper habuerit.

homi-

hominum, vndique confluentium, multitudine voluit etiam alios Euangelicae praedicationis, ac morborum curationis socios adhibere. Discipulos igitur orare iussit: duodecim Apostolos conuocauit, eosdemque misit ad illa munera exequenda. Nunc itidem is, qui ab Ecclesia sua cura & custodia oculos numquam deiecit, Erunt, inquit, oculi mei ibi semper, cum de summo caelo, tamquam ex altissima specula, prouinciam nostram Mediolanensem, praesertim superiorum annorum pestilentia multis partibus vexatam, misereque afflictam cerneret, non tam hominum interitum, quam spiritualium rerum detrimentis, atque damnis, quae multa inde consecuta sunt, in tanta iactura illam misericordia oculis respexit, ac nos, euangelij sui ministros, excitauit, & ad sanctas orationes, precesque concelebrandas, & ad procuranda Synodalibus episcopalibusque laboribus remedia. Adfuitis, patres sanctissimi, religiose orationi, quam sine intermissione, hoc sacro loco, in conspectu sacrosancti Clauis Iesu Christi Domini habuimus, ut spiritus sancti lumen imploraremus, quo adiuti, prouinciae nostrae bene gerenda rationem iniremus, spiritualiaque damna restauraremus: ob eam ipsam causam, nullus vicus, nullum oppidum, nulla urbs in prouincia est, quae ad preces, & ad poenitentiae, sacraeque Eucharistiae Sacramentum, & ad alia pietatis Christianae studia, atque officia excitata non sit vehementer. Iam vero, Patres, hodie, eodem Domini spiritu duce, conuocati hoc loco adsumus, ut & eidem precationum officio, & aliis Synodalibus actionibus operam ministerium

que

que nostrum præstemus. Sperandumque est, Christū
 Dominum tum preces nostras exauditurum: dixit
 enim, Si duo ex vobis consenserint super
 terram de omni re, quamcunque petierint
 fiet illis: tum etiam nobis, in salutarī hac tractatio-
 ne versantibus ad futurum. Vbi, inquit, fuerint
 duo vel tres congregati in nomine meo,
 ibi ego sum in medio eorum. Omnis porro
 hæc concilij provincialis actio, formam illam, vt dixi-
 mus, exhibet apostolicæ missionis, & legationis. Dum
 enim nostras, nostrarumq; Ecclesiarum res inter nos
 mutua charitate conferimus, dum de castissimo di-
 uinorum officiorum cultu disquirimus, dum de cleri,
 populiq; disciplina inuestigamus, dum & nostrorum,
 & apostolicæ visitationis in primis decretorum exe-
 cutionem inspicimus, dum rerum multarum collap-
 sam penè institutionem ob oculos ponimus, dum de
 instaurationis modo consultamus, dum constitutio-
 nes alias, ad damna resarcienda rectè accomoda-
 tas, spiritu sancto auctore, conficere studemus, vni-
 uersa hæc via, & ratio eò spectat, vt istis adiumentis,
 quæ à Deo existunt, mens nostra illustretur, charitas
 in nobis inflammetur, animarum zelus in cordibus
 nostris exardescat, animorum nostrorum episcopalis
 illa vis, & ardor magis atque magis incendatur, &
 quasi nouus quidam spiritus in nobis, qui decretorum
 provincialium virtute, & auctoritate munimur, ex-
 citetur vehementiùs ad improbos omnes spiritus de-
 pellendos, ad vitiorum pestem propulsandam, ad sa-
 nandas spirituales agritudines, ad asserendum deni-

Quam salu-
 tares conci-
 liorum cō-
 gregatio-
 nes, atque
 labores.

T que

que populis, cura nostra commissis; omnem curatio-
nem. O salutare episcopaliū conciliorum labores?
Adest vobis Christus Dominus: actionum vestrarum,
dux est spiritus sanctus: vos morum magistri, vos
populorum moderatores, vos sanctarum legum au-
ctores. Sapientia vestra Christiana disciplinatio
omnis instauratur; prudentia controuersie selantur;
charitate dissidia tolluntur; studio eriguntur manus
remissa; virtute genua dissoluta roborantur, animif-

Quanta ex
Synodis
prouincia-
libus inter-
missis, in-
commoda
que vires adduntur. Quid multis? hæc conciliorum
actio nos ipsos, qui doctoris officio fungimur, qui ec-
clesiæ medici sumus, docet, instruit, reficit, recreat,
exsuscitat. Quam misera igitur superiora tempora,
quibus tamdiu intermissa sunt multis partibus, pe-
nè, antiquata concilia prouincialia, & Synodi dice-
cesane neglecta. Quo factum est, vt multiplex malo-
rum, quasi sylua extiterit; basilicæ incultæ, ornamen-
ta supellectilis Ecclesiasticæ penè nulla, ceremoniarum
ritus, & vsus vix cognitus, diuinorum officio-
rum ratio penè perturbata, chori disciplina rescissa,
functionum Ecclesiasticarum munera contempta, &
spreta, stationes sacerdotales, clericalesq; deserta,
omnia demum discipline officia abiecta, ac penè de-
posita, populi præterea institutio deprauata, morum
corruptelæ vndique oborta, festorum dierum vene-
ratio multis peccatis violata, sacrorum locorum
cultus multis partibus lusus, sacerdotalis ordi-
nis dignitas pro nihilo habita, & cuncta denique ad
eum statum deducta, vt lachrymis, luctu, commi-
serationeque digna essent. Vidimus nos, vidimus pro-
uincia

uincia nostra faciem deformatam, ~~non~~ planè à colla-
 crymabili illo templi Hierosolymitani aspectu dissi-
 milem: cum scilicet vastatis, & dirutis ab Antiocho
 rebus omnibus, fortissimus dux Iudas Machabeus
 templi illius cultum euersum, altare violatum, ia-
 nuas exustas, & omnia percussa, ac prostrata aspex-
 it: scissisque vestimentis, capite cineribus asperso,
 suspirijs, gemitu, luctuosissimisque vocibus, incredi-
 bilem vim lacrymarum in tantis augustissimi templi
 ruinis profugit. Gratias tibi agimus, optime Deus,
 cuius diuino munere Tridentinum Concilium miseris
 his temporibus celebratum est: vnde præter alia, que
 reipublica Christiana adiumenta subministrata sunt
 restitutus est tandem salutaris ille vsus Synodi, &
 diocesana, & provincialis: cuius institutum auxi-
 liante tua diuina gratia ita suscepimus, vt hodierno
 die ex Tridentina sanctionis præscripto iam quinti
 provincialis Concilij initium faciamus. Non est igitur
 Patres, cur nostra hac concione Concilij provin-
 cialis necessarium vsum, dignitatem, fructus vber-
 rimos, explicemus. Vos ipsi intelligitis sacrosanctam
 œcumenici illius Concilij auctoritatem, qua nobis
 iussum est, provinciale Concilium tertio saltem
 quoque anno conuocari: vos ipsi optimè memi-
 nistis, per nos de vestro consilio, & assensu, iam
 certam diem Concilij nostri provincialis præstitu-
 tam, perpetuamque illius indictionem deinceps
 decreto provinciali esse communitam. Est verò
 decreto provinciali esse communitam. Est verò
 cur, vnde digressi sumus, ad euangelicam com-
 morationem redeamus, que tota non solum huius

Tridentini
 Concilij
 vtilitas.

Conciliorū
cōuocatio
à Christo
instituta:
& quā
vtilis sit.

noſtri epiſcopoꝝ congreſſus, conuentuſq; rationē, ſed
etiam munera, & officia, quæ in eo præſtare, aut cer-
tè ſpectare debemus ſignificare, & declarare vide-
tur. Primum igitur videamus, Patres, cur Chriſtus
Dominus, cum ſingulos Apoſtoloſ ad apoſtolica lega-
tionis munera inſtruere, ac mittere poſſet, omnes ſi-
mul eam ob cauſam conuocauit. Qua ex re perſpicuū
nobis fiet, quare iam ab initio ferè naſcentis Eccleſiæ
inſtitutum ſit, epiſcopoſ prouinciæ ad Metropolitanā
conuenire, prouinciales leges ſancire, ſancitas, ab om-
nibus, qui eiſdem prouinciæ ſunt, ſuſcipi, ac ſeruari.
Vna verò præter ceteras cauſa eſt, vt, qui in varias,
diuerſaq; mundi partes ad Euangeliū propagationē
mittebantur, eorum omnium & vna eſſet doctrina,
& vnum Apoſtolicum munus, & vna apoſtolica vite
ratio. Quæ ſanè res docet, eiſdem prouinciæ epiſco-
poſ, quamuis diſtinctis, diuerſiſq; diœceſibus præſint,
eodem tamē vniſ prouinciæ quaſi vinculo deuinctoſ,
vna etiam, eademq; diſcipline eccleſiaſtica ratione,
eiſdem præſcriptis legibus, ac morum regulis fideles,
ſibi commiſſoſ, ad viam ſalutiſ dirigere debere. Id ſi-
nè oſtendunt, atque aded iubent, ſanctiſſimorum pa-
trum ſanctioneſ, & conciliorum canoneſ, quibus hoc
de genere præter alia illud cautum eſt, vt eccleſiaſti-
ciſ inſtitutiſ Metropolitanæ eccleſiæ ſe ſe reliqua pro-
uinciales diœceſeſ conforment. Ex hac porro coniu-
ctione, concordiq; ſollicitudine, & coniunctiſſimo
ſtudio maxima commoda, maximaq; adiuueta pro-
ficuntur, non ſolū ad facilem Eccleſiæ commiſſæ
gubernationem, ſed etiam ad omnem populorum in

via Domini progressionem. Hinc enim firmissimum
 cuiuscumque instituti presidium, hinc rituum Ecclē-
 siasticorum, sanctarumque consuetudinum perennis
 conseruatio; hinc disciplina omnis robur perpetuum,
 hinc rerum salutarium sanctissimum firmamentum,
 hinc prompta omnium, paratissimaque ad obediendum
 voluntas, hinc præclara illa bene agendi, recteque exe-
 quendi contentio, & religiosa emulatio. At verò ubi
 contrà res agitur: vix dici potest, quanta inde incom-
 moda, quàm multæ difficultates emanent. Vos con-
 scij estis patres, quàm vera sint, quæ narramus: sed
 aliqua ex parte ob oculos ea proponamus. Si quis ve-
 strum est, qui in oratione frequens sit, caelestium con-
 templationum studiosus, in episcopali Ecclesiæ statio-
 ne assiduus, episcopalibus item officijs, studijs, & la-
 boribus totus addictus, abstinentiæ, ac ieiunio dedi-
 tus, hospitalis, pauperum, viduarum, pupillorum ve-
 re pater, & pastor, piorumque locorum patronus, &
 sanctorum institutorum sollicitus auctor: rursusque, si
 alius eiusdem prouinciæ Episcopus hæc omnia vel re-
 misse agit, vel negligit, vel, quod grauius est, contrà
 facit, vel ab alio Episcopo diligenter acta, minus com-
 mendat; certè omnia inde incommode accidunt non
 sine grauisimo detrimento. Sed locus hic est, Patres,
 ut accendamus nos ipsos, si attentius res ipsas specta-
 mus. Ille, qui optimi pastoris regulas sibi proposuit,
 predicationis munus ad Tridentini Concilij præscrip-
 tum perpetuò exequitur. Iste, qui dignitatis episcopa-
 lis amplitudinem, non labores, censum, non onus, vita
 otium, non perpetuam illam sollicitudinem, multis

Vigilantis
 & remissi
 episcopi
 collatio

curis implicitam, in animo sibi constituit, vel rard, vel
 fortasse nunquam verbi Dei pabulum populo mini-
 strat. Ille Synodum dioecesanam annuersariam de
 more celebrat: hic ne statas quidem clericorum &
 sacerdotum congregationes habet, ne dum Synodum
 conuocat: ille visitationem dioecesanam perenni stu-
 dio obire contendit: hic gregis sui vultum neque ag-
 noscit, nec verò vt ab ouibus agnoscat, paterna
 id charitate studet. Ille nihil non agit, nihil non at-
 tingit, vt morum corruptelas eripiat, vt vitia &
 peccata corrigat, atque emendet, & quoscumque
 aberrantes ad viam salutis reuocet: hic populari o-
 pinione cum omnia metiatur, hominibus placere vult,
 peccata hominum dissimulat, saepeque causam pra-
 ebet, quamobrem complures à via recta deflectant. At
 vigilantis episcopi sollicitudo in eo etiam versatur,
 vt ecclesiarum cultus splendescat; basilicae factae, rectae
 sunt, omni apparatu instructae, omni ornatu, &
 pretioso opere illustres, in omnes partes eluceant;
 diuinorum officiorum pietas florescat; caeremonia-
 rum ritus excolatur; chori instructio omnis non mo-
 do retineatur, sed planè augeatur; clerus ad sacras
 doctrinas erudiatur; in clericalis vitae officijs conti-
 neatur; sanctissimis legibus, edictis, institutionibus
 deuinctus, non modo à flagitijs alienus, sed ab omni
 suspitione integer, purusq; conseruetur. Quà dissi-
 milis verò remissi, negligentisq; pastoris, ac sibi indulgē-
 tis ratio, ac forma sit, vos ipsi videtis. Nulla in eius
 clero ferè disciplina, nulla populi institutio, nulla ec-
 clesiarum instauratio; omnia denique, quae vndique
 praclara

præclara episcopali cura splendescere deberent, in si-
 tu & squallore propè iacent. His tam diuersis studijs
 Patres, tantùm abest, vt qui accenso studio ad op-
 tima quaque ferebatur, eius industria, & sollicitudo
 vehementius inflammetur, vt aliquando penè restin-
 guatur: sic que sancta illa æmulatio, quæ tantopere
 nobis episcopis expetenda est, & valet plurimùm
 ad omnem disciplinæ propagationem, nulla sit. Acce-
 dit etiam aliud incommodum, idque maximum,
 quòd perspecta hac dissimili pastorum cura, populi
 episcopi vigilantis diœcesi subiecti, in obediendo con-
 tumaciores, & difficiliore sunt; pastori, & patri
 suo detrahunt; eius benefacta sæpe iniquius insectan-
 tur; monita non audiunt; & vt est hominum genus
 procliuè ad querendas excusationes in peccatis, alte-
 rius remissione, & nimia indulgentia abutuntur ad
 contumaciæ suæ & culpæ omnis patrociniùm. Tanta
 igitur damna, ac detrimenta rei Christianæ impor-
 tari perspicimus ex illo dissimili spiritu, quem in pa-
 storibus vnum, vno charitatis vinculo coniunctum,
 vnoque sollicitudinis studio incitatum, Christus Do-
 minus esse voluit. Ad hoc nos Episcopos is instruit,
 cum Apostolis in vnum conuocatis, legationem præ-
 dicationis Euangelicæ, & ægritudinum curatio-
 nem hodierno euangelio committit, & certas eis
 vniuersis regulas Apostolici illius muneris præscribit.
 Quamobrem persuasum iam habeamus, Reuerendis-
 simi Patres, non mediocrem vtilitatem huius prouin-
 cialis Concilij quinti tractatione nos prouinciæ no-
 stræ, Deo in primis iuuante, allaturos esse, si cer-

tam rationem exploratamq; viam planè iam nunc tandem inierimus, vt coniunctissimis animis, concordissima voluntate, pari studio, equali zelò, tamquam vno pastorali, episcopaliq; spiritu omnes in eam perpetuam curam incumbamus, vt prescriptas & nobis,

Oratio ad
Deum pro
vnitate mi-
nistrorum
Ecclesie.

& clero, & populo, prouinciaq; nostræ leges, instituta, disciplinamq; omnem exequamur. At tu, Domine Deus omnipotens, qui iussisti, seniores septuaginta de populo à Moysè conuocari ad ostium tabernaculi fœderis; illisq; eodem loco commorantibus, adesse, atque vnum, eundemq; spiritum largiri dignatus es; quiq; apostolis tuis, in vno loco congregatis, spiritum sanctum tuum misisti, eorum mentes illuminasti, corda vsque ad eò accendisti, vt incredibili ardore inflammati, cum se diuina prædicationis legatos agnosceret vno ardentissimo studio, iisdem apostolica disciplina institutis, toto terrarum orbe, illa legatione tam admirabiliter perfuncti sint: nobis hodie, nomine tuo in vnum conuocatis, adesto quæsumus: mentes nostras diuini tui luminis splendore illustra, bonitate fove, sapientia rege, moderare, atque effice, vt nos vno consilio, iisdem vigilantia officijs, iisdem monitis, iisdem exemplis, legationis nostræ etiam munera atque officia exequamur, & ita salutariter exequamur, vt tandem nos, & fideles prouinciæ nostræ, vnum in te effecti, sempiterna illa gloria in te vno Deo persuemur. Amen.

ORA-

ORATIO.

Caroli Cardinalis Tit. S. Praxedis, & Archiepiscopi, habita in prouinciali Concilio VI.

DIVINAE erga nos misericordia munere, singulariq; dono iam Concilium prouinciale sextum, Patres sanctissimi, concelebramus. Hæc ipsa Concilij prouincialis vox nobis, qui ob eam causam dnice spiritu sancto, hic adsumus, rem magnam, grauem in omnes partes maximè utilem, salutare prouinciae rationibus atque adeò omni Ecclesiasticæ discipline vsui instaurationiq; necessariam significat & planè ostendit.

Næ hæc quidem actio prouincialis, ab apostolicis vsque temporibus diuinitus instituta, & diuturna Ecclesiæ consuetudine in omnes terrarum partes deriuata, sanctionibus pontificijs corroborata, œcumenicis Concilijs cõmunita, olim florentissima fuit. Quo factum est, vt ea iam pridem in omni prouincia fructus tulerit & vberimos & maximos. At verò vbi intermissa vel neglecta fuit, quanta, & quàm grauius damna inde importata sint rei vniuersæ Christianæ, non est cur pluribus explicemus; res ipsa loquitur. Synodorū prouincialium utilitas, & quidnam in ijs potissimū agatur.

His autem detrimentis sacra Tridentina Synodus, vt tandem occurreret, salutare Conciliorum prouincialium institutum renouauit: quod nos ex illius præscripto cum sæpenumero operante Domino adhibuerimus, aliquos illius fructus experiundo cognouimus. Et ve-

quò quorsum sanè refertur omnis prouincialium Episcoporum conuentus? an nõ ad res, quæ non modo sunt vitales, sed quæ longè omnium grauissimæ, agitur in eo gloria Dei, agitur salus animarum, agitur institutio Cleri, agitur disciplina populi, agitur deniq; spiritualium ægritudinum curatio, nobis, qui in Apostolorum locum successimus commissa, vt ex Euangelio iam modò audiuius.

Est porrò curatio hæc multiplex, difficilis, & latè præterea patet, magnum sanè negotium & graue, in vnius tantùm animæ, pro cuius salute Christus Dominus sanguinem profudit, curam incumbere: multò grauius, plurimos variè languentes sanare: longè grauissimum, prouinciæ vniuersæ, & amplissimæ ægotanti medicamenta opportuna apponere: sed infinitis partibus difficillimum est, morbis, qui vnius Episcopi studio vix, aut ne vix quidem aliquando curari, cum penè insanabiles sint, remedia adhibere; quæ cura maximè ad prouincialium Episcoporum conuentum, tanquam ad aliquod sapientum medicorum collegium, pertinet. At cum omnis Pontifex ex hominibus assumptus, & ipse circumdatus sit infirmitate; ægritudinum quoque nostrarum episcopali curatio, cuius magna ex parte in Synodis prouincialibus ratio habenda est, explicari non omnino potest, quàm grauis, quàm salutaris item.

Sed est cur iam hoc initio orationis nostræ paucis rem complectamur. In conuentu episcopali propositum nobis est studium curationis, & nostræ, & nostri gregis. Cum igitur Concilij huius prouincialis sexti

causa

causa hoc sacro loco simus: vocem illam apostolicam & diuinam, non modo omnes muneris nostri partes significantem, sed nos magnopere monentem audiamus. At credite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos posuit spiritus sanctus, regere Ecclesiam Dei, quam acquiuit sanguine suo.

Quare & vnam & alteram item curationem pro officij nostri munere prestemus; res duae sunt, quae nobis in solenni hac actione proponuntur; vna prouincia aegrotantis status, altera diligentissima disquisitio salutarium medicamentorum. Atque de his quidem rebus duabus in praesenti aliquid, & breui sane dicemus.

Primum igitur, Patres Reuerendissimi, spectate queso, vna mecum prouinciam vniuersam, quasi publicum hospitale, quandam domum amplam, in qua multitudo ingens sit hominum grauius periculosaeque aegrotantium. Proponamus hic nobis ob oculos tam infinitos homines aegre affectos, quos Christus Dominus ab Apostolis sanari iussit: ac eos in prouincia frequentissimos conspiciamus, cum praesertim his temporibus tanta malorum lues in mortalium viscera sese infuderit. En hydropi laborantes, en febri, & phrenesi aestuantes, en demonum impetu agitati, en lepra foeda affecti, en paralytici, en permulti claudi, en alij aridi, debilesque, en gibbosi plurimi, en muti complures, en lippientium genus, en & caecorum, & surdorum quam infinitus numerus, quam multos alios letargiae morbus occupauit. O commiserantium & languentium spectaculum. An hic

Concilio-
rū prouin-
cialium in-
stitutum
est, aegrotā-
tem vt pro-
uinciam
sanent.

hic patres, dolor noster supra dolorem? an in nobis cor
 nostrum mœrens? Quæ malum ista hydropisis, quasi
 spiritualis. intus in omnium prouinciæ partium cute inherescēs?
 superbia vitio quàm multi turgescunt? quanta inde
 morborum pestis, quam profusus vestium luxus, quàm
 nouus & inauditus pomparum apparatus, quàm va-
 rius barbarico opere ornatus, quàm innumerabilis
 seruorum grex, quàm effusa denique omnium rerum
 profluuius, quæ tanquam morbus intercus, in omnem
 prouinciæ partem sese longè latè que diffudit. At verò
 quàm latè patet alia hydropisis, inexhausta illa pecu-
 niæ sitis, & idolorum seruitus auaritia, & illa malo-
 rum omnium radix cupiditas. Ex hoc morbo nefaria
 quæque existunt. Hinc fœneraticij contractus, hinc
 mendacia, periuriæq; commercijs contrahendis, hinc
 falsa quæq; hinc adulterina & corrupta merces,
 hinc doli, fallacia, fraudes, & subdola quæq; artifi-
 cia: hinc alienorum bonorum quasi aucupia, hinc iu-
 diciorum iniquitas, iudicum corruptele, pupillorum
 oppressiones, viduarum desolatio, & iniuria denique
 omnis. Quàm perniciosam sitis, quàm effrenata cupidi-
 tas, qui nullos sibi fines concupiscendi præscribunt, vs-
 que ad eò vt alios possessionibus suis etiam sæpe per in-
 iuriam pellere, manibus pedibusq; enixè operam det.
 Horreant isti iudicia Dei omnipotentis, vocibus Isaiæ
 conquerentis, & comminantis: *Va vobis, inquit, qui
 coniungitis domum domui, & agrum agro copulatis,
 vt ad terminum loci. Nunquid habitabitis vos soli in
 medio terræ? in auribus meis sunt hæc, dicit Dominus
 exercituum: nisi domus multa deserta fuerint, gran-*
 des

des et pulchra absque habitatore. Horribilis certè est
hec Dei comminatio: at istorum quàm ardēs, patres,
quàm effusa cupiditas.

En rursus circumfusa vndique alia hominū mul-
tudo febribus multiplici et graui ardore aestuantū.
Iuvenes quibus cupiditatum flammis, quasi summis
februm caloribus, & concupiscentia igni non exar-
descunt? delitijs assuunt, oculos habent plenos adul-
terij; & flagranti isto ardore concitati, bibunt, qua-
si aquam iniquitatem omnem: nihilq; non agunt,
nihilque non attingunt, nihilque non elabo-
rant, vt male agant: imò male agendo glorian-
tur; & que malefacta non patrarint, illa ipsa quasi
à se commissa, insolenter vbique iactitant; vsque aded
turpiter agere, sibi gloriosum opinantur. Atque pre
isto ardore, furore eò etiam precipites feruntur, vt
cum ne sacrorum quidem locorum rationem aliquā-
do habeant, tum verò sanctum matrimonium, sicut
gentes, que ignorant Deum, ineunt atque suscipiunt:
suaq; lebidini ita vacant, sicut equus & mulus, in
quibus non est intellectus. O rem commiseratione dig-
nam? Febrilis hic furor non modò iuuenes & ado-
lescentes, sed pueros & penè infantes, his tempori-
bus aliquo modo iuuasit. Quàm isti petulantes? quàm
contumaces? quàm effrenati? quàm proiecta auda-
cia precipites? quàm turbulenti & domi & foris? quàm
impudenti licentia ad nefaria quaq; concitati? nolu-
mus plura præ dolore.

Sunt plerique alij, qui tanquam fanatici homines
ethnico more & ioculari quadam licentia sathane
actus

Febris spi-
ritualis.

Phrenesis
spiritualis.

actu introducta laruis induti, furium, & bacchantur: choreas ducunt, tripudia agunt, spectacula prophana edunt, atque in alijs istiusmodi actionibus vsque adeo insanunt, vt in tanta peccatorum quae inde existunt, colluue, ne culpam quidem agnoscant. Alij porro non tam phrenesis furore quam demonis estu agitati, ed precipites ruunt, vt non modo medicamenta aspernentur, sed medicos, & curatores salutis suae insaniabili quodam odio infectentur: & verò, quod detestabile nefandumque facinus est, violentas manus eorum parentibus sacerdotibus, quos vereri & colere totis in Christo visceribus debent, afferant atque inijciant: eosque aliquando truculentè, impiè, sceleratèque contrucidant.

Lepra spiri-
tualis.

At lepra quàm plurimi laborant? isti & malefactoris & flagitiorum impuritate, & vitiorum exemplis, prouinciam foedissimè insciant. At vos Patres, quos huic prouinciae speculatores Dominus dedit, rectè cernitis, quàm exitiosa sit istorum perditissimorum hominum contagio, & quàm in omnes partes diffusa. Paralyticorum praeterea numerus magnus est: qui pra quadam virtutum torpedine, tanquam in mollitie carnis iacentes, ne desideria quidem rectè agendi concipiunt, nedum sanctarum actionum officia exequuntur. Sed en claudi alij: isti optimè vident, quam valde in Christianarum virtutum disciplina progrediendum sit: non longè tamen, vt oportet, progrediuntur: imò à recta via, quam semel ingressi sunt, ad vitiorum diuerticula profluunt. Alij aridi sunt qui manu cum debiles sint; in operibus charitatis de-

Paralyticorum.

Claudi.

Aridi.

sunt, nomineq; tantum Christiano gaudent. At gib- Gibbosi.
 bosi quàm plurimi, qui ad terram proni humi repêtes
 non caelestia, sed terrena tantum spectant: & tan-
 quam filij terra animo dimisso, vt pecudes ad pastum,
 ad crapulas & comessationes abiecti, gula, ventri, &
 ganeis dediti, planè statuerunt oculos declinare in
 terram; horum Deus venter est, & gloria in con-
 fusione ipsorum qui terrena sapiunt: vsquequo gra-
 ui corde. Ista hominum laes prouinciam nostram
 planè inquinat. Est etiam infinitus numerus mu-
 torum. Sunt qui in diuinis laudibus muti; at in ma- Muti.
 ledictis, blasphemijs, diris imprecationibus, conuitijs,
 detractionibus, contumelijs, lingua celeri, & exerci-
 tati sunt. O detestabilem hominum pestem. Copu-
 landis disidentium voluntatibus silentio vtuntur:
 sed lingua, tanquam seditionum flagello, abu-
 tuntur ad discordias disseminandas. Certè lingua
 eorum ignis, vniuersitas iniquitatis, & sepulchrum
 patens est guttur eorum, quorum os maledictione
 & amaritudine plenum est. Sed quousque ista homi-
 num laes processit? Attendi, inquit Dominus, aus-
 cultaui, nemo est qui loquatur bonum. Lippos alios
 scitis, imò & cecos quàm plurimos. En spectaculum Cæci.
 tenebricosum & horribile? est quadam huius sæ-
 culi cecitas: qua vt tetra nocte, circumfusi homi-
 nes, oculis fidei, cum & sempiternam illam caelestem
 gloriam, & perpetuos inferni cruciatus & mortem,
 & horribilia Dei iudicia, proposita habeant, nolunt
 tamen videre, vt bene agant. Per multi item rerum
 diuinarum, atque adeò rudimentorum fidei ignari,
 verè

Surdi.

verè caci sunt : qui planè abiecta salutis sue cura, viã cum ignorent, quæ ducit ad vitam, illa imperitia cecitate prolabantur ad sempiternum interitum. Verùm plerique alij caci sunt : qui rerum futurarum quæ sempiterna sunt, nihil prospiciunt : rerum autem presentium, quæ caducæ, quæ fluxæ, quæ vix ad punctum temporis permanent, cæca quadam auiditate rapiuntur. Et quæ tandem est ista hominum cecitas, qui res procreatas Creatori, res viles, & abiectas summo Deo præferunt. At surdi quàm infiniti? quàm miseranda eorum conditio? Isti in male agendo sunt pertinaci animo, volunt atè que obfirmata Dei vocibus obsurdescunt, pietate non molliuntur, minis non cedunt, precibus non commouentur, mentis sensu hebescentes, pericula salutis non timent, homines non metuunt, & quod grauissimum est, Deum non verentur.

Auaritia,
vt clericum
inficiat.

Iam cernitis, Patres Reuerendissimi, aliquam prouinciæ partem ægrotam : aliam verò quæ ad clericales ægrotudines pertinet, vos etiam optimè perspicere potestis. Iam pridem clericali ordini remedia apposimus, quæ pro temporum ratione opportuna iudicauimus : sed alij morbi sunt, quibus iam clericalis disciplina languescit. Vita honestati, & morum castitati consulimus, eiusq; generis vitiosas aliquas partes sanauimus : Ecce alia labes, quæ valde illius ordinis dignitatem infecit, in eo inhaerescit, auaritia. Quam ob causam, vt alia silentio præteream, quæ pastoralem animi nostri sensum excruciant, deserta sæpè statione in fori sollicitudinibus illius ordinis homi-

nes excubias agunt, lites appetunt, lites intendunt, et frequentes plerique in iudicijs sunt, clericis studia præscripsimus. Alij negligunt, alij clericalium studiorum fines transiliunt, & quasi Græcas glorias contemnantur. Alij studiorum prætextu ab Ecclesia absunt, à functionibus Ecclesiasticis sese abducunt, & à clericali disciplina refugiunt. Alij scientia inflati, præ se alios, etiam seniores, quos vereri debent, superbè contemnunt: beneficia ecclesiastica tenuia contumaciter respuunt, ampla præposterè ambiunt. Quam alij clericales morbi, Patres, quàm alia vulnera recruderunt, quibus potius medeamur oportet, quàm enumerando refricemus.

Nihil verò attinet, cur hoc ipso loco ægrotudines nostras enarremus. Non enim dubitamus, quin vos, quos Dominus constituit sanare infirmos, pro conscientie vestræ religione non modò diligenter etiam atque etiam ipsi spirituales nostros omnium morbos videritis, sed medicamenta exquisieritis, quibus appositè curentur. Verùm quo rectius omnia nobiscum iterum atque iterum reputemus, illud vnum nobis omnibus persuasum esse volumus, ad ordinis nostri dignitatem & auctoritatem muneris non satis esse, si certis quibusdam virtutibus, quibus ceteri homines præditi esse solent, nos exculti simus, sed harum ipsarum virtutum ornamentis nos longè excellere oportet. In gradu enim episcopali collocati sumus: qui, ut aurum ceteris metallis præstat, sic alijs, vel amplissimis dignitatibus cum præcellentior sit, tanto perfectioribus virtutibus vsque ad eò prælucere debet, ut in-

Episcopi & clerici, ut excellentioribus virtutibus, præcæ ens culti esse debeant.

de ad alios splendor singularis dimanet. Vitæ innocentia, morum integritas, religionis pectus, iustitia cultus, & alia eius generis virtutes sunt quidem nobis communes cum reliquis, sed cum multo præstantiores eæ ipsæ in nobis, singularis vitæ officijs splendescere debet; tum verò alia sunt quæ, propria præcipuaq; episcoporum sunt, & cum præstantissima Dei charitate, & ardenti eius zelo in primis coniuncta: quibus virtutibus exhibeamus nos, sicut Dei ministros ipsdemq; nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei. Si igitur episcopali perfectione nostras actiones, & officia metimur, certè diligentius aliquas etiam agritudines nostras speculabimur.

Quamobrem cum omnes prouincie partes, siue populum, siue Clerum, siue nos etiam spectemus, si diligentiori speculatione, quam nos dicendo commonstrauimus, intuebimur, qualem eam aspiciemus? ægro tantem scilicet, & multis adhuc morbi offensionibus percussam, & ita percussam, vt reliqua cura opus sit non mediocri, sed magna. Proh dolor, quid hoc emest? Nunquid resina non est in Galaad? Nunquid nulla medicina ratio in prouincia? & in prouincia amplissima? nunquid medicus non ibi? nunquid tot & tam sapientes Episcopi optimi animarum curatores, & præcellentes animarum medici? quare igitur non est obducta cicatrix filia populi mei? quam ob causam prouincia sanata non est? transit messis, finita est æstas, & nos saluati non sumus? inquit mœrens & deplorans Hieremias. Iam diu abijt
tem-

tempus, quo sacra Tridentina Synodus salutare san-
 nandis morbis leges tulit: iam pridem etiam tam
 sepe numero nos, tanquam medici, qui collegiatim de
 curandis corporibus consultationem ineunt, huc ad
 Concilium conuenimus: at prouincia nobis in curam
 tradita, nondum salutariter curata est? imo adhuc
 penè attrita, penè percussa iacet? super contritio-
 ne filie populi mei contritus sum & contristatus, stu-
 por obtinuit me. Exagitate vnà mecū queso, patres,
 dolorem vestrum: intumesciteque accensī, afferte reme-
 dia & opportuna & salutaria, quæ prouincia egro-
 ta adhibeamus; tempus est medelæ, inquit propheta.
 Vos statum prouinciæ egrotantis videtis: tempus
 medendi est, tempus Concilij. Non est igitur, cur à
 proposito illis quæ vulgò disseminare solent, vocibus
 dimoueamur: quorsum tot synodalia remedia? quo-
 usque tandem tam multæ medicamentorum syno-
 dalium leges? næ istæ planè vulgares voces sunt, &
 dignæ planè, quibus nos Episcopi constantissimo men-
 tis episcopalis studio obsurdescamus. Aliud enim nos
 spiritus sancti doctrina docet, aliud apostolorum in-
 stituta monent, aliud Patrum exempla declarant,
 aliud canonum leges iubent, aliud vetus Ecclesie
 usus in omnes partes utilis postulat, aliud Triden-
 tine sanctiones nuper instituunt: aliud nos in hac
 prouincia iam diu ad consuetudinem reuocauim-
 us. Quid? aliter muneris nostri episcopalis religio
 deposcit, quam inanes, & penè nefaria, eamque ob
 causam summa animi nostri episcopalis cōfensione, vna

In eos qui
 frequentem
 Conciliorū
 repetitionē
 fugillant.

conspiratione, vno spiritu explodantur illa voces hominum qui populum nostrum decipiunt, dicentes: pax & non est pax: quam imperite hoc iactitant: quam iniquo etiam animo sunt isti, qui curant cōtritionem filia populi mei cum ignominia, dicentes, pax, pax, & non est pax. An vbi malorum lues, pacis, concordia, & bonorum status? an vbi varia morborum species, recta valetudo? an vbi adhuc morum corruptela, disciplina Christiana perfectio? Attendite quæso, qui isti homines sunt, cum talia dicunt: liniunt parietem luto absque paleis, absque temperatura: vident visionem pacis, & non est pax. Cernunt isti in superioribus nostris Concilijs vmbra[m] quandam disciplinæ, qua populum informare studuimus: at eius imago nondum omnibus partibus absoluta: imò cum imperfecta est, tum neque vndique etiam communita: eamq[ue] ob causam verendum nobis est, ne illa tanquam paries malè materiatus, luto tantum absque paleis illitus, corruat. Longè absint à nobis voces istorum, qui consiunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite vniuersæ etatis ad capiendas omnes animas. Næ isti his adulationum vocibus vocumq[ue] blanditiis, cum nos fallere studeant tum istis etiam illecebris populos nostros decipiunt: dicunt enim bonum malum, & malum bonum. O popule meus, quis poterit omnia mala, quæ te vndique premunt, enumerando percensere? audent tamen isti à salutis via te adulationibus longius abducere. Popule meus, qui te in tanta malorum colluione beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuū tuorū dissipant.

Propo-

Proposui vobis iam ante oculos, Patres, quandam penè necessitatem sanandæ provincie. Disquiramus igitur oportet in hoc ipso Concilio sexto salutares curationes, salutaria medicamenta, & presentia remedia. Quo in officio disquisitionis Euangelium quod nuper audiui, nos valde instruit, cum curationis munus apostolis Christus Dominus commisit, his verbis: Nihil tuleritis in via, nec virgam, nec peram, nec pecuniam, nec panem, nec duas tunicas habeatis. Quorsum hæ leges? quid ostendunt? quid loquuntur? quid præscribunt? rerum certè humanarum despicientiam, terrenarum curarum abiectiōnem, vitæ huius contemptum, animi ab alienationem ab ijs quæ nostra sunt, & illam à nostris, quos cognationis vinculo natura coniunxit, quandam quasi seiunctionem atque alias istiusmodi virtutes, quæ in Apostolis tantopere eluxerunt. Atque ijs quidem hoc etiam vnum adiungendum est, quod in curatione spiritali plurimum valet, vt ne mundi prudentiæ neque nostræ imitamur. Prudentia carnis mors est, prudentia mundi cæca & fallax: at prudentia spiritus, vitæ & pax. Quæ Christi sunt, Christi spiritu agamus: ab illo pendeamus, non vulgi iudicio, non populari plausu, non priuatis rationibus curæ nostræ partes commetiamur: hoc sanè est Apostolos, quos misit Deus infirmos sanare, salutariter imitari; hoc planè Euangelij leges seruare, hoc ipsum gerere, hoc salutares curationes adhibere.

Illis virtutibus nos communiti voluntatem etiam instaurandæ provincie ardore quodam inflammata

Quanam
ratione, Io-
sue, & Es-
dras, Ecce-
lesiasticis
imitandi.

& paratam adhibeamus. Parauit cor suum, vt inuestigare legem, sacris litteris proditum est: alio loco elegit sacerdotes habentes voluntatem in lege. Eo animi, cordisque desiderio ad prouincia curationem accensi imitemur duos grauissimos viros, Iosua & Esdras: hic instaurandæ disciplina studio exarscens, librum legis quem manu sumpsit, aliquot diebus distinctè legit, quater diu, & totidem noctu, populúmque ad illius executionem mirabiliter excitauit. Iosuas itidem quo posset accuratiùs omnia legis instituta vitæ suæ moribus exprimere, librum Legis perpetuò in manu habere, & singula expendere iubetur. Non recedat, inquit Deus, volumen legis huius: & quoniam lectiois studium parum vile est, nisi animi commentatio accedat, ea verba adiunguntur: & meditaberis in eo diebus ac noctibus, nempe tanta assiduitate, quæ omnem prorsum negligentiam excludat: cum autem hæc ipsa animi voluntas, & meditationis studium, parum quoque proffit, nisi quæ legibus instituta sunt, ad executionis usum inducantur, sequuntur illa verba: vt custodias & facias omnia. Hoc præclaro exemplo nos optimo iure eam rationem nobis ineundam censemus, vt decretorum quæ superioribus proximis Concilijs confecimus, libros in hac sexti prouincialis Concilij actione nunquam de manibus deponamus, ad quorum præscriptum ordine id quod in omni Synodo moris olim fuit, officij nostri partes diligentissimè perscrutemur, quas executi sumus quæcunque illæ sint, vel de nobis ipsis, vel de Clero, vel de populo, vel

de

de Ecclesijs, vel alia quavis de re instituta, hic recrudescit vulnus nostrum: hic morbus grauis lethargia laborantium, hic desidia penè omnium, hic dormitatione quadam hebescimus & tabescimus, hic nos etiam pastores & medici congelascimus, hic nos qui alios è somno excitare debemus, sopore quodam torpescimus. Vbinam decretorum quæ consecimus, cummulata executio? vbi morum corruptela erepta? vbi peccatorum publicorum semina conuulsa? vbi vitiorum publica exempla sublata? vbi disciplina publica introducta? vbi inuenum petulantia emendata? vbi tabernis meritorijs & malorum quasi officinis finis prescriptus? vbi ludis publicis, lenocinijs remedia adhibita? vbi prostibula amota? vbi popularis concursus ad spectacula publicè abrogatus? vbi antiquata spectacula? vbi bacchantium hominum fœda illa licentia repressa? vbi peccatorum colluioni modus presinitus? Quid multis? lethargia morbus vbique in provincia est, lethargia omnes læguescimus, rebusq; exequendis omnes dormitamus.

At dicet quis; Huiusce executionis, atque aded curationis opus multis partibus difficile esset: fatemur omnes & agnoscimus. Nec verò est, cur hoc loco difficultates, multas illas quidem ac summas, summisque angustijs implicitas, proponamus, in quas cura nostra munus incurrit. At nos contrà querimus, num viribus nostris, an ope Dei tam graue onus sustinemus? Si viribus nostris, profitemur planè impar omnino esse humeris nostris: Si Dei ope nitimur, non est cur illius magnitudine frangamur ac debiletemur.

Dolet, decretorum
Synodaliū
nō factam
integram
executionē

Gratia Dei
& fortitudi-
ne, ac con-
stantia epis-
copali, vi-
tia euelli
possunt.

Qui sperant in Domino, inquit Isaias, mutabunt for-
titudinem, assument pennas, sicut aquila current, &
non laborabunt, ambulabunt, & non deficient. Atqui
ad omnem in curanda prouincia dimicationem voca-
mur: fortitudine episcopali induamur, & conformati
manu Dei excelsi ministerium nostrum impleamus.
Quam præclare Timotheum discipulum, & Episcopum
Paulus Apostolus ad omnem episcopalem constantiam
instruit, his verbis: Erit tempus cum sanam doctrinam
non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi
magistros prurientes auribus, & à veritate quidem
audientes auertent, ad fabulas autem conuertentur.
Quid hic Apostolus Episcopo iubet? an vt taceat? an vt
dissimulet? an vt ne resistat? an vt ab Episcopali con-
tentione desistat? an vt ab opere incepto cesserit? an vt
dormitet? Imò in omnes partes eum etiam atq; etiã
excitat. Tu verò, inquit, vigila, in omnibus labora,
opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. An verò
fortasse accuratatione nostra deterremur? qui hoc no-
stro frequenti prouinciæ sanandæ studio exulcerantur
animi quorundam passim dicitantium: non ferunt hæc
tempora veterum canonum & antiquæ disciplina me-
dicamentum. Imò verò ardentius progrediamur, quo-
niam hæc vna medicina præstantissima est, maximè-
que opportunum id remedium, vt quibus olim ratio-
nibus disciplina Christiana satã & propagata fuit, is-
dem ipsis & instauretur & conseruetur.

Iam verò demum, Patres sanctissimi, vos optimè
nostis quam præstanti erga Deum charitate nos ac-
censos, quam caelestibus penè virtutibus nos instru-
ctos,

Etos, quàm inflammato voluntatis desiderio nos flagrantés, quàm constanti episcopali fortitudine nos munitos, ad prouinciam variè languentem, non modò accedamus, sed ita progrediamur oportet, vt aditum omnem nobis aperiamus, cum ad ea quæ decreta sunt, accuratè præstanda, tum ad illa si quæ desunt quàm rectissimè supplenda. Sed instat, vrget, & magnoperè nos etiam impellit graue periculum animarum nostrarum. Huius prouinciæ salus nobis commissæ est: si culpa nostra aliquis, morbo languescens, perit, vel nobis. Vos estis presbyteri in populo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, inquit spiritus sanctus. Quæ nos spondimus, & quàm sanctè, & quàm reuigiosè spondimus pro grege nobis commissæ, pro eius curatione, pro eius salute, vos rectè nostis. Religioni astricti sumus, conceptis verbis multas cura pastoralis partes, earumque executionem promisimus. Spondimus pro grege, deuincti sumus verbis oris nostri, capti proprijs sermonibus; curationis promissæ & susceptæ fidem præstemus. Fili spondisti, vt digito Dei scriptum est, illaqueatus es verbis oris tui. Discurre, festina, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ: sed vos ipsi videtis summam vigilantiam, quàm sanctis sponsonibus debemus.

Ad accensæ autem voluntatis nostræ studium atque officium, nos etiam inflammet desiderium gregis. Proponamus nobis hic ob oculos probatitiam illam piscinam, amplam, porticus quinque habentem: & in his iterum ex hac prouinciali specula prospiciamus multitudinem magnam languentium, cæcorum, clau-

Episcopis
salus pro-
uinciæ suæ
commissæ est

dorum, aridorum, expectantium aqua motum. Hi omnes, intuemini quæso provinciam omnem ægotã, expectant motum aqua, agitationem cõsultationum nostrarum, actionemq̃, salutarem nostrarum deliberationum. Ac iam demique exardescentem pastoralis studio animum nostrum, etiam atque etiam excitet filiorum nostrorum clamor, quem audire videor, in ea verba prorumpentẽ, quibus olim populus Hebræus Esdræ opem implorans: Confortare, & fac, tuum est discernere. Nos, inquit, salutaribus curationibus opus habemus: vestrum est, ægritudines nostras disquirere appositeq̃, curare: curate quæsumus, animoq̃, magno sanare pergite. Vos ò filij charissimi, consolamini, consolamini. Erige spem tuam provincia Mediolanensis. Patres isti venerunt tibi. Attolle oculos, intuere partum tuorum curam. Isti venerunt tibi, ut morbos, & vulnera tua sanent. Leua popule meus in circuitu oculos tuos & vide: isti congregati venerunt tibi. Quorsum enim tot, tantiq̃, labores, quos & sæpenumerò antea, & hoc tempore causa tua susceperunt, spectat nisi ut salutis fructum ipse reportes vberrimum? Tu exurge igitur, exurge: excita te ad orationis studiũ, ad pietatis opera, quibus, implorata diuina ope, parentum tuorum perennis hæc sollicitudo adiuuetur in perpetuum.

Amen.

T A-

Apostrophe ad Mediolanensem provinciam.

TABVLA ARCHIE-
PISCOPORVM S. ECCLE-
SIAE MEDIOLANENSIS, EX DE-
creto Concilij prouincialis IIII. edita,
& multis deinde parti-
bus aucta.

BARNABAS Apostolus, Cy-
prius, Romæ primùm fidem 1,
prædicauit, deinde Mediola-
nensem Ecclesiam instituit: in
qua episcopus sedit an. vij. In-
de Bergomum, & Brixiam profectus, hic
Narnum, illic Anatolium episcopum re-
liquit.

S. ANATOLIUS, beati Barnabæ Apосто- 2.
li discipulus, Græcus, Cyprius, sedit an. x.
Lino pont. Mediolano ab Apostolo Barna-
ba Brixiam euocatus, ob fidem in ea vrbe
constanter multa perpessus, in Domino
obiit septimo calendas Octobris. Quem
diem eius natalem ecclesia Mediolanensis
officio precum solenni colit.

S. CAIUS, Sergius, Romanus, S. Barna- 3.
bæ Apostoli discipulus, vitæ sanctitate, &
charitate erga pauperes in primis mirificè
præluxit. Vitalem, & Valeriam, coniu-
ges, beatorum martyrum Protasij & Ger-
uasij parentes, aliosque ciues Medio-
lanenses senatorij ordinis baptizauit.

In

In prædio Castritiano cœmeterium, vbi martyres sepelirentur, dedicauit. Romam profectus, euangelij prædicationem cum beato Clemente, ceterisque Apostolorum discipulis communicauit. Demum fidei causa, cum Clateo, Brixie episcopo, multa perpeffus, obiit in Domino v. cal. Octob. Sedit ann. xiiij. Sepultus est in basilica S. Naboris.

4. S. CASTRICIANVS, Oldanus, Mediolanensis, basilicas tres, vnam Portianam, alteram Faustinianam, tertiam beati Ioannis Baptistæ ad Concham ædificauit. Calimerium, Græcum hominem, egregium Christianæ pietatis cultorem, benignè excepit, diuque aluit. Peregrinos, & pauperes fouit perpetuo. Ad Iesu Christi fidem, Ecclesia Mediolanensi xij. annos religiose administrata, conuertit multitudinem innumeraibilem. Vitæ sanctitate clarus, migravit ad Dominum calend. Decembris. Eius corpus, via Romana, sepultum est in cœmeterio peregrinorum.

5. S. CALIMERIVS, Græcus, Romæ educatus in Romanorum Pontificum disciplina, à S. Castritiano basilicæ Faustiniæ clerico adscriptus, post, Archiepiscopus creatus, non solum diocesim Mediolanensem, sed Liguriam omnem religione illustrauit. Quo nomine accusatus, à fidei hostibus, in
Hadriani

Hadriani persecutione comprehensus, primò variè cruciatus, tum vulneribus confossus, denique ceruicibus gladio transfuerberatis, præcepit in puteum deturbatus, martyrio coronatur pridie calend. Augu. Sed an. LIII. sepelitur in cœmiterio Caij.

S. MONAS, Burrius, Mediolanensis, phi 6. philosophiæ scientia præstans, & sanctimonix in primis nomine illustris, mirabiliter Archiepiscopus factus, patrimonium amplū Ecclesiæ donauit. Mediolanum parochijs centum & quindecim distinxit. Ieiunijs, orationibus, & charitate erga pauperes, ecclesiam sibi commissam decorauit: cui præfuit an. LIX. Eleuthero, deinde Victore, ac præterea Pontiano Pont. Obijt in Domino vij. cal. April. Vacauit diu Archiepiscopatus.

S. MIROCLES, ciuis Mediolanensis, 7. beati Epiphanijs, Episcopi Ticinensis, propinquus, Romam à Melchiade pontifice ad Synodum euocatus, in illius consilio præclarè adfuit. Ecclesiam Mediolanensem eximiè excoluit: in qua, stasis horis psallèdi certam regulam præscripsit. Fuit virtutum episcopaliū gloria valde admodum ornatus, sed hospitalis maximè. Sedit an. XXII.

S. PROTASIVS, Algisius, Mediolanensis, 8. beati Mirocletis discipulus, post illius obitum

obitum Archiepiscopus creatus, sedata per-
secutionum tempestate, mirabiles discipuli-
næ ecclesiasticæ progressus habuit. Sardi-
cam ad Concilium venit. Epiphanium, Pa-
piæ episcopum, de more consecrauit. Se-
dit an. xij.

9. S. M A T E R N V S, Mediolanensis, cum
Mirocle Archiepiscopo presbyter, pro
gloria Christi, in Maximiani persecutio-
ne, vincula, carcerē, verbera, constantissi-
mè pertulit: aliosque Carpophorum in
primis, & Fidelem ad martyrium con-
firmavit. Archiepiscopus deinde sancti
Victoris martyris corpus inuentum sepe-
liuit. Meliodorum, Dertonæ episcopum,
consecrauit. Sedit an. xv. Qui euit in Domi-
no xij. cal. Augu. sepultus est in basilica S.
Naboris.

10. O R O S I V S, Mediolanensis, Siluestro
pont. vnà cum Nazaræo Lectore, synodo
Arelatensi II. interfuit: vt in antiqua Acto-
rum Ecclesiæ Mediolanensis monumenta
relatum est.

11. S. E V S T O R G I V S I. Græcus, in Mater-
nilocum Archiepiscopus creatus, cum a-
lijs ad pietatem insignibus monumentis
Ecclesiam Mediolanensem decorauit: tum
sanctorum Magorum corpora, iam pri-
dem è Parthis Constantinopolim aspor-
tata, inde Mediolanum mirabiliter tran-
stulit.

stulit. Sedit an. XIX. Siluestro pont.

S. DIONYSIVS, Marianus, Mediolanē- 12.
 sis, omni virtute, atque adeò vitæ innocen-
 tia præstans, vt Apostolorum similis puta-
 retur. Causæ beati Athanasij defensor, in
 concilio Mediolanensi, à Constantio Im-
 peratore, Arianæ sectæ studio, damna-
 tus, & in vltimam Cappadociam relegatus
 ibi omni laude florens, fuit apud omnes in
 magno honore. Demum in exilio pro fide
 Catholica variè afflictus, propiore marty-
 ribus titulo, spiritum Deo reddidit. Eius
 corpus Aurelius, Ridicianæ vrbis episco-
 pus, Mediolanum ad sanctum Ambrosiū
 transtulit. Sedit autē S. Dionysius ann. xiiij.
 Liberio, ac deinde Damaso Pont.

IVLIVS, Mediolanensis, interfuit, Iulio 13.
 I. Pont. in Synodo Romana: cuius actorum
 vestigia expressa extant.

S. AMBROSIVS, Ambrosij filius, Ro- 14.
 manus, Ecclesiæ Doctor, corporis statura
 mediocri fuit, aspectu graui, & pulchro,
 naso paululum oblongo, capillis flauis,
 fronte lata, vnoque oculo supercilijs ela-
 to, animi autem virtutibus egregijs, vere-
 que episcopalibus floruit. Omni religio-
 nis Catholicæ officio doctrinaque Eccle-
 siæ Dei profuit: atque ob eam causam eius
 nomen non Latine solum, sed Græcè, Sy-
 reque celebratum, vbiq; in omni Ecclesia
 magnum

magnum est Præfuit verò Ecclesiæ Medio-
lan. an. XXIIIX. Damaso, ac deinde Siricio,
pontt.

15. S. SIMPLICIANVS, Catanus, Medio-
lanensis, genere, & morum pietate clarus,
ab ineunte ætate optimis studijs imbutus,
doctrinæ, & religionis præclara testimonia
ab sanctis, Ambrosio, & Augustino accepit
Victorinum, rhetorem nobile, ab impura
idolorum superstitione ad Iesu Christi fi-
dem Romæ conuertit. Concilij Carthagi-
niensis legatos, à quibus de re graui cõsul-
tus est, ad se missos, benignè excepit. Gau-
dentium, Nouariæ episcopum, cõsecrauit.
Diuinorum officiorum, quæ sanctus Am-
brosius instituerat, ritibus Ecclesiam Me-
diolanensem auxit. Sedit ann. III. Anasta-
sio pont. Ex hac vita cefsit XIIIX. cal. Sep-
temb. Sepultus est in basilica beatæ Mariæ
Virginis.
16. S. VENERIVS, Oldradius, Mediolanē-
sis, sancti Chrysoftomi Græcarum littera-
rum testimonio celebratus, ad quem etiã
vsque ab Africa Synodus Carthaginiensis
legatos misit, virtutum summarum, & san-
ctitatis, multis miraculis testificatæ, laude
clarus, ad præmiũ abiit in cælum, IV. non.
Maij. Sedit an. IX. Anastasio, & deinde In-
nocentio I. pont. Eius corpus sepultum est
in basilica Apostolorum.

S. MA-

S. MAROLVS, Innocentij I. familiaris, 17.
 vir ieiunio, vigilijsque deditus, in oratione
 ac meditationibus frequens, quem Enno-
 dius, Ticini episcopus, versibus laudauit,
 declarata diuinitus eius sanctitate, præfuit
 vtiliter ecclesiæ Mediol. ann. xv. Zosimo,
 deinde Bonifacio pont. Sepultus est in ba-
 silica Apost.

S. MARTINIANVS, de quo in concilij 18.
 œcumenici Ephesini acta relatum est, san-
 ctissimus, Deoque charus Archiepiscopus,
 doctrinæ nomine illustris, à Gothis pro fi-
 de variè afflictus, ecclesiam Mediolanen-
 sem religione instruxit. Sedit an. iij. Obijt
 in Domino iv. non. Ian.

S. GLICERIVS, Landrianus, Medio- 19.
 lanensis, vitæ cælestis studio deditus, in as-
 siduaque verbi Dei prædicatione versatus
 ecclesiam sibi commissam, vt ceteri Archie-
 piscopi, qui antea religiose præfuerant, san-
 ctis institutis illustrauit. Vir fuit, instar vir-
 ginis, verecundus, vultuque virgineo præ-
 se tulit imaginem diuinarum suæ mentis
 cogitationum. Sedit an. iij. Obijt in Domi-
 no xij. cal. Oct. sepul. in basil. Apost. Archie-
 piscopus diu vacauit.

S. LAZARVS, Lazari filius, Boecardius, 20.
 à Glicerio ecclesiæ Mediolanensis Primi-
 cærius creatus, post eius obitum Archiepif-
 copus, in summa Gothorum barbarie, cle-
 rum

rum populumque commissum, piè gubernaui. Litanias Triduana, quæ Mediolani adhuc regioſo cultu obſeruatur, inſtituit. De eo S. Ennodius carmina confecit. Pridie Idus Martij quieuit in Domino, Leone I. pont. Sedit ann. XI. ſepult. in baſ. Apoſt.

21. S. EVSEBIVS, Paganus, Mediolanensis, Ecclesiæ Ambrosianæ, quæ ob Gothorum immanes excursions diu vacauerat, instaurator vigilantissimus, basilicas barbara impietate euersas restituit, pollutas consecrauit: consecrationis celebritatem, mense Octobr. die Dominico tertio, agi inſtituit. Libros diuinorum officiorum, belli incendio inflammatos, reficiendos curauit: Cleri disciplinam ad religiosos mores reuocauit. Synodum prouinciæ habuit: epistolam encyclicam ad sanctissimum pont. Leonem miſit. Demum sanctarum virtutum gloria nobilis, obdormiuit in Domino pridie Id. August. Sedit ann. XVII. Leone I. deinde Hilario, tum Simplicio pont. ſepul. in basilica S. Laur. mart.

22. S. GERVNTIVS, ciuis Mediolanensis, Simplicio pontifice, VII. cal. Ianuarij inuitus creatus Archiepiſcopus, magna cū humilitate ſuſcepit, & afflictissimis Inſubriæ temporibus sanctissime geſſit an. VI. Obijt in Domino III. Non Maij. ſepult. in basilica S. Simpliciani.

S. B. E.

S. BENIGNVS, Bentius, Mediolanensis, 23.
 Ennodij Ticinēsis versibus celebratus, lau-
 de sanctitatis florens, Archiepiscopatū re-
 ligiosissimè administravit ann. vi. Quieuit
 in Domino, XII. calend. Decemb. sepult. ad
 S. Simplicianum.

S. SENATOR, Vilanius, Mediolanensis, 24.
 presbyter, cuius in epistola, ad Leonē pon-
 tificem missa, Eusebius Archiepiscopus
 meminit, Nonis Decēbris, die festo S. Am-
 brosij, Archiepiscopatus gubernationem
 suscepit. Vir præstanti ingenio, diuinarum
 litterarum scientia, eloquentia, & episco-
 palis charitatis virtutibus egregiè excul-
 tus, prophetis interpretandis diligentissi-
 mus, mirifica erga pauperes liberalitate
 vsus, ad ecclesiæ Mediolanensis guberna-
 cula sedit ann. iv. Gelasio pont. Obijt fan-
 ctè in Domino III. calēd. Iun. sepult. in bas.
 S. Euphemix.

THEODORVS I. Medicius, ciuis Medio-
 lanensis, Gelasio pont. factus Archiepisco- 25.
 pus vi. Idus Septembris, vir optimus, & sa-
 pientissimus, cum clerū & populum vnicè
 in Christo dilexit, tum valde beneficus er-
 ga egentes homines, parens pauperū vulgò
 vocatus est. Archiepiscopali autem mune-
 re piè perfunctus annos x. ex hac vita celsit
 iv. cal. Ap. Symmacho pont. sepul. ad S. Hip-
 polytum. Sunt de eo versus Ennodij.

26. **LAVRENTIVS I.** Littius, Mediolanensis, quem Symmachus pont. eximiè dilexit & in Synodo tertia, quarta, quintaque Romana summo opere laudavit, vir sciètia præcellens, & virtutum donis maximis excultus, clerum, populumque Mediolanensem, non minus docèdo, quam agèdo instruxit ad optimam disciplinam. Admirabili quadam vitæ suæ gravitate deinctos cunctorum animos tenuit: quamobrem cum omnes eum verebantur, tum nemo quisquam fuit, qui vel in abditissimo loco scelus concepisset, quin illum quasi testem, spectatoremque metueret. Sedit annos xx. eodem Symmacho, deinde Hormisda, ac post Ioanne I. pont. Obijt VII. calend. Aug. sepul. ad S. Hippolytum mart.

27. **EYSTORGIVS II.** Græcus, Ioannis Damasceni discipulus, cum Ioanne Alexandrino Romam, Gelasio pont. profectus, à Felice IV. Archiepiscopus creatus, omni virtute, & pietate in primis præluxit. Florianum, qui deinceps sanctitatis laude clarus, episcopus Ecclesiæ Hispalensi præfuit ab vltima Pannonia profectum, domi excepit, baptizavit, diaconum instituit, litterisque erudiuit. Augustæ vrbis episcopum proditionis accusatū, dignitate episcopali mulctavit. Oppida, & prædia, quæ in Sicilia præsertim Ecclesia Mediolanensis habuit,

buit, egregiè defendit. Baptisterium ædificandum curavit: ad quod mirifico opere aquam per tectum templi deduxit. Sedit ann. iix. sepul. in basilica S. Laurentij.

S. MAGNVS, Trincherius, Mediolanè- 28.
 fis, Siluèrio Pontifice, Archiepiscopus factus, admiranda abstinentia, sanctitate, diuinaque miraculorum virtute eluxit, piè archiepiscopali munere perfunctus annos iii. quieuit in Domino cal. Nouemb. sepul. in basilica Eustorgiana.

S. DATIVS, Aliatus, Mediolanensis, vir 29.
 pietate in primis, & doctrina præcellens, Vigilio pont. Archiepiscopus creatus, populum sibi commissum, in summa annonæ charitate, panico sustentauit. Corinthi domum à demonibus diuinitus liberauit. Concilio Constantinopolitano quinto interfuit. Annalium libros conscripsit. Ecclesiã Mediolanensem admirabili pietate gessit ann. xxij. Obijt in Domino xix. calèd. Feb. sepult. in basilica S. Victoris.

VITALIS, ciuis Mediolanensis, Ioanne 30.
 iii. pont. creatus Archiepiscopus, quo tempore Longobardi rursus Italiæ opes affligerant, in ea temporum perturbatione omnem vigilantiæ suæ vim in pastoralibus studijs atque officijs posuit diligentissimè. Sedit ann. iv. pont. eodem. sepult. in æde S. Vitalis mar.

31. S. AVSANVS, Cribellus, Mediolanensis, Ioanne III. pont. Archiepiscopus factus, cū in omni re episcopalis muneris partes egit tum prædicationis officio perfunctus est assiduè annos duos: quibus ecclesiam, sibi commissam, gessit. Qui euit in Domino, III Non. Septemb. sepult. in ecclesia S. Stephani ad Rotam.
32. S. HONORATVS, Castillionius, Mediolanensis, vir eloquentia, doctrina, & sanctitate clarus, & Benedicto I. pont. Archiepiscopus renunciatus, sapientia, consilio, optimaque institutione corroborauit ecclesie cōmissæ partes, Longobardorum barbarie debilitatas. Aquileiensi cōcilio, præclare interfuit. Paulinum, Aquileiæ episcopum consecrauit. Sedit ann. VI. Qui euit in Domino VI. Idus Febr. sepul. in ecclesia S. Georgij martyris ad Noxetam.
33. IVENTVS, Frontonius, Mediolanensis, vir nobilitate, & potentia florens, per vim simoniaeque scelus, archiepiscopalem sedē vt foedissimè occupauit, ita iniquissimè administrauit annos decem. Cuius sceleris pœnam dedit nefaria morte.
34. LAVRENTIVS II. Frontone extincto, Archiepiscopus creatus, Pelagio II. pont. Genuæ, vbi populus Mediolanensis, cū ob immanem exterarum gentium impietatem in patria esse non posset, magna ex parte

parte domicilium constituerat, commo-
ratus, archiepiscopale munus rectè, pieque
gessit & exemplo vitæ, & doctrina. Eccle-
siæ Mediolanensis patrimonium, quod in
Sicilia amplum habuit, præclarè defendit:
ob eamque rem Constantium diaconum
Romam ad Gregorium pont. misit. Obijt
autem Genuæ.

CONSTANTIVS, cuius Mediolanensis, 35.
Diaconus, cuius vita, moresque in legatio-
ne Constantinopolitana Gregorio I. pont.
bene cogniti erāt, in vrbe Genua eius iuf-
su Archiepiscopus & electus, & consecra-
tus est. Pallio item ab eo donatus, & alijs
singularibus beneficijs ornatus, archie-
piscopalem dignitatem, immani extera-
rum gentium incurfione afflictam, ad pri-
stinum gradum erexit. Omni autem
laude præstans, nobilitatus est etiam lit-
terarum Gregorij pont. monumentis. Se-
dit annis VII.

THEODATVS, Mediolanensis, Diaco- 36.
nus ecclesiæ Metropolitanæ, cleri suffra-
gijs archiepiscopus electus, à Pantaleone
protonotario, cui Gregorius pōtifex rem
delegarat, Genuæ in Archiepiscopali dig-
nitate confirmatus, Arianorum, quorum
adhuc aliqua pars in Insubria reliqua erat,
furorem impiè exultantem repressit: ob
eamque rem pontifici Gregorio gratus,
X 4 & cha-

& charus. Sedit ann. xxix. Sabiniano, deinde Bonifacio III. IV. post, Deodato, tū Bonifacio V. pontt.

37. **ASTERIVS**, Romanus, Honorio I. pōt. Archiepiscopus factus, Berinum, ad Britanniam legatum, à pontifice missum illius iussu episcopum consecrauit. Munere archiepiscopali rectè petfunctus annos x. obiit Genuæ pridie Non. Iun. sepul. in æde S. Syri.

38. **PHORTIVS**, quo tempore Ioānes, Bergomi episcopus, in prouincia Mediolanēli sanctitatis in primis laude florens, Ariarum impietatem retundere aggressus est, archiepiscopatum iniit: quem Genuæ tamengefit annos tres.

39. **S. IOANNES BONVS**, Camillius, Genuēsis, Ioannis Bergomensis, episcopi sanctissimi consuetudine coniunctus, archiepiscopus creatus, immani Barbarorum dominatu non deterritus, ab vrbe Genua, vbi aliqui archiepiscopi diu manserāt, Mediolanum ad stationem sedemque Archiepiscopalem redijt: quam summa cum laude tenuit annos decem. Romam ad Synodum Martino I. pont. venit: Arianos Bergamo depulit: in oppido Decio ecclesiam S. Materni consecrauit. Miraculorum laude clarus, obiit in Domino, quarto idus Ianuarij.

S. AN-

S. ANTONINVS, Fontana, Mediolanē- 40.
 sis, VIII. calend. Iul. qui dies natalis est S.
 Ioannis Baptistæ, Archiepiscopus cōsecra-
 tus, admiranda vitæ sanctitate, & pastoralis
 officij exemplis præluxit: in conuellendis
 que barbaris gentium exterarum, quæ iam
 pridem Mediolani domicilium consti-
 tuerant, moribus euigilauit maximè. Se-
 dit ann. II V. Obijt in Domino pridie ca-
 lend. Decembris; sepultus in basilica S.
 Simpliciani.

S. MAVRICILIVS, maximarum virtu- 41.
 tum nomine illustris, à clero summa con-
 sensione Archiepiscopus electus, & à pon-
 tifice confirmatus, sedit menses I V. mag-
 na cum testificatione sanctitatis suæ. Obijt
 in Domino pridie cal. Apr. sepul. in eccl. S.
 Satyri.

S. AMPELIVS, Domno pont. creatus 42.
 Archiepiscopus, sedit annos quinq;: Obijt
 in Domino, VI. Idus Febr. Agathone pont.
 Sepultus in basilica S. Simpliciani. Eius san-
 ctitatem, & dum archiepiscopatum gessit,
 & postquam ex hoc sæculo abiit, testatam
 Deus fecit miraculorum magnitudine, &
 multitudine.

S. MANSVETVS Sabellus, Romanus, 43.
 Agathone Pōtifice, Archiepiscopus factus
 Ecclesiæ commissæ utiliter præfuit. Syno-
 do Constantinopolitanæ VI. præclara eru-
 ditionis

ditionis laude interfuit: episcoporum pro-
uinciæ Concilium habuit, de cuius senten-
tia epistolam, fidei, pietatis, doctrinæque
plenam, contra monothelitas hæreticos
ad Imperatorem scripsit. Sedit ann. IX.
Obijt XI. Calend. Mar. Sepul. in basilica S.
Ambrosij.

44. **BENEDICTVS**, Crispus, Mediolanensis,
diuinis humanisque litteris eruditissimus
& maximarum virtutum auctoritate gra-
uissimus, atque ob eam rem tota Italia cla-
rissimus, Ioanne VI. pont. Archiepiscopus
declaratus, Sedit ann. XLVII. Templum S.
Benedicti in porta noua ædificauit: Eccle-
siæ suæ ius mirificè defendit: causam con-
tra episcopum Papiensem Romæ constan-
ter egit. Demum miraculis clarus, quieuit
in Domino, v. Idus Mar. Sepul. in basilica S.
Ambrosij.

45. **THEODORVS II.** Gregorio III. pontif.
Archiepiscopus creatus, rituum eruditio-
ne præstans, Matutini officij misteria cæ-
remoniasque more Ambrosiano solènes,
libro singulari enucleatè perscripsit. Sedit
an. XIV. Sepul. in monasterio Horone, quod
Horona soror extruxerat.

46. **S. NATALIS**, Latina, Græcaque erudi-
tione valde præstans, & Hebraicè doctus
etiam, eximiusque Catholicæ religionis
cultor, Zacharia pont. Archiepiscopatum
susce-

fufcepit, & gefit ufque adeò religiofè, vt exantlatis multis pro fide laboribus, demū fanctitate clarus, in Domino quieuerit III. Id. Maij. Sep. in basilica S. Georgij, quam is ædificauit. Sedit an. I. men. II.

ARIFREDVS, Zacharia pontif. creatus Archiepiscopus, præfuit Ecclesiæ Mediolanensi menses IX. Sepul. in basilica S. Nazarij. 47.

STABILIVS, Stephano III. Archiepiscopus factus, sedit an. II. men. IX. Sepult. in Basilica S. Ambrosij. 48.

BLÆTIVS, Marcellinus, Mediolanensis, vir omni pietatis officio insignis, & admiranda in primis charitate erga pauperes. Sedit an. XIV. men. XI. Sepul. in basilica S. Ambrosij. 49.

THOMAS Crassus, Mediolanensis, pietatis studio deditus, religionis causa Hierosolymam peregrinatus, inde reuersus, Hadriano pont. calend. Nouemb. Archiepiscopus factus, Ambrosiani officij libros, quos Carolus Magnus inflammandos cefsuit, Eugenij episcopi studio mirificè defendit. Carolū Magnū, Italiæ regē corona ferrea coronauit. Gliffam Pipini Regis filiā Mediolani solenniter baptizauit. Sed. ann. XXIX. Obijt cal. Oct. Sep. in bas. S. Laurétij. 50.

OLDOBERTVS, Marionius, Eugubinus, sedit an. 51.

52. PETRVS I. Crassus, Oldradius, Mediolanensis, Adriani pont. Secretarius, deinde Archiepiscopus factus, mox Legatus à pōtifice ad Carolum Magnum Imper. venit: cui charus admodū fuit. Hæreticos maxime oppugnauit, ob eamq; rem hæreticorū malleus vulgò vocitatus. Sermones de sanctis scripsit, in quibus præcipuus est vnus de sancto Barnaba Apostolo, & Episcopo Mediolani primo. Epistolas etiã, per multas, magnarum rerum pondere graues, & vnã præter cæteras ad Carolum Magnū de translatione corporis S. Augustini. Bernardum, Pipini filium, Italiæ regem coronauit. Sedit annos xxvii. Obijt vii. Id. Maij. Sepult. in basilica S. Ambrosij.

53. ALIBERTVS, Crassus, Mediolanensis, Stephano Quinto pont. cal. Octobris Archiepiscopus pronunciatus, admirabili vigilantia præfuit annos ix. men. vii. Obijt pridie calendar. Marty. Sepult. in basilic. S. Ambr.

54. ANSELMVS I. Bilius, Mediolanensis, à clero Archiepiscopus electus, & à Paschale Pont. confirmatus, pauperes eximia charitate dilexit: Lotharium, Ludouici Pij filiū, Italiæ regem, in oppido Modoetia coronauit: ecclesiam commissam administrauit annos v. Obijt v. Idus Maij. Sepultus ad S. Ambrosium.

BONVS, Castillionius, Mediolanensis, 55.
 Paschale Pöt. creatus Archiepiscopus, acer
 rimus iurisdictionis ecclesiasticæ defensor
 sedit an. IV. Obijt II. X. calend. Febr. Sepul. in
 basil. S. Ambrosij.

ANGISBERTVS I. Mediolanensis, Gre 56.
 gorio IV. pont. Archiepiscopus factus, san-
 cti Monæ Archiepiscopi corpus in Eccle-
 siam sancti Michaelis ad Domum transtu-
 lit. Sedit ann. I. menses II. Obijt VII. Idus
 Sept.

ANGELBERTVS I. Posterlius, Medio- 57.
 lanensis, Gregorio IV. pont. Archiepisco-
 pus creatus, pauperum, viduarumque pa-
 ter, ecclesiam etiam sibi commissam bene-
 ficijs & donis ornauit: altare in basilica S.
 Ambrosij cælato auro faciendum curauit:
 Synodum prouinciæ habuit: in qua bea-
 torum martyrum Iouitæ, & Faustini cœ-
 nobij, quod Rambertus Episcopus exedi-
 ficarat, institutionem ratam habuit. Se-
 dit ann. XXV. Obijt Idibus Decembris.
 Sepult. in basilica S. Nazarij. Hoc tempore
 Mediolani multæ ecclesiæ ædificantur.

TADO, ingenio, & rerum diuinarum 58.
 scientia præstans, ob eamque rem sapiens,
 & à Nicolao I. pötifice sanctissimus aliquã-
 do vocatus, ecclesiã Mediolanensem guber-
 nauit annos VII. menses VI. Obijt pridie ca-
 lend. Iunij. Sepul. in basil. S. Ambrosij.

59. ANSPERTVS, Arbutius, Cōfaloneriūſ,
Mediolanenſis, Eccleſiæ Metropolitanæ
Archidiaconus, à Clero Archiepiſcopuſe-
lectus, ab Adriano II. pontif. confirmatus,
Carolū Caluū, Italiæ regē, coronauit,
& Carolū Craſſum item. Sedit ann. xiiij.
menſ. v. Obijt vii. Idus Oct. Sep. in baſil. S.
Ambroſij.
60. ANSELMVS II. Caprius, Mediolanen-
ſis, à Ioanne viii. pont. è Gallia Romam re-
deunte, Archiepiſcopuſ incredibili cleri
populiq̄ue gaudio, creatuſ, ſedit ann. xiv.
Obijt i. calend. Octob. Sepul. in baſilica
S. Ambroſij.
61. LANDVLPHVVS I. Craſſuſ, Mediolanēſis,
Benedicto i. pont. creatuſ Archiepiſco-
puſ, Sedit ann. iiii. Obijt Non. Nouemb. ſe-
pultuſ in baſilica S. Ambroſij.
62. ANDREAS, Lampugnaniuſ, Mediolanē-
ſis, die feſto ſancti Andreæ, à Clero Archie-
piſcopuſ electuſ, mox à Leone v. Pont. con-
firmatuſ, ſedit an. vi. Obijt pridie ca. Mart.
Sep. in baſil. S. Ambroſij.
63. ATHO, Oldraduſ, Mediolanenſis, Ar-
chiepiſcopuſ magna ciuium multitudine
Sergiuſ iii. pont. in Galliam deducit: in-
de Romam, vbi opem ei tulit ad Chriſto-
phorum, vrbe pellendū, qui pontificatū
inuaſerat. Iſ in eccleſia Mediolanenſi, pri-
mo Sabbatho Septembris, veſperarum of-
ficiū

ficium de cruce agi instituit. Sedit ann. XII.
men. VI. Obijt Romæ VII. Idus. Sepultus in
ecclesia SS. Bonifacij, & Alexij in monte
Auentino.

GARIBERTVS, Ioanne Decimo pont. 64.
in sede Archiepiscopali collocatus, Albe-
rico, qui in agro Piceno dominabatur, au-
xilio fuit ad Saracenos, ex Apulia eijcien-
dos. Sed. an. II.

LAMBERTVS, vir solerti ingenio, sum- 65.
moque consilio, Archiepiscopus Ioãne XI.
pontifice, creatus, Rodulphum, Papiæ re-
gem acclamatum, in summa Italiæ dissen-
sione, coronauit: in Italiam, de summi pō-
tificis sententia, Hugonem, Comitem Are-
latensem, accersiuit. Burcardum, Sueuorū
Ducem, Rodulphi Regis socerum, legatū,
ad se missum, benignè excepit. Genuensi-
bus auxilium contra Saracenos misit. Sedit
ann. IX. Obijt calend. Iulij.

HILDVINVS, Monachus, Gallus, Ste- 66.
phani IX. pont. familiaris, Martino III.
pont. Archiepiscopus factus, Hugonem,
Ludouici III. filium, Burgundiæ Ducem,
Italiæ Regem, in basilica Ambrosiana,
Mediolani coronauit. Sedit ann. VI. Obijt
cal. Aug.

ARDERICVS, Cotta, Mediolanēsis, A- 67.
gapeto II. Pōt. creatus Archiepiscopus, Be-
rengariū Verona Mediolanum euocat:
vbi

vbi pro rege se gerere cœpit. Ecclesiã, sancti Andreæ nomine, ad murum ruptum, ædificauit: sacellum sancti Lini in basilica S. Nazarij extruxit. Sedit ann. iix. Obijt iij. Idus Oct. Sepult. in sacello S. Lini.

68. ALAMANVS, Menclotius, Mediolanensis, Canonicus Ordinarius, cum Manasse, Vgonis Imperatoris filio, de Archiepiscopatu contendit: sed tandem, vniuerso clero suffragante, Archiepiscopus factus, sedit annos iij.
69. VALBERTVS, Medices, Mediolanensis, Ioanne xii. Pont. factus Archiepiscopus, Berengarij rabiem fugiens, ad Othonem Imp. venit, cui promittit, si tyrannum extinxerit, se regni insignia traditurum. Episcoporum prouinciæ concilium de more euocat: de quæ omnium, qui frequẽtes aderant, sententia regnum Berengario abrogat: Othonem autem, cui regnum detulerat, solemni iureiurando astringit, se, pro salute dignitateque Italiæ, patrimonium omne profusurum, nullumque periculũ recusaturum: Othonem verò Mediolani, in basilica Ambrosiana ex promisso coronauit: eamque ob causam multa ab eo oppida dono accepit; Romanæque synodo interfuit: in qua priori loco & cõsedit, & subscripsit, quàm Archiepiscopus Rauennæ. Sedit an. xix. Sepul. in ecclesiã Hyemali.

ARNVLPHVS, Bonicij Ducis filius, Sub-70.
 diaconus S. Ecclesiæ Mediolanensis, ab O-
 thone Imperatore Archiepiscopus, Clero
 reclamante, electus, nomen, dignitatemq;
 Comitibus tulit, iusque per Vicecomitē ex-
 ercuit. Historiam sui temporis scripsit.
 Sedit an. III. Sepult. in ecclesia Hyemali.

GOTIFREDVS, Benedicto VI. Pont. 71.
 creatus Archiepiscopus, sedit an. V. Obijt
 XII. cal. Oct. sepul. in Ecclesia hyemali.

LANDVLPHVS II. Bonitij filius, Car-72.
 canus, Mediolanensis non à clero electus,
 sed patris artibus, iuuantē Imperatore, Ar-
 chiepiscopatum occupauit annos IX. mē-
 ses III. Obijt IX. cal. Oct. Sepul. in basilica
 S. Celfi.

ARNVLPHVS II. Artiacus, vir pietatis 73.
 nomine illustris, Gregorio V. Pont. Archie-
 piscopus creatus, Othonem III. Imperato-
 rem corona ferrea donauit. Episcopum
 Astensem, qui ab officio, erga sedē Metro-
 politanam, desciuerat, parere coegit. Cre-
 monenses malè mulctauit: in Laude Pom-
 peia concilium prouinciale habuit. Con-
 stantinopolim profectus, serpentem æ-
 neum, quem à Nicephoro Imperatore
 dono acceperat, Mediolanum asportan-
 dum curauit. Sedit annos XIX. Obijt IV. cal.
 Martij.

HERIBERTVS, Gerardi Canturij fi-74.
 lius,

Y

lius,

lius, Antimianus, Mediolanensis, Benedicto
 IX. Pont. Archiepiscopus factus, Monaste-
 rium S. Dionysij ædificauit. Ecclesiam S.
 Satyri in Porta Romana consecrauit. Cor-
 pus S. Monæ Archiepiscopi Mediolanum
 in ecclesiam beati Vitalis martyris trāstu-
 lit. Episcopū Papiensem in conuentu Ron-
 caliensi crucem deponere iussit. Ambro-
 sium ecclesiæ Mediolanensis ordinarium,
 Episcopū ciuitatis Laudensis instituit. En-
 ricum Imperatorem Romam deduxit, vt
 à Benedicto Pont. coronam acciperet. Se-
 dit an. xxvij. Obijt xv. Cal. Febr. Sepultus
 in basilica S. Dionysij.

75. GUIDO, Valuasorius, Velatius, ecclesiæ
 Mediolanensis Canonicus ordinarius, En-
 rici Imperatoris secretarius, in summa de
 Archiepiscopatu contentione, cæteris cõ-
 petitoribus repulsis, Archiepiscopus crea-
 tus, Leonis IX. Pont. iussu concilio Vercel-
 lensi contra Berengarium interfuit. Apud
 Fontanetum in agro Nouariensi synodum
 prouinciæ habuit. Sedit ann. xxvj. Obijt x.
 Calend. Decembris. Quo mortuo vacauit
 ecclesia Mediolanensis annos tres.

76. THEALDVS, Castilionius, Mediolanē-
 sis, Enrici Imperatoris opibus suffultus, ec-
 clesiam Mediolanensem inuasit. Quam ob
 causam ad synodum à Gregorio vij. Pont.
 vocatus, cū venire recusasset, primò sa-
 cris

cris ordinibus interdictus, deinde, a ter-
tione publicè in synodis Romanis, grauis ex-
communicationis vinculo irretitus est. Obijt
vij. Cal. Iulij. Sepultus Aronæ.

ANSELMVS III. Raudius, Mediolanen- 77.
sis, Archiepiscopus creatus, magnam clas-
sem exercitumque comparauit, vt Babylo-
niam caperet: quò profectus, multis com-
missis prælijs, nihil profecit. Mediolanum
que inde reuersus, diè obijt Pridie Nonas
Decemb. Sepultus in basilica S. Nazarij. Se-
dit annos VII. menses quinque.

ARNVLPHVS iij. Capitanius, Medio- 78.
lanensis, Urbano ij. Pont. creatus Archie-
piscopus, ciuitati Mediolanensi auctor fuit,
vt sex millia militum ad recuperandâ Hie-
rosolymam mitteret. Vir fuit admiranda
sanctitate: monasterium S. Victoris ad cor-
pus, multis prædijs dotauit. Sed. an. III. mē.
ix. Obijt vj. Cal. Oct. Sepul. in monasterio
Clauatenfi.

ANSELMVS IV. Valuasorius, Luinius, 79.
Mediolanensis, fidei nomine in exilium
pulsus, Constantinopolim venit: vbi obijt
pridie Cal. Oct. Sepul. in ea vrbe, ad S. Ni-
colaum.

CHRYSOLAVS, Henrici I. Imp. opi- 80.
bus adiutus, Ecclesiam Mediolanensem
occupauit, pulso inde Anselmo, eoque no-
mine apud Paschalem II. Pont. accusatus,

Romam venit. Vir Græcè, Latineque eruditus, epistolas, conciones, aliaq; industriæ suæ monumenta reliquit. Romæ obiit, sepultus in Ecclesia S. Sebastiani.

81. IORDANVS, Capitanius, Clivoseprius, Mediolanensis, Paschale II. pont. creatus Archiepiscopus, synodū provincialē habuit, in qua de episcoporum decem & octo cōsensu multa statuit : concilio Guastallo, quod pontifex habuit, præsens adfuit. Diē commemorationis mortuorum decrevit. Sedit an. IIX. men. IX. Obijt pridie nō. Oct. Sepul. in basilica S. Ambrosij.
82. HENRICVS, Capitanius, Curtius, Vicedominus, & Archipresbyter Ecclesiæ Mediolanensis, Gelasio II. Pont. factus Archiepiscopus, sedit ann. V. men. VI. Obijt IV. cal. Jun.
83. S. BERNARDVS, Gallus, Abbas Claraualensis, Henrico mortuo, Archiepiscopus electus, recusavit id munus obire.
84. ANSELMVS V. Pusterlius, Mediolanensis, Honorio II. Archiepiscopus creatus, in Germaniam legatus missus, inde rediens Episcopi Astenis, auctoritatem Metropolitanam despicientis, audaciam fregit. Lotharium Imp. Mediolani excepit, coronaque ferrea donavit. Nouocomum obsedit agrum vastavit. S. Bernardum hospitio sæpenumero accepit : cuius causā monasterium

rium Clarauallense, extra portam Romanam, ab Anselmo Archinto ædificandum curauit. Sedit ann. ix. Obijt Romæ xix. cal. Septemb.

ROBOLDVS I. Episcopus Albensis, Innocentio II. Pont. creatus Archiepiscopus, Mediolanensibus auctor fuit, vt ij sacrorum communionem interdici, veniam à Pontifice peterent. Hospitales ædes Brolij, à Gothofredo ciue extruendas curauit. Sedit ann. x. mens. v. Obijt III. cal. Ian. Sepul. in basilica hyemali.

VBERTVS, Pirouanius, Lucio II. Pont. 86. factus Archiepiscopus, ecclesiæ Mediolanensi præfuit, quo tempore, Federicus Imperator Mediolanum diripuit. Is summa prudentia vir, conuentum habuit de vrbe instauranda: sed rem non perfecit, morte ereptus. Sedit ann. xv. Obijt Beneuenti.

S. GALDINVS, Valuasorius, Salensis, 87. sciētiae, & sãctitatis laude clarus, primò Mediolanensis ecclesiæ Archidiaconus, deinde ab Alexandro III. Pont. S. R. E. Presbyter Cardinalis tit. S. Sabinæ, postea Archiepiscopus, tum vniuersæ Galliæ Cisalpinæ Legatus creatus, Nonis Septembris Mediolanum venit. Quam urbem à Federico dirutam, instaurauit: ædes Archiepiscopales restituit: Humiliatorum ordinem, ex auctoritate summi Pont. comprobauit: Pa-

piensem ciuitatem ecclesiastico interdicto affecit: Laudensibus Episcopum dedit. Mediolani, de suggestu cum contra hæreticos concionem haberet, obiit xiv. Cal. Maij. Sepul. in basil. S. Teclæ. Sedit an x.

88. **ALGISIVS**, Pirouanius, Mediolanensis, primo Cymiliarca, deinde ab Alexandro III. Archiepiscopus factus, eo animi robore ecclesiam, populumque commissum gubernauit, vt cum Federico Imp. pugna inire non dubitarit: quem suis copijs, Deo iuuante, mirabiliter profligauit, die festo SS. Martyrum Sisini, Martyrij, & Alexandri: que propterea diem religiosum perpetuo coli ex decreto censuit; deinde Venetias ad Alexandrum Pont. inde Romam cum eo profectus, postea Mediolanum reuerfus, obiit. Sepultus in basilica hyemali. Sedit ann. iix. mens. iix.

89. **VBERTVS II.** Cribellius, Mediolanensis primùm Ecclesiæ maioris Archidiaconus, deinde Vercellarum Episcopus, post, Lucio III. Pont. Archiepiscopus factus, SS. Astantij, & Antoniani corpora inuenit: Veronam ad Cõcilium venit: vbi, Lucio mortuo, pontifex renūciatus est in vigilia Nat. Domini.

90. **MILLO**, Candianus, Mediolanensis, primo Mediolani Archipresbyter, deinde Taurini episcopus, post à Clemente III. pont.

pont. Archiepiscopus Mediolani creatus, Henricum Imp. vnà cum Constàtia, corona ferrea decorauit. Sedit an. vii. mens. iix. sepultus in basilica hyemali.

VBERTVS III. Tertiacus, Mediolanen- 91.
 sis, Modoetiæ Archipresbyter, Metropo-
 litanæ ecclesiæ canonicus ordinarius, S. R.
 E. presbyter Cardinalis, tit. S. Stephani in
 Cælio monte, ab Innocentio III. pont. crea-
 tus, deinde Archiepiscopus, pacem inter
 Mediolanenses, & Comenses conciliauit.
 Sedit annos iv. mens. iiii. sepultus in Eccle-
 sia hyemali.

PHILIPPVS, Lampugnanus, Medio- 92.
 lanensis, ab Innocentio III. pont. Archie-
 piscopus creatus, ad quem illius epistola
 de cancellaria Mediolanensi scripta est, pa-
 cem inter Mediolanensem, & Ticinensem
 populum iniit.

VBERTVS IV. Pirouanius, Mediolanē- 93.
 sis, ab Innocentio III. pont. Cardinalis crea-
 tus, deinde Archiepiscopus, cum potesta-
 te Legati missus ad gerendam Ecclesiam
 Mediolanensem, Othonem IV. Imperato-
 rem in basilica Ambrosiana coronauit. Sed.
 an. iv. mens. iiii. Obijt Mediolani, sepultus
 in ecclesia hyemali.

GERARDVS, Reginus Sexius, primo 94.
 Nouariæ Episcopus, deinde ab Innocetio
 III. Pont. Arcniepiscopus creatus, sedit tã-
 tum

tum menses VI. Obijt Cremonæ.

95. HENRICVS, Settarius, Mediolanensis, basilicæ Metropolitanæ Cymiliarcha, in maxima cleri dissensione, ab Honorio III. creatus Archiepiscopus, pro fidei defensione in Palestinam transmisit. Damiatę expugnationi interfuit. Basilicam Eustorgianam fratribus ordinis Dominicani, alterā beatorum martyrum, Naboris & Felicis, Franciscanis attribuit. Ecclesiā S. Gothardi in monte Tremulo cōsecrauit. Episcopi Cremonensis contumaciam fregit: ecclesię libertatem defendit. Hæreticos profligauit. Sedit an. XVI. mens. X. Obijt Mediolani sepultus in basilica martyrum, Naboris & Felicis.

96. GVLIELMVS I. Rozolius, Mediolanensis, basilicę Metropolitanę Archidiaconus vir eruditus, & optimus, à Gregorio IX. Pont. creatus Archiepiscopus, laicis Mediolani, prædicationis munere interdixit. Ad Federicum II. Imp. missus, iussu pōtificis, cruce signatorum militum bellum cōtra Saracenos indixit. Sedit ann. X. mens. V. Obijt Mediolani, sepultus in ecclesia monasterij Clarauallensis.

97. LEO, Peregius, Mediolanensis, Frater ordinis Franciscani, à Cælestino IV. Pont. Archiepiscopus factus, iurisdictionem Archiepiscopalem cū negligenter curaret.

Tur-

Turriani plebis consules, eam sibi v'surparunt. In vico Lignano ædes archiepiscopales magnifice extruxit. Sedit annos XVI. menses VII. Obijt XIX. calend. Nouemb. Vacauit archiepiscopatus anno. IV. men. IX. dies VII.

OTHO, Magnus, Vicecomes, Mediolanensis, in summa de episcopo eligendo disensione, Octauiani Cardinalis, sedis Apostolicæ legati, studio, ab Urbano IV. pont. Archiepiscopus factus, opibus, auctoritate militumque copijs floruit. Iurisdictionem vrbs Mediolani à iure potestateque Archiepiscopi in fratris filios, transtulit. Carmelitanos monachos Mediolanum introduxit. Concilio œcumenico Lugdunensi interfuit, quod Gregorius IX. pont. habuit. Cõcilium prouinciale Mediolani ipse habuit. Sanctæ Agnetis sacellum in basilica maiori ædificauit, prædijsque paternis dotauit. Præbendam Lectori Theologo decreuit. Bellum sacrum Mediolani, à magistro ordinis Franciscani denunciari concessit. Sedit ann. XXXIII. dies XIX. Obijt Mediolani III. Idus Aug. Sepultus in ecclesia maiori.

RUFINVS, Frisetus, Lucensis, à Bonifacio IX. Pont. creatus archiepiscopus, sedit menses tantum X.

FRANCISCVS, Fontana, Parmensis, primum

mum Messanæ Archiepiscopus, in ecclesiæ
sibi commissæ, statione, seculis repugnan-
tibus, cum inuigilare non posset, ecclesiæ
deinde Nolanæ administrator, demum Me-
diolanæ Archiepiscopus factus, Vicecomi-
tes ex vrbe Mediolano, ditioneque depu-
lit. Sedit an. XII.

101. CASTONVS, Turrianus, Mediolanen-
sis, primò Aquileiæ patriarcha, post Me-
diolani Archiepiscopus à Clemente v. pòt.
factus, iurisdictionem Archiepiscopalem
restituit. Synodum prouincialem Medio-
lani habuit. Henricum Lucimburgium,
Imp. VI. corona ferrea, die solempni epipha-
niæ coronauit. Sedit an. IX.

102. F. AICARDVS, Camodianus, Nouarië-
sis, ordinis minorum S. Francisci, minister
generalis IX. à Ioanne XXII. pont. creatus
Archiepiscopus, Matthæum Vicecomité,
filiosque iurisdictionem ecclesiasticam oc-
cupantes, excommunicauit. Multa edificia
extruxit. Mediolanensibus, multa mala,
quæ euenerunt, concionando prædixit. Se-
dit ann. XIV.

103. IOANNES II. Matthæi filius, Vicecomes,
Mediolanensis, primò Nouariæ Episcopus,
deinde à Clemente VI. Pont. Archiepisco-
pus creatus, bellica potius laude, quam ec-
clesiasticæ disciplinæ nomine illustris, to-
tius penè Galliæ Cispalinæ dominus, mul-
ta

ta etiam oppida ecclesiæ Romanæ per vim occupavit. Corporis Domini celebritatem solemnem, in ecclesia Mediolanensi perpetuo agi decrevit, ritu solemniori, & publica processione, quam ipse frequentissimâ celebrauit, facto concursu hominum ceteris millium. Sedit annos XXI.

ROBERTVS, Vicecomes, Mediolanensis, basilicæ Metropolitanæ Archipresbyter, ab Innocentio VI. pont. Archiepiscopus creatus, Carolum IV. Imperatorem, hospitio regali Mediolani accepit: & Modociæ, in basilica S. Ioan. Baptistæ Regem Longobardiæ coronavit. Sedit annos VII.

GVLIELMVS II. Pusterlius, Archipresbyter Modociæ, deinde Patriarcha Constantinopolitanus, post ab Urbano V. creatus Archiepiscopus, sedit an IX. menses IV.

SIMON, Borfanus, Mediolanensis. Iurisconsultus, Gregorij XI. pont. familiaris, presbyter Cardinalis tit. SS. Ioannis, & Pauli, ab eo creatus, deinde Archiepiscopus Mediolani: ad ecclesiam sibi commissam non venit, occupationibus Romanis distentus. Sedit annos VI. menses VII.

ANTONIUS, Princeps Salutarum, Subbalpinas, à Gregorio XI. Archiepiscopus creatus V. Idus Sept. ad sedem Archiepiscopalem venit: in qua sedit an. XXV. dies IX. obiit Mediolani, sepultus in ecclesia hyemali.

F. P. E.

108. F. PETRVS Philargus, ordinis Minorũ, in Cruffionalio vico dicecesis Nouariensis natus, vir Græcis, & Latinis litteris, Theologiæque scientia eruditus, Ioannis Mariæ principis Mediolani, à consilijs, primùm Vicetiæ, deinde Nouariæ episcopus factus postea Patriarcha Gradenfis, mox Mediolani archiepiscopus à Bonifacio iix. creatus, sed ann. vj. Deinceps ab Innocentio vij. pronunciatus Cardinalis basilicæ Apostolorum, demum in Concilio Pisano, à Cardinalibus creatus Pontifex, nomen habuit Alexandri v.
109. IOANNES III. Vicecomes, Mediolanensis, Malatestæ Principis auxilio adiutus, sedem archiepiscopalem occupauit, pauloq; post in Concilio Constantiensi archiepiscopatu priuatus est.
110. BARTHOLOMÆVS, Caprius Mediolanensis, à Ioanne xxij. Pont. Archiepiscopus creatus, Philippi Mariæ Ducis curator Concilio Constantiensi interfuit: multas legationes obiit, Genuam urbem ex illius Reipublicæ decreto administrauit: Sigismundum Imperatorem, Mediolani in basilica Ambrosiana coronauit: Martinum v. Pont. è Concilio Constantiensi redeūtem hospitio augustissimo accepit. Sed. an. xxij. Obijt pridie cal. Oct.
111. FRANCISCVS, Piccolpassius, Bononiensis,

sis, Eugenij iv. Pont, familiaris, vir multis virtutibus florentissimus, Latinè doctus, sacra eruditione præditus, & pietatis studio ardens, cilicium perpetuo induit. Litteratos homines eximiè dilexit: in quib⁹ duos in intimis habuit, Philelphum, & Aeneam Silium, postea pontificem Pium II. Què priuatum hominem, Mediolani degētem, ciuib⁹ quibusdam Mediolanēsis, nobilitatis splendore illustribus, Præposituram basilicæ S. Laurentij vacantem, sibi dari petentibus, virtutis ergo anteposuit. Archiepiscopus autem Ecclesiam Mediolanensem sanctè administravit: & verò difficultates, quæ sibi in eo munere importata erāt egregiè superauit constantis animi robore & sanctitatis opinione, quam de se omnes conceperant. Sedit ann. iix.

HENRICVS iij. Scotus, Papiensis, primùm episcopus Dertonensis, deinde archiepiscopus Mediolanensis, ab Eugenio iv. Pont. creatus, postea S. R. E. Cardinalis tit. S. Clementis, populo Mediolanensi, fame grauiter laboranti, magnā argenti vim dono misit: seque ac familiam suam bonis omnibus spoliauit, quo liberalius ecclesiæ sibi commissæ, filijs subueniret. Sedit ann. ix. Obijt Romæ iv. Nonas Iulij, sepultus in tit. S. Clementis.

NICOLAVS, Amidanus, Cremonensis, sapien-

sapientissimus Iurisconsultus, primò episcopus Placentiæ, Concilio Constantiensi interfuit: in quo Ioannem Hufium, ex patrum auctoritate, gradu mouit: deinde Archiepiscopus Mediolanensis factus, sedit anno. j.

114. GABRIEL Sfortia, Francisci Sfortiæ Ducis frater, Mediolanensis, ordinis heremitarum S. Augustini, Theologiæ scientia eruditissimus, concionator clarissimus, à Nicolao v. Pont. creatus Archiepiscopus, beatæ Mariæ Coronatæ ecclesiam cõsecrauit. Muneribusque alijs Archiepiscopali- bus rectè perfunctus, obiit Mediolani, sep. in eadem ecclesia. sed. an. xiiij.
115. CAROLVS I. Foroliuiensis, Abbas S. Celsi, à Calisto iiij. factus Archiepiscopus, sedit an. iv. Obiit Mediolani, sepul. in basil. S. Celsi.
116. STEPHANVS Nardinus, Foroliuiensis, Referendarius Apostolicus, egregia virtute vir, à Pio ij. Pont. in Germaniam Internuncius missus, à Paulo ij. Mediolani Archiepiscopus factus, & à Xysto i v. Cardinalis S. R. E. tit. S. Mariæ trans Tyberim, collegium Nardinum, Romæ instituit, in quo perpetuum Archiepiscopi ius esse voluit. Mediolani, extra pomerium portæ Tonsæ, ædes Archiepiscopales ædificauit: in vico S. Pauli ad compitum, certa quãdam

dam ædificij forma, domicilium parauit, ubi pro Archiepiscopali auctoritate iudicia exercerentur. Ecclesiæ Metropolitanæ aula, tapetiaque magnifica, pallia, ecclesiasticaque ornamenta, & mitram, precioso opere contextam, dono dedit. Solemnium litaniarum triduanarum, librū multis ante sæculis conscriptum, temporum incuria penè intermissum, restituit. Sedit ann. xxij.

IOANNES iij. Arcimbaldus, Mediolanensis, vir iuris ciuilis, & Pontificij scientia præstans, sapientiæ, maximarumque virtutum ornamentis excultus, ob eamque rem Galeatio Mariæ, Sfortiæ, Duci, gratus, & charus, multis legationibus illius nomine perfunctus, à Xysto iv. pont. primū Protonotarius Apostolicus, Nouariæq; Episcopus, deinde S. R. E. Cardinalis creatus, multis etiam prouincijs Legatus præfuit. Postea ab Innocentio iix. pont. Mediolanē Archiepiscopus creatus, ecclesiam sibi commissam multis donis ornauit. Sedit ann. iij. men. iix. dies xj. obiit Romæ.

GUIDO Antonius, Arcimbaldus, Mediolanensis, Ioannis Cardinalis, & Archiepiscopi frater, summarū virtutum splendore prælucens, à Galeatio Maria amplissimis honoribus cohonestatus, pietatis cultor egregius, ab Innocentio iix. Pont. Archie-

Archiepiscopus factus, curiam Archiepiscopalem, quam dono à Duce acceperat, vetustate prope collapsam, magnis sumptibus renouauit: basilicam Metropolitanam sacerdotum numero auxit: eidem, & fabricæ magnam vim rerum preciosarum, moriens legauit. Sedit annos ix.

119. OCTAVIANVS Arcimboldius, Mediolanensis, egregius iuriconsultus, Protonotarius Apostolicus, contradictarum Auditor, vtriusque signaturæ Referendarius, Archiepiscopus designatus.

120. HIPPOLYTUS I. Alphonfi Ferrariæ Ducis frater, Estensis, S. R. E. Cardinalis S. Lucie, ab Alexandro VI. Pontif. archiepiscopus designatus, vir singulari prudentia, rerumque gerendarum vsu præstans, Ecclesiam Mediolanensem administrauit annos xiiij.

121. HIPPOLYTUS II. Alphonfi Ferrariæ Ducis filius, Estensis, à Leone X. Pontif. archiepiscopus designatus, post à Paulo III. Pont. S. R. E. Cardinalis pronuntiatus, & à Pio IV. Pontif. ad Gallorum Regem Legatus missus, ecclesiæ Mediolanensis præfuit, ann. xxxiiij.

122. IOANNES Angelus, Arcimboldus, Mediolanensis, à Clemente vij. Pont. Nouariæ episcopus, deinde à Iulio III. Pont. Mediolani Archiepiscopus factus, sedit annos v.

PHILIPPVS, Archintus Mediolanen- 123.
 fis, iurifconsultus clarissimus, rerumq; be-
 ne gestarum nomine illustris, primùm à
 Paulo iij. pót. Protonotarius Apostolicus,
 tum vrbs præfectus creatus, postea Epif-
 copus Biturgiæ, & Vicarius vrbs Pontifi-
 cius, inde ad episcopatum Salutiarum tráf-
 latus, Bononiam ad Concilium venit Vi-
 carij autem pontificij munus gessit Paulo
 iii. Julio iii. Marcello ii. Paulo iv. Pontifi-
 cibus. Demum ob virtutũ merita, Archie-
 piscopus Mediolani à Paulo i v. creatus, ec-
 clesiæ Mediolanensi præfuit annos ii.

CAROLVS II. Comitis Giberti, & Mar- 124.
 garitæ, Pij iv. Pontificis sororis, filius, Bor-
 romæus, ab eodem Diaconus Cardinalis
 S. Martini in Montibus, deinde presbyt.
 Card. tit. S. Praxedis, & Archiepiscopus vi.
 Idus Februar. annò 1560. creatus, sedet. Cu-
 ius res gestæ in perpetuos commentarios
 ordine referuntur.

*P. Galefmius Protonotarius
 Apost. pro Illustris. Archiep.*

Z D E

DE OBITU CAROLI
CARD. S. PRAEEDIS, AR-
CHIEPISCOPI MEDIOLANI, EPI-
stola Caroli à Basilica Petri Presb.
Mediolanensis.

Ad P. F. Ludouicum Granatensem.

IGNIFICASTI mihi sapius lit-
teris tuis, optime pater, nihil me tibi
gratius facere posse, quam vt de Ca-
roli Cardinalis sanctæ Præedis, Ar-
chiepiscopi Mediolani actionibus, quæ
nunc sempiterna vita frui speramus, aliquid scribere.
Qua ego pia admodum voluntate tua, amantissimè,
in Cardinali animo mirificè delectatus, tum aliàs ad
te de rebus illius non semel litteras dedi; tum hoc tem-
pore de sanctissimis exercitationibus, diuinisq; contem-
plationibus scripturus eram; quibus, in sacro Var alio
monte, superioribus diebus, præcipuo quodam studio
se dederat: sed me miserum, spirituales illæ iucundi-
tates eo exitu, nobis quidè acerbissimo, conclusæ sunt,
de quo te iam arbitror audisse; cum tristissimi casus
fama in omnes partes iam peruenerit; orbemq; luctu
impleuerit. Nunc de utroque ad te scribam, de sacris
contemplationibus, & morte; ex quibus illæ, magnam
spiritus tibi afferent delectationem; in huius vero nar-
ratione, aliquid, opinor, vt fit, in dolore leuationis in-
uenies. Cupiebat optimus Antistes superioribus men-
sibus paulum se de turba, & à negotijs, in sanctum
otium

otium solitudinemq; conferre; vt quemadmodū certis temporibus solebat, animæ suæ statum, officia, culpasq; diligētius secū reputaret; & spiritus sui viribus instauratis ad ecclesiæ suæ gubernationē reuenteretur quamquā aliā quoq; causam præcipuā cuiusdā cōtentionis orando adhibendæ, hoc tempore habuisse, ijs notum est, quibus illius arcana consilia, grauissimāq; quæ nunc susceperat, munera ignota non sunt: cui rei etiam indicio est, eum, & longinquiorē, & insigniorē locum ad id delegisse; longioriq; temporis spatio in eo moratum esse, quam solebat: sed illud quoque verum est, aliquot iam annos, eum Dominicæ passionis memoria mirificè delectari solitum fuisse; eamq; animo ita fixā habuisse; vt illius varijs modis tractanda diuidendæ, ordinandæ finē nō faceret; tempusq; aliquod cupidè obseruaret, quo animus illius ab interpellationibus liber, in eiusmodi sacris meditationibus posset conuiescere. Dicam postremò; cum eum Deus post maximos labores, grauēsq; perpeffiones in calū, vt speramus, accersire vellet; quibus diuinæ gloriæ, & honori seruiens, annis præsertim circiter viginti, quibus in hac ecclesiā resedit, exercitus fuerat; vltimo, et insigni huius vitæ beneficio, eam ei mentē dedisse, vt præcipuā illā mortis causā præparationē adhiberet. Itaq; cum sacrā ordinationū solemnitatē sacris Septembris tēporibus, de more esset celebraturus, nunciū accepit, Franciscū Bossium Episcopum Nouariensem in grauissimum morbum incidisse; ita vt mortis periculum in horas immineret: statim ipsa nocte, nulla

habita incommodi alicuius ratione; ut erat eiusmodi praesertim necessitatis tempore, & erga Provincia Episcopos, charitate admirabili; Nouariam contendit: mortuum Episcopum cum offendisset; & quae pro insigni pietate sua solebat, funeris celebrandi officia praestitisset; concionem habuisset; sanctissima communionis sacramentum frequentissimo populo ministrasset; profectus est Vercellas, ut urbis illius ecclesiae quibusdam in rebus consuleret: Francisco enim Bonhomio Apostolicae sedis nomine in Germania absente, curam illius ecclesiae, auctoritate Apostolica; praeter id, quod ad eum, ut Metropolitanum, spectabat; benignè susceperat. Atque non ecclesiastica solum, sed civilia etiam, eaq; grauissima negotia ibi confecit; ex quibus perniciose discordiae facile extitissent: fuit eo tempore cum Cardinalibus vercellensi, & Montisregalis; & cum Episcopis nonnullis, qui ad eum iam solebant etiam ex longinquis prouincijs, tanquam ad ecclesiasticae disciplinae magistrum frequenter venire. Tum inuitatus à Sabaudiae Duce, qui se ei maxime deditum filium profitebatur, Taurinum concessit: ubi postquam cum Duce collocutus; & sacrosanctum linteam, quod suscepta olim laboriosa admodum peregrinatione, magno pietatis documento, inuiserat, veneratus esset, discessit; & in Varalium montem se recepit; qui ferè sub Alpium iugo, inter Helueticos, Pedemontanosq; fines positus, ab vrbe Vercellensi, Nouariensi, & Comensi millia passuum viginti quinque, aut ad summum triginta, distat; à Mediolanensi quinquaginta

quaginta quinque. Ibi ante annos fere centum, vnus ex fratribus S. Francisci, ordinis, quem obseruantia dicunt, Mediolanensis, ex familia Caima, sepulchrū Domini, imitatione Hierosolymitani, posuit: fratrum suorum monasterium, quadamq; sacella, ex multis piorum virorum elemosynis edificauit; in quibus historia Domini & passionis, pulcherrimis statuis, & ad pium animis affectum excitandum accommodatis, expressa est. Iis addita sunt plura alia sacella, non solum passionis Domini, sed sacrarum aliarum historiarum imagines referentia: que in summa montis parte distinctis locis posita, pulcherrimam præbent piorum mentibus sacrarum exercitationum opportunitatem. Huc igitur in fratrum monasterium vir sanctus Carolus, cum Patre Francisco Adorno, societatis Iesu, magna pietatis, doctrineq; viro, confessionum ministro, & spiritualium exercitationum adiutore, cum se recipisset; primū animo studiosissimè expurgando operam dedit; & certi temporis generalem peccatorum confessionem, pro sua consuetudine habuit, quam non longis interuallis repetere solebat: venit deinde ad sanctissime passionis meditationes; in quibus eos quoque, quos ex familia secum habebat, exerceri voluit. Diei, & noctis etiam, certa tempora distributa erant; quibus quemlibet ad meditandum, & orandum in sacellis esse oportebat. Cardinalis autem, qui tamen communi tempore contentus nō erat, proprium sibi sacellum, nullo comite, deposcebat, iucundissimum erat pietatis spectaculum, quod suauem

conscientia aculeum admouebat; videre tantum vi-
 rum, nocte praesertim, solum, paruula laterna sub pal-
 lio recepta, per ea loca ire, quod spiritualis affectus a-
 crius inuitabat. Atque in eo maximè elucere visum
 est eius singulare sacra cōtemplationis studium; quod
 cum ea paulisper intermittenda esset, & ad Cardi-
 nalem Vercellensem Aronam eundum; nocte ante,
 octo ipsas horas, vna cum familia, in ea permansit:
 cum toto eo spatio genibus tantummodo nixus, nulla
 corporis parte flecteretur: immo ad extremum queri
 de eo visus est, qui horologium curabat, quasi proxi-
 mitum spatium contraxisset. Tempus constitutum
 erat, quo omnes congregati, loco quisque suo, quid
 meditatus esset, animoq; piè sensisset: in mediū asse-
 rebat: qua in sacra communicatione, narrant cele-
 stia verba, & sententias ex sacro illo Caroli ore ex-
 cepisse: qui quasi olor quidam supernus, morti pro-
 pinquus, suauiores quàm solebat, voces edebat: nar-
 raui mihi Pater Franciscus, se diuini illius pectoris
 sensus, intimaq; cogitationes spirituali suauitate,
 lachrymisque coniunctas, saepius animo suo obstu-
 pisse; dulciq; item fletu profecutum esse. Quam-
 verò hic adhibuit, vitae, & victus asperitas, quan-
 quam sine dubio erat maxima; ipsi tamen noua non
 erat; cuius solitus iam cibus erat panis, & aqua; &
 cum paucis horis in paleis cubaret, commoda sanè
 ratione vti sibi videbatur, neque is erat, qui flagello-
 rum & cilicij disciplinam vnquam omitteret. Ita-
 que non magnum erat, illum eo quoque tempore pa-
 ne,

ne, & aqua vitam sustentare; ligno iacentem breuem somnum in cilicio capere; & flagella sibi adhibere: quibus cum sanguinem quandoque hausisset, interulam sanguine aspersam, quam ille studiose occultauerat; & flagella item cupidissime conquisita, quidam inter res charissimas reposuerunt. Illud quoque sibi ministerij sumpserat, vt ante lucem lumen afferret Patri; à quo reliqua familia acciperet; ne incōmodo afficeret suos: quò seueriore enim erga se in dies utebatur disciplina; eò se humaniorem, mitiorēque erga alios praeſtabat: consueueratque noctu lumen in paruo cubiculo suo habere; tum ne cubicularijs fortè luminis inferendi molestiam exhiberet; tum etiam vt, quemadmodum existimo, iucundo piarum tabularum, quas ibi habebat, aspectu fruereſſet; si quando oculos aperiret. Antequam autem à monte discederet; vbi non amplius quindecim dies, neque id sine interuallo, moratus videtur tentari valetudine cœpit; ex qua suo, & Patris consilio, nonnihil remisit de consueta vitæ asperitate, atque cum febris se laborasse sentiret, tempusque redeundi videretur; discedendum sibi statuit. Medicum quidem in reditu consuluit; sed curationem, tamen, vt solent, qui id facere possunt, statim non adhibuit: expectauit autem pro sua consuetudine, nū febris reuenteretur; qui antea quandoque, ne quarto quidem febris impetu ad medicinam confugerat, & absque illa tamen emerſerat: in quo vir sanctus, sicuti in reliquis, pauperum vitam sequebatur; qui non

solum non habent, cum agrotant, unde curentur, medicinaeque adhibeant; sed ne opera quidem, & labore consueto abstinere, & cessationis beneficio frui possunt; cum rebus ad victum necessarijs destituantur: quam ad rem natura tamen, & corporis sui diuturna experientia utebatur. Multas habuit totum illud absentiae tempus futuri obitus praesensiones: nam praeter inusitatum illam praeparationem: praecipuam suavitatem in ijs exercitationibus ex gloriosi sepulchri mysterio capiebat; nam cum sacello, & imaginibus destitueretur, quae sumptae meditationi proprie convenirent; ad sepulchrum semper se referebat: ex eius contemplatione diuiniora quaedam mentis cogitata hauriebat: & cum profectioe indicta, omnes de monte descenderent; animadvertissentque Cardinalem ipsum deesse; muliercule cuiusdam indicio, in sepulchri antro ille repertus est: sacrum missae officium, nescio an postremum, praeter consuetudinem perpetuis cum lachrymis, celebravit: de morte frequenter loquebatur: saepe commemorabat, suos fere diu vivere non solere: patrem suum Gibertum comitem, cum etatis quadraginta septem annorum esset, mortem obiisse: mirum esse, quod ipse ad eandem etatem peruenisset; quod duodecim ante annos morbis, & curationibus adeo debilitatus erat, ut omnium iudicio morti propinquus iudicaretur. Atque fuit ille quidem, dum iuuenis esset, etiam medicorum sententia; neque id ob vitae asperitatem, quam nondum ceperat, ea valetudinis conditione; ut mirati sint quicun-
 que

que eum nouerant, vitam potuisse producere longius
 sed omiffa ille nimis exquisita corporis cura, ex pio-
 rum, prudentumq; virorum consilio, simplicem, com-
 munemq; viuendi rationem elegit; cuius beneficio; li-
 cet cum abstinentia deinde, & cum asperitate eam
 coniunxerit; reliqua etate, hoc est annorum circiter
 duodecim cursu, bona valetudine, in magnis cura
 episcopalis laboribus, vsus est; vt potius, existiman-
 dus ille sit per rudiorem, & seueriorem vita discipli-
 nam hosce postremos vita annos à Domino obtinuis-
 se; quam vel modicum propter eam temporis deper-
 didisse. In reditu, dum febris laboraret, commemoraba-
 bat; & libenter quidem, vt omnia, qua ad eundem
 perimerent; Pium quintum sanctæ memoriæ Ponti-
 ficem maximum, cum non longè se à morte esse senti-
 ret; surrexisse tamen, & septem vrbis ecclesias inui-
 sisse. Disputabat diuinitus de excellenti illa volūate,
 qua rebus alijs omnibus omiffis, vnum Dominum se-
 qui, & spectare debemus, neque aliud quidquam,
 etiam spirituale, nobis in hac vita proponere: nedum
 enim alijs, dicebat, capi me, & teneri oportet, sed ijs
 ipsis liberum me præbere, qua ad huius ecclesiæ utili-
 tatem institui. Incumbere me perpetuò æquum est,
 donec viuam, in Domini cultum: si aliò migrandum
 sit, præstò esse debeo, & quicquid agendum restat,
 diuina prouidentia commēdatum liberè relinquere.
 Sed quid ego de absentia huius tempore loquor? mul-
 tis ab hinc mensibus edebat huiusmodi animi sui co-
 gitationes: neque ita multò ante, mihi quadam ex
 Z 5 caussa

caussa dicebat; vite spatium sibi videri non amplius
 ferè prorogandum; nisi forte ad annos aliquot inter
 morborum incommoda traducendos. Venit ille Me-
 diolanum feria sexta, vesperi; quo die, communi Ec-
 clesie officio, ad mortuorum subsidium diuina cele-
 brantur, quæ quidem diuina fuit prouidentia, vt tan-
 tisper grauitas morbi lateret, donec ad sedem suam,
 in ea statim moriturus, reuerteretur: cum autem in
 suo maiori cubiculo decubisset; peritissimus medi-
 cis vocatis, expectabat sequenti die, hora ferè deci-
 moctaua, an febris rursus accederet. Iusserat ex
 summa parui cubiculi sui parte tabulam euelli, in
 qua Saluatoris nostri mortuū corpus depictum erat;
 & super conopei fulcimenta collocari, vt eam, cum
 oculos tolleret, posset aspicere: aliam in ima lecti
 parte appendi, vt directo eam spectaret obtutu; in
 qua Christi Domini effigies erat, agonia in horto
 laborantis. Altare item in ipso cubiculo poni volue-
 rat optimè instructum; cum pulchra tabula; qua
 Domini sepulchrum referebat: vt aptam omnium
 rerum consecutionem, eundemque presagiorum cur-
 sum agnoscere possis. Vicesima prima ferè, ni fallor,
 hora erat; hoc est tertia ante noctem; cum nescio
 quo modo grauius laborare cœpit, vt oculis apertis
 ferè esse non posse videretur, astabamus illi; & mo-
 dò hic, modò ille, varijs rebus proponendis tentabat; vt
 oculos aperiret. Dixi ego illi, me non credere, eum
 dormire, sed coutemplari; facereq; vt optimum vi-
 rum Mutinensem Episcopum fecisse, quandoque re-
 ferebat:

fererat: dicebat enim; cum periculose valde ille agrotaret; clausis oculis semper secum cogitasse, neque cuiquam auscultare voluisse; rogasseq; ne quis à Deo se tali tempore auelleret, & ad humana deduceret, subridere visus est, cum hæc dixi, & mansit tamen vt prius, comparavi imprudens illius morbum, qui leuis habebatur, cum Episcopi illius mortifera valetudine; diuinaique nesciens quid dicerem. Ac mihi quidem huiusmodi rem consideranti, venit in mentem, illum, cum ingrauescere morbum sentiret, dedita opera ita seipsum collegisse, cogitationemque ab omnibus vita huius rationibus auocasse: postremoque tempore eam constantiam, fidem, modestiam, & cum Deo coniunctionem præ se tulisse, quã anteacta vita ostenderat: is autem reuera erat, qui ne à Deo paululum disungeretur, omnia alia facile relinqueret, diuinæque prouidentia liberè committeret; quique mallet communi quadam, & vulgari ratione, quàm præclaris quibusdam virtutis indicijs, ex hac vita decedere. Quanquam enim optabile erat, vt eius obitum præclaris quibusdam, & speciosis, sanctitatis significationibus ornatum videremus: quid aliud erat tamen, quod post perpetuum rerū admirabiliū, & propè incredibilem cursum, in eius vita, aut morte magnoperè requireremus? Cum medici venissent; & in ea ferè sententia essent, vt de graui aliqua, & diuturna agrotatione suspicarentur; natura vim valde deficere pauld post intellexerunt: id nobis qui aderamus cum dixissent,

sent, quid animi in nobis reliquum fuerit, facile existimare licet. Misimus statim, ut in ecclesis oratio ante sanctissimum sacramentum institueretur: & de Viatico, extremaq; vinctione illi adhibenda agere coepimus. Dictum illi est à Patre Francisco, qui semper affuit; tempus esse, ut ex hac vita abiret; & ideo sacri viatici subsidium sibi compararet, ille autem, se enixè petere, statim respondit. Cumq; canonicorum collegio cum sacris indumentis comitante, sanctissima Eucharistia in Archiepiscopale sacellum allata esset, quaesivimus ex eo, vtrum afferri tunc vellet: Nunc, inquit ille: quæ quidem sola verba eo periculi tempore protulit: ex quo perspicuum esse videtur, illum, si voluisset, alia quoque potuisse dicere: immo ex eo etiam integri eius sensus cognosci poterunt: quod cum interrogaretur, vtrum vellet Archiepresbyteri manu, an alterius afferri sanctissimam Eucharistiam, paululum, ut saepe solebat, antequam responderet, apud se cogitavit: tum de Archiepresbytero significavit: quod idem fecit, cum ab eo quæretur, num vellet Prouincia Episcopos, secundum ea, quæ in eo genere confecerat, decreta, accersiri. Præterea verò de morte tunc obeunda, & extremis subsidijs recipiendis ea vultus constantia accepit, quæ rem quamlibet notam, & expectatam audisset, neque enim vel leui aliquo indicio commoueri visus est: immò cum eius consobrinus Comes Renatus Borromeus, humana quadam amoris significatione, hortatus esset, ne eo tamen nuncio terreretur; subrisit

san-

sanctus sacerdos ad ea iuuenis amantissimi verba.
 Rogavi ego, vt illud S. Martini secum dicere vellet,
 Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, non re-
 cuso laborem; illud existimans, vt si cuius preces ad
 prorogandum vita spatium valere possent; ipsius ad
 id aptissimas fore, & acerrimas: benignè tum ille
 me aspicere visus est, nihilq; respondit: neque verò
 dubito, quin is, qui se toties pro grege suo deuouit,
 tunc quoque ad longiorem vitam paratum se pra-
 buerit: sed idem fuit illius, qui S. Martini fuerat,
 orationis euentus. Cùm sanctissimum sacramentum
 postea allatum esset, piè illud sumpsit; cùm indicasset
 tamen animum sibi è lecto surgendi, vt ante consti-
 tuerat, fuisse, si vires suppetissent: post illud, statim
 extremam suscepit vnctionem. Nox erat, & infinita
 prope multitudo vsque in cubiculum concurrerat: le-
 gebamus nos qui astabamus, praescriptas eiusmodi of-
 ficij preces, Euangelicam praesertim Domini passio-
 nem, quam ille apud morientes lectionem maximè
 semper probauerat. Tum petita ab eo est omnium
 nomine benedictio, quam agrè quidem ob imbecilli-
 tatem, sed manu tamen, qua ab alio sustentabatur,
 signo crucis formato, impertijt. Ita agoniam illam
 ingressus est, quam libentissimè in passione Domini
 cogitarat; sed adeò suauem tamen, vt neque mem-
 bro aliquo ageretur, neque vis vlla vehementior
 appareret. Imposuimus demum illi cilicium cinere
 benedicto aspersum, quod ille non solum in ritu, sed
 etiam in ipsa carnis afflictione vehementer probaue-
 rat,

rat,

rat, & vsus fuerat : & cum tertia ferè noctis hora
 venisset, animam Deo reddidit. Contigit mihi, charo
 admodum, sed acerbissimo munere, vt vltimum col-
 ligerem spiritum, oculosque componerem; cum oscu-
 landa integra illius, & castissima carnis desiderium
 qui aderamus, explere non posse videremur. Pericu-
 lifama tota continuo ciuitate manauit ; que tam
 horribili auditione vehementer commota est, mise-
 rabile erat spectaculum, videre vbique lumina cir-
 cumferri, & homines hac illac vagari ; tum anxie
 sciscitari, quo modo se res haberet ; & cum nihil spei
 reliquum esse audirent, maxime perturbari, & flere.
 Cum domo Archiepiscopali discessissem, vias eorum
 multitudine offendi refertas, qui crucibus prelati,
 quanquam serò, processiones cum litanis obibant,
 quibus ad sanctorum inuocationem respondebatur
 ab omnibus, Intercede pro eo, cum me viderent
 transeuntem, cupide interrogabant qualem nun-
 cium afferrem: quem accipientes, miseri luctuosos
 clamoribus omnia replebant; vt ferreus videri pos-
 set, qui lachrymas teneret. At ad sancti Pastoris le-
 ctum, qui fletus, quæ lamentationes audiebantur?
 Flebant Canonici; & luctuosos vocibus, vt olim S.
 Marini discipuli, querebantur, quod optimus Pater
 eos desereret, & in mœrore, & periculo relinque-
 ret. Grauius plerique ex familia lamentabantur;
 qui non vt aulici quidam, sed vt deditissimi filij san-
 ctum virum diligebant: supplices benedictionem il-
 lius omnes postulabant: illudq; vehementer curabat,

vt

ut vel minimum aliquid saltem, quod illius fuisset, haberent; quod solatij, & religionis caussa seruarēt. Tanta erat commotio, tantus luctus, ut nesciam an in illa Federici Aenobarbi ruina maior luctus fuit: praesertim postquam tristissima campanarum, primo Ecclesiae maioris, postea aliarum ecclesiarum omnium signa audita sunt. Eos equidem flere vidi, quibus ne patris quidem, aut cuiusvis propinqui mors lachrymulam excussisset: & eos itidem, quod mirum sanè est, qui alijs omnibus potius, quam spiritualibus bonis delectari videbantur. Monasterium fuit, in quo moniales tota nocte orantes permanserunt; cum rei euentum ignorarent: & quidem existimo ea nocte locum ferè somno in hac vrbe relictum non fuisse, cum tristitia, & dolor omnia occupasset. Conuenerunt in Archiepiscopales aedes primarij viri multi, aderat comes Hannibal Altempsius eius cognatus, cuius filiulus genuflexus, & supplex benedictione à sancto Praesule postulauit. Aduent Dux Teruanoua, Prouincia Praefectus, diuq; amicè, & piè sanè in cubiculo moratus est, donec spiritum exhalaret: reliquit autem discedens custodiae suae partem, ne quid forte offensionis in domo accideret. Quod postea de more oportebat, corpori inter circumstantium oscula, adhibitum est; in cuius humeris satis incommoda signa flagellationum visa sunt; & in dorso illius sclopi ictus signum, qui toto iam diu orbe vulgatus est, collocatum illud est Pontificalibus vestitum indumentis in adium sacello: neque permissus

permissus

permissus est populus ingredi, qui mirificè cupiebat,
 vsque ad feriam secundam sequentem. Tunc aditu
 omnibus aperto, tantus fuit omnium concursus, quā-
 tus cuiuscumque celebritatis causa fieri posse conij-
 cere possumus: tantoq; flentium numero; quantum
 omnes satis mirari non possunt. Quod si diutiùs inse-
 pultum relictum esset, non dubito, quin valde longin-
 qui quoque venturi fuissent. Id tantum molestia mi-
 seri capiebant, quod morari quantum volebant, &
 Pastoris sui vultum contemplari saltem non permit-
 tebantur, ob adueniētium impetum perpetuum; nam
 tangere, & osculari non dabatur, ob sepimentū, quo
 vndique muniebatur: neque calculorum corona ac-
 cipiebantur, quas cupidissimè omnes offerebant, vt
 corpori admouerentur: tantus fuit irruentis multi-
 tudinis impetus, vt quidam etiam ex eo interierint:
 de quibus dici posset, quod Gregorius Nazianzenis
 de quibusdam simili de causa extinctis in funere S.
 Basilij dicebat; felices fuisse, qui digni habiti erant
 vt sanctæ illius animæ comites accederent, victima-
 rumq; funebrium loco haberentur. Conueniebat cle-
 rus distinctè in sacellum Archiepiscopale, ad stas
 vigiliarum preces recitandas: tandemq; heri mane,
 hoc est, quinto demum post obitum die, luctuosissimū
 funus ductum est, idq; satis prolixo viarum ambitu;
 vt longissimi cleri viriusque ordines, quibus cum in-
 finito prope luminum numero funus illustrabatur,
 explicari, & reliqua multitudo, etiam ex diocesi,
 locum sequendo habere posset. Secutus est Cardinalis
 epis-

episcopus Cremonensis Pontificalibus indumentis ornatus; qui licet non satis firma valetudine, statim accurrat: episcopus item Vigleuanensis, & Alexandrinus; item episcopus Citadinus: Dertonensis enim in tempore adesse non potuit: ceteri autem Prouinciæ episcopi, partim mortui sunt, partim publicis ecclesiæ de causis longè absunt. Secutus est Dux Terranouæ, cum Senatu, & Magistratibus: tantus denique conuentus, & omnium ordinum effusio fuit, neque enim velius eo tempore dictum est, vel tabernæ aperta fuerunt; quanta ad summum sancti viri honorem, summamque amoris significationem vix optari potuisset. Funebres verè erant psallentium voces, & sæpius fletu interrupta necessariò cessabant. Maximi auditi sunt energumenorum clamores: & qui Domino Hierusalem intranti plausum dederunt, simplices pueri, dum corpus efferretur, commoti, miserabile verbum, Misericordia, quantum poterant, clamare cœperunt. Frater Franciscus Panicarola, post missarum solemniam, quæ Cardinalis Cremonensis celebrauit, funebrem orationem, seu concionem, de laudibus optimi, multisq; nominibus illustrissimi Præsulis, in Ecclesia maiori, quò funus ductum erat luculentissimam, vt solet, habuit: pollicitus est, quod deesset, sequenti Dominica se præstiturum. Post sacrum exequiarum officium, episcoporum omnium sacris functionibus peractum, illatum est corpus in sacellum Pij Quarti, quò ferreis clathris esset munitum: quod quidem fieri potuit ob incredibiles populi impetus, qui vel

inuitis omnibus tangere volebant, & coronas admo-
 uebant. Ibi ad populi desiderium aliqua ex parte ex-
 plendum toto die relictum est, Demonibus vndique
 semper horribiliter clamantibus; Proxima verò no-
 cte, circiter quintam noctis horam in arca plum-
 bea conditam, insculptis nominis, & temporis
 notis, in sepulchrum intulimus, quod ipse sibi
 testamento constituerat, iam inde ab anno salu-
 tis M. D. LXXVI. in quo heredem reliquerat
 Hospitalem pauperum huius vrbs domum: quaedam
 suis legauerat: tum verò scripta sua ad conciones
 pertinentia Vercellensi episcopo, quo neminem ar-
 bitror episcopum illi fuisse chariorem, neque etiam
 magis probatum: sepultura locum elegerat in ipsa
 maiori Ecclesia ante gradus, quibus ad chorum
 ascenditur, in quo huiusmodi poneretur epitaphium,
 si rectè memini: CAROLVS Cardinalis tit. S.
 Praxedis Archiepiscopus Mediolani, frequentio-
 ribus Cleri, populi, & deuoti fœminei sexus pre-
 cibus se commendatum cupiens, hoc loco sibi vi-
 uens monumentum elegit: in quo quidem testa-
 mento quendam funeri, & exequijs modum ad-
 hibuit, quem non satis recordor. Hæc est exitij
 nostri narratio, ò Pater, quod Dominus fortasse
 præiuderi noluit, ne infinitas propè preces eorum
 repudiaret, qui si spatium datum esset, Domini
 manus quodammodo tenuissent, ne hanc nobis hoc
 tempore plagam inferret. Nunc restat, vt eum
 vehementer, quantum possumus, oremus, ne nos
 dese-

deferat; neque pro sua clementia permittat; ut
que sanctus vir, summa totius orbis admiratione,
& utilitate edificauit, nefarius inimicus dissipet.
Hanc verò nos pijs hominibus afferamus consolatio-
nem, ut sanctissimas illius, mirabilésque laudes,
& res gestas explicatè posteritati mandemus:
quod, pro mea equidem virium tenuitate,
bene iuuante Domino, præstare cona-
bor. Mediolani VI. Idus Nouemb.

M. D. LXXXIV.

F I N I S.

A 2

A N 3

ANDREAE BATHO-
REO DIACONO CARD.

AMPLISS.

Siluius Antonianus S. D.

AD MIRABLEM Dei providē-
tiam in Ecclesia gubernanda, quam
suo sibi sanguine acquisiuit, opera-
pretiū est, ut arbitror, Andrea Car-
dinalis Ampliſſ. interdū contēplari
attentius, nam cum à Principe Mundi huius, & filiis
tenebrarum, multis dolis, & machinis, sed duplici in
primis armorum genere vehementissime oppugnetur,
falsa nimirum doctrina, & flagitiosa vita; è regione
milites suos fortissimos omni tempore excitat Deus
catholicae veritatis propugnatores, sanctimoniæ ma-
gistros, non illius sūcata & adumbrata, sed vera ac
solida; qui divina gratia instructi verbo, & exemplo
pro Dei domo pugnant, & pro Ciuitate sancta Hie-
rusale aduersus agmina Babilonis. Hinc Martyrum
inuiētissimi exercitus, hinc lectissimarum Virginum
Chori, hinc sancte, casteq; in Domino nubentium ho-
norata coniugia, & thori immaculati, hinc laboriosa
viduarum victoria, hinc omnium generum, atque or-
dinum triumpho, quorum iucundissima varietate, tā-
quam pulcherrimo amictu summi Regis sponsa con-
uestitur, hinc demique Pastores, & Doctores clarissi-
mi, qui Ecclesiam Dei eruditione, & sanctitate illu-
strarunt; longum est veterum seculorum memoriam
repete-

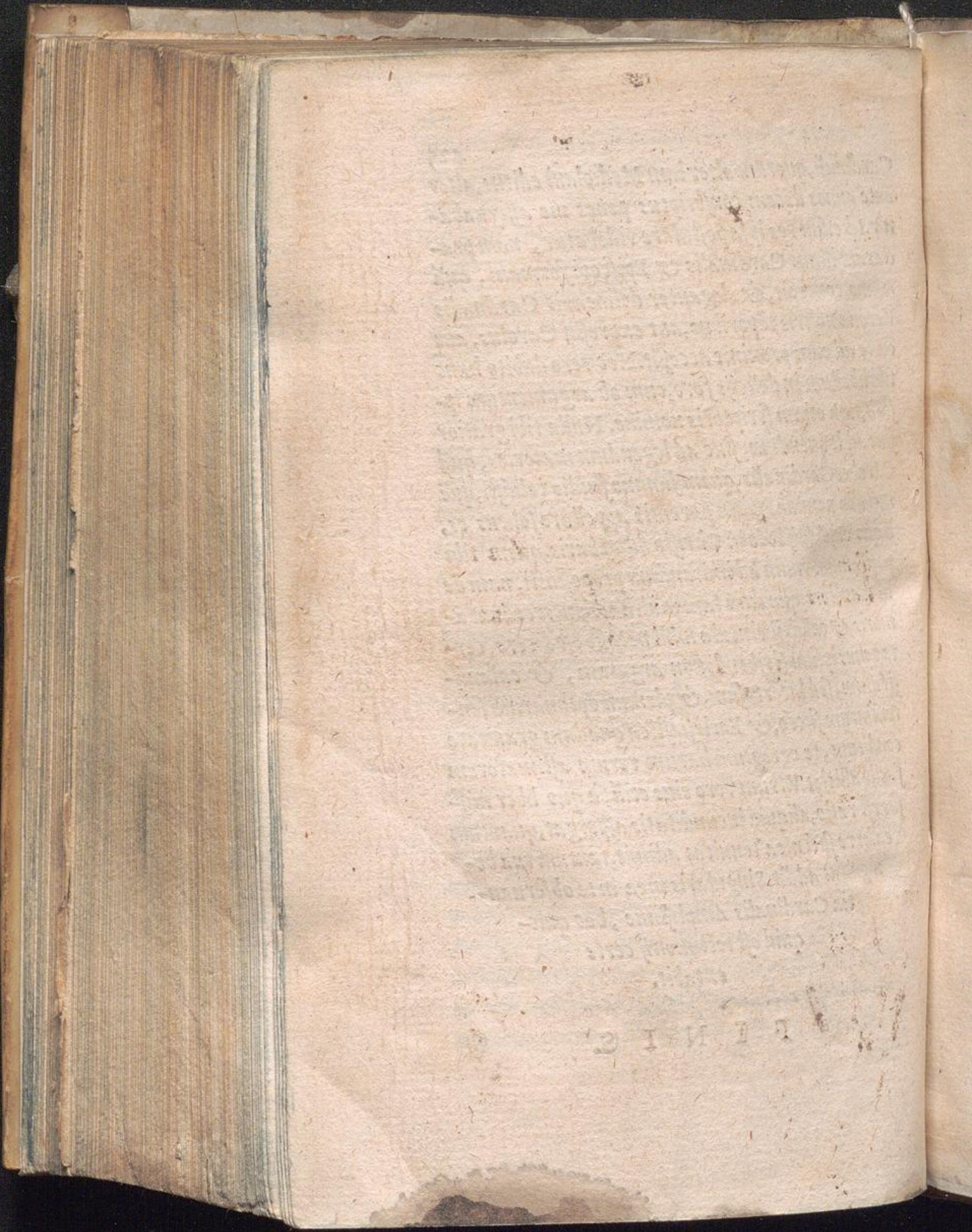
repetere, plena exemplis sunt Ecclesiastica historia,
 omnis aetas singulari Dei dono viros tulit Apostolicos,
 non solum loco, officio, auctoritate, sed sanctitate, vitæ
 integritate, innocentia. Et quanquam negandum nõ
 est, primis illis nascentis Ecclesiæ temporibus spiritua-
 les agros, quibus non aquarum inductiones, sed co-
 piose Spiritus Sancti primitiæ, & calens adhuc mar-
 tyrum sanguis fecunditatem dabant, feraciores, at-
 que vberiores multo fuisse, & magnam, vt ita dicam
 sanctorum præcipue Episcoporum segetem extulisse:
 tamen & in hac quoque vltima senescentis, & pene
 decrepiti Mundi aetate pro patribus filij nascuntur, nec
 desunt, nec deerunt vnquam sanctissimi Põtifices, re-
 ligiosissimi Cardinales, vigilantissimi Episcopi, sub
 quorum pedibus Deus Sathanam conterit. Nuper, ac
 plane paulo ante ipsi vidimus magnum illum Dei ser-
 uum, imaginem antiquitatis, specimen temperantiæ,
 exemplum veteris disciplina, alterum nõstri teporis
 Ambrosium, Carolum dico Borromæum Cardinalem
 Sanctæ Prædix, Archiepiscopum Mediolani, qui il-
 lustri genere natus, sed virtute, & pietate multo illu-
 strior in sublimi loco Dei prouidentia collocatus, sum-
 mi Pontificis sororis filius, non solum Romanæ Eccle-
 siæ magno fuit ornamento, nec tantum Mediolanen-
 sem Prouinciã, finitimasq; regiones suauissimo Chri-
 sti odore compleuit; sed tanquam lucerna ardens, &
 lucens in excelsis candelabro toti luxit Ecclesiæ. Hu-
 ius vitæ sanctissimè actam, dum alij complures viri
 docti, & eloquentes, hoc de genere multa moliuntur
 (neque enim tam excellenti virtuti scriptores deesse

possunt, qui illam posteritati monumentis commendē
 suis) interea hic Romæ per æstiuos dies vir Amplissi-
 mus Augustinus Valerius Cardinalis, & Verona Epif-
 copus, primus, quod sciam, conscripsit, & doctissimo,
 atque integerrimo Cardinali Antonio Carafa dica-
 uit. Est autem breuiter scripta, sed enucleate mihi
 quidem, vt videtur, sic enim minuta quæque & te-
 nuissima non persequitur, vt grandia, & grauias non
 præmittat, & dum summa rerum capita perstrin-
 git, nihil fere de vtilitate detrabit, & dilucida breui-
 tate, quam in omnibus suis scriptis adamauit, mirifice
 oblectat. Cæterum etsi Augustinus Cardinalis doloris
 leniendi, & illius memoria, quo cum coniunctissimus
 fuit, recolenda causa, sibi tantum hæc scripsit, aut pau-
 cis interioribus amicis, nec vt in omnium manus per-
 uenirent, animum facile induxit: tamen cum pro sua
 humanitate, & veteri erga me beneuolentia librum
 mihi legendum dedisset, non sum passus pios homines
 permultos & maxime Episcopos tam fructuosa le-
 ctione priuari, præsertim cū ipse acri iudicio, & pru-
 dentia vir Cardinalis Carafa idem sentiret, manda-
 ret potius, nam bonum communicatione gaudet, &
 quanto latius patet, tanto diuinius, ac præstantius.
 Mitto igitur ad te Andrea Cardinalis Illustrissimo
 impressum librum, vt quasi de tua manu in aliorum
 manus tradatur, fidemq; meam, quam tibi per lite-
 ras superioribus diebus obstrinxeram de mittenda ad
 te breui tempore Caroli Cardinalis vita iam libero,
 & certe non sine additamento, duos enim aureolos
 eiusdem auctoris libellos adiunxi de Episcopo, &
 Card

Cardinali, quorum alter iam Mediolani editus, alter ante annos decem conscriptus penes me asseruabatur. Id enim res ipsa postulare videbatur, nam preclaram illam Cardinalis & Episcopi formam, quam animo concepit, & eleganter delineauit Cardinalis Verone nostris temporibus, aut expressit Carolus, aut certe ad eam proxime accessit. Nec vero dubito hunc tibi libellum in delicijs fore, cum ob argumentum ipsum, tum etiam scriptoris nomine. Nulla tibi gratior siue ad loquendum, siue ad legendum materies, quam Carolus Cardinalis, quem summo studio coluisti, quem non alio nomine, quam parentis appellare solitus es, à quo vnici filij loco in Christo diligebaris, quem tibi potissimum vnum ad imitandum proposuisti, nam de libri auctore, quo cum tam multa tibi intercedunt amoris, & collegij vincula nihil necesse est dicere, certe genus ipsum scribendi non argutum, & calami-stratum, sed lacertosum, & plenum optimarum sententiarum succo, & Ecclesiastica quadam grauitate conditum, te egregium harum rerum aestimatorem facile alluciet. Vtrum vero eius etiã, à quo liber missus est ratio, aliquid iucunditatis aspergat, quantum ea in re spei mea tenuitas adimit, tantum tua benignitas addit. Singularis mee in te obseruantia Cardinalis Amplissime, hoc quicquid est testimonij certe extabit.

Libr. sanctus Jesu Paderborn.

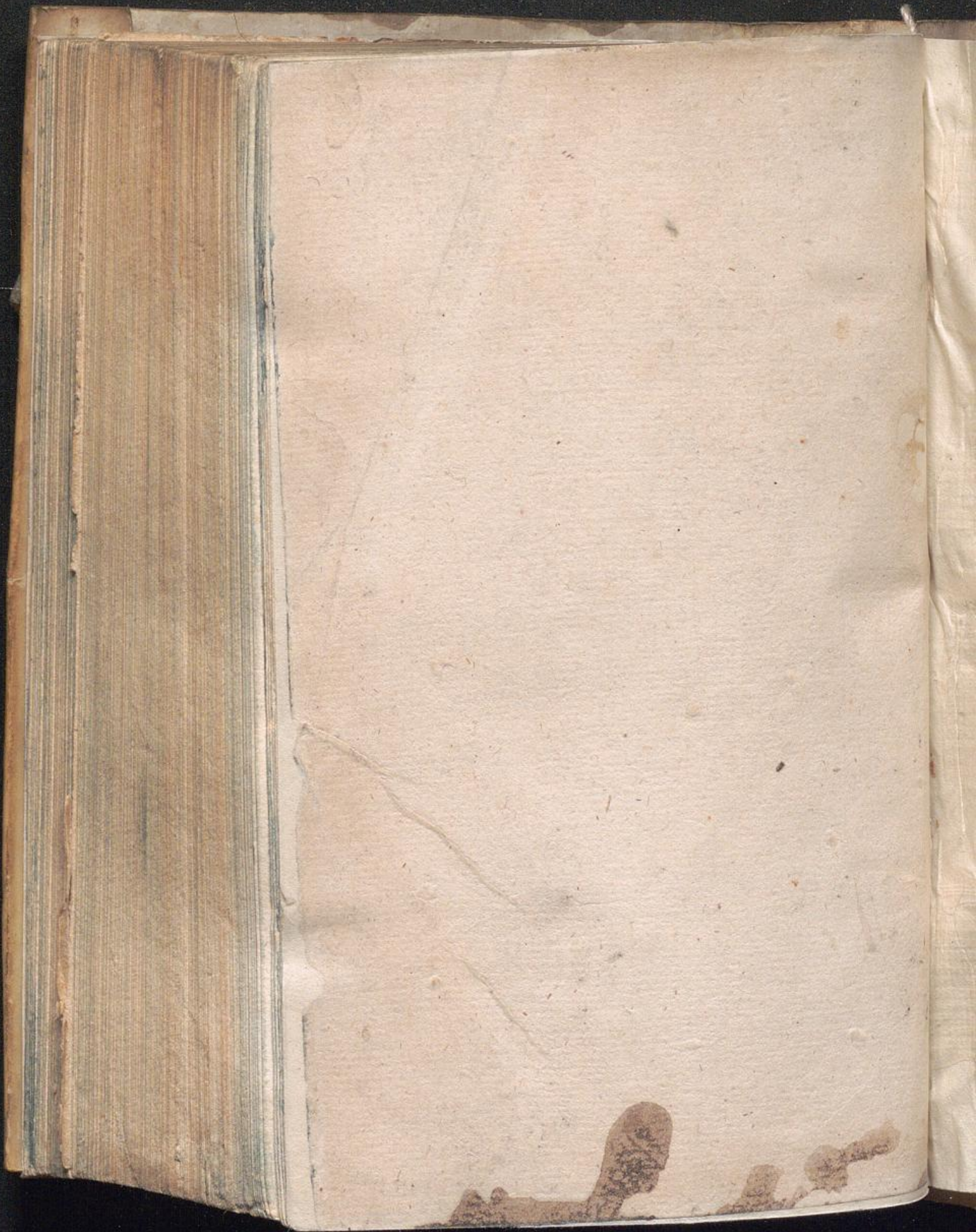
F I N I S.

3 I M I O

2972

101

2972
17

BOR
OMAI
1. 1. 1. 1. 1. 1.

Th
2972